

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

GÖÇMEN AİLELERİN YAŞAM KALİTESİNİN SOSYAL HİZMET BAKIŞ AÇISIYLA DEĞERLENDİRİLMESİ

Sinem CAVLAK

**SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Emine ÖZMETE**

ANKARA

2025

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**GÖÇMEN AİLELERİN YAŞAM KALİTESİNİN SOSYAL
HİZMET BAKIŞ AÇISIYLA DEĞERLENDİRİLMESİ**

Sinem CAVLAK

**SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Emine ÖZMETE**

**ANKARA
2025**

ETİK BEYAN

Ankara Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Yüksek Lisans tezi olarak hazırlayıp sunduğum “Göçmen Ailelerin Yaşam Kalitesinin Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi” başlıklı tez, bilimsel ahlak ve değerlere uygun olarak tarafımdan yazılmıştır. Tezimin fikir/hipotezi tümüyle tez danışmanım ve bana aittir. Tezde yer alan araştırma tarafımdan yapılmış olup, tüm cümleler ve yorumlar bana aittir.

Yukarıda belirtilen hususların doğruluğunu beyan ederim.

Öğrencinin Adı Soyadı: Sinem CAVLAK

Tarih: 18.06.2025

İmza:

KABUL VE ONAY

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalında

Sinem CAVLAK tarafından hazırlanan “Göçmen Ailelerin Yaşam Kalitesinin Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından YÜKSEK LİSANS tezi olarak OY BİRLİĞİ/OY ÇOKLUĞU ile kabul/ret edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 18.06.2025

Doç. Dr. Ergün HASGÜL
Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Jüri Başkanı

Prof. Dr. Emine ÖZMETE
Ankara Üniversitesi
Danışman

Prof. Dr. Ayşe Sezen SERPEN
Ankara Üniversitesi
Üye

Tez hakkında alınan jüri kararı, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından onaylanmıştır.

Prof. Dr. Fügen AKTAN
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖZET

Göçmen Ailelerin Yaşam Kalitesinin Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi

Araştırmanın amacı; Ankara'nın Keçiören ilçesinde ikamet eden göçmen ailelerin yaşam kalitesine ilişkin deneyimlerini sosyal hizmet bakış açısıyla değerlendirmektir. Araştırma, yaşam kalitesinin nesnel ve öznel belirleyicileri temel alınarak göçmen ailelerin yaşamlarına ilişkin algılarının ve deneyimlerinin, kendi bakış açılarıyla ortaya konulmasını hedeflemektedir. Ayrıca çalışmada, göçmen ailelerin yaşam kalitelerini etkileyen sosyal, ekonomik, kültürel ve kurumsal faktörlerin derinlemesine keşfedilmesi amaçlanmaktadır.

Araştırma, nitel yöntem ve fenomenolojik yaklaşımla gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunu, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme tekniğiyle seçilen ve 2011 yılı sonrasında Türkiye'ye Orta Doğu Ülkelerinden göç etmiş, Ankara/Keçiören ilçesinde yaşayan 32 göçmen birey oluşturmaktadır. Veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla derinlemesine yüz yüze görüşmeler yoluyla toplanmış; örneklem birimi göçmen birey olan katılımcılardan aile hakkında veriler elde edilmiştir. Veriler, MAXQDA 20 nitel veri analiz programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizi sonucunda ailenin göç süreci, yaşam kalitesinin nesnel belirleyicileri, yaşam kalitesinin öznel belirleyicileri ve geleceğe dair olmak üzere dört temel tema ortaya çıkmıştır.

Araştırmaya göre; göçmen ailelerin yaşam kalitesi; göç öncesindeki deneyimler, göç etme sürecindeki zorluklar ve yerleştikleri ilk günlerdeki deneyimlerle şekillenmektedir. Göç öncesi savaş ve güvensizlik ortamı, göç sürecinde yaşanan travmalar, yasal statü sorunları, ekonomik yoksunluk, barınma koşullarındaki yetersizlik, sağlık ve sosyal hizmetlere erişimde yaşanan engeller; yaşam kalitesini etkileyen başlıca nesnel belirleyiciler arasında yer almaktadır. Buna karşın, Türkiye'de savaş ortamından uzaklaşmış olma, sosyal hizmet kurumlarının bazı olumlu uygulamaları ve toplumsal destek mekanizmaları yaşam kalitesini destekleyen unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Yaşam kalitesinin öznel belirleyicilerine ilişkin bulgular, göçmen bireylerin hem olumlu hem de olumsuz duygusal deneyimler yaşadıklarını göstermektedir. Fiziksel güvenliğin sağlanması bireylerde huzur hissi yaratırken; ekonomik kırılganlık, ayrımcılık ve geleceğe dair belirsizlikler umutsuzluk ve dışlanmışlık duygularını beslemektedir. Aile içi ilişkiler, sosyal destek ağları ve çocukların eğitimine verilen önem ise göçmen ailelerin psikososyal dayanıklılıklarını güçlendiren koruyucu faktörler arasında yer almaktadır. Araştırma sonuçlarına göre, göçmen ailelerin yaşam kalitesi, yalnızca bireysel ya da ekonomik düzlemde değil; aynı zamanda sosyal, kültürel ve yapısal boyutlarda da ele alınması gereken çok katmanlı bir olgudur. Sosyal hizmetin yaşam kalitesine dair bütüncül yaklaşımı, bu çalışmada hem mikro düzeyde bireysel ihtiyaçlara, hem mezo düzeyde topluluk temelli sorunlara, hem de makro düzeyde eşitsizlik üreten yapısal mekanizmalara yönelik politika ve müdahale geliştirme gerekliliği ile öne çıkmış; bu bağlamda, öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Göçmen aile, sosyal hizmet, yaşam kalitesi, yaşam kalitesinin nesnel belirleyicileri, yaşam kalitesinin öznel belirleyicileri.

SUMMARY

Evaluating the Quality of Life of Immigrant Families from a Social Work Perspective

The aim of the research is to evaluate the experiences of immigrant families residing in Keçiören district of Ankara regarding quality of life from a social work perspective. Based on the objective and subjective determinants of quality of life, the research aims to reveal the perceptions and experiences of migrant families about their lives from their own perspectives. In addition, the study aims to explore in depth the social, economic, cultural and institutional factors that affect the quality of life of migrant families.

The research was conducted with qualitative method and phenomenological approach. The study group consists of 32 immigrant individuals living in Ankara/Keçiören district, who migrated to Turkey from Middle Eastern countries after 2011 and were selected by criterion sampling technique, one of the purposeful sampling methods. Data were collected through in-depth face-to-face interviews using a semi-structured interview form; data about the family were obtained from participants whose sampling unit was migrant individuals. The data were analyzed using MAXQDA 20 qualitative data analysis software. As a result of the data analysis, four themes emerged: the family's migration process, objective determinants of quality of life, subjective determinants of quality of life, and the future.

According to the research, the quality of life of migrant families is shaped by the experiences before migration, the difficulties in the migration process and the experiences in the first days of settlement. The environment of war and insecurity before migration, traumas experienced during the migration process, legal status problems, economic deprivation, inadequate housing conditions, and obstacles in accessing health and social services are among the main objective determinants affecting quality of life. On the other hand, being away from the war environment in Turkey, some positive practices of social service institutions and social support mechanisms stand out as factors that support quality of life. Findings on the subjective determinants of quality of life show that migrant individuals have both positive and negative emotional experiences. While the provision of physical security creates a sense of peace, economic vulnerability, discrimination and uncertainty about the future foster feelings of hopelessness and exclusion. Family relationships, social support networks and the importance given to children's education are among the protective factors that strengthen the psychosocial resilience of migrant families. According to the results of the research, the quality of life of migrant families is a multi-layered phenomenon that needs to be addressed not only at the individual or economic level, but also in social, cultural and structural dimensions. The holistic approach of social work to quality of life has been highlighted in this study by the need to develop policies and interventions that address individual needs at the micro level, community-based problems at the mezzo level, and structural mechanisms that produce inequality at the macro level; recommendations are presented in this context.

Keywords: Migrant family, objective determinants of quality of life, quality of life, social work, subjective determinants of quality of life.

İÇİNDEKİLER

Etik Beyan	ii
Kabul ve Onay	iii
Özet	iv
Summary	v
İçindekiler	vi
Önsöz	x
Simgeler ve Kısaltmalar	xii
Şekiller	xiii
Çizelgeler	xiv

1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Önemi	5
1.2. Araştırmanın Problemi	6
1.3. Araştırmadaki Kavramların Tanımları	8
1.4. Kavramsal Çerçeve ve Tanımlar	8
1.4.1. Göç	9
1.4.2. Göçmen	9
1.4.3. Sığınmacı	10
1.4.4. Uluslararası Koruma	10
1.4.4.1. Mülteci	10
1.4.4.2. Şartlı Mülteci	11
1.4.4.3. İkincil Koruma	11
1.4.5. Geçici Koruma	12
1.4.6. Kaynak Ülke	12
1.4.7. Hedef Ülke	12
1.4.8. Transit Ülke	12
1.4.9. Sosyal Uyum	12
1.5. Göç Türleri	13
1.5.1. Uluslararası Göç	13
1.5.2. İç Göç	14
1.5.3. Zorunlu Göç	14
1.5.4. Gönüllü Göç	14
1.5.5. Ekonomik Göç	14
1.5.6. Beyin Göçü	14
1.5.7. Aile Göçü	15
1.6. Göç Kuramları	15
1.6.1. Erken Dönem Göç Kuramları	16
1.6.1.1. Ravenstein'in Göç Yasaları	16
1.6.1.2. Kesişen Fırsatlar Kuramı	18
1.6.1.3. Petersen'in Göç Tipleri	19
1.6.1.4. İtme-Çekme Kuramı	21
1.6.2. Ekonomik Temelli Göç Kuramları	23
1.6.2.1. Neoklasik Ekonomi Kuramı	23
1.6.2.2. İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı	24
1.6.2.3. Yeni Ekonomi Kuramı	25

1.6.3. Tarihsel-Yapısalcı Göç Kuramları	26
1.6.3.1. Merkez-Çevre (Dünya Sistemleri) Kuramı	26
1.6.3.2. Göç Sistemleri Kuramı	27
1.6.4. Sosyokültürel Göç Kuramları	28
1.6.4.1. Modernleşme Okulu: Denge Kuramı	28
1.6.4.2. Göçmen İlişkileri Ağı Kuramı	29
1.6.4.3. Birikimli Nedensellik	31
1.7. Dünya’da Göç Olgusu	32
1.8. Türkiye’de Göç Olgusu	37
1.9. Yaşam Kalitesi: Tanımlar ve Kapsam	41
1.9.1. Göçmen Ailelerde Yaşam Kalitesinin Belirleyicileri	44
1.9.1.1. Göçmen Ailelerde Yaşam Kalitesinin Nesnel Belirleyicileri	46
1.9.1.2. Göçmen Ailelerde Yaşam Kalitesinin Öznel Belirleyicileri	48
1.10. Göçmen Aileler, Yaşam Kalitesi ve Sosyal Hizmet	52

2. GEREÇ ve YÖNTEM	60
2.1. Araştırma Yöntemi	61
2.2. Araştırma Bölgesi	62
2.3. Çalışma Grubu	62
2.3.1. Bireyi Tanıtıcı Bilgiler	64
2.3.2. Aileyi Tanıtıcı Bilgiler	66
2.4. Veri Toplama Yöntemi ve Araçları	69
2.5. Veri Analizi	70
2.6. Verilerin Geçerliliği ve Güvenirliği	72
2.7. Araştırmacı Günlüğü	73
2.8. Araştırmanın Sınırlılıkları	75
2.9. Süre ve Olanaklar	75

3. BULGULAR	76
3.1. Ailenin Göç Süreci	77
3.1.1. Göç Etme Nedenleri	78
3.1.1.1. Güvenlik Kaygısı	78
3.1.1.2. Gelecek Kaygısı	80
3.1.2. Göç Sürecine İlişkin Deneyimler	80
3.1.2.1. Pratik Zorluklar	80
3.1.2.2. Fiziksel ve Maddi Zorluklar	81
3.1.2.3. Psikolojik ve Duygusal Deneyimler	82
3.1.2.4. Olumlu Deneyimler	83
3.1.3. Türkiye’yi ve Ankara’yı Tercih Nedenleri	83
3.1.3.1. Kültürel Faktörler	83
3.1.3.2. Ekonomik ve Yapısal Faktörler	84
3.1.3.3. Sosyal Faktörler	84
3.1.4. Türkiye’de İlk Günler	85
3.1.4.1. Sosyo-Kültürel Zorluklar	85
3.1.4.2. Ekonomik Zorluklar	86
3.1.4.3. Yasal Zorluklar	86

3.1.4.4. Sağlık Problemleri	87
3.1.4.5. Olumlu Deneyimler	87
3.2. Yaşam Kalitesinin Nesnel Belirleyicileri	88
3.2.1. Ekonomik Koşullar	89
3.2.1.1. Finansal Durum	89
3.2.1.2. Konut ve Araç Durumu	91
3.2.2. Sağlık Hizmetleri	92
3.2.2.1. Sağlık Hizmetlerine Erişim İmkânı:	92
3.2.2.2. Sağlık Hizmetlerine Erişimde Yaşanan Zorluklar	93
3.2.3. Sosyal Hizmetler	94
3.2.3.1. Sosyal Hizmetlerden Yararlanma	95
3.2.3.2. Sosyal Hizmetlerden Yararlanamama	95
3.2.3.3. Sosyal Hizmet İhtiyacı	95
3.2.4. Fiziksel Çevre ve Hareketlilik	96
3.2.4.1. Çevresel Faktörler	96
3.2.4.2. Ulaşım	98
3.2.5. Hizmetlere Erişimde Yaşanan Engeller	98
3.2.5.1. Sosyal ve Kültürel Engeller	99
3.2.5.2. Bürokratik ve Resmi Engeller	100
3.3. Yaşam Kalitesinin Öznel Belirleyicileri	101
3.3.1. İyi Oluş	102
3.3.1.1. Olumlu Duygular	102
3.3.1.2. Olumsuz Duygular	103
3.3.2. Yaşam Memnuniyeti	105
3.3.2.1. Olumlu Yaşam Deneyimleri	105
3.3.2.2. Olumsuz Yaşam Deneyimleri	106
3.3.3. Aile İçi Etkileşim	107
3.3.3.1. İletişim	107
3.3.3.2. Vakit Geçirme	108
3.3.3.3. Problem Çözme	109
3.3.3.4. İlgi ve Sevgi	110
3.3.4. Çocukların Bakım Sorumluluğu ve Eğitimleri	111
3.3.4.1. Çocukların Bakım Sorumluluğu	111
3.3.4.2. Çocukların Eğitim Hayatı	112
3.3.5. Kurum/Kuruluş Memnuniyeti	114
3.3.5.1. Olumlu Kurum/Kuruluş Deneyimleri	114
3.3.5.2. Olumsuz Kurum/Kuruluş Deneyimleri	115
3.3.6. Değerler ve Gelenekler	116
3.3.6.1. Değerleri ve Gelenekleri Sürdürebilme	116
3.3.6.2. Değerleri ve Gelenekleri Gizleme	117
3.3.7. Boş Zaman Değerlendirme	118
3.3.7.1. Etkinlikler	118
3.3.7.2. Boş Zaman Değerlendirmeye İlgili Zorluklar	120
3.3.8. Psiko-Sosyal Destek	120
3.3.8.1. Psiko-Sosyal Destek Ağları	121
3.3.8.2. Destek Eksikliği	123

3.3.9. Toplumsal Tutum	124
3.3.9.1. Olumsuz Tutumlar	124
3.3.9.2. Olumlu Tutumlar	126
3.3.10. Sosyal Uyum	127
3.3.10.1. Başarılı Sosyal Uyum	127
3.3.10.2. Başarısız Sosyal Uyum	129
3.4. Geleceğe Dair	130
3.4.1. Kaygı ve Korkular	130
3.4.1.1. Sınır Dışı Edilme Korkusu	130
3.4.1.2. Umutsuzluk	131
3.4.2. Gelecek Planları	132
3.4.2.1. Gelecek Planı Yapamama	132
3.4.2.2. Türkiye’de Kalma	133
3.4.2.3. Geri Dönüş	134
3.4.2.4. 3. Ülkeye Gitme	135
3.4.3. Çocukların Geleceği	135
3.4.3.1. Güvenlik ve Refah	136
3.4.3.2. Eğitim ve Meslek	136
4. TARTIŞMA	139
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	170
KAYNAKLAR	198
EKLER	227
Ek-1. Etik Kurul Onayı	227
Ek-1. Etik Kurul Onayı (Devam)	228
Ek-2. Kurum İzni	229
Ek-3. Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu	230
Ek-4. Görüşme Formu	231

ÖNSÖZ

Bu araştırma, Ankara’da yaşayan göçmen ailelerin yaşam kalitesine ilişkin deneyimlerini sosyal hizmet disiplini perspektifiyle açıklamayı amaçlamaktadır. Zorlayıcı göç süreçlerinin ardından yeni bir yaşam kurmaya çalışan göçmen ailelerin, gündelik yaşamlarına nasıl devam ettiklerini, hangi kaynaklara tutunduklarını ve hangi engellerle karşılaştıklarını derinlemesine incelemek bu çalışmanın temel motivasyonunu oluşturmuştur. Her bir görüşme, göçün yalnızca bir yer değişikliği değil; aynı zamanda duygusal, toplumsal ve yapısal bir yeniden inşa süreci olduğunu açıkça göstermiştir. Bu araştırma, göçmen ailelerin yaşam kalitelerini etkileyen çok katmanlı dinamikleri ortaya koyarken, aynı zamanda sosyal hizmetin bütüncül ve insan onurunu merkeze alan yaklaşımına da katkı sunmayı hedeflemektedir.

Tez sürecimin her aşamasında bilgi ve deneyimiyle bana yol gösteren, akademik gelişimime büyük katkı sunan ve her zaman yapıcı, teşvik edici yaklaşımıyla destek olan değerli danışmanım Prof. Dr. Emine Özmete’ye en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Sayın hocamın akademik rehberliği, eleştirel bakış açısı kazanmama ve sosyal hizmet disiplinine olan bağlılığımı güçlendirmeme olanak sağlamıştır. Gerek tez çalışmam süresince gerekse akademik yolculuğum boyunca bana duyduğu güven, gösterdiği sabır ve sağladığı ilham için kendisine minnettarım.

Bu tez çalışmasını değerlendirme nezaketini gösteren değerli tez savunması jüri üyeleri Prof. Dr. Ayşe Sezen Serpen ve Doç. Dr. Ergün Hasgöl’e katkıları, yapıcı yorumları ve yol gösterici değerlendirmeleri için içtenlikle teşekkür ederim. Verdikleri akademik geri bildirimler, çalışmanın gelişmesine ve derinlik kazanmasına önemli katkılar sunmuştur.

Lisans eğitimim süresince Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünde bilgi ve deneyimleriyle beni mesleğe hazırlayan tüm hocalarıma teşekkürü borç bilirim. Yüksek lisans eğitimim boyunca Ankara Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünde akademik gelişimime katkı sağlayan değerli öğretim üyelerine teşekkür ederim. Sizlerin bilgi ve değer temelli yaklaşımı, bu çalışmanın düşünsel altyapısını oluşturmamda önemli bir zemin hazırlamıştır.

Saha araştırmamın gerçekleştirilmesinde destek sunan Keçiören Kaymakamlığı’na ve Pınarbaşı Muhtarlığı’na teşekkür ederim. Görüşmeleri gerçekleştirmeme olanak tanıyan ve

çalışmamın sahada anlam bulmasını sağlayan bu işbirliği süreci, tezimin en kıymetli katmanını oluşturmuştur. Ayrıca, araştırmaya gönüllü olarak katılan ve yaşam deneyimlerini içtenlikle paylaşan tüm göçmen bireylere teşekkür ederim. Onların anlatıları bu çalışmanın özünü oluşturmakta, görünür olmayan yaşam mücadelelerine bir ses olabilmeyi amaçlamaktadır.

Akademik hayatım boyunca hem mesleki hem de insani açıdan büyük katkılarını gördüğüm, aynı odayı paylaştığım değerli meslektaşlarım Arş. Gör. Dr. Serdarhan Duru'ya ve Arş. Gör. Buğra Elbay'a gönülden teşekkür ederim. Birlikte geçirdiğimiz zamanlar, bu sürecin yalnızca üretmekle değil, paylaşmakla da anlam kazandığını bana yeniden hatırlattı.

Tez sürecimde yanımda olan, zorlandığım anlarda moralimi yüksek tutmama yardımcı olan, varlıklarıyla bu yolu daha kolay ve anlamlı kılan, isimlerini buraya sığdıramadığım tüm arkadaşlarıma içtenlikle teşekkür ederim.

Hayatımın her anında yanımda olan, sevgisiyle güç veren, desteğini asla esirgemeyen canım aileme en derin şükranlarımı sunuyorum. İyi günde de zor zamanlarda da yanımda olan, her koşulda beni cesaretlendiren ve varlığıyla beni onaran sevgili annem Necla Cavlak ve babam Metin Cavlak... Sizlerin inancı ve desteği olmasaydı, bu süreci bu denli anlamlı ve güçlü bir şekilde tamamlamam mümkün olmazdı. Her adımında yanımda olmanız, bu çalışmanın yalnızca akademik bir uğraş değil; aynı zamanda sizin emeğinizin ve sevginizin bir ürünü olmasını sağladı. Bu tez sizlere bir teşekkür, bir minnet ifadesidir.

SİMGELER VE KISALTMALAR

AA	Anadolu Ajansı
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BAE	Birleşik Arap Emirlikleri
Eurostat	Avrupa İstatistik Ofisi
HDI	İnsani Gelişme Endeksi
IOM	Uluslararası Göç Örgütü
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UN	United Nations
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
WHO	Dünya Sağlık Örgütü

ŞEKİLLER

Şekil 1.1. Göç kuramları sınıflandırması	16
Şekil 1.2. Kaynak ve hedef bölgedeki faktörler ve araya giren engeller	22
Şekil 1.3. 2021-2023 yılları arasında dünya genelinde zorla yerinden edilen kişi sayısı	34
Şekil 1.4. Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacı Sayıları (2012-2022)	38
Şekil 1.5. Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin ilk 10 ile göre dağılımı	40
Şekil 2.1. Çalışmanın iş-akış şeması	60
Şekil 3.1. Kelime bulutu	77
Şekil 3.2. Ailenin göç süreci temasının hiyerarşik kod-alt kod modeli	78
Şekil 3.3. Yaşam kalitesinin nesnel belirleyicileri temasının hiyerarşik kod-alt kod modeli	88
Şekil 3.4. Yaşam kalitesinin öznel belirleyicileri temasının hiyerarşik kod-alt kod modeli	101
Şekil 3.5. Geleceğe dair temasının hiyerarşik kod-alt kod modeli	130

ÇİZELGELER

Çizelge 1.1. Yaşam kalitesinin nesnel belirleyicileri	46
Çizelge 1.2. Yaşam kalitesinin öznel belirleyicileri	49
Çizelge 2.1. Göçmen bireyi tanıttıcı bilgiler	64
Çizelge 2.2. Göçmen aileyi tanıttıcı bilgiler	67
Çizelge 5.1. Göçmen ailelerde yaşam kalitesinin özgün nesnel ve öznel belirleyicileri	190

1. GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca göç, bireylerin ve toplulukların yaşamlarını şekillendiren temel dinamiklerden biri olarak süregelmiştir. İnsanlar, çeşitli nedenlerle doğdukları ve büyüdükları topraklardan ayrılarak yeni yerleşim alanlarına yönelmektedir. Bu süreç hem bireylerin yaşamlarını hem de göç edilen toplumların ekonomik, kültürel ve sosyal yapısını derinden etkilemektedir. Göç hareketlerinin ardındaki itici ve çekici faktörler tarih boyunca farklılık gösterse de temelinde daha iyi yaşam koşulları arayışı, güvenlik ihtiyacı ve sosyo-ekonomik fırsatlar bulunmaktadır (Castles ve Miller, 2008).

Günümüzde, küreselleşmenin hız kazanması, teknolojik ilerlemeler ve ulaşım imkanlarının artmasıyla birlikte göç olgusu daha karmaşık ve çok boyutlu bir hale gelmiştir. Nüfus değişimlerine yol açan faktörler incelendiğinde, göç; doğum ve ölümden sonra üçüncü sırada yer almaktadır (Selçuk, 2023). Bugün, dünyada 117.3 milyon zorla yerinden edilmiş insan bulunmaktadır (UNHCR, 2023b).

Göç, sadece fiziksel bir yer değiştirme süreci olmanın ötesinde; bireylerin kimliklerini, toplumsal ilişkilerini, kültürel aidiyetlerini ve ekonomik durumlarını doğrudan etkileyen bir olgudur. Göç süreçleri, göç eden kişilerin uyum sürecini belirleyen pek çok faktörü beraberinde getirmektedir. Göç edilen ülkenin politikaları, hukuki çerçevesi, sosyo-ekonomik yapısı ve kültürel kabul düzeyi, göçmenlerin topluma entegrasyonunu doğrudan etkileyen unsurlar arasındadır (Portes ve Rumbaut, 2014). Göç eden bireyler, gittikleri bölgelerde çeşitli fırsatlarla karşılaşsalar da aynı zamanda dil engelleri, ayrımcılık, sosyal dışlanma, ekonomik zorluklar ve hukuki statü belirsizliği gibi pek çok yapısal engelle mücadele etmek zorunda kalmaktadır (Waters ve Yeoh, 2023).

Göç süreçleri, toplumların kültürel çeşitliliğini artırırken, aynı zamanda sosyal uyum, kimlik inşası ve entegrasyon gibi kavramları da gündeme getirmektedir. Göç eden bireyler, hem kendi kimliklerini koruma çabası içinde hem de yeni toplumlarına uyum sağlama sürecinde önemli dönüşümler yaşamaktadır. Bu süreç, göçmenlerin sosyo-ekonomik durumlarına, eğitim seviyelerine, göç edilen toplumun politikalarına ve toplumsal kabul düzeyine bağlı olarak farklılık göstermektedir (Berry, 1997).

Göçün bireysel etkileriyle birlikte, aile yapısı üzerinde de önemli etkileri bulunmaktadır. Göç süreci; aile içi rollerin dönüşmesine, ebeveyn-çocuk ilişkilerinin yeniden

şekillenmesine ve aile üyelerinin sosyal destek mekanizmalarına erişiminde önemli değişikliklere yol açmaktadır (Suárez-Orozco vd., 2002). Özellikle çocukların eğitim sistemine entegrasyonu, ebeveynlerin iş gücü piyasasına katılımı ve ailelerin kültürel uyum süreçleri, göçün sosyo-ekonomik etkilerinin önemli bileşenleri arasındadır (Arbona vd., 2010; Chuang ve Gielen, 2009; Jakič ve Pavlič, 2016). Göçmen aileler hem kaynaklara erişim hem de sosyal destek sistemlerine dahil olma açısından benzersiz zorluklar ve fırsatlar yaşamaktadırlar.

Bu bağlamda; göç olgusunu çok boyutlu bir perspektifle ele almak hem akademik çalışmalar hem de sosyal politika üretimi açısından büyük bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Göç eden bireylerin yaşadığı deneyimlerin anlaşılması, onların sosyal hizmetler, eğitim, sağlık ve istihdam alanlarına erişimlerini iyileştirmeye yönelik çözümler üretilmesini zorunlu kılmaktadır. Göç, sadece bireysel değil, aynı zamanda küresel düzeyde ekonomik, sosyal ve siyasi dinamikleri etkileyen bir süreçtir. Bu nedenle göçün yönetimi, göç politikalarının sürdürülebilirliği ve göç eden bireylerin haklarının korunması, uluslararası toplumun öncelikli gündem maddeleri arasında yer almaktadır.

Jeopolitik konumu gereği, Türkiye tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve büyük ölçekli göçlerin öznesi olmuştur. Türkiye'nin Ortadoğu, Kafkaslar ve Balkanların bir parçası ve komşusu olması, yakınlık ve erişim kolaylığı nedeniyle Türkiye'yi yerinden edilmiş bireyler ve özellikle aileler için önemli bir konum haline getirmektedir. Tarihçesine baktığımızda; 1774 Küçük Kaynarca Anlaşması'yla başlayan ve Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılış sürecine kadar devam eden ve Kırım Tatarları tarafından gerçekleştirilen göç hareketi, ilk kitlesel göç hareketi olması nedeniyle önem arz etmektedir. 1783 yılında Rusya'nın Kırım'ı işgali sonrasında başlayan bu göç, 1862-1865 yıllarında zirveye ulaşmış, 1877-1878 ve 1890-1908 yılları arasında artarak 1920'li yıllara kadar dönem dönem sürmüştür (Barut, 2018; Çevik, 2022). 1853-1856 yıllarında gerçekleşen Kırım Savaşı sırasında Rusya; binlerce Tatar'ı uzak bölgelere göndermiş, bu da Kırım'dan Osmanlı topraklarına büyük bir göç dalgası başlatmıştır. 1856-1876 yılları arasında yalnızca Kırım'dan Osmanlı İmparatorluğu'na göç eden Tatarların sayısı 300 bini bulmuş, 1783-1922 yılları arasında toplam göç eden Kırımlı Müslümanların sayısının ise 1 milyon 800 bin olduğu tahmin edilmektedir (Akgündüz, 1999). Bu dönem Kırım halkı; Rus baskısından kaçarak önce bugün Romanya sınırları içerisinde bulunan Doburca'ya, ardından Anadolu'ya göç etmiştir. 1922 yılına kadar dönem dönem devam eden bu göçler sonucunda, Anadolu'ya göç eden 1,2 milyon Kırımlının Türkiye'deki nüfusunun günümüzde 5 ila 6 milyon civarında olduğu tahmin

edilmektedir (Erdoğan ve Kaya, 2015).

Rus ve Osmanlı arasında yaşanan güç mücadelesi sonucunda Osmanlı'nın yenilgiye uğraması; yalnızca Kırım Tatarlarının değil bölgedeki diğer Müslüman toplulukların Osmanlı topraklarına göç etmesine yol açmıştır. 1860 yılında, Çerkesler, Rusya'nın yer değiştirmeye zorlama ve Hristiyanlaştırma politikasından kaçmış ve aynı yıl Osmanlı Hükümeti ile Rusya arasında 50 bin kadar göçmeni kabul etmeye istinaden bir anlaşma yapılmıştır. 1864'te göç hareketi büyük ölçüde artmış ve 1856-1876 yılları arasında yaklaşık 1 milyon 200 kişinin Osmanlı topraklarına geldiği tahmin edilmektedir (Akgündüz, 1999).

Cumhuriyet dönemine geldiğimizde; Türk-Yunan nüfus mübadelesi karşımıza çıkmaktadır. 1923'te gerçekleşen mübadele sonucunda; yaklaşık 1 milyon 200 kişi Türkiye'den Yunanistan'a, 500 bin kişi Yunanistan'dan Anadolu'ya göç etmiştir (Turan, 2023). Kitlesel göç bakımından, mübadeleden sonra Balkanlardan Türkiye'ye gerçekleşen göçlerin önemli bir yeri vardır. Bulgaristan, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında büyük göç dalgalarına ev sahipliği yapmıştır. 1925 Türk-Bulgar İkamet Sözleşmesi ile başlayan göçler, 1934 İskân Kanunu ile devam etmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası ve 1950-1951 yıllarında yaklaşık 155 bin kişi, Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç etmiştir. 1980'lerde değişen küresel dengeler ile birlikte, 1989'a kadar 310 bin Bulgaristan Türkünün Türkiye'ye göç ettiği tahmin edilmektedir (Çevik, 2022). Türkiye'ye doğru göçlerin gerçekleştiği diğer bir bölge, Yugoslavya-Makedonya'dır. 1952-1967 yılları arasında kitlesel olarak seyreden göçler, 1968-1996 yılları arasında bireysel ve aile ile birlikte devam etmiştir. Yaşanan bölgesel savaşlar nedeniyle zaman zaman artan göçlerle birlikte, Yugoslavya'dan Türkiye'ye gelen göçmen 305 bin civarındadır (Tekin, 2018).

Bugün halen etkilerinin devam ettiği ve çok büyük bir kitlenin yerinden edildiği, 2011'de Suriye'de ortaya çıkan iç savaş; Türkiye'ye doğru büyük bir göç hareketinin yaşanmasına sebep olmuştur. Türkiye, bu savaş döneminde "açık kapı politikası" uygulamış ve 29 Nisan 2011'de ilk göçmen grubu Cilvegözü sınır kapısından Türkiye topraklarına giriş yapmıştır (Çevik, 2022). O tarihten itibaren Türkiye'ye gelen Suriyeli sayısı hızla artmıştır. 2021 sonlarına gelindiğinde, geçici koruma statüsü altında bulunan Suriyeli sayısı 3 milyon 700 bin civarındaydı (Göç İdaresi Başkanlığı, 2021). Yine Göç İdaresi verilerine göre; Temmuz 2024 itibarıyla ülkemizdedeki geçici koruma statüsü altındaki Suriyeli sayısı 3 milyon 100 bin civarındadır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2025a). Bu göç hareketi, Cumhuriyet tarihinde gerçekleşmiş en büyük kitlesel göçü olarak kabul edilmektedir (Çevik, 2022). Öyle ki;

UNHCR tarafından yayınlanan rapora göre; Türkiye, 2015'te dünyada en fazla mülteci ağırlayan ülke konumunda olmuştur (UNHCR, 2015a).

Aileler, bu göç süreçlerinin merkezinde yer almaktadır. Yaşam kalitesini artırma isteği, ailelerin göç etme kararı almalarını etkileyen önemli bir motivasyondur ve temelde göç; yaşam kalitesini artırmanın bir aracıdır (Aksoy, 2012; Bartram, 2015). Yaşam kalitesi; nesnel boyutta gelir, konut durumu, ikamet yerinin fiziksel koşulları gibi özellikleri içerirken; öznel boyutta içinde bulunulan yaşamdan memnuniyet ve mutluluk gibi faktörleri içermektedir (Özmete, 1997). Her yıl binlerce aile, çatışmalarda ve savaşlarda çeşitli nedenlerle uğradıkları zulümden kurtulmak, doğal afetlerin yıkıcı etkilerinden kaçmak, daha iyi ekonomik koşullara sahip olmak ve bulundukları ülkede olduğundan daha iyi bir yaşam kalitesine erişmek gibi motivasyonlarla göç etmektedir (Baptiste, 1993). Ancak göç süreci; ailelerin yaşam koşullarını sosyal, ekonomik, psikolojik ve kültürel açıdan olumlu ya da olumsuz etkiler oluşturabilmekte; böylece aile yaşam kalitesi üzerinde doğrudan bir etkisi bulunmaktadır.

Sonuç olarak; göç süreci, bireylerin yaşamında büyük bir değişim ve dönüşüm anlamına gelmektedir. Bu değişim, yalnızca fiziksel bir yer değiştirme değil, aynı zamanda sosyal destek sisteminin değişmesi, ekonomik belirsizliklerin oluşması, yeni bir kültüre uyum sağlama çabası ve psikososyal yüklerin artışı gibi karmaşık dinamikleri içermektedir. Göçmen aileler; çoğu zaman yaşadıkları ülkede sosyal dışlanma, ayrımcılık, dil engelleri, ekonomik dezavantajlar ve sağlık hizmetlerine erişimde zorluklarla karşılaşmaktadır (Portes ve Rumbaut, 2001). Bu koşullar; göçmen ailelerin yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilemekte, göçmen aileleri dezavantajlı bir duruma sürüklemekte ve hak temelli yaklaşıma dayalı olarak konunun sosyal hizmet bakış açısıyla ele alınma gerekliliği oluşturmaktadır. Alan yazın araştırmasında; göçmen ailelerde yaşam kalitesi ve aile yaşam kalitesi kavramlarının ağırlıklı olarak sağlık alanında yapıldığı (Fong vd., 2023; Lei ve Kantor, 2023; Predieri vd., 2020; Puder vd., 2013) görülmektedir. Göçmen ailelerde; göç ettikleri ülkelerde ihtiyaçlarının karşılanması, hizmetlere erişim, aile bağları ve aile içi dinamikler, kaynaklara erişim, geleceğe yönelik umutların oluşturulması gibi birçok yönü ile yaşam kalitesinin ele alınması ve hak temelli yaklaşıma dayalı olarak konunun sosyal hizmet perspektifiyle bütüncül olarak değerlendirilmesi, göçmen ailelerin yaşam kalitesinin ortaya konulması ve yaşam kalitesinin geliştirilmesi için kapsamlı önerilerin sunulması ile ilişkili çalışmalara ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Bu gerekçeyle, bu çalışmanın amacı; Ankara’da yaşayan göçmen ailelerin yaşam kalitesinin öznel ve nesnel belirleyicilere göre ortaya konulması, bu belirleyicilere ilişkin algılarının ve deneyimlerinin sosyal hizmet bakış açısıyla değerlendirilmesi, bu kapsamda göç süreci deneyimlerinin anlaşılması ve geleceğe dönük düşüncelerinin keşfedilmesi olarak belirlenmiştir.

1.1. Araştırmanın Önemi

Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle, hem transit hem de hedef ülke olarak önemli bir konumunda yer almaktadır. Ancak 2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaşın ardından, Türkiye tarihinin en büyük kitlesel göç hareketlerinden biriyle karşı karşıya kalmıştır. Türkiye, bu dönemde “açık kapı politikası” benimseyerek, savaş ve zulümden etkilenen milyonlarca Suriye vatandaşları için geçici koruma sağlamıştır. Bu politika çerçevesinde göç alanındaki uygulamaların daha etkin ve sistematik bir biçimde yürütülebilmesi amacıyla 2013 yılında Göç İdaresi Başkanlığı kurulmuş, ardından, 2014 yılında 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu yürürlüğe girmiştir.

Türkiye; Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içinde, sığınmacı, mülteci ve geçici koruma altındaki nüfusa yönelik hizmet sunumunu çeşitlendirmiştir. Sağlık, eğitim, sosyal yardım ve geçici barınma hizmetleri başta olmak üzere, insani yardım politikaları uygulanmaya başlanmıştır. Ancak, kitlesel göç hareketlerinin getirdiği hız ve yoğunluk, kamu kurumlarının kapasitesini zorlamış; özellikle sosyal hizmet alanında sistematik, bütüncül ve kültürel duyarlılığa sahip müdahale modellerinin geliştirilmesi ihtiyacını artırmıştır.

Bu araştırma, göçmen ailelerin yaşam kalitesini, yaşam kalitesinin nesnel ve öznel belirleyiciler çerçevesinde değerlendirmek suretiyle, sosyal hizmet uzmanları, politika yapıcılar ve sivil toplum kuruluşları için rehber niteliğinde bilgiler sağlamayı hedeflemektedir. Göçmen ailelerin sosyal hizmetlere erişimi ve deneyimleri belirlenerek, göçmen ailelere yönelik sosyal hizmet müdahalelerinin nasıl iyileştirilebileceği konusunda öneriler sunulacaktır.

Ayrıca, çalışmanın, göçmen ailelerin yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik çalışmalarda yol gösterici olması hedeflenmektedir. Çalışmanın akademik önemine ek olarak;

göçmen ailelerin yaşam kalitesini ölçmeye yönelik ölçek geliştirilmesine gereksinim duyulması halinde bu araştırmanın bulgularının temel alınması, beklenen sonuçlar arasındadır.

1.2. Araştırmanın Problemi

Göç, bireyleri ve aileleri sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik açıdan etkileyen çok boyutlu bir olgudur. Son yıllarda, küresel göç hareketleri giderek artmakta ve göçmenlerin yaşadığı sosyo-ekonomik ve psikososyal sorunlar giderek karmaşılaşmaktadır. Uluslararası Göç Örgütü (2024b) tarafından yayınlanan son rapora göre , 2020 yılında dünya genelinde 281 milyon uluslararası göçmen bulunmakta ve bu sayı her geçen yıl artmaktadır. Türkiye, jeopolitik konumu gereği, hem göç alan hem de göç veren ülkeler arasında yer almaktadır.

Göç süreci; ekonomik güçlükler, dil bariyerleri, hukuki statü belirsizlikleri, ayrımcılık, sosyal dışlanma, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimde yetersizlikler gibi çok katmanlı sorunları beraberinde getirmektedir (Ager ve Strang, 2008; Castles ve Miller, 2008). Bu zorluklar, yalnızca bireysel değil, aile düzeyinde de etkiler yaratmakta, aile içi ilişkilerde değişimlere yol açmakta ve göçmen ailelerin yaşam kalitesini doğrudan etkilemektedir. Literatürde, göç sürecinin aile dinamikleri üzerindeki etkisini inceleyen araştırmalar, göçün ebeveyn-çocuk ilişkilerini, ebeveynlerin psikososyal iyi oluşunu ve genel aile dayanıklılığını etkilediğini göstermektedir (Fokkema ve de Haas, 2011; Suárez-Orozco vd., 2011).

2011 yılında Suriye'den Türkiye'ye doğru gerçekleşen kitlesel göçle birlikte, ülkemizde göç tartışmaları ve araştırmaları yoğunlaşmıştır (Selvin, 2016). Ülkemize göç eden yabancı uyruklu kişilerin ihtiyaçları ve sorunlarını belirlemeye yönelik çalışmalar ağırlık göstermektedir (AFAD, 2013; Barin, 2023; Çetin ve Durmaz, 2024; Dere ve Demirci, 2023; Dinç Güzel, 2021; Habıbullah, 2023; Harunoğulları vd., 2019; Kaya ve Kırac, 2016; Keleş, 2021; Sarvan ve Efe, 2020; Şeker ve Aslan, 2015; Şimşek, 2023; Talu, 2019). Bununla birlikte, yabancı uyruklu kişilerin uyumu ile ilgili çalışmalar olmakla birlikte (Coşkun ve Ateş, 2023; Ekşi ve Şahin, 2024; Erdoğan, 2017; Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016; Gülyazar, 2017; Kansu ve Matsani, 2024; Süleymanov, 2017; Tekinyer, 2022), ailelerin ihtiyaçlarını bütüncül bir biçimde ortaya koyan çalışmalar sınırlıdır.

Kadınlar ve çocuklar gibi özel grupların deneyimlerine dair çalışmalar yapılmış (Bahadır ve Uçku, 2016; Cenkeci ve Nazik, 2018; Melike vd., 2017; Sağlık vd., 2017; Tavukçu ve Şahin, 2021), yabancı uyruklu kişilerin istihdama katılımı ve ekonomik etkileri de ayrıca

bir çalışma konusu olarak ele alınmıştır (Aktaş, 2021; Assida, 2016; Erdoğan ve Ünver, 2015; Kırlangıç, 2021; Özpınar vd., 2016; Yıldız ve Yıldız, 2017). Yerel toplumun yabancı uyruklu kişilere tutumu ve bakışı da araştırma konusu olmuştur (Aksu, 2023; Baykan, 2020; Cengiz, 2015; Ekici, 2019; Selvin, 2016; Yılmaz ve Günay, 2022).

Alan yazın incelemesi; göç ve yaşam kalitesine dair çalışmalar; yaşam kalitesine dair yaratıcı sınıfın yurtiçinde göçü (Polat vd., 2024), Suriye'den Türkiye'ye göç Suriyelilerin yaşam kalitesi (Çavuş, 2019), Türkiye'de yaşayan Suriyeli gençlerin yaşam kalitesi (Soyhanoğlu, 2023), Balıkesir'de yaşayan Suriyelilerin sağlık hizmetlerini kullanımı ve yaşam kalitesi (Çevik vd., 2019), Suriyeli eğitim hareketsizlik ve yaşam kalitesi ilişkisi (Çelik ve Huri, 2023), mülteci çocuklarda bilişsel aktivite eğitiminin yaşam kalitesine etkisi (Belhan Çelik, 2022), motor becerilerinin ve yaşam kalitesinin karşılaştırılması (Göstaş vd., 2023), Suriyeli mültecilerin proteze bağlı yaşam kaliteleri (Kablan ve Tatar, 2020), Suriyeli mültecilere yönelik psikososyal destek sunan insani yardım çalışanlarının yaşam kalitesi (Ünal vd., 2017), mülteci çocuklarda fiziksel aktivitenin yaşam kalitesine etkisi (Çamiçi, 2021), ekseninde ve sağlık alanında yoğunlaştığını göstermektedir. Göçmen aileleri kapsamına alan ve yaşam kalitesini ortaya koymayı amaçlayan, göçmen ailelerin yaşam kalitesini sosyal hizmet bakış açısıyla inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Özetle, bu araştırmanın problemi, göçmen ailelerin göç sürecindeki deneyimlerinin; yaşam kalitesinin nesnel ve öznel belirleyicileri bağlamında nasıl şekillendiğinin anlaşılmasına ve ailelerin geleceğe yönelik duygu ve düşüncelerinin keşfedilmesine yönelik gereksinim ile ulaşılması gereken çözüm önerileridir. Göçmen ailelerin göç etme sürecindeki deneyimlerinin bilimsel bir bakış açısıyla ele alınmasına ve yaşam kalitelerini etkileyen faktörlerin nasıl deneyimlendiğine yönelik derinlemesine incelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu temel problem doğrultusunda araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Göçmen aileler, göç etme sürecini nasıl deneyimlemiştir?
2. Göçmen ailelerin yaşam kalitesinin nesnel belirleyicilerine yönelik deneyimleri nasıldır?
3. Göçmen ailelerin yaşam kalitesinin öznel belirleyicilerine yönelik deneyimleri nasıldır?

4. Göçmen ailelerin geleceğe yönelik duygu ve düşünceleri nelerdir?

1.3. Araştırmadaki Kavramların Tanımları

Bu bölümde, araştırmada kullanılan temel kavramların bu araştırma için kapsamı ve tanımı açıklanarak çalışmanın kavramsal çerçevesi oluşturulmaktadır. Tanımlar, araştırmanın kapsamını belirlemek ve kavramların bilimsel çerçevede nasıl ele alındığını netleştirmek amacıyla verilmiştir. Bu bölümde verilen tanımlar, araştırmaya özgü, içe vuruk tanımlardır.

Göçmen Aile: Bu araştırmada göçmen aile; ülkesinden ekonomik, politik, sosyal, kültürel veya çevresel nedenlerle, 2011 yılı ve sonrasında, Ortadoğu Ülkelerinden ayrılmış ve Ankara’da yaşamakta olan aileler olarak tanımlanmaktadır.

Yaşam Kalitesi: Yaşam kalitesi, bireyin içinde bulunduğu kültür ve değerler sistemi çerçevesinde, hedefleri, beklentileri ve standartları doğrultusunda algıladığı fiziksel, psikolojik, sosyal ve çevresel iyi oluş halidir. Bu araştırmada göçmen ailelerin yaşam kalitesi, hem nesnel hem de öznel belirleyiciler açısından değerlendirilerek ele alınmaktadır.

Nesnel Belirleyiciler: Yaşam kalitesinin nesnel belirleyicileri, göçmen ailelerin ekonomik durumları, barınma koşulları, istihdam durumları, eğitim seviyeleri, sağlık hizmetlerine erişimleri ve sosyal hizmetlerden yararlanma düzeyleri gibi ölçülebilir ve gözlemlenebilir faktörleri ifade etmektedir.

Öznel Belirleyiciler: Yaşam kalitesinin öznel belirleyicileri, göçmen aile bireylerinin kendi yaşamlarını nasıl algıladıklarını, yaşamları hakkında duygu ve düşüncelerini, psikososyal iyi oluşları gibi ölçülemeyen faktörleri içermektedir.

1.4. Kavramsal Çerçeve ve Tanımlar

Araştırmanın bu bölümünde, çalışmanın kuramsal temelini oluşturan kavramlara yer verilmiştir. Özellikle göç olgusu ve yaşam kalitesi kavramları başta olmak üzere, göçmen ailelerin Ankara’daki yaşam deneyimlerini anlamlandırmaya katkı sunacak temel kavramlar açıklanmıştır.

1.4.1. Göç

Genel anlamda göç; anlam ifade eden bir uzaklık ve etkisinin hissedebileceği bir süre içinde yaşanan tüm yer değiştirmelerdir (Erder, 1986). Diğer bir tanıma göre, göç; ekonomik, toplumsal ve siyasal nedenlerle, insanlar bireysel ya da kitlesel olarak, yaşanılan yerin değiştirilmesidir (Şahin, 2001). Uluslararası Göç Örgütü (2019) tarafından tanımladığı üzere ise, göç; bir ülkeden başka bir ülkeye sınırdan geçerek gerçekleşen insan hareketidir.

Göç hareketi; tarih boyunca çeşitli nedenlerle gerçekleşmiş ve toplumlar üzerinde derin etkiler bırakmıştır. Sosyal ve ailevi sebeplerle göç kararı alınabilmekte, aile birleşimi gibi sebepler birçok insanın göç etmesinde etkili olmaktadır. Ayrıca, daha iyi eğitim olanakları da bireyleri göç etme konusunda motive edebilmektedir. Siyasi istikrarsızlık, savaş ve zulüm gibi sebeplerden dolayı güvenlik arayışı ise, özellikle kitlesel olarak gerçekleşen uluslararası göçün önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Göçün ekonomik boyutuna baktığımızda; insanların daha iyi yaşam koşullarına erişebilme isteği, göç etme kararı olma noktasında önemli bir motivasyon kaynağıdır.

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere göçün odak noktası, yaşanılan yeri değiştirmeyi kapsayan bir harekettir. Ancak yalnızca bir insan hareketliliği olarak tanımlayamayacağımız kadar büyük bir olgudur. Kapsamlı olarak ele alacak olursak, göç; çalışmak ve daha iyi yaşam şartlarına ulaşmak için, yaşadıkları yerden ayrılarak, farklı yerleşim bölgelerine kalıcı ya da geçici suretle yerleşmesidir (Aksoy, 2012). Bu yerleşim hareketi; gerek göç hareketinin başladığı ülke için, gerek varış ülkesi için, gerekse göç hareketinde bulunan kişiler için; ekonomik, sosyal, kültürel ve politik anlamda çıktıları bulunmaktadır. Nüfus değişimlerine yol açan faktörler incelendiğinde, göç; doğum ve ölümden sonra üçüncü sırada yer almaktadır (Selçuk, 2023). Son yayınlanan raporlara göre, dünyada 117.3 milyon zorla yerinden edilmiş insan bulunmaktadır (UNHCR, 2023b). Göç hareketinin nüfus değişimlerindeki rolü ve günümüzde ulaştığımız göç sayıları; göçün bilimsel olarak ele alınması gerekliliği oluşturmaktadır.

1.4.2. Göçmen

Göçmen kavramı, evrensel boyutta tanımı bulunmayan bir kavramdır. Genellikle göç kararının zorlayıcı bir nedenle alınmadığı, kişinin kendi isteği üzerine göç ettiği durumlarda göçmen kavramı kullanılmaktadır. Bu bağlamda, maddi ve manevi olarak daha iyi koşullara sahip olmak, daha iyi yaşam planı yapma fırsatı için farklı bir ülkeye ya da bölgeye göç eden

kişiler ve aileleri “göçmen” kavramı tanımlamaktadır. Birleşmiş Millet ise, göçmeni; sebepleri, zorunluluğu, göç yollarının, düzenli ya da düzensiz olmasına bakılmaksızın, farklı bir ülke sınırları içerisinde bir seneden fazla süredir yaşayan kişi şeklinde tanımlamaktadır (Uluslararası Göç Örgütü, 2013). Bu çalışmada kullanılacak “göçmen aile” kavramı, göç etme sebeplerine bakılmaksızın, Orta Doğu Ülkelerinden Türkiye’ye göç etmiş olan aileleri temsil etmektedir.

1.4.3. Sığınmacı

Sığınmacı; zulümden ve zarar görmekten korunmak için kendi ülkesi dışında farklı bir ülkeye yerleşmek isteyen, ancak henüz başvurusu sonuçlanmamış kişidir. Diğer bir deyişle, mülteci statüsü için başvuru sonucunu bekleyen kişilerdir (Uluslararası Göç Örgütü, 2013). Başvuru sonucunda; her başvuru sahibi sığınmacı mülteci olarak tanınmayacaktır, ancak, her mülteci sürecin başında bir sığınmacıdır (Selçuk, 2023).

1.4.4. Uluslararası Koruma

Ülkemiz, Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi’ni coğrafi çekince ortaya koyarak imzalamış, bu kapsamda Avrupa dışındaki ülkelere göç eden kişilerin mülteci olarak edilmemektedir . Bu coğrafi çekince sonucunda; ülkemizde uluslararası korumadan yararlanmak için; mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsüne sahip olmak gerekmektedir (Çiçekli, 2009).

1.4.4.1. Mülteci

Mülteci, Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi’ne göre; *“1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle , yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen”* kişidir.

Mülteciliğin bu tanımı, Mültecilerin Hukuk Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü’nde değişikliklere uğramış, *“1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar sonucunda”* ve *“bu*

tür olaylar sonucu” ibareleri çıkarılmıştır. Bu şekilde mülteci, tanımında geçen sebeplere maruz kalmış bütün şahısları kapsar hale gelmiştir.

1.4.4.2. Şartlı Mülteci

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda (2013) düzenlendiği şekliyle, şartlı mültecinin tanımı; *“Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir.”* şeklindedir. Şartlı mülteci statüsünün, mülteci statüsünden farkı; Avrupa dışında kalan ülkelere ayrılan insanların, üçüncü bir ülkeye yerleştirilmesine kadar sahip olabilecekleri bir statü olmasıdır.

1.4.4.3. İkincil Koruma

İkincil koruma; *“Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;*

a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,

b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,

c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü ifade eder.”, diğer bir deyişle bir uluslararası koruma şeklidir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2025c). Özetle; mülteci ve şartlı mülteci tanımı içerisine girmese dahi, ikamet ettiği ülkeye dönmesi halinde zarar görebilecek kişileri kapsamaktadır.

1.4.5. Geçici Koruma

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’da (2013) belirtildiği üzere, geçici koruma; “Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara” yönelik bir statü biçimidir. 2011’de gerçekleşen ve büyük kitleler halinde ülkemiz sınırlarına gelen Suriyeli vatandaşlar için acil ve geçici koruma sağlayan bir statüdür. Grup halinde bir göç hareketi olduğu ve koruma talepleri bireysel olarak alınmadığı için, uluslararası koruma türleri arasına girmemektedir.

1.4.6. Kaynak Ülke

Kaynak ülke kavramı; göç etmiş kişilerin köken ülkesini, diğer bir deyişle çıkış yaptıkları ülkeyi tanımlamak üzere kullanılan bir kavramdır. Alan yazında, gönderen ülke ve menşe ülke gibi ifadeler de kullanılmaktadır (Selçuk, 2023).

1.4.7. Hedef Ülke

Göç hareketinin sonlanacağı, göç eden insanların varacağı ülkeyi tanımlamak üzere kullanılan bir kavramdır. Alan yazında, ev sahibi ülke ve iltica ülkesi gibi kavramlarla da ifade edilmektedir (Uluslararası Göç Örgütü, 2013).

1.4.8. Transit Ülke

Uluslararası göçlerde karşılaştığımız, bir ülkeden diğer ülke hareket ederken duraksamaların yapıldığı ülkeyi tanımlamaktadır. Kişilerin hedef ülkeye giderken veya kaynak ülkeye dönerken geçtiği ve bir süre duraksadığı ülkedir (Adıgüzel, 2016). Ülkemiz geçmişten günümüze, konumu gereği, göç eden bireyler için hedef ülke ve transit ülke olarak önemli bir bölgede yer almaktadır. Son yıllarda yaşanan Suriye ve o bölgedeki savaşlar ve ülkemizin uyguladığı açık kapı politikasıyla, göç eden bireyler için Türkiye transit ülkeden ziyade hedef konum haline gelmiştir (Bolgün, 2020; Kap, 2014).

1.4.9. Sosyal Uyum

Sosyal uyum, göçmen bireylerin ve ailelerin, geldikleri toplumda karşılıklı etkileşim yoluyla toplumsal yapının bir parçası haline gelmeleri sürecidir. Uluslararası Göç Örgütü’ne göre uyum, göçmenlerin birey ve grup olarak toplumun bir parçası gibi kabul görmesini ifade

ederken; kültürel uyum ise özel yaşam alanlarında kendi kültürlerini sürdürebilmekle birlikte, kamusal yaşamda ev sahibi toplumun norm ve değerlerine uyum sağlamayı içermektedir (Sironi vd., 2019).

Bir diğer tanıma göre ise, sosyal uyum; sınıfsal, etnik, dilsel ve dini toplumsal ayrışma risklerine karşı geliştirilen bir toplumsal kalite göstergesidir. Bu bağlamda göçmenlerin sosyal uyum düzeyi, onların toplumla kurdukları güven ilişkileri, sosyal ağlara katılımı ve ortak yaşam alanlarına dahil olabilmeye becerileri ile şekillenmektedir (Fermin ve Kjellstrand, 2005).

Sosyal uyum; göçmen bireyin ve ailesinin yeni toplumla olan karşılıklı etkileşim sürecidir. Bu etkileşimde göçmen birey hem kendi kültürel öğelerini korumaya çalışmakta hem de ev sahibi toplumun değer sistemine uyum sağlama yönünde stratejiler geliştirmektedir. Bu durum, göçmen ailelerde hem kimlik devamlılığı hem de yeni toplumla bütünleşme arasında bir denge kurma çabası olarak görülmektedir (Özkan, 2019). Sosyal uyum, aynı zamanda göçmenlerin karşılaştıkları dil engeli, ayrımcılık, ekonomik dışlanma ve aidiyet eksikliği gibi zorluklarla başa çıkabilme düzeylerini de yansıtmaktadır. Bu nedenle sosyal uyum, yalnızca bireyin değil, toplumun da göçmene yönelik tutum ve davranışlarıyla biçimlenen iki yönlü bir süreçtir (Bolgün, 2022; Larsen vd., 2020).

1.5. Göç Türleri

Göç, insanlık tarihinin en eski toplumsal olgularından biri olup, farklı dönemlerde farklı nedenlerle gerçekleşmiş ve zamanla çok boyutlu bir içerik kazanmıştır. Göç olgusunun bu çok boyutluluğu; bireylerin göç etme nedenleri, hareketin süresi, coğrafi yönelimi ve hukuki durumu gibi çeşitli ölçütler doğrultusunda sınıflandırılmasını gerekli kılmaktadır. Bu araştırmada, göç türleri; uluslararası göç, iç göç, zorunlu göç, gönüllü göç, ekonomik göç, beyin göçü ve aile göçü olmak üzere yedi kategoride ele alınmıştır.

1.5.1. Uluslararası Göç

Uluslararası Göç Örgütü (2019)'nın göç tanımı; bir ülkeden başka bir ülkeye sınırdan geçerek gerçekleşen insan hareketi, şeklindedir. Bu tanım, aynı zamanda, uluslararası göçün de sınırlarını çizmektedir. Uluslararası göç; insanlar ülke sınırlarını geçerek, bulundukları yerden başka bir yere yerleşmesidir. Diğer bir deyişle; ekonomik, politik, sosyal veya kültürel sebeplerle dünyadaki herhangi bir ülke ya da bölgeden ayrılan kişilerin başka bir ülkede kabul edilmesidir (Deniz, 2014).

1.5.2. İç Göç

Ülke sınırları içinde gerçekleşen, bir ilden başka bir ile ya da kırdan kente doğru gerçekleşen göç hareketi iç göç olarak tanımlanmaktadır. İç göç, bulunulan ülkenin sınırları içinde gerçekleştiği için yasal düzenlemeler ve engeller bulunmamaktadır (Greenwood, 1997).

1.5.3. Zorunlu Göç

Kişiler, yaşam tehlikesi altında olma, zulüm görme, kötü muamele görme ve daha birçok sebeple, olumsuz bir dış etken sebebiyle göç etmek zorunda kalabilmektedir. Zorunlu göç; kişilerin, doğal ya da beşerî sebeplerden kaynaklı olarak, bir tehdit karşısında zorunlu olarak göç etmesidir (Uluslararası Göç Örgütü, 2013).

1.5.4. Gönüllü Göç

Zorunlu göçteki gibi, herhangi bir olumsuz dış etken kaynaklı olmayan, kişinin isteği ile gerçekleştirdiği göç hareketidir. İnsanların gönüllü bir şekilde, daha iyi ekonomik, eğitim ve sağlık koşullarına ulaşmak için (Boduroğlu, 2023), diğer bir deyişle, daha iyi bir yaşam kalitesine ulaşmak için göç etmesidir.

1.5.5. Ekonomik Göç

Kişilerin; daha iyi ekonomik koşullara, daha iyi eğitim ve sağlık fırsatlarına ve daha yüksek refah seviyesine erişmek ve ekonomik göçün en önemli tanımlayıcısı olan, kazançlı bir iş bulmak için göç etmesidir. Diğer bir deyişle, istihdam edilmek için menşe ülkesinden ayrılan kişidir (Uluslararası Göç Örgütü, 2013). Ekonomik kazanç ve daha iyi koşullarda istihdam edilebilme, alınan göç etme kararlarının önemli bir motivasyonunu oluşturmaktadır. Ekonomik göç, doğrudan yaşam kalitesiyle bağlantılı bir kavramdır. Daha iyi bir yaşam kalitesine sahip olmak, doğrudan ekonomik koşullardan ve kazanç durumundan geçmektedir.

1.5.6. Beyin Göçü

Bir ülkedeki seçkin, eğitilmiş kişilerinin, ulusal kalkınmayı olumsuz etkileyecek düzeyde dışarı akmasıdır (Jałowiecki ve Gorzelak, 2004). Beyin göçü, kaynak ülkenin gelişimini riske attığı için, kaynak ülke açısından olumsuz, kayıp niteliğinde bir göç türüdür. Bu nedenle, özellikle gelişmekte olan ülkeler için beyin göçü, endişe verici ve müdahale edilmesi gereken bir durumdur (Mahmoud, 2020).

1.5.7. Aile Göçü

Ailenin bütün olarak göç etmesini kavrayan, geniş bir kavramdır (Uluslararası Göç Örgütü, 2013). Aile göçü, var olan aile birimlerinin birleşmesi ile ortaya çıkarken (Strasser vd., 2009), günümüzde aile göçünün oluş biçimi değişime uğramıştır. Aile göçü dört şekilde gerçekleşmektedir;

a) aile birleşimi; önceden göç etmiş aile üyeleriyle diğer aile üyelerinin birleşmesi, diğer aile üyelerinin göç etmiş olan aile üyesinin ülke sınırlarına girmesidir,

b) aile kurma; ülkede yerleşik olan veyahut ülkede yaşayan yabancı uyruklu kişinin, bir yabancı uyruklu kişiyle evlenmesidir. Diğer bir deyişle; ülkedeki bir kişinin, ülke dışından birine sponsor olmasıdır,

c) eşlik eden aile; birincil göçmen ile birlikte diğer aile üyelerinin de ülkeye kabul edilmesiyle oluşan ailedir,

d) uluslararası evlat edinme; ülkedeki yerleşik bir kişinin, ülke sınırları dışında ikamet eden yabancı uyruklu bir çocuğu evlat edinmesi ile oluşan ailedir (Migration Data Portal, 2024).

1.6. Göç Kuramları

Göç, tarih boyunca toplumların yapısını, kültürünü ve ekonomisini şekillendiren dinamik bir olgu olmuştur. Bu dinamiği anlayabilmek, açıklayabilmek ve dile getirmek için çeşitli kuramlar ortaya konmuştur. Göç kuramları, toplumsal hareketlilik ve değişim süreçlerini anlamak için önemli bir teorik çerçeve sunmaktadır. Şekil 1.1.'de gösterildiği üzere, göç kuramları; erken dönem, ekonomik, tarihsel ve sosyokültürel açılardan, dört ayrı başlık altında incelenmektedir.

Erken Dönem Göç Kuramları	Ekonomik Temelli Göç Kuramları	Tarihsel-Yapısalcı Göç Kuramları	Sosyokültürel Göç Kuramları
•Ravenstein'in Göç Yasaları •Kesişen Fırsatlar Kuramı •Petersen'in Göç Tipleri •İtme-Çekme Kuramı	•Neoklasik Ekonomi Kuramı •İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı •Yeni Ekonomi Kuramı	•Merkez-Çevre (Dünya Sistemleri) Kuramı •Göç Sistemleri Kuramı	•Modernleşme Okulu: Denge Kuramı •Göçmen İlişkileri Ağı Kuramı •Birikimli Nedensellik

Şekil 1.1. Göç kuramları sınıflandırması

1.6.1. Erken Dönem Göç Kuramları

1.6.1.1. Ravenstein'in Göç Yasaları

Göç olgusunu bilimsel bir zeminde ele alan ilk çalışmalardan biri, 19. yüzyılın sonlarında Ernst Georg Ravenstein tarafından kaleme alınmıştır. Ravenstein, 1885 ve 1889 yılları arasında yayımladığı iki makalesinde, dönemin İngiliz nüfus istatistiklerinden yola çıkarak göç hareketlerinin doğasını açıklamaya yönelik yedi temel yasa geliştirmiştir. Bu yasalar, yalnızca tarihsel bir öneme sahip olmakla kalmamış, aynı zamanda günümüzdeki göç kuramlarına yön veren bir çerçeve sunmaktadır. Buna göre;

- Göçmenlerin büyük bir kısmı kısa mesafelerde hareket etmektedir. Göç çoğunlukla aynı ülke içindeki kısa mesafeli hareketlerle gerçekleşir. Kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru bir yönelim vardır, ancak bu göçler genellikle komşu yerleşim yerlerine doğru olmaktadır.
- Göç hareketleri; kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru aşamalı olarak gerçekleşmektedir. Kentlere daha yakın olan kırsal alanlarda yaşayan insanlar, kent merkezlerine doğru hareket etmektedir. Bu hareket sonucu yer açılan kırsal alanlara, daha uzak bölgelerden gelen insanlar yerleşmektedir. Aşamalı olarak gerçekleşen bu süreç, gittikçe yoğunlaşacaktır.
- Göçmenleri kendine çeken ve nüfusları artan bölgeler emme bölgeleri, kendi nüfusunu gönderen bölgeler ise yayma bölgeleridir. Göç vermek ve göç almak, yani yayılma ve süreci, birbirinin tersidir fakat benzer özellikler taşımaktadır.
- Her göç akımı, dengeleyici bir karşı akım üretmektedir. Bir yöne doğru olan büyük bir göç hareketi, başka bir göç dalgasına sebebiyet vermektedir.

- Uzun mesafeli göçler, genellikle büyük merkezlere doğru yönelmektedir. Uzak mesafelere göç edenlerin hedefi; iş fırsatlarına ve ekonomik refaha erişmek için yoğunlukla başkentler veya büyük sanayi kentleri gibi gelişmiş merkezlerdir. Bu göçler, küçük kasaba ya da kırsal yerleşim yerlerinden ziyade büyük kentsel merkezlere doğrudur.
- Kent bölgelerinde yaşayan insanların, kırsal bölgelerde yaşayan insanlara kıyasla, göç etme ihtimali daha düşüktür. İkinci yasaya istinaden; kırsal alanlarda yaşayan daha önceki göç hareketinden boşalan yerlere hareket ettiği için ve aşamalı biçimde sürdüğü için, kentsel bölgelerde yaşayan insanların göç etme eğilimi daha azdır.
- Kadınların, erkeklere kıyasla göç etme eğilimi daha fazladır. Kadınlar, erkeklerle kıyaslandığında, daha sık göç etmekte ve yalnızca kentlere doğru değil, sanayi bölgelerine doğru gerçekleşmektedir (Ravenstein, 1889).

Ravenstein'in öne sürdüğü temel yasalardan biri, göçün genellikle kısa mesafelerde gerçekleştiği yönündedir. Bu yasaya göre; bir bireyin göç etme olasılığı, hedef yerin uzaklığı arttıkça azalmaktadır. Bu durum, özellikle küçük yerleşim birimlerinden büyük kent merkezlerine doğru olan göç akışlarını açıklamada önemli bir parametre olarak kabul edilmektedir (Champion, 2020; Plane vd., 2005). Ayrıca; Ravenstein, göçmenlerin sıklıkla uzun mesafeli bir hareket yerine adım adım, yani aşamalı bir şekilde hareket ettiklerini ifade etmektedir. Bu yaklaşım, göçün çoğu zaman bölgesel düzeyde başlayıp daha sonra kentsel alanlara ve sanayi bölgelerine yöneldiğini göstermektedir (Coates, 2017; Rowe vd., 2019).

Ravenstein'in bir diğer önemli katkısı ise göç kararlarının ardındaki temel itici gücün ekonomik nedenler olduğuna dair gözlemidir. Bireyler; işsizlik, düşük gelir ve kaynak yetersizliği gibi olumsuz koşullardan kaçarak daha iyi yaşam ve çalışma koşulları sunan bölgelere yönelmektedir. Ravenstein'in bu gözlemleri, İtme-Çekme Kuramının öncülü olarak değerlendirilmektedir (Gil-Alonso ve Thiers-Quintana, 2020). Ayroca, bu kurama göre bireyler, işsizlik, düşük gelir ve kaynak yetersizliği gibi ekonomik yoksunluklardan kaçınarak, daha iyi yaşam ve çalışma koşullarına sahip bölgelere yönelme eğilimindedir. Bu açıklama, göçü bireylerin yaşam kalitesini yükseltme yönündeki stratejik bir adım olarak konumlandırmaktadır. Sosyal hizmet disiplini açısından bu ekonomik yönelim, göçmen birey ve ailelerin refah düzeylerini belirleyen temel koşulların anlaşılması açısından büyük önem taşımaktadır. Zira yaşam kalitesi yalnızca bireyin bulunduğu yerdeki hizmetlere erişimiyle değil; aynı zamanda ekonomik güvenlik, istikrarlı gelir kaynakları ve barınma olanaklarına

ulaşabilme kapasitesiyle doğrudan ilişkilidir (Ioan vd., 2024). Bu bağlamda Ravenstein’ın Göç Yasaları, göçmen ailelerin yaşadıkları yapısal yoksunlukları tanımlamada ve bu yoksunlukların yaşam kalitesi üzerindeki etkisini kavramsallaştırmada sosyal hizmet uzmanlarına kuramsal bir zemin sunmaktadır. Göç, bu çerçevede bir hayatta kalma stratejisi olmanın ötesinde, bireylerin daha insani, onurlu ve sürdürülebilir yaşam koşullarına ulaşma çabasıdır.

1.6.1.2. Kesişen Fırsatlar Kuramı

Kesişen Fırsatlar Kuramı (Intervening Opportunities Theory), göç hareketlerini yalnızca coğrafi mesafe ya da hedef bölgelerdeki cazibe unsurları ile değil, bireylerin göç sürecinde karşılaştıkları alternatif fırsatların varlığıyla açıklamaya çalışan bir kuramdır. Bu kuram, 1940 yılında Amerikalı sosyolog Samuel A. Stouffer tarafından “Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance” adlı makalesiyle literatüre kazandırılmıştır. Stouffer, Cleveland metropol bölgesine ait nüfus hareketliliği verilerini kullanarak yaptığı analizlerde, bireylerin yer değiştirme kararlarını yalnızca hedef bölgelerdeki iş ve yaşam olanaklarına göre değil, bu hedefe ulaşmadan önce karşılaştıkları ara fırsatlara göre şekillendirdiklerini gözlemlemiştir (Stouffer, 1940).

Stouffer, göç hareketlerinin sayısını belirleyen temel etkenin hedef bölgedeki fırsatların sayısı ile bu fırsatlara ulaşmadan önce karşılaşılan alternatif fırsatların miktarı olduğunu ileri sürmektedir. Bu kurama göre, bireylerin belirli bir noktaya göç etme olasılığı, bu noktadaki fırsatların sayısıyla doğru, göç sürecinde karşılaştıkları kesişen fırsatların sayısı ile ters orantılıdır. Yani bir birey hedef olarak uzak bir şehri seçmiş olsa da, eğer bu hedefe ulaşmadan önce daha yakın bir yerde benzer nitelikte fırsatlarla karşılaşarsa, oraya yerleşme ihtimali artmaktadır (Stouffer, 1940). Bu durum, göç hareketlerinin yalnızca hedef bölgelerin cazibesiyle değil, aynı zamanda yol üzerindeki fırsatların niteliği, görünürlüğü ve erişilebilirliği ile de biçimlendiğini göstermektedir.

Stouffer, 1960 yılında yayınladığı bir çalışmada, bu modele “rekabet eden göçmenler” (competing migrants) değişkenini de eklemiştir. Bu genişletilmiş modelde, bir bölgedeki fırsatların cazibesi yalnızca bu fırsatların miktarı ve niteliği ile değil, aynı zamanda bu fırsatlar için yarışan bireylerin sayısı ile de şekillenmektedir (Stouffer, 1960). Bu bağlamda göç hareketlerinin yönü, bireylerin tercihleri ile birlikte yapısal koşulların dinamikleri tarafından da belirlenmektedir.

Bu kuram, günümüz göç çalışmalarında özellikle iş gücü göçü ve ekonomik temelli göç hareketlerinin analizinde hâlâ geçerliliğini korumakta ve birçok çalışmada temel bir açıklayıcı kuram kullanılmaktadır (Kaur ve Sinha, 2021). Göçmenlerin yeni yerlere yerleşmeden önce karşılaştıkları sosyal ağlar, barınma olanakları, iş imkânları veya hukuki durumları gibi çeşitli faktörler, bu kuram çerçevesinde “kesişen fırsatlar” olarak değerlendirilmektedir. Ekonomik temelli göç hareketlerinde, belirli bir bölgede ortaya çıkan istihdam olanakları ve bu olanakların bireyler üzerinde yarattığı etki, göç sürecinin hem yönünü hem de yoğunluğunu belirleyen temel etmenlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Sosyal hizmet açısından değerlendirildiğinde ise bu kuram, göçmen bireylerin karar alma süreçlerinin yanı sıra, hizmetlere yönelimlerinde etkili olan mekânsal ve zamansal değişkenlerin anlaşılmasına önemli kuramsal katkılar sunmaktadır. Zira göç, yalnızca fiziksel bir yer değiştirme eylemi değil; aynı zamanda bireyin karşılaştığı çeşitli fırsatları, sınırlılıkları ve belirsizlikleri değerlendirdiği çok katmanlı bir müzakere süreci olarak ele alınmalıdır. Bu bağlamda, daha yüksek bir yaşam standardına ulaşma arzusu ve ekonomik fırsatlardan yararlanma motivasyonu, hem kesişen fırsatlar kuramının temel mantığını oluşturmakta hem de uluslararası göçün altında yatan yönlendirici dinamikler arasında yer almaktadır.

1.6.1.3. Petersen’in Göç Tipleri

William Petersen tarafından geliştirilen Göç Tipleri, göç hareketlerinin nedenlerini ve biçimlerini çok boyutlu bir bakış açısıyla ele alan önemli teorik yaklaşımlardan biridir. Petersen (1958), her bireyin aynı koşullarda göç etmediğini vurgulayarak, göçü yalnızca itme-çekme faktörleriyle açıklamanın yetersiz olduğunu ileri sürmüş ve göçün arkasındaki toplumsal, tarihsel ve bireysel dinamikleri analiz edebilmek için beş göç tipi tanımlamıştır:

- İlkel Göç: Petersen’in “ilkel göç” olarak tanımladığı bu tür göçler, bireylerin içinde bulundukları doğal çevrenin yaşamı sürdürülemez hale getirmesi sonucu gerçekleşmektedir. Kuraklık, kıtlık, doğal afetler ve iklim koşullarının zorlayıcı etkileri gibi çevresel faktörler bireyleri bulundukları yerden ayrılmaya zorlamaktadır. Petersen, mevsimsel hareketlilik gösteren göçebe toplulukların geçici göçlerini bu kategoriye dahil etmekle birlikte, esas olarak çevrenin fiziki baskısına bağlı olarak yaşanan kalıcı ve kitlesel göçlere odaklanmaktadır.
- Zoraki Göç: Petersen, doğal faktörlerin dışında gelişen ancak bireylerin iradelerini ortadan kaldıran toplumsal baskılarla gerçekleşen göçleri “zoraki

göç” olarak tanımlamaktadır. Savaş, soykırım ve siyasi baskılar gibi unsurlar bu tür göçleri doğuran başlıca nedenlerdir. Bu göçlerde bireyler göç etme konusunda herhangi bir inisiyatif sahibi değildir; göç kararı zorla dayatılmıştır. Petersen, Nazi Almanyası’nda Yahudi nüfusa uygulanan politikaları bu göç biçimine örnek olarak sunmaktadır.

- Yönlendirilmiş Göç: Zoraki göçle benzer bazı baskı koşullarına sahip olmakla birlikte, bireyin göç kararı üzerinde sınırlı da olsa söz sahibi olduğu durumlar yönlendirilmiş göç kapsamında ele alınmaktadır. Bu göç biçiminde sosyal, siyasal veya ekonomik baskılar göç kararını etkilerken, birey göç edip etmeme konusunda belirli bir değerlendirme yapabilmektedir. Petersen’e göre bireyin karar alma gücünü tamamen yitirmemesi, bu göç biçimini zoraki göçten ayıran temel unsurdur.
- Serbest Göç: Zorlayıcı veya yönlendirici hiçbir dış etkenin olmadığı, tamamen bireyin kendi tercihleri doğrultusunda gerçekleşen göçler serbest göç olarak adlandırılmaktadır. Bu göç türü, bireyin kendi yaşam koşullarını iyileştirme, farklı kültürel deneyimler yaşama ya da kişisel hedeflere ulaşma amacıyla yaptığı bireysel göçleri tanımlamaktadır. Serbest göçlerde bireyler, kendi istek ve planları doğrultusunda hareket etmektedir; göç kararları rasyonel ve gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Kitlesele Göç: Bireylerin topluca hareket ettiği, geniş katılımlı ve sıklıkla belirli yönlele doğru yoğunlaşan göç göç biçimleri kitlesele göç şeklinde adlandırılmaktadır. Teknolojik ilerlemeler, ulaşım imkânlarının artması ve göçmen ağlarının güçlenmesi bu tür göçlerin önünü açmıştır. Petersen, bu göçlerin serbest göçle başladığını ancak öncü göçmenlerin deneyimlerini takip eden büyük kitlelerin etkisiyle kolektif bir yapıya büründüğünü belirtmektedir. Bu bağlamda, ilk yerleşenlerin edindikleri deneyimlerin sosyal çevrelerine aktarılması, daha sonra gelen bireylerin göç kararlarını şekillendirmede belirleyici olmaktadır.

Petersen’in Göç Tipleri, 2011 yılı itibariyle Suriye’de başlayan iç savaşın ardından Türkiye’ye yönelen kitlesele göç hareketini analiz etmede açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Suriye’deki silahlı çatışmalar, siyasi baskılar, kitlesele şiddet olayları ve can güvenliğine yönelik tehditler; milyonlarca insanı ülkelerini terk etmeye zorlamıştır. Bu bağlamda Türkiye’ye gelen Suriyeli göçmenlerin büyük çoğunluğunun göçü, Petersen’in zoraki göç tanımıyla örtüşmektedir; zira bu bireylerin göç kararı, özgür iradeyle değil, doğrudan yaşamı

tehdit eden zorlayıcı koşullar altında alınmıştır (Erkan, 2021). Bununla birlikte, Suriye’de yaşanan krizden doğrudan etkilenmeyen bazı bireylerin, ekonomik çöküş, eğitimde aksamalar ya da genel güvencesizlik gibi nedenlerle Türkiye’ye göç etmeleri ise yönlendirilen göç kategorisinde değerlendirilebilir; bu kişiler baskı altındadır, fakat göç kararı üzerinde kısmi de olsa bir kontrol sahibi konumundadırlar.

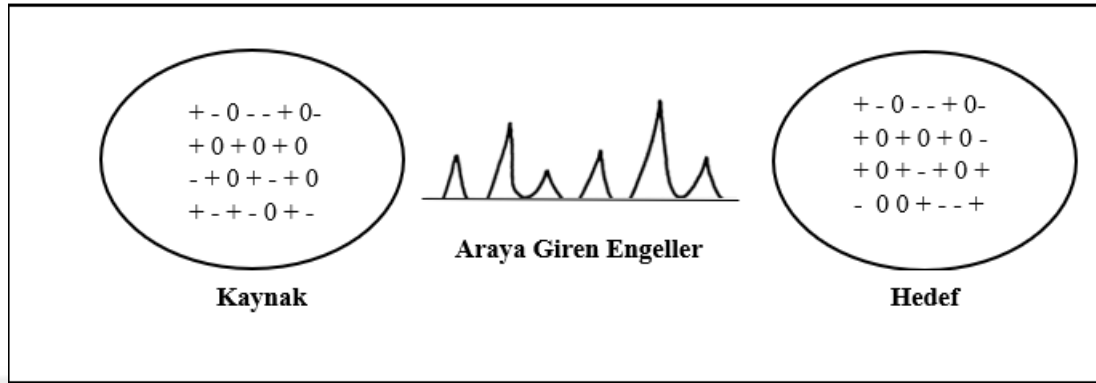
Suriyeli göçünün kapsamı ve hızla artan sayısal boyutu dikkate alındığında, bu hareketlilik aynı zamanda Petersen’in kitlesel göç tanımına da karşılık gelmektedir. Önceki yıllarda göç eden “öncü” bireylerin kurdukları sosyal ağlar, Türkiye’deki bazı kentlerde Suriyeli toplulukların yoğunlaşmasına yol açmış ve bu da daha sonraki göçmenler için yön gösterici bir rol oynamıştır. Ulaşım imkânlarının kolaylaşması, sınır bölgelerindeki geçişlerin belli dönemlerde esnek tutulması ve göçmen ağlarının dayanışma mekanizmaları, göçü bireysel bir karar olmaktan çıkarıp kolektif bir harekete dönüştürmüştür. Bu kitlesel göç biçimi, sadece hareketliliğin hacmini değil, aynı zamanda göçmenlerin geldikleri yerlerde ortaya çıkan sosyal, ekonomik ve kültürel dönüşümleri de şekillendirmiştir (Petersen, 1958).

Zoraki ve yönlendirilmiş göçlerde; bireylerin yaşam kaliteleri, göç sürecinden önce olduğu kadar, göç sonrasında da ciddi biçimde etkilenmektedir. Zorunlu göç deneyimi yaşayan bireyler sıklıkla travmaya maruz kalmakta, sosyal bağlarını kaybetmekte, yeni ortamlara uyum sağlamakta zorlanmakta ve temel hizmetlere erişimde çeşitli engellerle karşılaşmaktadır. Bu deneyimlerden olumsuz etkilenen yaşam kalitesi; sadece fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmasıyla değil, aynı zamanda sosyal güvenlik, psikososyal destek, hizmetlere erişim, sosyal uyum ve toplumsal kabul gibi daha geniş kapsamdaki belirleyicilerle değerlendirilmelidir.

1.6.1.4. İtme-Çekme Kuramı

Erken dönem göç kuramları arasında önemli bir yere sahip olan İtme-Çekme Kuramı, Lee (1966) tarafından, “A Theory of Migration” başlıklı çalışmasında sistematik bir biçimde ortaya koyulmuştur. Bu kuram, bireylerin göç kararlarını yalnızca ekonomik göstergelere dayalı olarak açıklamakla yetinmeyip, göçün gerçekleştiği sosyal, mekânsal ve kişisel koşulları da göz önünde bulundurarak çok boyutlu bir değerlendirme sunmaktadır. Lee, göçü; bireylerin yaşadığı bölge ile gitmeyi düşündükleri bölge arasındaki olumlu ve olumsuz koşulların değerlendirilmesi süreci olarak tanımlamakta ve bu süreçte; (1) Yaşanılan yerin özellikleri, (2) göç edilecek yerin özellikleri, (3) göçe dair engeller ve (4) bireysel özellikler şeklinde dört temel faktör ortaya koymakta ve Şekil 1.2.’deki gibi görselleştirmektedir (Lee,

1966). Bu dört temel faktör, göçün sadece bir mekânsal hareketlilik olmadığını, aynı zamanda bireylerin yaşam kalitesini etkileyen sosyal ve duygusal süreçlerle de bağlantılı olduğunu göstermektedir.

Şekil 1.2. Kaynak ve hedef bölgedeki faktörler ve araya giren engeller

Kuramın temel varsayımı, göçün gerçekleşmesinin yalnızca bireyin karşılaştığı savaş, işsizlik ve baskı gibi itici faktörler ya da ulaşmayı hedeflediği ekonomik fırsatlar, güvenlik ve sosyal hizmetlere erişim gibi çekici faktörler ile açıklanamayacağıdır. Lee, göç kararlarının aynı zamanda bireyin kişisel yapısı, duygu durumu, yaşam döngüsü içindeki yeri ve sahip olduğu sosyal ağlar tarafından da şekillendiğini vurgulamaktadır (Castles ve Miller, 2008).

Göç kararlarında etkili olan engelleyici faktörler (örneğin hukuki statüye dair belirsizlikler, sınır geçişindeki zorluklar, maliyetler, ayrımcılıkla karşılaşma olasılığı), hem bireyin göçü gerçekleştirme kapasitesini hem de sonrasındaki uyum sürecini doğrudan etkileyebilmektedir. Nitekim, Suriye'deki iç savaş, kitlesel göçü tetikleyen başlıca itici faktör olarak öne çıkmaktadır (AFAD, 2014). Can güvenliğine yönelik tehditler, temel hizmetlere erişimin engellenmesi ve ekonomik yıkım, bireylerin yaşadıkları yerle ilgili olumsuz koşulların (–) ağırlık kazanmasına yol açmıştır. Öte yandan, iş imkanları, Türkiye'nin açık kapı politikası, ulaşım imkanları, akrabaların bulunması ve gelişmiş bir ülke olması gibi etkenler ise çekici faktörler olarak öne çıkmıştır (Şahin, 2015). Bu süreçte birçok birey, göç kararı alırken yalnızca mevcut durumu değil, aynı zamanda gelecekteki yaşam kalitesi beklentisini de dikkate almış ve bu beklenti, göç hareketinin yönünü ve biçimini belirlemiştir.

İtme-Çekme Kuramı; bireylerin göç kararı alırken, hangi faktörler tarafından itildiği ve çekildiği ve beklenen yaşam kalitesinin ne denli etkili olduğunu anlamak açısından önem arz etmektedir. Çerçevesi çizilen faktörler, sosyal hizmet uzmanları tarafından; göçmen

¹Kaynak: Lee, E. S. (1966). A Theory of Migration. *Demography*, 3(1), 47-57. <https://doi.org/10.2307/2060063>

bireylerin ihtiyaçlarının göç öncesi, sırası ve sonrasına yayılan bir süreç olarak değerlendirilmesine ve anlaşılmasına olanak tanımaktadır.

1.6.2. Ekonomik Temelli Göç Kuramları

1.6.2.1. Neoklasik Ekonomi Kuramı

Neoklasik Ekonomi Kuramı, uluslararası göç olgusunu ekonomik rasyonalite temelinde açıklayan ve göç hareketlerini bireylerin ve toplumların piyasa koşullarına verdiği tepkiler çerçevesinde analiz eden en eski ve köklü kuramlardan biridir (Massey vd., 1993). Bu kuram, hem makro hem de mikro düzeyde geliştirilmiş iki temel boyutta ele alınmaktadır. Makro düzey, göç hareketlerini ülkeler arasındaki emek arzı ve talebi dengesizlikleri üzerinden değerlendirirken; mikro düzey, bizzat bireylerin karar alma süreçlerine ve beşeri sermaye yatırımlarına odaklanmaktadır.

Makro düzeydeki Neoklasik Ekonomi Kuramı, göçün temel nedeninin ülkeler arasındaki iş gücü ücret farklılıklarından kaynaklandığını ileri sürmektedir. Kuramın temelleri, Arthur Lewis'in ikili emek piyasası modeline dayanmaktadır. Lewis (1954), kırsal bölgelerdeki tarımsal iş gücü fazlasının, kentsel sanayi sektörüne doğru göç ettiğini ve bu durumun kalkınmanın dinamiğini oluşturduğunu savunmaktadır. Makro Neoklasik Ekonomi Kuramı, bu modeli uluslararası bağlama taşımaktadır. Emek arzının fazla, dolayısıyla ücretlerin düşük olduğu ülkelerden; emek talebinin yüksek olduğu ve ücretlerin daha cazip olduğu ülkelere doğru göç hareketi oluşmaktadır. Bu nüfus hareketi sonucunda, emek zengini ülkelerde emek piyasası daralırken ücretler artmakta; emek kıtlığı çeken ülkelerde ise emek arzı artarken ücretler düşmektedir. Böylece, piyasa kendiliğinden dengeye ulaşmaktadır (Massey, 1999; Robinson, 2005).

Mikro düzeydeki Neoklasik Ekonomi Kuramı ise bireylerin karar alma süreçlerini merkeze almaktadır. Bireyler, rasyonel aktörlerdir ve göç kararı alırken beklenen maliyet ve getirileri karşılaştırarak hareket etmektedir. Bu yaklaşıma göre, göç; bireysel düzeyde beşeri sermayeye yapılan bir yatırımdır (Sjaastad, 1962). Birey, göç kararını verirken yalnızca potansiyel ücret farkını değil; ulaşım giderleri, yeni ülkedeki yaşam maliyetleri, dil öğrenme süreci, sosyal adaptasyon zorlukları gibi faktörleri de dikkate almaktadır (Borjas, 1989). Mikro Neoklasik Ekonomi Kuramı, bireylerin heterojen özelliklere sahip olduklarını ve göç kararlarının bireylerin sahip oldukları beceri, eğitim düzeyi, yaş ve cinsiyet gibi demografik değişkenlerden etkilendiğini vurgulamaktadır.

Mikro kuramın önemli bir varsayımı, göç sürecine katılan bireylerin tam bilgiye sahip olduklarıdır. Bireyler göç etmeden önce hem mevcut ülkedeki fırsatları hem de hedef ülkedeki olanakları rasyonel biçimde karşılaştırmaktadır. Bu hesap sonucunda, beklentilerinin daha fazla karşılanacağını düşündükleri ülkelere göç etme yönünde karar vermektedirler. Özellikle eğitim düzeyi yüksek, çok dilli bireyler ve yüksek beşeri sermaye sahibi kişilerin, hedef ülke piyasasında daha fazla kazanç elde edebileceklerini düşündükleri için göç etme ihtimali daha yüksektir (Chiswick, 2007).

Neoklasik Ekonomi Kuramı; bireylerin göç kararı alma süreçlerini ekonomik fırsatlarla sınırlı olmayan, çok boyutlu yaşam stratejileri olarak ele alma gerekliliğini gündeme getirmiştir. Özellikle mikro düzeyde, bireylerin göç kararı verirken sadece rasyonel hesaplamalara değil, aynı zamanda mevcut sosyal bağlara, destek ağlarına ve geleceğe yönelik yaşam kalitesi beklentilerine dayandırdıklarını göstermektedir. 2011 yılı itibarıyla Türkiye'ye doğru gerçekleşen kitlesel göç hareketi, güvenlik kaygıları ve zorunluluk taşımakla birlikte, hayatta kalma motivasyonu ile birlikte ekonomik faktörler de öne çıkmaktadır (AFAD, 2014).

1.6.2.2. İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı

İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı; uluslararası göç olgusunu açıklamak amacıyla Michael J. Piore tarafından geliştirilen ve göçü, bireysel karar süreçlerinden ziyade sanayileşmiş ülkelerin yapısal iş gücü ihtiyacına dayandıran bir kuramdır (Piore, 1979). Bu kuram; göçün nedenlerini yalnızca göçmen gönderen ülkelerdeki itici faktörlerle açıklayan mikro temelli modellerden ayrılarak, odak noktasını göç alan ülkelerin toplumsal, ekonomik ve kurumsal dinamiklerine çevirmektedir. Uluslararası göç hareketlerinin, esasen gelişmiş sanayi toplumlarının yapısal olarak ihtiyaç duyduğu düşük nitelikli ve ucuz işgücü talebinden kaynaklandığı ileri sürmektedir (King, 2012).

Bu kuramın temelinde, gelişmiş ülkelerdeki emek piyasasının ikiye ayrıldığı yönündeki varsayım yer almaktadır. Birincil iş gücü piyasası; yüksek ücret, iş güvencesi, sendikal haklar ve sosyal güvenlik gibi istikrarlı çalışma koşullarını içeren, nitelikli işçilerin istihdam edildiği bir sektörü temsil etmektedir. Bu sektörde yer alan işçiler, genellikle yerel halktan oluşmakta ve işverenler tarafından uzun vadeli yatırım nesnesi olarak görülmektedir. Öte yandan ikincil iş gücü piyasası ise; düşük ücretli, güvencesiz, istikrarsız ve genellikle toplumsal statü bakımından değersiz kabul edilen işlerden oluşmakta ve bu sektörde büyük oranda göçmen işçiler istihdam edilmektedir (Massey vd., 1993; Toksöz, 2006). Piore

(1979)'a göre, bu ikili yapı, kapitalist sanayi toplumlarının işgücü talebindeki sürekliliği anlamada kilit bir rol oynamaktadır.

İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı; işgücü piyasasındaki bu bölünmüşlüğün sadece ekonomik bir zorunluluktan değil, aynı zamanda sosyal statü yapıları, kültürel değerler ve kurumsal düzenlemeler gibi sosyokültürel faktörlerden beslendiğini ileri sürmektedir. Modern sanayi toplumlarında, sosyal prestijin iş ile özdeşleştirildiği bir yapı içerisinde, toplumun yerli üyeleri, statüsü düşük görülen işlerde çalışmayı tercih etmemekte ve bu tür işler göçmen işçilere bırakılmaktadır. Yerli işgücünün bu pozisyonlardan kaçınması, bu işleri daha da statüsüz hale getirirken, göçmen işçilerin bu işleri kabul etmeye devam etmeleri sürecin sürekliliğini sağlamaktadır (Bloch, 2008; Koca, 2019).

Kurama göre, göçmen işçilerin istihdamı, kapitalist sistemin esnekliğini koruması ve üretim maliyetlerinin düşük tutulabilmesi açısından yapısal bir gerekliliktir. Bu bağlamda, uluslararası göç, yalnızca işçilerin bireysel tercihlerinin bir sonucu değil; aynı zamanda sanayi sonrası toplumların ekonomik yapısının kaçınılmaz bir çıktısı olarak görülmektedir. Göçmen işçiler, geçici ve döngüsel olarak görülmekte, ancak uzun vadede kalıcı hale gelen bu hareketlilik, ikincil işgücü piyasasının devamlılığını da mümkün kılmaktadır (Massey vd., 1993).

1.6.2.3. Yeni Ekonomi Kuramı

Yeni Ekonomi Kuramı, göç olgusunu yalnızca bireyin ekonomik çıkarları üzerinden açıklayan kuramlardan farklı olarak, karar alma sürecinde bireyin ait olduğu aile ve hanehalkının belirleyici olduğunu ileri sürmektedir (Stark ve Bloom, 1985). Neoklasik Ekonomi Kuramında göç, bireyin iki ülke arasındaki gelir farkını hesap ederek karar verdiğini ele alırken, Yeni Ekonomi Kuramı göç kararını kolektif ve stratejik bir sosyal davranış olarak ele almaktadır. Bu kurama göre, göç kararı çoğunlukla aile tarafından alınmakta ve bu karar, yalnızca gelir artışı hedefiyle değil, aynı zamanda ekonomik risklerin azaltılması amacıyla alınmaktadır. Göç, bu anlamda, bireysel değil; kolektif bir yatırım stratejisidir. Ailenin bir üyesi yurtdışına gönderilerek, aile bütçesi çeşitlendirilmekte, gelir kaynakları çeşitliliği sağlanmakta ve ekonomik belirsizlikler minimize edilmektedir (Apak ve Cete, 2023). Bu süreçte göçmen bireylerin gönderdiği havaleler yalnızca geçim kaynağı değil, aynı zamanda yatırım ve sosyal güvenlik aracı işlevi görmektedir (Stark, 1991; Stark ve Bloom, 1985). Kuramın temel önermelerinden biri, göç kararlarının yalnızca mevcut gelir düzeyini değil, “görelî yoksulluk algısını” da dikkate almasıdır. Stark (1991)'a göre; aileler, mutlak gelirlerini

değil, çevrelerindeki diğer hanelerle karşılaştırmalı olarak görelî konumlarını iyileştirme amacıyla göç kararı verebilmektedir. Bu bakımdan göç, yalnızca ekonomik rasyonaliteye değil, aynı zamanda sosyal karşılaştırma ve statü motivasyonlarına da dayanmaktadır. Bu bağlamda Yeni Ekonomi Kuramı, göçün yalnızca bireysel faydanın sağlanması değil, aynı zamanda aile içi dayanışma, sosyal bağlılık ve risk paylaşımına dayanan daha bütünsel bir olgu olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda, Yeni Ekonomi Kuramı, işgücü göçüne ilişkin politika geliştirme ve uygulama süreçlerinde işgücü piyasalarının yapısı, göçmen bireylerin topluma uyumu, sosyal refah sistemlerinin kapsamı ve kültürel çeşitliliğin etkin biçimde yönetilmesi gibi dinamiklerin göz önünde bulundurulması gerektiğini ortaya koymaktadır (Kılıçdoğan, 2024).

1.6.3. Tarihsel-Yapısalcı Göç Kuramları

1.6.3.1. Merkez-Çevre (Dünya Sistemleri) Kuramı

Merkez-Çevre Kuramı, uluslararası göçün ekonomik, politik ve yapısal eşitsizliklerin doğrudan bir sonucu olarak ortaya çıktığını ileri süren makro düzeyli ve eleştirel bir yaklaşımdır. Bu kuram, literatürde “Bağımlılık Okulu” veya “Dünya Sistemleri Kuramı” olarak da anılmakta olup, 1970’li yıllarda Immanuel Wallerstein, Andre Gunder Frank, Samir Amin ve Johan Galtung gibi isimler tarafından geliştirilmiş, 1980’li yıllardan itibaren Stephen Castles, Saskia Sassen ve Alejandro Portes gibi araştırmacılar tarafından derinleştirilmiştir (Castles ve Kosack, 1985; Güllüpinar, 2013; Wallerstein, 1974). Kuram, uluslararası göçü yalnızca bireysel veya ailevi kararlarla açıklamaktan uzaklaşarak, göçü küresel düzeydeki tarihsel ve yapısal eşitsizliklerin bir uzantısı olarak ele almaktadır.

Kuramın temelinde, dünya ekonomisinin merkez, çevre ve yarı çevre ülkeler şeklinde bölünmüş olduğu varsayımı yer almaktadır. Merkez ülkeler, kapitalist üretim ilişkilerinin yoğunlaştığı, teknolojik olarak gelişmiş, sermaye birikimini gerçekleştirmiş devletlerdir. Buna karşılık çevre ülkeler, çoğunlukla tarihsel sömürgecilik süreçlerinden geçmiş, ekonomik ve politik olarak bağımlı, düşük ücretli işgücü ve hammadde sağlayıcı konumundadır. Bu iki yapı arasındaki karşılıklı bağımlılık, kapitalist dünya sisteminin işleyişinde asimetrik bir güç ilişkisi kurmaktadır (Wallerstein, 1995). Yarı çevre ülkeler ise; merkez ve çevre ülkeler arasındaki mevcut bağımlılıktan ve güç ilişkisinden kurtulmaya çalışan ülkelerdir (Wallerstein, 1974). Kapitalist merkez ülkeler, kendi üretim süreçlerini sürdürmek için çevre ülkelerden hem ucuz hammadde hem de düşük ücretli işgücü temin etmek zorundadır. Çevre ülkelerdeki tarımsal reformlar, neoliberal politikaların dayatılması, yerli üretim mekanizmalarının çökmesi ve

uluslararası şirketlerin baskınlığı, bu ülkelerde geçim araçlarını ortadan kaldırmakta, kitlesel işsizlik ve yoksulluğu artırmakta ve dolayısıyla göçe zemin hazırlamaktadır (Toksöz, 2006). Bu anlamda göç, sadece bir birey tercihi değil, aynı zamanda merkez ülkeler tarafından yönlendirilen bir emek transferi sürecidir (Abadan-Unat, 2002).

Kapitalist sistemin çevre ülkelere nüfuzu, yalnızca ekonomik değil, kültürel ve politik boyutlarıyla da bir dönüşüm yaratmaktadır. Sanayileşme ve kentleşme süreçlerinde geleneksel tarımsal yapılar çökertilirken, kadın ve çocuk emeği başta olmak üzere kırılgan işgücü grupları esnek, güvencesiz ve düşük ücretli sektörlere yönlendirilmektedir (Güzel ve Gencer, 2023; Yazan, 2016). Bu durum, yalnızca çevreden merkeze olan uluslararası göçü değil, aynı zamanda çevre ülkeler içinde de kırdan kente göçü teşvik eden içsel bir dinamik yaratmaktadır.

Merkez-Çevre Kuramı'nın diğer bir önermesi, göçün merkez ülkelerin ihtiyaçları doğrultusunda seçici bir biçimde düzenlendiği yönündedir. Bu çerçevede, merkez ülkeler hem vasıfsız hem de yüksek vasıflı göçmenleri düşük ücretlerle istihdam ederek, kendi işgücü piyasalarında avantaj sağlamaktadır. Aynı zamanda bu süreç, çevre ülkelerden beyin göçünü teşvik ederek çevre ülkelerin insan sermayesini de tüketmektedir. Dolayısıyla, göç merkez ülkeler için kalkınmanın bir aracı haline gelirken, çevre ülkeler açısından uzun vadeli sosyal ve ekonomik dezavantajlara yol açmaktadır (Genç vd., 2019).

Wallerstein'a göre bu süreç, 16. yüzyıldan itibaren genişleyen kapitalist dünya sisteminin doğal bir sonucudur. Kapitalist sistem, çevre bölgelerdeki nüfusu hareketli hale getirir çünkü bu bölgelerdeki üretim araçlarının uluslararası pazarlara entegre edilmesi, yerel istihdam alanlarını daraltmakta ve göç baskısı yaratmaktadır (Massey vd., 1993; Wallerstein, 1974). Bu bakımdan, kuram göçü yalnızca bugünün değil, aynı zamanda tarihsel kapitalist sistemin bir sonucu olarak değerlendirmektedir.

1.6.3.2. Göç Sistemleri Kuramı

Göç olgusunu yalnızca bireysel kararlar, ekonomik fırsatlar ya da itici-çekici faktörlerle açıklamaya çalışan kuramlar, uluslararası göçün tarihsel, siyasal ve yapısal boyutlarını çoğu zaman göz ardı etmektedir. Göç Sistemleri Kuramı, bu eksikliği gidermeyi amaçlayan bütüncül ve disiplinlerarası bir yaklaşımla öne çıkmaktadır. Özellikle Mabogunje (1970) tarafından, kırsal-kentsel göç süreçlerine yönelik sistemsel bakışıyla temelleri atılan bu kuram, daha sonra Kritiz, Lim ve Zlotnik gibi araştırmacılar tarafından uluslararası göç bağlamında geliştirilmiştir. Bu kuram bağlamında, göç; birbirine bağlı aktörler, kurumlar,

yapılar ve ilişkiler ağının ürünü olarak tanımlanmaktadır. Göç, sadece bireyin kararıyla değil, göçmen gönderen ve kabul eden ülkeler arasındaki tarihsel, ekonomik, siyasal ve kültürel ilişkilerin bir sonucu olarak anlaşılmalıdır (Castles ve Miller, 2008).

Göç Sistemleri Kuramı, iki veya daha fazla ülke arasında kurulan tarihsel, siyasal ve ekonomik bağlara dayalı karşılıklı göç akımlarını ve bu akımların sürekliliğini açıklamaya çalışmaktadır (Kritz vd., 1992). Sömürgecilik dönemi, askeri işgaller, kültürel yayılma, ticaret ve güvenlik anlaşmaları gibi geçmişe dayalı makro düzeydeki ilişkiler; uluslararası göç sistemlerinin temelini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, göç sistemleri, birbiriyle coğrafi olarak yakın olmayan ülkeler arasında da gelişebilir; çünkü göçü yönlendiren asıl faktör mesafeden ziyade tarihsel bağlardır (Mabogunje, 1970).

Kuram, göçün yalnızca bir başlangıç değil, zaman içinde gelişen ve kendi kendini yeniden üreten bir süreç olduğunu ileri sürmektedir. Bu anlamda, göç bir defalık bir olay olarak değil, döngüsel ve dinamik bir sosyal süreçtir (Faist, 2023). Göç ettikten sonra göçmenlerin oluşturduğu sosyal ağlar, yeni göçleri teşvik etmekte; bu da göçün zincirleme biçimde yayılmasına neden olmaktadır (Güzel ve Gencer, 2023).

Göç sürecini yalnızca ekonomik kalkınma veya beyin göçü gibi kavramlarla sınırlamayan bu kuram, göçmenlerin sosyal bütünleşme, hizmetlere erişim, ayrımcılıkla baş etme gibi konulardaki deneyimlerini tarihsel ve yapısal ilişkiler bağlamında değerlendirme olanağı sağlamaktadır (DeWaard vd., 2012). Özellikle sosyal hizmet müdahalelerinde, göçmenlerin geldikleri ülke ile içinde bulundukları ülke arasındaki tarihsel ilişkilerin göz önüne alınması; kültürel yeterlilik, sosyal adalet ve güçlendirme ilkeleriyle örtüşen bir yaklaşım sunmaktadır.

1.6.4. Sosyokültürel Göç Kuramları

1.6.4.1. Modernleşme Okulu: Denge Kuramı

Modernleşme Okulu, özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında Batılı olmayan toplumların kalkınma süreçlerinin incelenmesinde baskın bir paradigma olarak ortaya çıkmış ve Batı'nın tarihsel gelişim çizgisini evrensel bir model olarak sunmuştur (Altun, 2000). Bu kuramın temel iddiası, modernleşmenin evrensel bir süreç olduğu ve tüm toplumların Batı'nın izlediği rotayı er ya da geç takip edeceği yönündedir. Modernleşme Okulu içinde yer alan Denge Kuramı, toplumsal yapıların bütüncül bir sistem oluşturduğu, bu sistemdeki herhangi

bir unsurda meydana gelen değişmenin sistemin diğer bileşenlerini de etkileyerek yeni bir dengeye ulaşılacağı varsayımına dayanmaktadır (Parsons, 1991; Smelser, 1963).

Denge kuramı toplumu bir organizmaya benzetir; ekonomik, politik, kültürel ve sosyal kurumlar gibi alt sistemler, belli işlevleri yerine getirerek toplumun sürekliliğini sağlamaktadır. Bu çerçevede göç olgusu da toplumsal yapıda bir dengesizliğin sonucu olarak ortaya çıkmakta ve göç eden bireylerin yeni ortama uyum süreciyle birlikte yeniden bir toplumsal denge inşa edilmektedir. Özellikle kırsaldan kente göç süreçlerinde bu kuramın açıklayıcı gücü dikkat çekmektedir. Kırsal bölgelerde ekonomik yapının çözülmesi, eğitim ve sağlık gibi hizmetlerin yetersizliği gibi nedenlerle kentlere yönelen göç hareketi, göç eden bireylerin hem geldikleri yerde hem de yerleştikleri şehirde yeni bir dengenin kurulmasını zorunlu kılmaktadır (Çakır, 2011).

Modernleşme kuramının sosyal hizmet disipliniyle kesiştiği temel alanlardan biri, toplumsal dönüşüm süreçlerinde ortaya çıkan yeni ihtiyaçlara yönelik kurumsal yanıtların değerlendirilmesidir. Modernleşme süreçleriyle birlikte kentleşmenin hız kazanması, kırdan kente göç eden bireylerin barınma, istihdam, sağlık ve eğitim gibi temel sosyal hizmet gereksinimlerini artırmakta; bu durum sosyal hizmet uzmanlarının müdahale alanlarının genişlemesine neden olmaktadır (Midgley, 1999). Denge Kuramı, göçü aynı zamanda bir toplumsal hareketlilik biçimi olarak görmektedir.. Toplumların daha ileri bir gelişmişlik aşamasına ulaşması için kırsalın geleneksel yapılarından sıyrılarak şehirleşmesi, sanayileşmesi ve bireysellik gibi modern değerlerle donatılması gerektiği savunulmaktadır. Göç, bu dönüşümün hem aracı hem de sonucu olarak değerlendirilmektedir. Bu açıdan göçmen bireylerin modern değerlere adapte olması, toplumsal yapının daha karmaşık ve işbölümüne dayalı hale gelmesine katkı sağlamaktadır (Parsons, 1991).

1.6.4.2. Göçmen İlişkileri Ağı Kuramı

Göçmen İlişkileri Ağı Kuramı, 1990'lı yıllardan itibaren uluslararası göç çalışmalarında giderek daha fazla önem kazanan, göç hareketlerini yalnızca yapısal dinamiklerle değil, bireylerin sosyal bağları ve karşılıklı ilişkileri temelinde açıklamaya çalışan bir yaklaşımdır. Bu kuram, göçü yalnızca ekonomik itme-çekme faktörleri üzerinden değil, göçmenlerin sahip oldukları sosyal sermaye aracılığıyla şekillenen dinamik, kendini yeniden üreten ve sürdürülebilir bir toplumsal süreç olarak ele almaktadır (Massey vd., 1993). Bu kuram, bireyin karar alma süreçlerine yön veren sosyal bağların, toplumsal entegrasyonun ve dayanışma mekanizmalarının anlaşılması bakımından önemli açılımlar sunmaktadır.

Göçmen ilişkileri ağı, göç eden bireyin daha önce göç etmiş kişilerle olan bağları sayesinde yeni bir ülkeye göç etme kararının kolaylaştığı ve göç sürecinin daha az maliyetli ve daha az riskli hale geldiği bir yapıyı ifade etmektedir. Bu bağlar; aile, akrabalık, hemşerilik, dini topluluklar, iş ilişkileri ve diğer sosyal ilişkiler aracılığıyla şekillenmektedir (Portes, 1995). Öncü göçmenlerin oluşturduğu bu ilk ağlar, zamanla yeni göçmenlerin göç kararı almasında ve göç edilen toplumla kurulan ilk temaslarda belirleyici rol oynamaktadır. Dolayısıyla ağlar, yalnızca göçün nedenini açıklamakla kalmaz, aynı zamanda göç hareketlerinin devamlılığını sağlayan mekanizmaları da içermektedir (Faist, 2000).

Göçmen ağları, bireylerin göç ettikleri ülkelerde iş bulma, barınma, sağlık hizmetlerine erişim, yasal düzenlemelere uyum gibi temel ihtiyaçları karşılamalarında rehberlik işlevi görmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının göçmen bireylerle çalışırken bu ağları tanıması, desteklemesi ve gerektiğinde bu ağlar içinde ortaya çıkabilecek dışlayıcı ya da ayrımcı pratiklere karşı müdahaleci bir rol üstlenmesi önem arz etmektedir. Her ne kadar göçmen ağları dayanışmayı ve sosyal desteği artırsa da, bazı durumlarda göçmenlerin topluma entegrasyonunu engelleyici, içe kapanmayı pekiştirici etkileri de olabilmektedir (Ryan vd., 2008).

Göçmen İlişkileri Ağı Kuramı, göçü açıklarken mikro ve makro düzeyde etkileşimleri birlikte ele almaktadır. Mikro düzeyde, göçmenin bireysel deneyimi, sahip olduğu kültürel ve sosyal sermaye; makro düzeyde ise devlet politikaları, sınır rejimleri, ekonomik dalgalanmalar gibi yapısal unsurlar göçü etkilemektedir (Castles ve Miller, 2008). Bu çerçevede, göç hareketi yalnızca bireysel bir tercih değil; göçmenlerin içinde yer aldığı ilişkisel sistemler, toplumsal yapılar ve tarihsel bağlamla birlikte değerlendirilmelidir. Göçmen ağlarının sağladığı sosyal sermaye, hem başa çıkma stratejileri geliştirmede hem de sosyal dışlanma ve yalnızlıkla mücadelede önemli bir kaynak olarak işlev görmektedir. Özellikle ilk yerleşim sürecinde göçmenlerin duygusal destek ihtiyacı, yerel hizmetlere yönlendirme, kültürel oryantasyon gibi konularda sosyal hizmet uzmanlarının bu ağlarla iş birliği yapması, sosyal entegrasyonu hızlandıran bir unsur olarak değerlendirilmektedir (Abadan-Unat, 2002).

Göçmen ilişkileri ağlarının tarihsel olarak en bilinen örneklerinden biri, 1960'larda Türkiye'den Almanya'ya gerçekleşen işgücü göçüdür. Öncü işçilerin ardından gelen göçmenler, iş bulma, barınma ve sosyal çevre kurma süreçlerinde halihazırda kurulu olan ağlardan yararlanmışlardır. Zamanla bu ağlar; sadece ekonomik değil, siyasal katılım, eğitim olanaklarına erişim gibi alanlara da fayda sağlamıştır (Odmalm, 2009). Bu durum göçün

sadece bireysel değil, aynı zamanda kolektif bir süreç olduğunu, sosyal bağların göçü sürekli kılan bir mekanizma olduğunu göstermektedir.

1.6.4.3. Birikimli Nedensellik

Douglas S. Massey tarafından geliştirilen Birikimli Nedensellik Kuramı, göçün yalnızca başlangıcını açıklamakla kalmayıp, devamlılığını sağlayan içsel dinamiklere odaklanması açısından özgün ve bütüncül bir bakış açısı sunmaktadır. Bu kuram, göçün bireysel kararların toplamı olarak değil, toplumsal yapılar, hane stratejileri ve tarihsel süreçler içinde kendi kendini yeniden üreten bir döngüsel süreç olarak ele alınması gerektiğini savunmaktadır (Massey, 1990). Kuramın temel iddiası; göç bir kez başladığında, onu mümkün ve sürdürülebilir kılan yapısal değişimlerin hızla biriktiği ve bu birikimin sonraki göç dalgalarını teşvik eden bir ortam yarattığıdır.

Massey'in yaklaşımı, Myrdal (1957)'in ortaya koyduğu birikimli nedensellik kavramını göç çalışmalarına entegre etmiştir. Göçün ilk aşamasında, hareketlilik genellikle daha yüksek beşerî ve sosyal sermayeye sahip bireylerle başlar; ancak zamanla bu bireylerin yarattığı göçmen ağları, hem maliyetleri hem de riskleri azaltarak daha düşük gelirli gruplar için de göçü mümkün hale getirmektedir. Bu nedenle, göçmen ağları, bireylerin göç kararlarını kolaylaştıran başlıca yapısal araçlardan biridir. Sosyal bağlar üzerinden iş bulma, konut sağlama, kültürel uyum gibi unsurlar göçün psikolojik ve ekonomik maliyetlerini azaltmaktadır (Massey, 1990).

Kuram, göçün yalnızca bir defalık bir olay değil, aksine bir sürecin başlangıcı olduğunu; bu sürecin zaman içinde yerel iş gücü piyasalarını, sosyal hiyerarşileri, hane stratejilerini ve hatta toplumsal değer sistemlerini dönüştürdüğünü ileri sürmektedir. Göç, başladığı bağlamda sosyal ağların gelişmesine, hanelerin gelir stratejilerini çeşitlendirmesine ve yerel işgücü arzının dönüşmesine neden olmaktadır. Özellikle düşük gelirli haneler, göçü sadece bir gelir elde etme aracı değil, aynı zamanda risk azaltma ve sosyal statü kazanma yöntemi olarak kullanılmaktadır (Massey, 1990; Stark ve Bloom, 1985).

Ancak kuram, göçün sonsuza dek süreceğini savunmaz. Göçmen ağlarının bir noktada doygunlaşması, gönderen bölgelerde iş gücü kıtlığı oluşması ve hedef ülkelerde politik-sosyal kısıtlamaların artması gibi faktörler, göç akışlarını yavaşlatabilir. Bu nedenle göç, başlangıçta artan bir eğilim gösterse de, zamanla tersine dönen bir eğri (inverted U-shape)

izleyebilmektedir (Hagen-Zanker, 2008). Ancak, bu dönüşüm sürecinin ne zaman nasıl gerçekleşeceğini öngörmek güçtür (de Haas, 2010).

1.7. Dünya’da Göç Olgusu

Uluslararası göç, insanların doğdukları veya vatandaşlık bağıyla bağlı oldukları ülke dışına, başka bir ülkeye belli bir süreliğine veya kalıcı olarak yaşamak üzere hareket etmesini ifade etmektedir (Uluslararası Göç Örgütü, 2013). Bu tanım, eğitim veya iş gibi nedenlerle gönüllü olarak yer değiştirenlerden, savaş ve zulüm gibi itici sebeplerle zorunlu olarak sığınanlara kadar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Uluslararası düzeyde “göçmen” kavramının herkesçe kabul edilmiş tek bir tanımı bulunmamakla birlikte, Uluslararası Göç Örgütü (IOM) bu terimi bir kişinin olağan ikamet yerinden – ülke içinde veya sınır ötesine – çeşitli nedenlerle geçici veya kalıcı olarak ayrılması anlamında şemsiye bir kavram olarak kullanmaktadır (Human Rights Guide, t.y). Dolayısıyla uluslararası göçmen kategorisi; geçici işçiler, uluslararası öğrenciler, aile birleşimi yoluyla gidenler, sığınmacılar ve benzeri birçok alt grubu içeren heterojen bir nüfusu tanımlamaktadır.

Göç, genellikle gönüllü ve zorunlu göç olarak iki ana kategoriye ayrılmaktadır. Gönüllü göç; bireylerin daha iyi ekonomik fırsatlar, eğitim olanakları veya yaşam kalitesi gibi çekici faktörler etkisiyle kendi iradeleriyle başka ülkelere göç etmesini ifade etmektedir. Buna karşılık zorunlu göç; savaş, iç çatışma, etnik veya siyasi baskı, insan hakları ihlalleri ya da doğal afetler nedeniyle insanların istemeden yer değiştirmek zorunda kalması durumudur (Human Rights Guide, t.y). Uygulamada bu ayrım her zaman net değildir, bireylerin göç kararında hem itici hem çekici faktörler bir arada rol oynave karıyabilmekte ve birbirleriyle ilişkili göç süreçleri ortaya çıkabilmektedir.

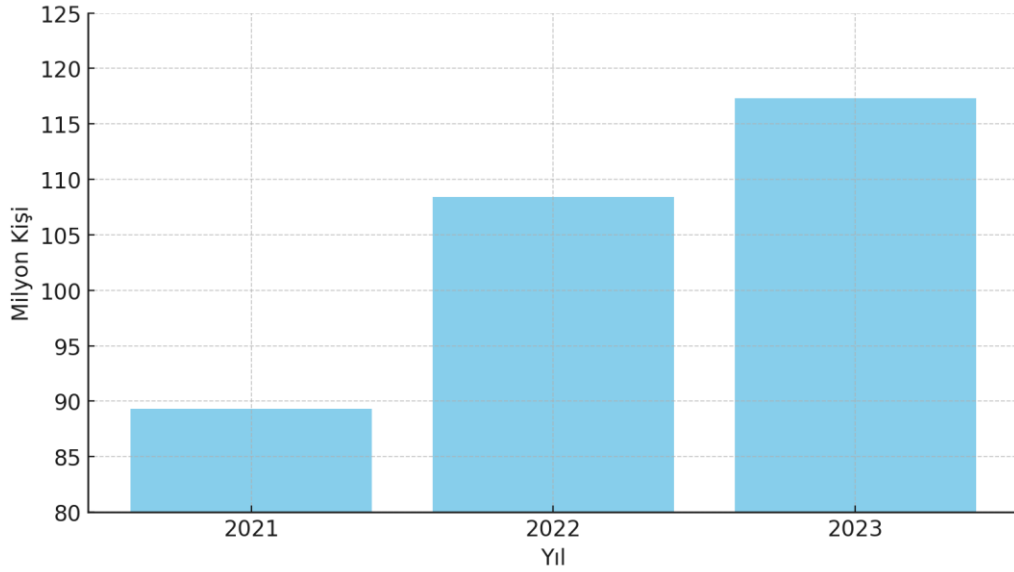
World Migration Report 2022 verilerine göre; dünya genelinde 2010 yılında 220 milyon civarında olan uluslararası göçmenlerin sayısı, 2020 yılında yaklaşık 281 milyon kişiye ulaşmıştır. Bu rakam, dünya nüfusunun yaklaşık %3,6’sını oluşturmaktadır (McAuliffe ve Triandafyllidou, 2021). 2000 yılında ise göçmenlerin dünya nüfusuna oranı %2,8 düzeyindeydi. Uluslararası göçmenler coğrafi olarak eşitsiz dağılmıştır. En fazla göçmen barındıran ülke ABD olup, yaklaşık 51 milyon uluslararası göçmen ile tek başına dünya toplamının %18-19’unu barındırmaktadır. ABD’yi, yaklaşık 13 milyon ile Almanya ve yine 13 milyon ile Suudi Arabistan takip etmektedir. Ardından Rusya Federasyonu (12 milyon),

Birleşik Krallık (10 milyon) ve Birleşik Arap Emirlikleri (9 milyon) en çok göçmen nüfusuna sahip ülkeler arasındadır (McAuliffe ve Triandafyllidou, 2021; UN, 2019; WAAC, 2025).

Diğer yandan, en fazla göç veren ülkelere bakıldığında Hindistan ilk sırada gelmektedir. 2022 yılında yaklaşık 18 milyon Hint kökenli kişi ülke dışında yaşamaktaydı; bu nüfus özellikle BAE, ABD ve Suudi Arabistan gibi ülkelerde yoğunlaştığı görülmektedir (The Times of India, 2024). Hindistan'ı, yaklaşık 11 milyonluk nüfuslarıyla Meksika ve Rusya Federasyonu, ardından 10 milyon ile Çin ve 8 milyon ile Suriye takip etmektedir (The Indian Express, 2021).

Zorunlu göç kapsamına giren mülteci ve yerinden edilmiş kişi sayılarına bakıldığında ise son yıllarda rekor düzeylere ulaşıldığı görülmektedir. 2022 sonunda, savaş, şiddet veya felaketler nedeniyle dünya genelinde yerinden edilmiş insanların sayısı 117 milyon gibi bir seviyeye ulaşmıştır (McAuliffe ve Ochoa, 2024). Bu sayının yaklaşık 71,2 milyonu kendi ülkesi içinde yerinden edilmiş durumdayken, 35,4 milyon kişi ise başka ülkelere sığınmış mültecilerden oluşmaktadır. UNHCR verilerine göre ise, 2023 sonunda çatışma, şiddet veya zulüm nedeniyle zorla yerinden edilenlerin sayısı 117,3 milyon kişiye ulaşmıştır; bu, bir önceki yıl sonuna kıyasla yaklaşık %8'lik (8,8 milyon) bir artışa denk gelmektedir. Mülteci konumundaki nüfusun artışı özellikle dikkat çekicidir; 2022 sonunda dünya çapında 35 milyonun üzerinde insan mülteci statüsündeydi ve bu sayı 2021 sonundaki 27,1 milyon idi. 2023 yılı ortalarında, Ukrayna'daki savaş ve Sudan'daki ani çatışma gibi yeni krizlerin de etkisiyle, *zorla yerinden edilmiş insanların toplam sayısı* ilk kez 110 milyon eşliğini aşmıştır. Bu, dünya üzerinde her 69 kişiden 1'inin evini çeşitli sebeplerle terk etmek zorunda kaldığı anlamına gelmektedir (UNHCR, 2023b).

2021-2023 Yılları Arasında Dünya Geneline Zorla Yerinden Edilen Kişi Sayısı

²Şekil 1.3. 2021-2023 yılları arasında dünya genelinde zorla yerinden edilen kişi sayısı

Küresel göç hareketleri belirli coğrafi güzergâhlarda yoğunlaşma eğilimindedir. Bireyler, daha iyi bir yaşam umuduyla veya güvende olabilecekleri ülkelere ulaşmak için genellikle tarihsel, coğrafi ve ekonomik bağlarla şekillenmiş ana rotaları takip etmektedir. Günümüzde uluslararası göç bağlamında öne çıkan başlıca göç yolları; Afrika'dan Avrupa'ya, Orta Doğu'dan Avrupa'ya, Latin Amerika'dan ABD'ye ve Asya'dan Körfez ülkelerine giden göç rotalarıdır. Bu rotaların her biri farklı dinamiklere sahip olmakla birlikte, ortak noktaları zorlayıcı yol şartları, düzensiz geçişler ve insani riskler barındırmalarıdır.

Afrika kıtasından Avrupa'ya uzanan göç yollarının en bilineni Akdeniz üzerinden olan rotalardır. Kuzey Afrika ülkelerinden deniz yoluyla İtalya, İspanya veya Yunanistan'a ulaşmaya çalışan on binlerce düzensiz göçmen bulunmaktadır. 2023 yılında, sadece Kuzey Afrika'dan Avrupa'ya deniz yoluyla geçenlerin sayısı 280 bini aşarak bir önceki yıla göre %58 artış göstermiştir (UNHCR, 2023c). Bu tehlikeli deniz yolculuğu, dünyadaki en ölümcül göç rotası olarak kabul edilmektedir: 2024 yılında Akdeniz'de en az 2.452 göçmen yaşamını yitirmiştir (AA World, 2025). Avrupa Birliği'nin artan sınır devriyesi ve caydırma çabalarına rağmen, siyasi istikrarsızlık, çatışma ve ekonomik sıkıntılar yaşayan Sahra-altı Afrika ve Kuzey Afrika ülkelerinden Avrupa'ya doğru göç akışı devam etmektedir. Sahra Çölü'nü

² Kaynak: UNHCR. (2023). *Global Trends Report 2023* <https://www.unhcr.org/global-trends-report-2023>

geçmek, insan kaçakçılarına yüksek meblağlar ödemek ve denizde hayatî tehlikeleri göze almak, Afrika-Avrupa rotasındaki göçmenlerin sıkça karşılaştığı zorluklardır (Schapendonk, 2012).

Orta Doğu kaynaklı uluslararası göçün en yoğun yaşandığı hat, Türkiye üzerinden Avrupa'ya uzanan doğu Akdeniz ve Balkan rotalarıdır. Özellikle Suriye iç savaşının 2011'de başlamasının ardından, milyonlarca Suriyeli ülkesini terk etmek zorunda kalmış; büyük kısmı komşu ülkelere sığınırken, önemli bir bölümü de Ege Denizi üzerinden Avrupa'ya ulaşmaya çalışmıştır. 2015 yılında Suriye ve Irak gibi ülkelere gelen yaklaşık bir milyon sığınmacı ve göçmen, Türkiye yoluyla Avrupa'ya geçerek o yıl içinde benzeri görülmemiş bir insani göç dalgası oluşturmuştur. Bu kitlenin yarısını Suriyeliler oluştururken, aynı yıl Avrupa'ya ulaşanların %20'sini Afganistan'dan, %7'sini ise Irak'tan giden kişilerdir. Bu dönem, Avrupa'da "mülteci krizi" olarak adlandırılan sürecin doruk noktası olmuştur (UNHCR, 2015b).

2015'teki zirveden sonra Orta Doğu'dan Avrupa'ya göç akışları belirli ölçüde azalsa da tamamen durmamıştır. Suriye, Afganistan, Irak, İran ve Yemen gibi ülkelerde devam eden savaş, şiddet ve istikrarsızlık ortamı nedeniyle binlerce kişi halen Doğu Akdeniz ve Balkan rotalarını kullanarak Avrupa'ya ulaşmaya çalışmaktadır. Nitekim 2023 yılında Avrupa Birliği ülkelerine yapılan ilk defa sığınma başvurularının toplamı 1 milyonun üzerine çıkarak 2022'ye kıyasla %20 artış göstermiş ve bu rakam 2015-16 krizinden bu yana en yüksek seviyeye ulaşmıştır (UNHCR, 2023b).

Latin Amerika ve Karayipler'den Kuzey Amerika'ya yönelik göç akışları son yıllarda rekor düzeylere ulaşmıştır. Orta Amerika ülkelerinden yoksulluk, şiddet ve kartel baskısından kaçan kişiler ile Güney Amerika'dan kaçan on binlerce insan kuzeye doğru göç etmektedir. Bu göçmenlerin büyük kısmı kara yoluyla Meksika üzerinden ABD'nin güney sınırına ulaşmaya çalışmaktadır. Yol üzerinde, Panama ile Kolombiya arasındaki Darién Gap adlı sık ormanlık bölge, günümüzde dünyanın en tehlikeli göç rotalarından biri haline gelmiştir. 2023 yılında, bu ölümcül ormanı aşarak Orta Amerika'ya geçen göçmen sayısı 402.000'i geçerek bir önceki yılın neredeyse iki katına ulaşmıştır (Moreno, 2023). 2024 yılında, Amerikan kıtası göç rotalarında yaklaşık 1.233 göçmen yol üzerinde yaşamını yitirmiş, bunların 174'ü Darién Ormanı geçişinde gerçekleşmiştir (AA World, 2025). Bunun yanı sıra, Latin Amerika'dan ABD'ye uzanan güzergahta, Meksika'nın çöllerini veya Rio Grande nehrini geçmeye

çalışırken susuzluk, sıcağdan bitkin düşme, soygun veya şiddet gibi olaylar gerçekleşmektedir (Gómez vd., 2020).

Güney Asya ve Güneydoğu Asya ülkelerinden petrol zengini Körfez Arap ülkelere doğru, onlarca yıldır yoğun bir iş gücü göçü yaşanmaktadır. Suudi Arabistan, BAE, Katar, Kuveyt ve diğer Körfez ülkeleri; inşaat ve hizmet sektörü ve gündelik işlerde çalıştırılmak üzere milyonlarca göçmen işçiye ev sahipliği yapmaktadır. 2019 yılında bakıldığında; Suudi Arabistan (13 milyon) ve BAE (9 milyon) dünyada en çok göçmen barındıran ülkeler arasında yer aldığı ve bu göçmenlerin çok büyük bölümü Hindistan, Pakistan, Bangladeş, Nepal ve Filipinler gibi Asya ülkelerinden olduğu görülmektedir (UN, 2019). Bu rota, kaynak ülkelerdeki düşük ücretler ve işsizlik ile hedef ülkelerdeki iş gücü talebi ve yüksek ücret düzeyi arasındaki farktan kaynaklı, göç eden bireyler için çekici görünmektedir. Bununla beraber, Körfez’e giden göçmen işçiler için statü işlemleri ve kötü çalışma koşulları ciddi insan hakları sorunlarına yol açmaktadır. Uzun çalışma saatleri, düşük ücretler, ayrımcılık ve bazı durumlarda işçi istismarı gibi problemler uluslararası raporlarda eleştiri konusu olmuştur (Blaydes, 2023). Bunun yanı sıra, Körfez ülkelerinde çalışan göçmenlerin memleketlerine gönderdikleri para havaleleri, hem aileleri için bir geçim kaynağı oluşturmakta hem de ülkelerinin ekonomisine önemli katkı sağlamaktadır. Nitekim Hindistan, büyük ölçüde Körfez’de çalışan vatandaşlarının yolladığı gelirlerle 2022 yılında 111 milyar ABD dolarını aşkın tutarla dünyadaki en yüksek tutarda havale akışını alan ülke olmuştur (IOM, 2024b).

Birçok uluslararası göç rotası, göçmenler için hayati riskler barındırmaktadır. Özellikle düzensiz bir biçimde yolculuk yapan göçmenler, insan kaçakçıları ve suç şebekelerinin insafına kalmakta; rotaları üzerinde açlık, susuzluk, hastalık ve şiddet tehlikeleriyle karşı karşıya kalmaktadır. Akdeniz’i teknelerle geçmeye çalışan göçmenlerin sıkça boğulma tehlikesi yaşadığı; Sahra Çölü’nü geçenlerin susuzluk ve aşırı sıcağdan hayatını kaybettiği; Orta Amerika’daki orman ve nehirlerde ise hem doğal engellerin hem de silahlı çetelerin tehdit oluşturduğu görülmektedir (Agyare, 2021; Friebel vd., 2018; Whittle ve Antonopoulos, 2020). Uluslararası Göç Örgütü’nün Kayıp Göçmenler Projesi verilerine göre, 2024 yılı, göç yollarında kaydedilen can kayıpları bakımından şimdiye kadarki en ölümcül yıl olmuştur; dünya genelinde en az 8.938 göçmen yolculuk sırasında hayatını kaybetmiştir (IOM, 2024a). Bu sayı, bir önceki yıl olan 2023’te kaydedilen 8.747 ölüm vakasının üzerindedir ve son beş yıldır göç kaynaklı ölümlerin art arda yükseldiğini ortaya koymaktadır (AA World, 2025).

Göç hareketlerini ortaya çıkaran ve insanları göç rotalarına iten itici faktörler ile göçmenleri belirli hedeflere yönelten çekici faktörler bir arada değerlendirilmelidir. Bireyleri göçe zorlayan itici nedenlerin başında savaşlar, iç çatışmalar, şiddet ve zulüm gelmektedir. Uluslararası Göç Örgütü'ne göre Suriye, Irak, Yemen, Afganistan, Güney Sudan, Myanmar gibi ülkelerde yaşanan uzun süreli savaşlar ve etnik-dini çatışmalar; siyasi baskı ve insan hakları ihlalleriyle birleşerek insanların ülkelerini terk etmelerine yol açan başlıca itici faktörlerdir. Ayrıca aşırı yoksulluk, ekonomik krizler, işsizlik ve fırsat eksikliği gibi ekonomik nedenler de önemli itici faktörler arasındadır. Bununla birlikte, doğal afetler ve iklim değişikliğinin tetiklediği çevresel bozulmalar insanları yaşadıkları yerlerden ayrılmaya zorlayan giderek önemli bir itici etken haline gelmiştir (Klein Solomon, 2016). Çekici faktörler ise; göçmenleri belirli hedef ülkelere veya bölgelere çeken olumlu koşullardır. Daha iyi istihdam olanakları ve yüksek ücretler, göçmenlerin gözünde en güçlü çekici unsurlardandır. Benzer şekilde, yüksek yaşam standartları, kaliteli eğitim ve sağlık hizmetleri, siyasi istikrar ve güvenlik ortamı, dolayısıyla yaşam kalitesini artırma motivasyonu, bireylerin göç kararında çekici rol oynayan faktörlerdir. Nüfusu yaşlanan ve işgücü açığı artan birçok gelişmiş ülke, göçmenler için cazip hale gelmiştir; bu ülkelerde ekonomik büyümeyi sürdürmek ve emek piyasasını desteklemek için göçmen işgücüne ihtiyaç duyulmaktadır (Klein Solomon, 2016).

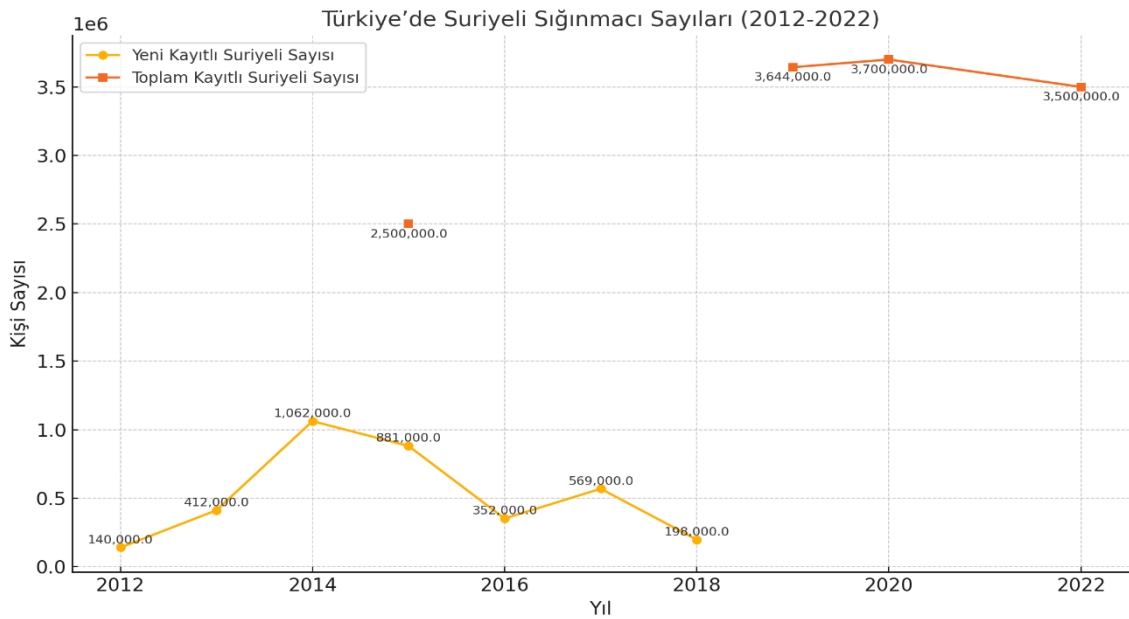
Uluslararası göçmen nüfusunun küresel dağılımına bakıldığında, belirli ülke ve bölgelerin hem göç kaynağı hem de hedefi olarak öne çıktığı görülmektedir. Göçün genellikle gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere doğru tek yönlü bir hareket olduğu düşünülse de; göç hareketlerinin önemli bir bölümü düşük ve orta gelirli ülkeler arasında yaşanmaktadır. Afrika kıtası içinde veya Güney Asya bölgesinde komşu ülkelere yönelik göç, coğrafi yakınlık ve kültürel benzerlikler nedeniyle sıkça gerçekleşmektedir. Benzer şekilde, Latin Amerika içerisinde Venezüella'dan Kolombiya'ya veya Orta Amerika'dan Meksika'ya doğru gerçekleşen göçler, bölgesel düzeyde demografik değişikliklere neden olmuştur. Ayrıca, gelişmiş ülkeler arasında; özellikle emeklilik, iklim ve yaşam tarzı tercihleriyle bağlantılı olarak, göç hareketleri yaşanmaktadır (Klein Solomon, 2016).

1.8. Türkiye’de Göç Olgusu

Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle tarih boyunca hem göç veren hem de göç alan bir ülke olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinden itibaren Anadolu toprakları, Balkanlar ve Kafkaslardan gelen muhacirleri kabul etmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında nüfus mübadeleleri yaşanmış, sonraki on yıllarda ise özellikle komşu ülkelerdeki siyasi çalkantılar

Türkiye'ye sığınma hareketlerini tetiklemiştir. 1980'lerde İran'daki devrim ve 1988 Halepçe kimyasal saldırısı sonrasında İran ve Irak'tan kaçanlar Türkiye'ye sığınmış; 1989'da Bulgaristan'daki Türklere yönelik asimilasyon politikası 300 binden fazla Bulgaristan Türkünün Türkiye'ye göçüyle sonuçlanmıştır. 1990'larda ise Bosna ve Kosova savaşlarından kaçan binlerce kişiye Türkiye ev sahipliği yapmıştır (Akgündüz, 1999; Çevik, 2022).

Türkiye uzun süre göç veren ya da geçişlerin yapıldığı bir ülke iken, 2010'lu yıllardan itibaren artan bir şekilde göç alan bir ülke haline gelmiştir. Bu dönüşümün en önemli kırılma noktası, 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşıdır. Suriye'de yaşanan kriz, büyük bir zorunlu göç dalgalarından birini tetiklemiş ve Türkiye'ye doğru kitlesel bir göç hareketi meydana gelmiştir (UNHCR Türkiye, 2025). Türkiye; Suriye'nin yaşadığı krize ve ülkemize doğru gelen göç hareketine karşılık, açık kapı politikası uygulamış ve Ekim 2011'de "geçici koruma" statüsünü ilan etmiştir. 2011 sonunda Türkiye'de kayıtlı Suriyeli sayısı 8 bin civarındaydı ancak Suriye'de çatışmaların tırmanmasıyla 2012 ortasından itibaren sığınmacı akını hızlanmıştır. Ekim 2012'ye gelindiğinde Türkiye'deki Suriyeli mülteci sayısı 100 bini aşmış, bu sayı başlangıçta öngörülen üst sınırı da geçmiştir (Makovsky, 2019).

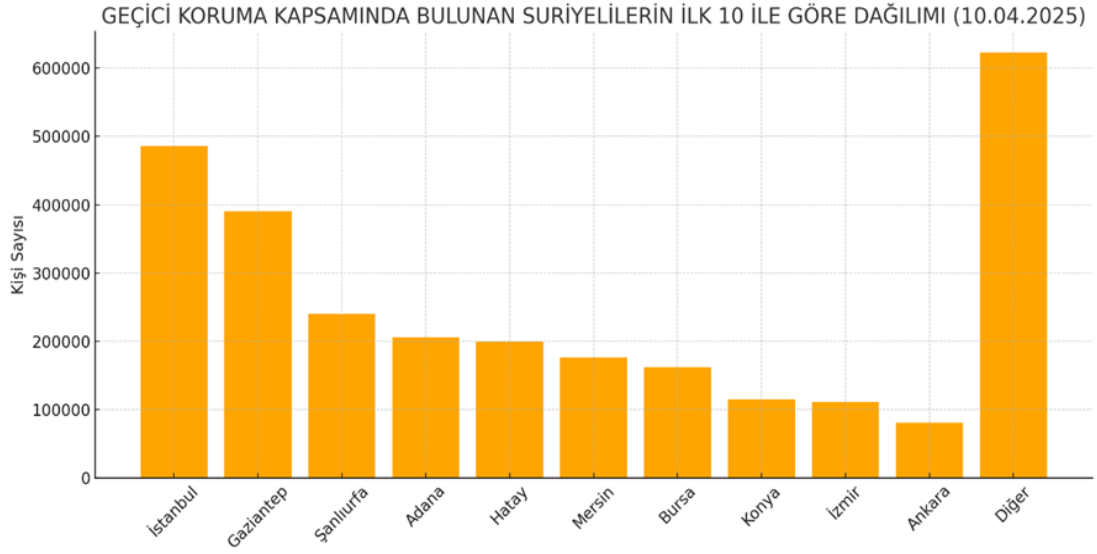
³Şekil 1.4. Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacı Sayıları (2012-2022)

³Kaynak: Makovsky, A. (2019). *Turkey's Refugee Dilemma: Tiptoeing Toward Integration*.
<https://www.americanprogress.org/article/turkeys-refugee-dilemma/#:~:text=briefly%20appeared%20to%20stabilize,was%20neither%20limited%20nor%20temporary>

Takip eden yıllarda Suriyeli sığınmacıların sayısı artmaya devam etmiştir. Şekil 1.4.'te görüldüğü üzere; 2012 yılında yaklaşık 140 bin, 2013'te 412 bin, 2014'te 1 milyon 62 bin, 2015'te ise 881 bin yeni kayıtlı Suriyeli Türkiye'ye gelmiştir. Bu artışlarla birlikte, 2015 yılı sonunda Türkiye'de yaklaşık 2.5 milyon Suriyeli bulunmaktaydı. 2016'da Suriyeli sığınmacı nüfusu artışı 352 bin ile önceki yıllara göre yavaşlamış, 2017'de tekrar 569 bin ile artış olmakla birlikte, 2018'deki net artış 198 bin ile kriz başlangıcından beri en düşük seviyeyi görmüştür. 2019 başında Türkiye'de kayıtlı Suriyeli sayısı 3 milyon 644 bin düzeyine ulaşmıştır. 2022 sonunda ise, Türkiye, dünya genelindeki tüm mültecilerin yaklaşık %10'una ev sahipliği yapmıştır (Makovsky, 2019).

Suriye krizinin yanı sıra, Türkiye 2010'lu yıllarda Orta Doğu ve Asya menşeli diğer kitlesel göç hareketleriyle de karşılaşmıştır. Irak ve Afganistan başta olmak üzere pek çok ülkeden gelen sığınmacılar, Türkiye'ye uluslararası koruma başvurusunda bulunmuştur. Özellikle 2014 sonrası ve 2018 sonrasında Afganistan'daki istikrarsızlık, bu ülkelerden Türkiye'ye göçü artırmıştır. Ayrıca 2022'de Rusya-Ukrayna Savaşı'nın başlaması, hem Rusya'dan hem Ukrayna'dan Türkiye'ye doğru bir nüfus hareketine yol açmış; on binlerce kişi Türkiye'ye kısa veya uzun süreli yerleşmiştir (Akçapar ve Şimşek, 2018; Baytar, 2022).

2020 yılında COVID-19 pandemisinin getirdiği kısıtlamalar ve sınır güvenliğinin artmasıyla, toplam yabancı nüfusta artış hızı yavaşlamıştır. İkamet izinli yabancı sayısı 2020'de 886 bine gerileyerek önceki yıla göre düşüş göstermiştir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2025b). Geçici koruma altındaki Suriyeli sayısı ise 2020'de 3.7 milyon ile zirve seviyesinde idi (Göç İdaresi Başkanlığı, 2025a). Pandemi sonrasında 2021 yılında yabancı nüfusta tekrar artış görüldü; ikamet izinli yabancı sayısı bir yılda 427 bin artışla, 1 milyon 314 bine ulaştı. 2022 sonunda ise; ikamet izinli yabancı sayısı 1 milyon 354 bine ulaşmıştır. Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sayısı ise 2022'de 3,5 milyon civarındaydı. Böylece 2022 sonu itibariyle Türkiye'deki toplam yabancı nüfusu 5.2 milyon civarında hesaplanmıştır. Bu sayı, Türkiye nüfusunun yaklaşık %6'sına tekabül etmektedir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2025a, 2025c; UNHCR, 2023a). 9 Ocak 2025 tarihinde, Türkiye'de kayıtlı Suriyeli sayısı 2 milyon 888 bin 876 olarak açıklanmış olup (Mülteciler Derneği, 2025); bu rakam 2020 yılına göre bir azalma olduğunu göstermektedir. Mart 2025'e geldiğimizde, Türkiye'deki Suriyeli sayısının yaklaşık 2.8 milyona indiği görülmektedir. Bu rakam, Suriyeli nüfusunda yaklaşık %25'lik bir düşüş anlamına gelmektedir (Sular, 2025).

⁴Şekil 1.5. Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin ilk 10 ile göre dağılımı

Coğrafi yerleşimlere bakıldığında; 10 Nisan 2025 tarihi itibarıyla Göç İdaresi Başkanlığı tarafından yayımlanan verilere göre, geçici koruma statüsünde Türkiye’de bulunan Suriyelilerin en yoğun olarak yaşadığı ilin İstanbul olduğu görülmektedir. İstanbul’da kayıtlı Suriyeli sayısı 486.105 olarak kaydedilmiştir. Bu ili sırasıyla 390.330 Suriyeli ile Gaziantep, 240.278 kişi ile Şanlıurfa, 205.631 kişi ile Adana ve 199.046 kişi ile Hatay takip etmektedir. Mersin’de 176.531, Bursa’da 161.638, Konya’da 141.636, İzmir’de 111.374 ve Ankara’da ise 81.317 Suriyeli geçici koruma kapsamında yaşamaktadır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2025a).

Suriyeliler dışındaki statülere bakıldığında; 2022 yılı sonunda uluslararası koruma kapsamında bulunan kişi sayısı 308.000 civarındadır. Başvuru sahiplerine bakıldığında, ilk sırayı Afganistan ve Irak’ın aldığı görülmektedir. 2022 sonu itibarıyla uluslararası koruma başvuru sahiplerinin 33 bini Afgan kökenli bireylerden, 32 bini ise Irak kökenli bireylerden oluşmaktadır. Son yıllarda Suriye dışından gelen sığınmacıların büyük bölümünü Afganistan, Irak, İran, Yemen, Somali ve çeşitli Afrika ülkelerinin vatandaşları oluşturmaktadır. Ayıca, Rusya’nın Ukrayna’yı işgali nedeniyle 7.000 civarında Ukraynalı kişi de Türkiye’ye uluslararası koruma başvurusunda bulunmuştur. 2023 yılında ise 19 bin civarında yeni uluslararası koruma başvurusu alınmıştır (UNHCR, 2023a).

Uluslararası göç olgusunun bir boyutu da Türkiye’den dışarıya göç eden nüfustur. 2022 yılında yurt dışına göç eden Türkiye ikametli kişi sayısı, 2021’e göre %62,3 artarak

⁴ Göç İdaresi Başkanlığı. (2025a). *Geçici Koruma*. İç İşleri Bakanlığı <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

466.914 kişiye ulaşmıştır. Bu sayı, tek bir yıl içinde yarım milyona yakın insanın ülkeyi terk ettiği anlamına gelmektedir. Bu nüfusun 139.531'ini Türk vatandaşları, 327.383'ünü ise yabancı uyruklu kişiler oluşturmaktadır (TÜİK, 2023). 2023 yılında ise Türkiye'den dış göç rakamı yükselmiştir. 2022'ye kıyasla %53'lük artışla 714.579 kişi Türkiye'yi terk etmiştir. Göç edenlerin %55,2'si erkek, %44,8'i kadındır. 2023'te yurt dışına giden nüfusun 291.377'si Türk vatandaşı, 423.202'si ise yabancı uyrukludur. Türkiye'den yurtdışına göç edenlerin yaş profilinde genç nüfus ağırlıkta olduğu görülmektedir.. 2023 yılında göç edenlerin içinde en büyük yaş grubu %15 ile 25-29 yaş aralığı olmuştur; bunu %12,9 ile 30-34 yaş, %12,5 ile 20-24 yaş grupları izlemektedir (TÜİK, 2024).

1.9. Yaşam Kalitesi: Tanımlar ve Kapsam

Yaşam kalitesi kavramı, tarihsel ve felsefi kökenleri itibarıyla insan varoluşunun anlamını, mutluluğunu ve iyi olma halini araştıran düşünce geleneklerinden beslenmekte olup, modern zamanlarda özellikle refah devleti anlayışının güçlenmesiyle birlikte sosyal bilimlerin ve sosyal politikanın temel kavramlarından biri haline gelmiştir. Aristoteles'in iyi yaşam anlamına gelen "eudaimonia" kavramından bu yana süregelen bu tartışma, günümüzde yalnızca bireylerin fiziksel koşullarını değil; aynı zamanda psikolojik, sosyal, çevresel ve kültürel boyutları da içerecek şekilde genişlemiştir (Miller, 2003).

Yaşam kalitesi, bireylerin yaşamlarından duydukları memnuniyet düzeyini çok boyutlu bir perspektifle değerlendiren bir kavramdır. Bu yönüyle sadece ekonomik göstergelere indirgenemeyen, bireylerin öznel algılarını ve nesnel yaşam koşullarını birlikte ele alan bütüncül bir yapı arz etmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), yaşam kalitesini bireylerin yaşamlarını kendi kültürel değer sistemleri içinde, beklenti ve amaçları doğrultusunda nasıl algıladıklarıyla ilgili öznel bir değerlendirme olarak tanımlamaktadır (The WHOQOL Group, 1995). Bu tanımda, fiziksel sağlık, psikolojik durum, bağımsızlık düzeyi, sosyal ilişkiler, çevresel faktörler ve inanç sistemleri gibi boyutlar yer almaktadır.

Felsefi düşünce tarihinde yaşam kalitesi, özünde "iyi yaşam" fikri etrafında şekillenmiştir. Antik Yunan filozoflarından Sokrates'in "*Sorgulanmamış yaşam, yaşanmaya değermez.*" sözünden, Aristoteles'in "eudaimonia" merkezli etik anlayışına kadar uzanan bu kavramsal arka plan, bireyin yalnızca hayatta kalması değil, anlamlı, erdemli ve doyurucu bir hayat yaşaması gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu çerçevede, modern yaşam kalitesi

tartışmaları, yalnızca sağlık veya gelir düzeyine değil, kişinin kendi yaşamını değerli ve anlamlı bulmasına dayanan bir kapsamı bulunmaktadır (Irtelli ve Durbano, 2020).

Literatürde yaşam kalitesi tanımlarının çoğu, kavramın çok boyutlu niteliğini vurgulamaktadır. Stewart ve King (1994), yaşam kalitesini bireyin kendi yaşamından aldığı doyumun ve işlevsel yeterlilik düzeyinin bileşimi olarak tanımlarken; Calman (1984), bireyin beklentileri ile yaşantıları arasındaki boşluğu temel alan bir tanım geliştirmiştir. Kelleher ve arkadaşları (1997), yaşam kalitesini soyut ve oldukça öznel bir kavram olarak değerlendirmekte olup; bu özelliğin bireyin kişisel ve kültürel değerlerinden, benlik algısından, hedeflerinden ve yaşam beklentilerinden beslendiğini ifade etmektedir.

Yaşam kalitesine ilişkin tanımlar disiplinlere göre farklılaşmaktadır. Tıpta yaşam kalitesi, bireyin sağlık durumu, fonksiyonel yetileri ve hastalık süreciyle ilişkili günlük yaşam performansı üzerinden tanımlanırken (Fong vd., 2023); psikolojide daha çok bireyin öznel iyi oluş hali ve yaşam doyumunu vurgulanmaktadır (Romero vd., 2020). Sosyal hizmet ve sosyal politika alanlarında ise yaşam kalitesi, bireyin kaynaklara erişimi, sosyal destek düzeyi, haklara ulaşabilirlik ve dışlanmadan korunma gibi yapısal etkenlerle birlikte değerlendirilmektedir (Mansour-Ghanaei vd., 2020; Yang vd., 2023). Bu çok katmanlılık, yaşam kalitesi kavramını hem bireysel hem de toplumsal düzeyde analiz edilebilecek dinamik bir yapı haline getirmiş ve yaşam kalitesini bütüncül bir bakış açısıyla ele almayı gerektirmiştir.

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD)'nin ve Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat)'nin geliştirdiği göstergeler çerçevesinde, yaşam kalitesi, sadece gelir düzeyine değil; sağlık durumu, eğitim olanakları, çevresel koşullar, sosyal ilişkiler, güvenlik, demokratik katılım ve bireyin yaşamdan aldığı anlam gibi farklı boyutlarla açıklanmaktadır (Eurostat, 2017). Eurostat tarafından önerilen yaşam kalitesi çerçevesi dokuz temel boyuttan oluşmaktadır;

1. Maddi yaşam koşulları,
2. Üretken ya da diğer başlıca etkinlikler,
3. Sağlık,
4. Eğitim,
5. Boş zaman ve sosyal ilişkiler,
6. Ekonomik güvenlik ve fiziksel güvenlik,

7. Yönetişim ve temel haklar,
8. Doğal ve yaşanılan çevre,
9. Genel yaşam deneyimi.

Bu yapının temel amacı, bireylerin yaşam deneyimlerinin farklı yönlerini hem öznel hem de nesnel verilerle değerlendirmektir (Eurostat, 2017).

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)'nın İnsani Gelişme Endeksi (HDI), yaşam kalitesinin sağlık, eğitim ve gelir boyutlarını dikkate alan önemli bir ölçüttür. Ancak son yıllarda İnsani Gelişme Endeksinin yetersiz kaldığı durumlarda, Yaşam Memnuniyeti Ölçümleri (Life Satisfaction Index), Mutluluk Endeksi (World Happiness Report) ve Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri (SDG Indicators) gibi ek ölçütler de gündeme gelmiştir (Kubiszewski vd., 2013). Bu gelişmeler, yaşam kalitesi ölçümünün yalnızca ekonomik performansa dayalı olamayacağına işaret etmektedir.

Yaşam kalitesinin tanımlanmasında kültürel bağlam büyük önem taşımaktadır. Her toplumun değer sistemi, beklentileri ve ihtiyaç öncelikleri farklıdır, bu nedenle, evrensel bir yaşam kalitesi tanımı oluşturmak oldukça güçtür. Bu bağlamda, yaşam kalitesi ölçütleri oluşturulurken, bağlamsal, kültürel ve tarihsel faktörlerin dikkate alınması gerektiği vurgulanmaktadır (Vilkeliene ve Kulikauskienė, 2014). Örneğin, kolektivist kültürlerde sosyal ilişkiler ve topluluk içi aidiyet yaşam kalitesinin temel belirleyicilerinden biri olabilirken; bireyci toplumlarda kişisel başarı ve özgürlük daha fazla ön plana çıkmaktadır.

Yaşam kalitesinin kavramsal kapsamı değerlendirildiğinde, bireyin yaşamını ne derece anlamlı, tatmin edici ve değerli bulduğu ön plana çıkmaktadır. Bu değerlendirme, yalnızca temel ihtiyaçların karşılanmasıyla sınırlı kalmayıp, bireyin potansiyelini gerçekleştirme düzeyi, sosyal ilişkilerinin niteliği, çevresel güvenlik, kültürel uyum ve psikolojik dayanıklılık gibi unsurları da içermektedir (Othman vd., 2022). Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi, bu noktada yaşam kalitesiyle doğrudan ilişkili bir çerçeve sunmaktadır. Maslow'a göre bireyin yaşam doyumu, öncelikle fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçlarının karşılanmasına, ardından ait olma, saygı görme ve kendini gerçekleştirme düzeyindeki ihtiyaçların tatminine bağlıdır (Montag vd., 2020).

Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi'ne göre yaşam kalitesi, ihtiyaçların kademeli olarak karşılanması ile artış gösterir. Bu modelin ilk basamağında yer alan fizyolojik ihtiyaçlar

(beslenme, barınma, sağlık), bireyin yaşamını sürdürebilmesi için temel koşullardır. Bu ihtiyaçların karşılanması güvenlik (iş güvencesi, sağlık güvencesi), sosyal aidiyet (aile, arkadaşlık), özsaygı (saygı görme, başarı) ve son olarak kendini gerçekleştirme (potansiyeli kullanma, yaratıcı üretim) gibi daha üst düzey ihtiyaçlara geçişi mümkün kılmaktadır (Maslow, 1943). Yaşam kalitesinin kapsamı da bu ihtiyaçların karşılanma düzeyleriyle doğrudan ilişkilidir (Othman et al., 2022).

Yaşam kalitesine ilişkin yapılan akademik çalışmaların büyük bir bölümü sağlık alanı ekseninde yoğunlaşmış, bu durum ise yaşam kalitesi kavramının sosyal bağlamdan izole biçimde ele alınmasına neden olmuştur (Ehmann vd., 2020; Schwartz, 2012; Zheng vd., 2018). Yaşam kalitesinin yalnızca patoloji, kronik hastalıklar ya da fiziksel yetersizlik bağlamında değerlendirilmesi, kavramın çok boyutlu doğasını sınırlamış ve özellikle sosyal işlevsellik bağlamında bütüncül bir şekilde analiz edilmesini engellemiştir. Ancak son yıllarda, sağlık kavramının da sadece fiziksel iyilik halini değil, aynı zamanda bireyin psikolojik ve sosyal bütünlüğünü içeren bir çerçevede yeniden tanımlanmasıyla birlikte, yaşam kalitesi de bu çok boyutlu yapı içinde yeniden konumlandırılmıştır (Catita vd., 2020). Bu gelişmeler, yaşam kalitesinin yalnızca bireysel değil; sosyal işlevselliğin, toplumsal katılımın ve ilişkisel ağların da dikkate alındığı çok yönlü bir yaklaşımla değerlendirilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır (Soyhanoğlu, 2023).

Yaşam kalitesi, bireyin fiziksel iyilik halinden psikolojik uyumuna, sosyal destek düzeyinden çevresel koşullara kadar geniş bir aralıkta değerlendirilmelidir. Sosyal hizmet disiplini açısından yaşam kalitesi; özellikle kırılgan grupların güçlendirilmesi, sosyal dışlanmanın azaltılması ve eşit kaynak erişiminin sağlanması gibi temel ilkelere dayanmaktadır. Bu yönüyle yaşam kalitesi yalnızca bir değerlendirme değil, aynı zamanda müdahale ve politika geliştirme süreçlerinde rehberlik edecek bir çerçeve sunmaktadır.

1.9.1. Göçmen Ailelerde Yaşam Kalitesinin Belirleyicileri

Yaşam kalitesi kavramı, bireylerin yaşamdan duyduğu tatmini ve refah düzeyini değerlendiren çok boyutlu bir göstergeler bütünüdür. Yaşam kalitesinin değerlendirilmesi, bireyin yalnızca içinde bulunduğu ekonomik ve fiziksel koşulların değil, aynı zamanda bireyin duygusal, sosyal ve kültürel bağlamlarının da bütüncül olarak incelenmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda, yaşam kalitesi nesnel ve öznel olmak üzere iki temel boyutta ele alınmaktadır (Özmete, 1997; Tekeli, 2010). Yaşam kalitesi, göçmen aileler açısından değerlendirildiğinde,

hem göç öncesi ve sonrası süreçlerin yarattığı etkiler hem de mevcut yaşamsal koşullar çerçevesinde daha karmaşık bir hale gelmektedir. Göç deneyimi, bireylerin yaşam kalitesini etkileyen birçok belirleyeni yeniden tanımlamakta; sadece ekonomik ve fiziksel koşullar değil, aynı zamanda bireyin duygusal, sosyal ve kültürel bağlamları da yaşam kalitesini biçimlendiren başat unsurlar arasında yer almaktadır (Silver, 2011).

Nesnel belirleyiciler, göçmen ailelerin yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan fiziksel ve çevresel koşulları tanımlayan, ölçülebilir göstergelerdir. Sağlık durumu, eğitim düzeyi, gelir seviyesi, istihdam ve sosyal güvenlik olanakları, barınma koşulları, yaşanılan çevrenin güvenliği, temel hak ve hizmetlere erişim gibi alanları kapsamaktadır (Çırıkçı, 1997; Özmete, 1997). Göçmen ailelerin bu belirleyicilere dair yaşadıkları sınırlılıklar, özellikle hukuki statü, dil bariyerleri, ayrımcılık ve sosyal dışlanma gibi yapısal engellerle, daha da derinleşmektedir (Cervantes ve Menjívar, 2020; Crawford vd., 2023). Bu nedenle yaşam kalitesinin nesnel belirleyicileri, yalnızca bireysel düzeydeki koşulları değil, aynı zamanda göçmenlerin içinde bulundukları sosyal, hukuki ve politik bağlamı da içermektedir. Özne belirleyiciler ise bireyin kendi yaşamına ilişkin değerlendirmesini temel almaktadır. Bireyin mutluluğu, hayattan duyduğu memnuniyet, umut düzeyi, duygusal tatmini, aidiyet hisleri, öz-değer duygusu ve ilişkisel doyumu gibi göstergeler, öznel yaşam kalitesi kapsamında ele alınmaktadır (Aydiner Boylu, 2007; Özmete, 1997). Göçmen ailelerin, yaşam kalitesinin öznel belirleyicilerine dair deneyimleri; sıklıkla belirsizlik, güvensizlik, geçmiş travmalar ve sosyal izolasyon gibi etkenler nedeniyle olumsuz etkilenebilmektedir (Young ve Pebley, 2017).

Yaşam kalitesinin çok boyutlu yapısı, Maslow (1943)'ün İhtiyaçlar Hiyerarşisinde yer alan fizyolojik, güvenlik, aidiyet, saygı ve kendini gerçekleştirme gibi basamaksal ihtiyaçlarla örtüşmektedir. Maslow'un modelinde görüldüğü gibi, bireyin temel fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçları karşılanmadan daha üst düzey olan psikolojik ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarına ulaşması mümkün değildir. Benzer şekilde, göçmen ailelerin yaşam kalitesi belirleyicileri, önce temel gereksinimlerine erişimini sağlayan nesnel koşulları, ardından ise psikolojik ve sosyal doyumu besleyen öznel koşulları kapsamaktadır. Sosyal hizmet disipliniinde yaşam kalitesi; ailedeki üyelerin kendi potansiyelini gerçekleştirmesi, sağlıklı ilişkiler kurabilmesi ve sosyal çevresiyle anlamlı bağlar tesis edebilmesi açısından önemli bir gösterge olarak kabul edilmektedir (Konovalova vd., 2019). Bu nedenle yaşam kalitesinin artırılması yönündeki sosyal hizmet müdahaleleri hem yapısal koşulların iyileştirilmesini hem de psikososyal güçlenme süreçlerinin desteklenmesini içerecek biçimde yapılandırılmaktadır.

1.9.1.1. Göçmen Ailelerde Yaşam Kalitesinin Nesnel Belirleyicileri

Göçmen ailelerin yaşam kalitesi, yalnızca bireysel çabalarla şekillenmeyen; aksine, göç sürecinin öncesi, sırası ve sonrasında karşılaşılan çok katmanlı yapısal, sosyal ve ekonomik koşulların bütüncül etkisiyle biçimlenen dinamik bir olgudur. Bu dinamik olgu; yaşam kalitesini belirleyen nesnel faktörler, göçmen bireylerin temel gereksinimlerini karşılama olanakları, kamusal hizmetlere erişim kapasiteleri ve içinde bulundukları çevresel koşullarla doğrudan ilişkilidir. Göçmenlerin yaşam standartlarını belirleyen bu somut göstergeler arasında ekonomik refah düzeyi, istihdam biçimi, barınma koşulları, sağlık ve sosyal hizmetlere erişim durumu, fiziksel çevre niteliği ve ulaşım altyapısına dair unsurlar ön plana çıkmaktadır. Bu alanlarda yaşanan yapısal eşitsizlikler ve hizmete erişimdeki engeller, göçmenlerin bireysel yaşam deneyimlerini olduğu kadar sosyal uyum süreçlerini ve toplumsal aidiyet hislerini de belirgin bir biçimde etkilemektedir (Chauvin vd., 2013; Eugster, 2018; Lancee, 2010).

Çizelge 1.1. Yaşam kalitesinin nesnel belirleyicileri

Yaşam Kalitesinin Nesnel Belirleyicileri	
Ekonomik Durum	○ Gelir düzeyi ○ Gelir kaynakları ○ Konut durumu ○ Araç durumu ○ Tüketim mallarının varlık düzeyi ○ Yatırım ve tasarruflar
Sağlık Durumu	○ Sağlık durumunun iyi olması ○ Düzenli doktora gitme ○ Sağlık hizmetlerine ve sağlık hizmeti sunan kurum ve kuruluşlara erişim ○ Hareket ve egzersiz alanı
Sosyal Hizmetlere Erişim	○ Kurumsal kaynaklara erişim ve başvuru ○ Bilgiye erişim ○ Alınan destek türleri ○ Destek ihtiyaçları

Çizelge 1.1. Devam. Yaşam kalitesinin nesnel belirleyicileri

Fiziksel Çevre ve Hareketlilik	○ Güvenlik algısı ○ Yerel yönetim hizmetlerinden memnuniyet ○ Yeşil alanlara erişebilme ○ Toplu taşıma olanaklarının yeterliliği ve toplu taşıma araçlarına erişebilme
--------------------------------	--

Ekonomik durum, göçmen ailelerin yaşam kalitesini belirleyen başlıca nesnel faktörlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Göçmenler çoğunlukla kayıt dışı, geçici, düşük ücretli ve sosyal güvenceden yoksun işlerde çalışmaktadır. Bu durum, yalnızca bireysel gelir seviyesini düşürmekle kalmaz, aynı zamanda barınma, eğitim, sağlık ve diğer hizmetlere erişimi sınırlandırarak yoksulluğun kuşaklar arası aktarımını pekiştirmektedir (Bakhtiari vd., 2018; Cobb vd., 2019). Gelir düzeyinin düşüklüğü; göçmen ailelerin yeterli beslenme, sağlıklı yaşam, sosyal katılım gibi temel ihtiyaçlarını karşılamada zorlanmasına neden olmaktadır. Türkiye gibi göç alan ülkelerde, gelir düzeyinin düşüklüğü ve kayıt dışı istihdam, göçmenlerin sosyal yardımlara ve emeklilik gibi uzun vadeli sosyal güvenlik haklarına erişimini sınırlandırmaktadır. Bu bağlamda ekonomik dışlanma, yalnızca geçim düzeyini değil, bireylerin toplumsal aidiyet hislerini ve gelecek beklentilerini de olumsuz etkilemektedir (OECD, 2020).

Sağlık hakkı, temel insan hakları arasında yer almakla birlikte göçmen bireyler için bu hakka erişim çoğu zaman sınırlıdır. Sağlık hakkı, hukuken temel bir insan hakkı olarak tanımlansa da pratikte göçmenlerin sağlık sistemine dâhil olabilme olanakları, çoğu zaman bireyin hukuki statüsüne, sağlık sigortasına sahip olup olmamasına, yaşadığı bölgedeki altyapıya ve hatta sağlık okuryazarlığı düzeyine göre değişkenlik göstermektedir (Malmusi vd., 2010). Göçmenlerin ruh sağlığı desteği alma, kronik hastalık takibi yaptırma, kadın ve çocuk sağlığı hizmetlerine ulaşma gibi temel alanlardaki hizmet alım düzeyleri genellikle sınırlı kalmaktadır. Dil bariyerleri, kültürel farklılıklar, sağlık hizmeti sunan personelin göçmen duyarlılığı konusundaki yetersizlikleri ve zaman zaman gözlenen ayrımcı tutumlar, bu hizmetlerin etkin biçimde kullanımını engellemektedir (Pérez-Escamilla vd., 2010). Bu durum, göçmenlerin sağlıkla ilgili haklara erişimini kısıtlamakta ve dolayısıyla yaşam kalitelerini ciddi biçimde zedeleyen yapısal bir eşitsizlik doğurmaktadır.

Sosyal hizmetler, göçmenlerin topluma katılımını ve psiko-sosyal bütünlüklerini destekleyen önemli araçlardır. Sosyal yardım programları, çocuk destekleri, yaşlı bakımı, kadın destek hizmetleri, psiko-sosyal danışmanlık ve barınma destekleri gibi hizmetler göçmen ailelerin yaşam kalitesi deneyimlerine doğrudan etki eden faktörlerdir. Ancak mevcut sistemlerde bu hizmetlere erişim göçmenlerin yasal durumları, bilgiye erişimleri ve kamu personelinin göçmenlerle çalışma yeterliliğine bağlı olarak sınırlı kalmaktadır (Bhuyan vd., 2024; Tang vd., 2020). Göçmenlerin sosyal hizmet sistemlerine erişimini zorlaştıran nedenler arasında kayıt dışı statü, haklara dair bilgi eksikliği, dil sorunu, kültürel önyargılar ve ayrımcı uygulamalar yer almaktadır (Fagundo-Rivera vd., 2025).

Barınma, göçmen bireylerin yaşam kalitesini belirleyen temel unsurlardan biridir. Barınma koşulları yalnızca fiziksel altyapıyı değil; aynı zamanda bireyin güvenlik, mahremiyet ve sosyal dahil olma hissini de kapsamaktadır. Göçmen ailelerin genellikle düşük kira maliyeti nedeniyle tercih ettikleri konutlar, çoğunlukla sağlıksız, kalabalık ve altyapısı yetersiz alanlarda yer almaktadır. Bu tür konutlarda yaşayan bireyler; nem, ısı yetersizliği, hijyen sorunları ve sosyal izolasyon gibi risklerle karşı karşıya kalmaktadır (Ige, 2019). Konutun bulunduğu çevre de yaşam kalitesini etkileyen önemli bir faktördür. Ulaşımın kısıtlı olduğu, kamusal alanların yetersiz olduğu bölgelerde yaşayan göçmenler; sosyal hizmetlere, sağlık merkezlerine, okullara ve iş yerlerine erişim konusunda ciddi zorluklar yaşamaktadır (Kang vd., 2019). Kırsal alanlarda ya da kentlerin çeperlerinde yaşayan göçmen bireyler, toplu taşıma altyapısına uzaklık nedeniyle eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlere ulaşmakta güçlük çekmektedir. Bu durum, sosyal dışlanmayı artırmakta ve toplumsal uyum süreçlerini olumsuz etkilemektedir.

1.9.1.2. Göçmen Ailelerde Yaşam Kalitesinin Öznel Belirleyicileri

Göçmen ailelerin yaşam kalitesi yalnızca maddi koşullarla sınırlı olmayan, bireylerin yaşantılarını nasıl deneyimlediğine, hissettiğine ve anlamlandırdığına bağlı olarak şekillenen çok boyutlu bir olgudur. Bu bağlamda yaşam kalitesinin öznel belirleyicileri, bireyin kendine, çevresine ve geleceğe yönelik algı ve değerlendirmeleri üzerinden şekillenen içsel dinamikleri kapsamaktadır. Yaşam kalitesi; bireylerin psikolojik dayanıklılık düzeyi, yaşamdan duydukları tatmin, toplumsal aidiyet duyguları, aile içi ilişkileri ve psiko-sosyal destek mekanizmalarına olan erişim gibi içsel ve sosyal süreçler aracılığıyla değerlendirilmektedir. Göç, bireylerin yalnızca fiziksel mekân değişimini değil, aynı zamanda kimliksel dönüşüm, kültürel uyum ve sosyal yeniden yapılanma süreçlerini de kapsayan çok katmanlı bir yaşam deneyimidir. Dolayısıyla göçmen bireylerin yaşam kalitesine dair öznel göstergeleri, bu

dönüşüm sürecinin karmaşık etkilerini yansıtan önemli bir gösterge niteliği taşımaktadır (Cobb vd., 2019; The WHOQOL Group, 1995).

Çizelge 1.2. Yaşam kalitesinin öznel belirleyicileri

Yaşam Kalitesinin Öznel Belirleyicileri	
İyi Oluş ve Yaşam Memnuniyeti	○ Gelecek kaygısı ○ Sosyo-ekonomik kırılganlıklar ○ Yaşamdan duyulan memnuniyet düzeyi ○ Mutluluk duygusu hissetme
Aile İçi İlişkiler	○ İletişim kurma düzeyi ve iletişim şekilleri ○ Problem çözme stratejileri ○ Aile üyelerinin birlikte vakit geçirme alışkanlıkları ○ İlgi ve sevgi gösterim biçimi
Çocukların Bakımı ve Eğitimi	○ Çocuklara bakım verme biçimleri ○ Çocuklarla kaliteli zaman geçirebilme ○ Akademik destek sağlama ○ Akademik başarıyla tatmin olma
Sosyal Katılım ve Aidiyet	○ Topluma entegre olma isteği ○ Sosyal bağ kurma çabası ○ Aidiyet hissiyle yaşamı anlamlandırma ○ Toplumsal kabulün iyi oluşa etkisi ○ Kültür ve değer üzerinden toplumla ilişki kurabilme ○ Kültürel kimliği sürdürebilme ○ Kurumlarla iletişimde güven geliştirebilme ○ Ayrımcılıktan uzak hizmet alabilme
Boş Zaman Değerlendirme Sosyal İlişkiler	○ Boş zamanın varlığı ○ Boş zamanı kaliteli değerlendirebilme ○ Ekonomik yeterliliğin boş zaman değerlendirmeye elverişliliği ○ Psiko-sosyal destek sistemlerinin varlığı ○ Sosyal ilişkilerin iyi oluşa etkisi ○ Sosyal izolasyonun getirdiği olumsuzluklar

Bireylerin genel yaşam memnuniyeti, öznel iyi oluş düzeylerinin önemli bir yansımasıdır. Göç sürecinde yaşanan belirsizlik, ayrımcılık, sosyo-ekonomik kırılganlık, güvenlik kaygıları ve gelecek belirsizliği gibi stres faktörleri, bireyin yaşamdan aldığı doyumunu olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Türkiye’de yürütülen araştırmalarda da göçmen bireylerin, özellikle sosyal güvence ve ekonomik istikrardan yoksun yaşam koşulları nedeniyle yaşam memnuniyetlerinin düşük olduğu gözlenmiştir (Gül, 2023). Bireylerin topluma aidiyet düzeyleri, çocuklarının geleceğine yönelik umutları ve sosyal katılım süreçleri gibi etkenler, öznel yaşam kalitesinin inşasında belirleyici unsurlar arasında yer almaktadır (Raffaelli ve Wiley, 2012). Bu noktada, yalnızca bireyin yaşadığı somut koşullar değil, aynı zamanda bu koşulların bireyde uyandırdığı anlam ve duygusal tepkiler, yaşam kalitesinin öznel boyutunu biçimlendirmektedir.

Aile, göçmen bireylerin öznel yaşam kalitesini şekillendiren temel sosyal birimlerden biridir. Göç süreci, aile yapılarında ve rollerinde belirgin dönüşümlere yol açabilmekte; göç sürecinin travmatik deneyimleri, varış ülkesindeki uyum sürecini ve aile ilişkilerini etkilemektedir (Abattouy vd., 2023). Aile üyeleri arasındaki etkileşim; göç sonrası yaşanan travmatik deneyimlerin etkisini azaltmakta, bireylerin psikolojik dayanıklılık düzeylerini artırmakta ve sosyal uyum süreçlerine olumlu katkılar sunmakta, dolayısıyla, yaşam kalitesini etkilemektedir (Bakhtiari vd., 2018). Söz konusu yaşam kalitesi olduğunda, aile üyeleri için önemli olgulardan biri çocukların eğitimidir. Göçmen ailelerde çocukların eğitimi, yalnızca akademik başarıya indirgenmeyen; geleceğe dair umut, toplumsal hareketlilik ve statü kazanımı ile ilişkili bir olgudur. Ebeveynlerin çocuklarının eğitime katılımı, okul başarıları ve sosyal uyum düzeyleri üzerindeki gözlemleri, ailelerin yaşamdan aldıkları tatmini doğrudan etkilemektedir. Ancak göçmen çocuklar, okul ortamında dil bariyerleri, ayrımcı tutumlar ve sosyo-ekonomik engeller nedeniyle eğitim süreçlerine tam katılım sağlayamayabilmektedir (Sigona vd., 2021). Özellikle göçmen annelerin kız çocuklarının eğitimi konusundaki duyarlılığı, geçmişte yaşanan toplumsal cinsiyet temelli dezavantajların gelecek kuşaklara aktarılmasında yönünde güçlü bir motivasyon doğurmaktadır (Feliciano, 2012). Bu durum, bireylerin geçmiş deneyimlerinin, yaşam kalitesi algısında ne denli belirleyici olduğunu ve bugünün motivasyonlarını ne denli etkilediğini göstermektedir.

Göçmen bireylerin kamu kurumlarıyla olan etkileşimlerinden doğan memnuniyet düzeyleri de yaşam kalitelerinin öznel değerlendirmelerinde diğer bir önemli faktördür. Sosyal hizmet kurumları, yerel yönetimler, sağlık ve eğitim kurumları ve STK’lar gibi hizmet sunan yapılarla kurulan ilişkiler; bireylerde güven ve değer görme hissi yaratmaktadır. Hizmet

sunucularının kültürel yeterliliğe sahip olması, ayrımcı tutumlardan uzak bir yaklaşım benimsemesi ve dil desteği gibi erişimi kolaylaştırıcı unsurların varlığı, bireylerin kamu sistemlerine duyduğu güveni artırmaktadır (Radl-Karimi vd., 2020). Diğer yandan; dışlanma, yanlış bilgilendirme veya kötü muamele gibi olumsuz deneyimler, bireylerin kurum ve kuruluşlarla olan ilişkisini zayıflatmakta, hizmet alımını olumsuz yönde etkilemekte yaşam kalitesini düşüren bir güvensizlik duygusu yaratmaktadır (Higuera, 2022).

Göçmen ailelerin yaşamdan duyduğu tatmin, yalnızca yeni toplumla kurdukları ilişkilere değil, aynı zamanda kendi kültürel değerlerini sürdürebilme kapasitelerine de bağlıdır. Bu çerçevede, kültürel kimliğin korunması ve aktarılması, yaşam kalitesinin temel unsurlarından biri olarak kabul edilmektedir. Berry (1997)'nin entegrasyon modeline göre, bireylerin hem kendi kültürel değerlerini koruyabilmeleri hem de yeni toplumla etkileşim kurabilmeleri, en sağlıklı uyum biçimidir. Göçmenler için dini ritüeller, bayram kutlamaları, dilin aktarımı ve geleneksel yemeklerin hazırlanması gibi gündelik pratikler, kimlik bütünlüğünün sürdürülmesini sağlamaktadır (Bouchara, 2021). Bu tür faaliyetler, bireyin yalnız kalmadığına ve kendi geçmişiyle bağlantısını koparmadığına dair öznel bir güvenlik duygusu yaratarak yaşam kalitesini olumlu yönde etkilemektedir.

Bireylerin boş zamanlarını değerlendirme biçimleri de yaşam kaliteleri üzerinde önemli etkiler yaratmaktadır. Boş zaman etkinlikleri, stresin azaltılması, sosyal ilişkilerin geliştirilmesi ve psikolojik iyilik halinin desteklenmesi açısından işlevseldir. Ancak göçmen bireylerde boş zamanın değerlendirilmesi çoğunlukla ev içi etkinliklerle sınırlı kalmakta; ekonomik yetersizlikler ve toplumsal cinsiyet rolleri, özellikle kadınların kamusal alanda aktif katılımını sınırlandırmaktadır (Zou vd., 2021). Psiko-sosyal destek ağlarının sınırlı olması, bireyin sosyal çevreyle kurduğu ilişkilerin zayıflamasına ve yalnızlık hissinin derinleşmesine yol açabilmektedir.

Göçmen bireylerin yaşam kalitesini artıran en önemli öznel kaynaklardan biri de psiko-sosyal destek ağlarının varlığıdır. Aile bireyleri, komşular, dini gruplar, okul çevresinden oluşan sosyal çevreler, göç sürecinde yaşanan stres ve belirsizlikle başa çıkmayı kolaylaştırmakta; sosyal bağlılığı ve psikolojik dayanıklılığı güçlendirmektedir. Özellikle kadın göçmenlerin, çocukları aracılığıyla kurdukları okul temelli sosyal ilişkiler; toplumsal katılımı, duygusal destek düzeyini ve uyum sürecini olumlu yönde etkilemektedir (Ra vd., 2019).

Toplumsal tutumlar ve algılanan ayrımcılık düzeyi, göçmen bireylerin öznel yaşam kalitesini doğrudan etkileyen bir diğer belirleyici olarak öne çıkmaktadır. Ayrımcılık, dışlanma ve önyargı gibi olumsuz deneyimler, bireylerin hem psikolojik sağlamlıklarını zayıflatmakta hem de toplumla kurdukları ilişkiyi zedelemektedir (Williams ve Mohammed, 2009). Buna karşın, toplumsal kabul ve kapsayıcı tutumlarla karşılaşan bireylerin yaşamdan aldıkları tatminin arttığı, kendilerini daha güvende ve değerli hissettikleri gözlenmiştir (Tropp vd., 2018). Toplumsal tutumdan etkilenen, sosyal uyum ve aidiyet duygusu, bireyin kendisini bir topluluğun parçası olarak hissetmesinde ve yaşamını anlamlı kılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, göçmen bireylerin yalnızca ekonomik olarak entegrasyon sağlaması yeterli değildir; aynı zamanda toplumsal kabul, kültürel etkileşim ve sosyal katılım süreçlerine aktif şekilde dâhil olması, öznel yaşam kalitesinin sürdürülebilirliği açısından önemlidir (Berry, 2003).

1.10. Göçmen Aileler, Yaşam Kalitesi ve Sosyal Hizmet

Günümüzde göç, yalnızca bireylerin yer değiştirme süreçleriyle sınırlı olmayan; sosyoekonomik eşitsizliklerden savaş ve iklim krizlerine, kültürel kimlik müzakerelerinden insan hakları tartışmalarına kadar çok geniş bir yelpazede etkileri olan çok boyutlu bir toplumsal olgudur. Zorunlu göç biçimlerinin, savaş, şiddet, iklim krizi, siyasal baskılar ve ekonomik eşitsizlikler gibi çoklu yapısal nedenlerle tetiklendiği 21. Yüzyılda; sınırların geçirgenliğinin artması, göç olgusunu salt bir yer değiştirme eylemi olmaktan çıkarak, sosyal dışlanma, ayrımcılık, hizmetlere erişimde eşitsizlik ve hak temelli yaklaşımların zayıflığı gibi çok katmanlı sorunlarla iç içe geçmiş bir toplumsal mesele haline getirmiştir (Castles ve Miller, 2008; Faist, 2000). Bu durum, göçün yalnızca bireysel kararlar veya ekonomik gerekçelerle açıklanamayacak kadar karmaşık bir sosyal süreç olduğunu göstermektedir. Özellikle ulusötesi hareketliliklerin yoğunlaşması ve göçmenlerin içinde bulundukları sosyo-politik bağlamların çeşitlenmesi, göçmen ailelerin yaşam kalitesine dair değerlendirmelerin de çok boyutlu bir perspektiften ele alınmasını gerekli kılmaktadır.

Göçmen ailelerin yaşam kalitesi; ekonomik kaynaklara erişim, barınma, sağlık, eğitim gibi temel hizmetlerin sunumu kadar, kültürel uyum süreçleri, aidiyet duygusu, toplumsal kabul, ayrımcılık deneyimleri ve hukuki statüye ilişkin belirsizlikler gibi öznel ve bağlamsal unsurların etkileşimiyle biçimlenmektedir (Ager ve Strang, 2008; Phillimore, 2011). Yaşam kalitesi kavramının bu denli çok katmanlı bir yapıya sahip olması, göçmenlerle çalışan disiplinlerin yalnızca maddi yoksunlukları değil; aynı zamanda sosyal dışlanmayı, güçsüzlük

halini ve yapısal eşitsizlikleri de dikkate alan, bütüncül bir müdahale anlayışını benimsemelerini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda sosyal hizmet disiplini, göçmen birey ve ailelerin çok boyutlu ihtiyaçlarını hak temelli bir perspektifle ele alarak, onların yaşam kalitesini artırmayı hedefleyen bütüncül müdahale yaklaşımları geliştirme konusunda önemli bir konumda yer almaktadır (IFSW, 2014).

Sosyal hizmetin birey, aile, toplum ve politika düzeyinde gerçekleştirdiği çok katmanlı müdahale kapasitesi, göçmenlerin karşılaştığı sosyal adaletsizliklerle mücadelede etkili araçlar sunmaktadır. Mikro düzeyde psikososyal destek ve güçlendirme çalışmalarıyla müracaatçının bireysel iyilik hâline odaklanan sosyal hizmet uygulamaları, mezo düzeyde göçmenlerin içinde yaşadığı topluluklarda sosyal dayanışmayı ve uyumu desteklemekte; makro düzeyde ise göç politikalarının göçmenlerin insan onuruna yaraşır şekilde düzenlenmesini talep eden savunuculuk faaliyetleri yürütülmektedir (Hugman, 2010; Mapp, 2014). Bu çok düzeyli yaklaşım, yaşam kalitesine dair değerlendirmelerin yalnızca ekonomik göstergelerle sınırlı kalmaması, aynı zamanda sosyal içerme, insan hakları ve hizmete erişim gibi sosyal refahın temel boyutlarını da içermesi gerektiğini göstermektedir. Dolayısıyla, göçmenlerin yaşam kalitesini iyileştirmeye yönelik çalışmalar, sosyal hizmet disiplininin temel değerleri ve etiği doğrultusunda şekillenmeli; güçlendirici, kapsayıcı ve adaleti önceleyen müdahale biçimlerini merkeze almalıdır.

Sosyal hizmet disiplini, bireylerin ve toplumların yaşam koşullarını iyileştirme, sosyal işlevselliklerini artırma ve insan haklarını esas alan müdahale modelleri geliştirme misyonunu taşıyan bir meslek alanı olarak, göç bağlamında yaşam kalitesine doğrudan katkı sunabilecek temel uygulama alanlarından biridir. Göçmen birey ve ailelerin yaşadığı çok katmanlı kırılganlıklar göz önüne alındığında, sosyal hizmetin koruyucu, önleyici ve güçlendirici yönü, hem bireysel hem de yapısal düzeyde kritik bir rol üstlenmektedir. Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (2014), sosyal hizmeti yalnızca bireylerin değil; aynı zamanda toplumların da sosyal adalet, insan hakları ve eşitlik ilkeleri doğrultusunda dönüşümünü hedefleyen bir meslek olarak tanımlamaktadır. Bu tanım, sosyal hizmetin göçmenlerle yürüttüğü çalışmalarda sadece bireysel danışmanlık, yönlendirme ve destek gibi mikro düzeydeki faaliyetlerle sınırlı kalmadığını; aynı zamanda ayrımcılık, dışlanma ve hizmetlere erişim gibi mezo ve makro düzeydeki toplumsal sorunlara müdahale edebilecek kapasiteye sahip olduğunu göstermektedir (Dominelli, 2010; Thompson, 2016).

Göç olgusunun yarattığı eşitsizlikleri dönüştürmeye yönelik sosyal hizmet müdahaleleri, yalnızca fiziksel ihtiyaçların karşılanmasıyla sınırlı olmayan, aynı zamanda sosyal sermaye birikimini destekleyen ve göçmen bireylerin öznel iyi oluşunu güçlendiren çok düzeyli uygulamaları kapsamaktadır. Göçmenlerin karşı karşıya kaldığı, kayıt dışı istihdam, dil bariyeri, ayrımcılık, belirsiz yasal statü gibi yapısal engellerin aşılmasında sosyal hizmet uzmanlarının danışmanlık, savunuculuk ve sistem düzeyinde değişimi hedefleyen politika önerileri geliştirme görevleri bulunmaktadır (Ayón, 2013; Nuttman-Shwartz ve Levanon, 2019; Park vd., 2011). Bu yönüyle sosyal hizmet, yaşam kalitesinin yalnızca nesnel belirleyicilerine değil, aynı zamanda öznel belirleyicilerine müdahale edebilen, bütüncül bir yaklaşım geliştirmektedir.

Ayrıca sosyal hizmetin etik ilkeleri ve mesleki değerleri; göçmen bireylerin kültürel olarak duyarlı biçimde desteklenmesini, hizmet süreçlerine aktif katılımlarını ve özne olarak güçlendirilmelerini teşvik etmektedir. Özellikle kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve düzensiz göçmenler gibi dezavantajlı göçmen grupların karşılaştığı çok boyutlu eşitsizlikler, sosyal hizmet uygulamalarında ayrımcılık karşıtı ve hak temelli perspektiflerin önemli olduğunu göstermektedir (Healy, 2008). Bu bağlamda, sosyal hizmet, yalnızca müdahale eden bir profesyonel uygulama değil; aynı zamanda sosyal değişimi hedefleyen, eşitsizliklerin yeniden üretimini sorgulayan ve toplumsal adalet için mücadele eden bir mesleki duruş olarak konumlanmaktadır. Dolayısıyla, göçmenlerin yaşam kalitesini geliştirmek amacıyla yürütülen sosyal hizmet uygulamaları; mikro, mezzo ve makro düzeyde, etik temelli, kültürel açıdan duyarlı ve güçlendirici yaklaşımları içermelidir. Sosyal hizmet uzmanlarının bu alandaki mesleki yetkinliklerinin geliştirilmesi, yalnızca göçmenlerin yaşam kalitesini yükseltmekle kalmayacak; aynı zamanda toplumsal kapsayıcılığı, eşitliği ve uyumu destekleyecektir (Payne, 2021).

Göçmen ailelerin yaşam kalitesini belirleyen faktörler, yalnızca bireysel düzeydeki ihtiyaçlarla sınırlı kalmamakta; aynı zamanda içinde bulundukları yapısal, toplumsal ve kurumsal bağlamlarla da doğrudan şekillenmektedir. Yaşam kalitesine etki eden bu çok boyutlu belirleyiciler; ekonomik güvence, sağlık hizmetlerine erişim, nitelikli ve süreklilik arz eden eğitim olanakları, güvenli barınma koşulları, sosyal destek ağlarının varlığı ve toplumsal katılım gibi geniş bir yelpazeye yayılmaktadır (Ager ve Strang, 2008; Veenhoven, 1996). Bu alanların her biri, göçmenlerin hem nesnel yaşam kalitelerini hem de öznel yaşam kalitelerini etkileyen temel göstergeler arasında yer almakta; söz konusu alanlarda yaşanan eşitsizlikler,

bireylerin sosyal sermayesini zayıflatmakta ve psikososyal dayanıklılıklarını ciddi ölçüde kırılganlaştırmaktadır.

Göçmenlerin karşı karşıya kaldığı en belirgin engeller arasında yasal statü belirsizlikleri, dil bariyerleri, kültürel uyumsuzluklar, ayrımcılık ve dışlanma biçimleri yer almakta; bu engeller, yalnızca bireysel düzeyde yaşanan zorluklarla sınırlı kalmayarak, toplumsal eşitsizliklerin yeniden üretildiği yapısal dışlanma örüntülerine dönüşmektedir (Menjívar, 2006). Özellikle zorunlu göçle yer değiştiren göçmen ailelerde bu eşitsizliklerin daha da derinleştiği; hizmet sistemlerine güvenin azaldığı ve yaşam kalitesinin sürdürülebilirliğinin risk altına girdiği gözlenmiştir. Bu durum, göçmen bireylerin temel sosyal hizmetlere erişimini engellediği gibi, toplumsal aidiyet duygularını ve yaşadıkları topluma katılım motivasyonlarını da olumsuz etkilemektedir. Sağlık hizmetlerinden yararlanamamak, eğitime erişimde yaşanan sorunlar, kayıt dışı ve güvencesiz çalışma koşulları gibi yapısal sorunlar, göçmen bireyleri hem ekonomik hem de psikolojik olarak baskılayan temel faktörlerdir (Bloch, 2008). Bu kapsamda, sosyal hizmetin temel hedefi, göçmenl ailelerin maruz kaldığı çok boyutlu eşitsizliklere karşı koruyucu ve önleyici mekanizmalar geliştirmek; onları hem bireysel hem kolektif düzeyde güçlendirmek ve yaşamlarını kendi tercihleri doğrultusunda sürdürebilecekleri sosyal ortamlar yaratmaktır. Sosyal hizmetin müracaatçı, kültürel çeşitliliğe duyarlı ve güç odaklı yaklaşımı, göçmen bireylerin edilgen birer yardım nesnesi değil; yaşamlarına dair karar alma süreçlerine aktif katılan özne olarak görülmesini sağlamaktadır (Ife vd., 2022). Bu yaklaşım çerçevesinde sosyal hizmet uzmanları, yalnızca doğrudan hizmet sunan aktörler değil; aynı zamanda ayrımcılıkla mücadele eden, hak temelli politikaların geliştirilmesini savunan ve göçmenlerin toplumsal kabulünü teşvik eden sosyal dönüşüm aktörleri olarak ele alınmaktadır (Dominelli, 2010). Bu bağlamda, göçmen ailelerin yaşam kalitesini artırmaya yönelik müdahaleler, bireysel destekten çok daha öteye geçerek, yapısal eşitliğin inşasına yönelik politik müdahaleleri de içermelidir.

Sosyal hizmet disiplini, yaşam kalitesi kavramını yalnızca temel hizmetlerle buluşturmakla değil; aynı zamanda bireyin duygusal, kültürel ve toplumsal bağlamlarda kendini değerli, anlamlı ve ait hissetmesini de bu kavramın ayrılmaz bir parçası olarak kabul etmektedir. Bireyin ve ailenin yaşam kalitesi, onun fiziksel ihtiyaçlarının karşılanması ötesinde, sosyal ilişkiler kurabilme kapasitesi, toplumsal kabul görme düzeyi, kültürel kimliğini koruyabilme olanakları ve psikososyal iyi oluşuyla birlikte şekillenmektedir (López Severiche, 2023). Bu bağlamda sosyal hizmet, bireyin yalnızca içinde bulunduğu koşulları analiz etmekle kalmaz; aynı zamanda bu koşulların oluşumuna etki eden toplumsal yapıları ve

politikaları da sorgulamaktadır. Özellikle göçmen ailelerin yaşam kalitesini etkileyen çok katmanlı sorunların çözümünde, sosyal hizmetin sahip olduğu sistematik, hak temelli ve güçlendirici yaklaşım belirleyici olmaktadır. Dolayısıyla sosyal hizmetin yaşam kalitesine ilişkin yaklaşımı, göçmen ailelerin içinde bulunduğu sistemler arasındaki ağları görünür kılmak; müdahalenin yalnızca mikro düzeyde değil, mezzo ve makro düzeyde planlanması şeklinde olmalıdır. Bu yaklaşım, sosyal hizmetin hem bireyi güçlendiren hem de toplumu dönüştürmeye yönelik işlevini bir araya getiren özgün yapısını yansıtmaktadır. Göçmen ailelerin yaşam kalitesini bütüncül olarak değerlendirmek, ancak bu çok düzeyli ve sistemik bakış açısıyla mümkündür.

Mikro düzeyde sosyal hizmet uzmanları, göçmen bireylerle yürütülen birebir görüşmeler yoluyla onların psiko-sosyal ihtiyaçlarını değerlendirmekte ve bu ihtiyaçlara uygun müdahale stratejileri geliştirmektedir. Danışmanlık, psikososyal destek, kriz müdahalesi, hak ve hizmetler hakkında bilgilendirme, yönlendirme ve güçlendirme gibi uygulamalar, bireyin yaşamla kurduğu anlamı yeniden inşa etmesine ve öz yeterlilik duygusunu güçlendirmesine katkı sağlamaktadır (Payne, 2021). Göçmenlerin yaşadığı travma sonrası stres, aidiyet kaybı, ayrımcılık deneyimi ya da dilsel ve kültürel izolasyon gibi durumlarda, sosyal hizmet uzmanlarının bireysel düzeyde sağladığı destek, hem psikolojik iyilik halini artırmakta hem de yaşam kalitesine olumlu katkı sunmaktadır (Papadopoulos, 2007).

Mezzo düzeyde sosyal hizmet müdahaleleri, göçmenlerin yaşadıkları mahalle, okul, sağlık kurumu, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimlerle olan etkileşimleri temelinde şekillenmektedir. Bu düzeyde sosyal hizmet uzmanları, topluluk merkezleri, kadın ve gençlik atölyeleri, kültürel uyum programları, grup çalışmaları ve sosyal sermaye geliştirici etkinlikler yoluyla hem göçmenlerin sosyal entegrasyonuna destek olmakta hem de topluluk düzeyinde karşılıklı anlayışı ve birlikte yaşam kültürünü teşvik etmektedir (Cuadra ve Staaf, 2014; Valtonen, 2008). Özellikle yerel düzeyde kurulan işbirlikleri, göçmen ailelerin hem hizmetlere erişimini kolaylaştırmakta hem de sosyal izolasyonun önlenmesine katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte, ev sahibi toplumla göçmen toplulukları arasındaki temas artırılmakta ve ön yargılar azaltılmaktadır.

Makro düzeyde ise sosyal hizmet, göçmenlerin haklarını temel alan bir perspektifle politika yapım süreçlerine dahil olmakta; kamu politikalarının daha kapsayıcı, adil ve eşitlikçi hale gelmesi için savunuculuk işlevi yürütmektedir. Sosyal hizmet uzmanları, göçmenlerin

karşılaştığı yapısal eşitsizlikleri görünür kılarak ayrımcılıkla mücadele eden kampanyalar geliştirmekte, yasa yapıcılarla işbirliği içinde politika önerileri sunmakta ve sosyal refah politikalarının insan onuruna yakışır biçimde düzenlenmesini savunmaktadır (Dominelli, 2010). Bu bağlamda sosyal hizmet yalnızca uygulayıcı değil, aynı zamanda dönüştürücü bir aktör olarak öne çıkmakta; toplumsal adaletin tesisi için normatif ve etik bir sorumluluk üstlenmektedir.

Bu üç düzeyin birbirini tamamlayan nitelikte işlemesi, göçmen ailelerin yaşam kalitesine dair sorunların yalnızca bireysel deneyimlerle sınırlı olmadığını; aynı zamanda bu deneyimlerin arkasında işleyen yapısal eşitsizlikleri ve kurumsal mekanizmaları da kapsadığını ortaya koymaktadır. Sosyal hizmet disiplini ise bu çok boyutlu yapıya yanıt verebilecek kuramsal donanım ve mesleki araçlara sahip bir alan olarak, göçmenlerin insan onuruna yakışır bir yaşam sürebilmeleri adına kritik bir rol üstlenmektedir.

Türkiye özelinde değerlendirildiğinde, göçmenlere yönelik sosyal hizmet uygulamaları, özellikle 2011 yılında başlayan Suriye krizinin ardından kitlesel zorunlu göç hareketlerinin artmasıyla birlikte daha görünür ve kurumsal bir çerçeveye kavuşmuştur. Bu süreçte gerek kamu kurumları gerekse sivil toplum kuruluşları tarafından farklı düzeylerde hizmet modelleri geliştirilmiş; sosyal hizmet uzmanları başta Suriyeli sığınmacılar olmak üzere farklı statülerdeki göçmen gruplarla daha yoğun bir biçimde çalışmaya başlamıştır. Ancak söz konusu müdahalelerin hem kapsam hem de nitelik açısından birçok sınırlılıkla karşı karşıya olduğu bilinmektedir (Altun ve Birinci, 2015; Artan ve Arıcı, 2017).

Uygulamada karşılaşılan en önemli sorunlardan biri, hizmet sağlayıcı kurumlar arasında yaşanan koordinasyon eksiklikleridir. Göç İdaresi Başkanlığı, belediyeler, sağlık ve eğitim kurumları ile sivil toplum kuruluşları arasında yeterli düzeyde işbirliği ve bilgi paylaşımı sağlanamadığında, hizmetlerin sürekliliği ve etkinliği azalmakta; göçmenlerin ihtiyaçlarına yanıt veren bütüncül müdahaleler geliştirilememektedir. Buna ek olarak, tercüman eksikliği, hizmetlere erişimdeki dilsel ve kültürel bariyerler, göçmenlerin hakları konusunda bilgi yetersizliği ve toplumsal önyargılar gibi etmenler, sosyal hizmet müdahalelerini hem nicel hem nitel açıdan sınırlamaktadır (Kaya ve Kırac, 2016). Bu bağlamda, özellikle kırılgan gruplar olarak değerlendirilen kadınlar, çocuklar, engelliler ve yaşlılar; hem hizmetlere erişim hem de psiko-sosyal destek süreçlerinde ciddi dezavantajlar yaşamaktadır.

Özellikle düzensiz göçmenler açısından yasal statü eksikliği, kamu hizmetlerine erişimde yapısal bir engel teşkil etmekte; bu durum aynı zamanda sosyal hizmet uzmanlarının müdahale alanlarını da ciddi biçimde daraltmaktadır. Düzensiz statüdeki bireyler, sosyal hizmet süreçlerinde görünmezleşmekte, hizmet sunucular ise bu bireylerle çalışırken yasal belirsizlikler, mesleki etik sorumluluklar ve kurumsal sınırlar arasında ikilemler yaşamaktadır (Menjívar ve Abrego, 2012; Vickstrom, 2014). Bu durum, sosyal hizmetin yalnızca hizmet sunumu değil, aynı zamanda savunuculuk ve hak temelli dönüşüm yaratma işlevini daha da önemli hâle getirmektedir.

Bu noktada sosyal hizmetin savunuculuk rolü, göçmenlerin bireysel ihtiyaçlarını karşılamının ötesine geçerek, sosyal politikaların dönüşümüne katkı sunmayı amaçlayan eleştirel bir strateji olarak öne çıkmaktadır. McNevin (2013), göçmenlerin yalnızca pasif yardım alıcılar olarak değil; toplumsal yapıların dönüşümünde özneleşebilecek aktörler olarak görülmesinin önemine dikkat çekmektedir. Bu perspektiften bakıldığında sosyal hizmet uzmanları, mevcut göç politikalarının insan hakları temelli yeniden inşasında aktif bir rol üstlenmekte; ayrımcı uygulamalara karşı mücadele ederek eşit yurttaşlık ilkesinin hayata geçirilmesi için çaba göstermektedir. Dolayısıyla Türkiye bağlamında sosyal hizmetin etkili bir biçimde işlemesi, yalnızca mesleki kapasitenin artırılmasıyla değil; aynı zamanda sosyal politikaların hak temelli biçimde yeniden yapılandırılmasıyla mümkün olacaktır.

Öte yandan göçmen ailelerin yaşam kalitesinin artırılması, yalnızca temel kamu hizmetlerine erişimlerinin sağlanmasıyla sınırlı bir hedef değildir. Göç olgusunun doğası gereği, bireylerin yalnızca ekonomik ve fiziksel ihtiyaçlarının karşılanması yeterli olmayıp; sosyal aidiyetlerinin, kültürel tanınırlıklarının ve toplumsal kabul görmelerinin de desteklenmesi gerekmektedir. Sosyal hizmet disiplini bu bağlamda göçmenlerin içinde bulundukları sosyal çevreyle kurdukları ilişkileri, aidiyet hislerini ve karşılıklı etkileşimlerini de dikkate alan bir perspektifle çalışmakta; bireysel düzeyin ötesine geçerek toplumsal dönüşümü hedefleyen müdahaleler geliştirmektedir (Valtonen, 2008).

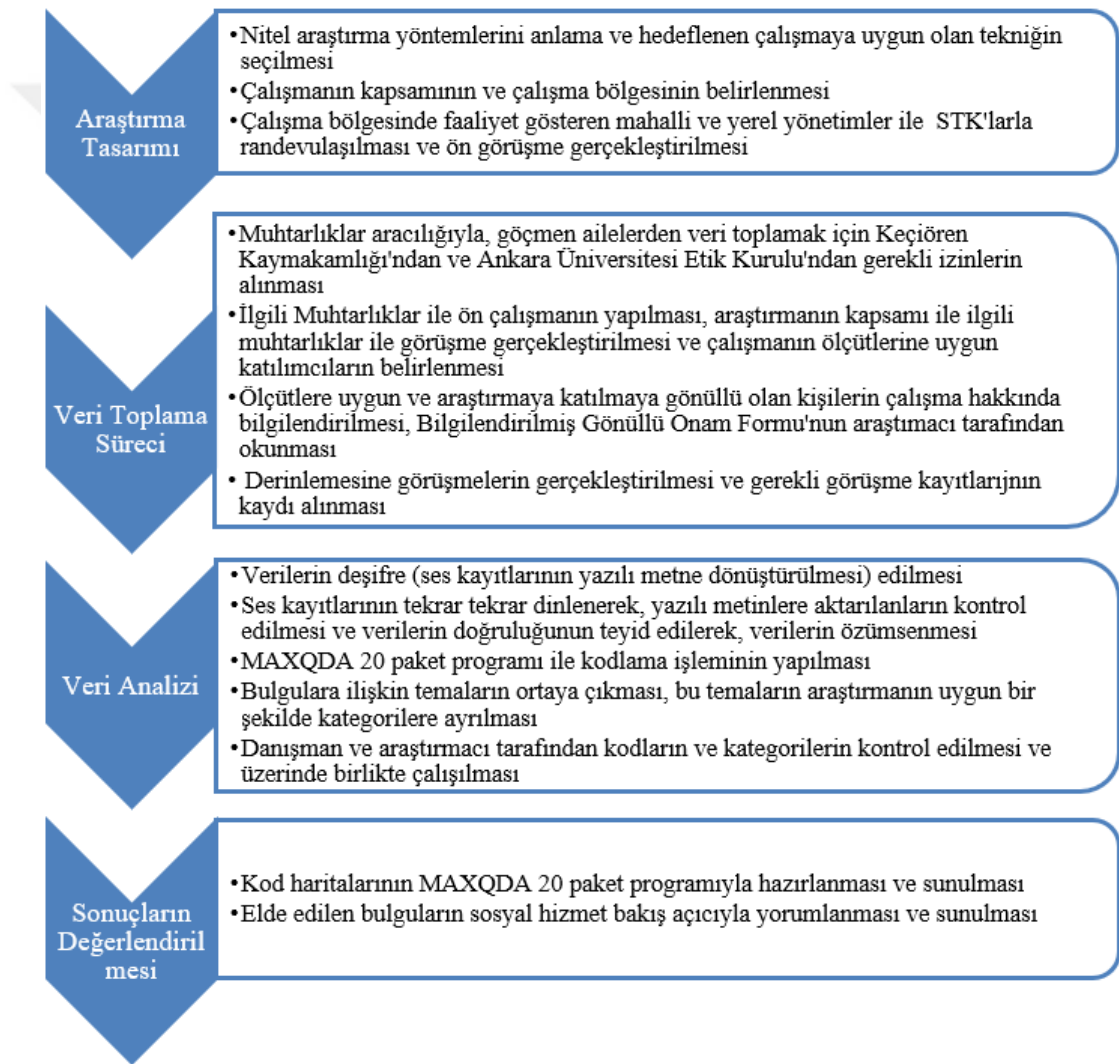
Göçmen ailelerin toplumsal uyum süreçleri, sosyal hizmet açısından yalnızca göçmen bireylerin ev sahibi topluma entegre edilmesi değil; aynı zamanda ev sahibi toplumun da göçmen aileleri kapsayıcı biçimde dönüşmesi ve yeniden yapılanması gereken bir süreçtir. Berry (1997)'nin kültürel uyum modeli çerçevesinde değerlendirildiğinde, bu sürecin tek yönlü bir asimilasyon değil; iki yönlü, karşılıklı bir etkileşim ve değişim süreci olduğu görülmektedir. Benzer şekilde, Bauböck ve Tripković (2017); göçle şekillenen

toplumlarda, demokratik katılımın, kültürel tanınmanın ve sosyal kapsayıcılığın yalnızca göçmenler için değil, ev sahibi toplumun kendi dönüşümü açısından da merkezi bir unsur olduğunu savunmaktadır. Bu çerçevede, sosyal hizmet uzmanları, yalnızca göçmen ailelerinin uyumunu değil; aynı zamanda ev sahibi toplumun da göç olgusuna karşı duyarlılığını artırmaya yönelik programlar geliştirerek, çift yönlü uyum sürecini destekleyen önemli aktörler hâline gelmektedir.

Sonuç olarak, göçmen ailelerin yaşam kalitesinin artırılması yalnızca sosyal hizmetin görevlerinden biri değil; aynı zamanda bu mesleğin etik, insan hakları temelli ve toplumsal adaleti önceleyen yapısal bir sorumluluğudur. Bu sorumluluk, yalnızca birey temelli mikro düzeydeki müdahaleleri değil; aynı zamanda eşitsizliği yeniden üreten toplumsal ve kurumsal yapıların dönüşümünü hedefleyen makro düzeydeki savunuculuk faaliyetlerini de kapsamaktadır. Sosyal hizmetin yaşam kalitesi odaklı bir anlayışla yeniden yapılandırılması, yalnızca göçmen bireylerin değil; tüm toplumun sosyal refah düzeyinin ve toplumsal bütünleşmenin artması açısından da kritik bir önem taşımaktadır; çünkü yaşam kalitesi, bireyin yalnız başına gerçekleştirebileceği bir çıktı değil; toplumsal dayanışma, eşitlik ve kapsayıcılık ilkeleri temelinde şekillenen kolektif bir sorumluluktur.

2. GEREÇ ve YÖNTEM

Göçmen ailelerin yaşam kalitesini sosyal hizmet bakış açısıyla değerlendirmek amacıyla yürütülen çalışmanın bu bölümünde; tez çalışmasının yöntemi ve gereçleri hakkında bilgi verilmiştir. Bu doğrultuda, gereç ve yöntem bölümü; araştırma yöntemi, araştırma bölgesi, çalışma grubu, veri toplama yöntemi ve araçları, veri analizi, araştırmanın sınırlılıkları ve süre ve olanaklar olmak üzere yedi alt başlıkta ele alınmıştır. Şekil 2.1’de, bu çalışmada izlenen nitel araştırma sürecine ilişkin iş akış şeması yer almaktadır.

Şekil 2.1. Çalışmanın iş-akış şeması

2.1. Araştırma Yöntemi

Yaşam kalitesi ve aile yaşam kalitesi kavramlarıyla ilgili alan yazın incelendiğinde; ağırlıklı olarak sağlık alanında araştırmalar yapıldığı saptanmış ve konuyu sosyal hizmet bakış açısıyla araştıran çalışmalara ihtiyaç olduğu görülmüştür. Yaşam kalitesi kavramının öznel boyutu, göçmen ailelerin yaşadığı sosyal, ekonomik ve kültürel süreçlerle ilişkili olduğu için bu konunun sayısal verilerle tam olarak açıklanması güçtür. Ayrıca; göçmen ailelere ulaşmanın ve veri toplama sürecinin doğası gereği, yapılandırılmış ve geniş ölçekli veri toplama tekniklerinden ziyade nitel veri toplama stratejileri daha uygun bir yöntem olarak değerlendirilmiştir. Bu nedenle, araştırmanın; bireylerin yaşantılarını, algılarını ve deneyimlerini detaylı bir şekilde anlamayı amaçlayan nitel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilmiştir.

Nitel araştırma; insanların yaşam tarzlarını, öykülerini, davranışlarını, örgütsel yapıları ve toplumsal değişimi anlamaya dönük bilgi üreten bir araştırma yöntemidir (Corbin ve Strauss, 2008). Nitel araştırma ile, günlük yaşamın dokusunu, araştırmaya katılan kişilerin; algılarını, deneyimleri ve hayallerini; sosyal süreçlerin, kurumların, söylemlerin veya ilişkilerin nasıl işlediğini ve sosyal süreçlerin ürettikleri anlamları, kişilerin özgün ifadeleriyle keşfetmeye olanak sağlamaktadır (Creswell, 2020).

Nitel araştırmanın beş temel yaklaşımı bulunmaktadır. Bunlar; anlatı araştırmaları, fenomenolojik araştırma, kuram oluşturma (grounded theory), etnografik araştırma ve durum çalışmasıdır. Anlatı araştırmaları; insanların bir konuya ya da duruma ilişkin deneyimlerini, onların anlattığı bireysel hikayeler aracılığıyla incelemektedir. Fenomenolojik araştırma; birkaç kişinin bir fenomen ya da kavramla ilgili deneyimlerinin ortak noktaları anlaşılmasına çalışılmasıdır. Kuram oluşturma (grounded theory); sistematik olarak elde edilen ve analiz edilen verilerden kuram oluşturma biçimidir. Etnografik araştırmada, bir grubun üyelerini doğrudan gözlemlemek; grubun kültürel yapılarını, değerlerini, inançlarını açıklamak ve yorumlamak amaçlanmaktadır. Durum çalışması, bir ya da birden fazla durumun; çoklu kaynaklar ve veri toplama araçlarıyla derinlemesine incelenmesidir (Creswell, 2020).

Araştırmada, nitel araştırmanın beş temel yaklaşımdan biri olan fenomenolojik araştırma yararlanılmıştır. Fenomenolojik araştırmada olaylar, kişilerin zihinsel ve duygusal süreçleri üzerinden ele alınmaktadır. Fenomenin ya da kavramın kendisinden ziyade, kişilerin o olayı nasıl algıladıkları, hissettikleri ve anlamlandırdıkları üzerine odaklanılmaktadır

(Creswell, 2020). Fenomenolojik araştırmada amaç; genellenebilir sonuçlara ulaşmaktan ziyade, bireylerin deneyimlerini anlamak, sylemlerindeki anlamları ortaya çıkarmaktır (Merriam, 2018).

2.2. Araştırma Bölgesi

Bu çalışmanın gerçekleştirildiği bölge olan Keçiören, Ankara'nın metropol ilçelerinden biridir. Doğuda ve kuzeydoğuda Pursaklar, kuzeyde ve kuzeydoğuda çubuk, kuzeybatıda ve batıda Kazan, güneybatıda Yenimahalle, güney ve güneydoğuda ise Altındağ ilçeleriyle sınır komşusudur. Toplam yüz ölçümü yaklaşık 98,1 km²'dir (Keçiören Belediyesi, 2025).

Ankara'nın orta ve orta st sosyoekonomik düzey ile özelliği gösteren Keçiören (Acar vd., 2022; nder ve Akdemir, 2021); araştırmacının veri toplama sürecindeki güvenliği, göçmen ailelerin adreslerine ulaşma güçlüğünün mümkün olduğunca bertaraf edilmesi, muhtarların desteğinin sağlanması amacıyla seçilmiştir.

2.3. Çalışma Grubu

Araştırmanın evreni göçmen ailelerdir. Araştırmanın rneklemi için oluşturulan çalışma grubunu; Ankara/Keçiören'de ikamet eden göçmen aileler oluşturmaktadır. Keçiören'de ikamet eden göçmen ailelere, amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt (kriter) rnekleme tekniğiyle ulaşılmıştır. Amaçlı rnekleme; özellikle keşfedici araştırmalar için elverişli bir örnekleme yöntemidir (Neuman, 2020). Amaçlı rnekleme çeşitlerinden ölçüt (kriter) rnekleme bu araştırmanın örnekleme tekniğini oluşturmaktadır. Ölçüt (kriter) rnekleme; önceden belirlenmiş ltleri karşılayan bireylerin ya da durumların örnekleme grubuna dahil edilmesidir (Marshall vd., 2022). Araştırmanın dahil olma kriterlerine göre amaçlı bir şekilde ulaşılan ve gönüllülük esasına bağlı olarak, görüşmeyi kabul eden 32 göçmen kişi çalışma grubunu oluşturmuştur.

Keçiören'de araştırmacı tarafından muhtarlar ile yapılan ön çalışmada örnekleme ulaşılabilecek bilgiler ve destek ile ilgili çalışma yapılmıştır. Keçiören Kaymakamlığı'ndan araştırma uygulamasının yapılabilmesi için resmi izin ve Ankara Üniversitesi Etik Kurulu'ndan araştırmanın etik açıdan uygulanabilir olduğuna dair Etik Kurul izni (56786525-050.04.04/1602335 Sayılı) alınmıştır. Göçmen ailelere erişilebilirlik açısından işbirliği

yapılabilen Keçiören Pınarbaşı Muhtarlığı aracılığıyla göçmen aileler tespit edilmiştir. Gönüllülük esasına dayalı olarak göçmen aileler ile randevu oluşturulmuş ve muhtarlıkta görüşmeye uygun bir mekan düzenlenerek, nitel araştırma kapsamında yüz yüze derinlemesine görüşmeler araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Amaçlı örnekleme kapsamında ölçüt örnekleme tekniğine göre çalışma grubuna dahil olma kriterleri;

-18 yaş ve üzeri olmak,

- 2011 yılı ve sonrasında Türkiye'ye göç etmiş olmak,

- Suriye ve Irak gibi Ortadoğu Ülkelerinden Türkiye'ye göç etmiş olmak,

-göçmen bir aileye mensup olmak,

- araştırmaya katılmaya gönüllü olmak, şeklinde belirlenmiştir.

Çalışma grubundan dışlanma kriterleri ise;

-18 yaşından küçük olmak,

- 2011 yılı öncesinde Türkiye'ye göç etmiş olmak,

- Ortadoğu Ülkelerinden dışındaki bir ülkeden Türkiye'ye göç etmiş olmak,

-göçmen bir ailenin mensubu olmamak,

- araştırmaya katılmaya gönüllü olmamak, şeklinde belirlenmiştir.

Örnekleme birimi aile üyesi olup; aile hakkındaki bilgi aileyi temsil eden ve görüşülen aile üyesinden alınmıştır. Araştırma kapsamında en az 30 görüşme planlanmıştır. Bununla birlikte, temalar doyma noktasına ulaşana dek görüşmeler sürdürülmüş, göçmen aileleri temsilen toplam 32 kişiyle görüşme gerçekleştirilmiştir. Fusch ve Ness (2015) 'e göre, veri doygunluğu, araştırmacının aynı verileri tekrar tekrar almaya başladığı ve yeni bir bilginin ortaya çıkmadığı durumlarda gerçekleşmektedir.

2.3.1. Bireyi Tanıtıcı Bilgiler

Çalışmaya katılan ve göçmen aileyi temsilen görüşülen bireylere ilişkin demografik bilgiler Çizelge 2.1.'de verilmiştir.

Çizelge 2.1. Göçmen bireyi tanıtıcı bilgiler

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Köken	Eğitim Durumu	Meslek Durumu	Medeni Durum	Bireysel Gelir Durumu	Sağlık Sigortası	Sosyal Güvencesi
GA1	Kadın	37	Türkmen	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	Evli	Kazancı Yok	Var	Yok
GA2	Kadın	33	Türkmen	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	Evli	Kazancı Yok	Var	Yok
GA3	Erkek	28	Arap	Üniversite Mezunu	İşçi	Evli	Yetersiz	Var	Var
GA4	Erkek	33	Türkmen	İlkokul Mezunu	Dükkan Sahibi	Evli	Yeterli	Var	Yok
GA5	Erkek	36	Türkmen	Ortaokul Mezunu	Kâğıt Toplayıcısı	Evli	Yeterli	Var	Yok
GA6	Kadın	31	Türkmen	Ortaokul Mezunu	İşçi	Evli	Yeterli	Var	Var
GA7	Kadın	38	Türkmen	Ortaokul Mezunu	Ev Hanımı	Evli	Kazancı Yok	Yok	Yok
GA8	Kadın	32	Türkmen	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	Eşi Vefat Etmiş	Yetersiz	Var	Yok
GA9	Kadın	30	Türkmen	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	Boşanmış	Yetersiz	Var	Yok
GA10	Kadın	48	Türkmen	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	Eşi Vefat Etmiş	Kazancı Yok	Var	Yok
GA11	Kadın	33	Türkmen	İlkokul Mezunu	İşçi	Eşi Vefat Etmiş	Yeterli	Yok	Yok
GA12	Kadın	43	Türkmen	İlkokul Mezunu	Temizlik Görevlisi	Eşi Vefat Etmiş	Yetersiz	Var	Yok
GA13	Erkek	30	Arap	Lise Mezunu	İşsiz	Evli	Yeterli	Var	Yok
GA14	Kadın	41	Türkmen	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	Evli	Yetersiz	Yok	Yok
GA15	Kadın	35	Türkmen	Ortaokul Mezunu	Ev Hanımı	Evli	Kazancı Yok	Yok	Yok
GA16	Kadın	40	Arap	Ortaokul Muzunu	Ev Hanımı	Evli	Kazancı Yok	Var	Yok

Çizelge 2.1. Devam. Göçmen bireyi tanıtıcı bilgiler

GA17	Kadın	44	Arap	Lise Mezunu	Ev Hanımı	Evli	Kazancı Yok	Yok	Yok
GA18	Kadın	34	Arap	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	Evli	Kazancı Yok	Yok	Yok
GA19	Erkek	34	Türkmen	Ortaokul Mezunu	İşçi	Evli	Yetersiz	Yok	Yok
GA20	Kadın	44	Türkmen	İlkokul Mezunu	Bakıcı	Boşanmış	Yetersiz	Var	Yok
GA21	Kadın	33	Arap	Lise Mezunu	Ev Hanımı	Evli	Kazancı Yok	Var	Yok
GA22	Kadın	22	Türkmen	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	Evli	Kazancı Yok	Var	Yok
GA23	Kadın	22	Türkmen	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	Evli	Kazancı Yok	Var	Yok
GA24	Erkek	57	Arap	Lise Mezunu	İdari İşler	Evli	Yeterli	Yok	Yok
GA25	Kadın	29	Türkmen	Ortaokul Mezunu	Ev Hanımı	Evli	Kazancı Yok	Var	Yok
GA26	Kadın	40	Türkmen	Okur Yazar Değil	Ev Hanımı	Evli	Kazancı Yok	Var	Yok
GA27	Kadın	40	Arap	Okur Yazar Değil	Ev Hanımı	Evli	Kazancı Yok	Var	Yok
GA28	Kadın	48	Arap	Okur Yazar Değil	Ev Hanımı	Evli	Kazancı Yok	Yok	Yok
GA29	Kadın	28	Arap	Okur Yazar Değil	Ev Hanımı	Evli	Kazancı Yok	Yok	Yok
GA30	Erkek	42	Türkmen	İlkokul Mezunu	İşçi	Evli	Yeterli	Var	Var
GA31	Kadın	35	Türkmen	Ortaokul Mezunu	Ev Hanımı	Evli	Kazancı Yok	Var	Yok
GA32	Kadın	33	Arap	Okur Yazar Değil	Ev Hanımı	Evli	Kazancı Yok	Yok	Yok

Araştırma sürecinde; 25'i kadın, 7'si erkek olmak üzere toplam 32 kişiyle görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşülen bireylerin yaş aralığı 22 ile 57 yaş arasında değişmektedir. Katılımcıların yaş ortalaması 36,03'tür.

Çalışmaya katılan bireylerin 21'i Türkmen iken, 11'i Arap kökenlidir. Katılımcıların 5'i okur yazar değil, 15'i ilkokul mezunu, 8'i ortaokul mezunu, 4'ü lise mezunu ve 1'i üniversitesi mezunudur. Kadın katılımcıların 21'i ev hanımı olduğu, 3'ü işçi olduğu, 1'i gündelik işlerde (bakım verme gibi) çalıştığı görülmektedir. Erkek katılımcıların 3'ü işçi, 1'i dükkân sahibi, 1'i kâğıt toplayıcısı, 1'i idari işlerle meşgul, 1'i işsizdir.

Katılımcıların 26'sı evli olmakla birlikte, 4 kadın katılımcının eşi vefat etmiş, 2 kadın katılımcı ise boşanmıştır. Katılımcılardan 6'sının bireysel kazancının yetersiz, 7'sinin bireysel yeterli, 19'unun ise bireysel kazancının olmadığı görülmektedir. Katılımcılardan 21'inin sağlık sigortası bulunmakta, 11'nin sağlık sigortası bulunmamaktadır. Sosyal güvence durumuna bakıldığında; yalnızca 3 kişinin sosyal güvencesinin olduğu, 29 katılımcının ise sosyal güvencesinin olmadığı görülmektedir.

2.3.2. Aileyi Tanıtıcı Bilgiler

Göçmen aileye ilişkin demografik bilgiler Çizelge 2.2.'de verilmiştir.

Çizelge 2.2. Göçmen aileyi tanıttıcı bilgiler

Katılımcı	Kaynak Ülke	Türkiye'ye Geliş Yılı	Hanedeki Kişi Sayısı	Hanedeki Çocuk Sayısı	Haneye Gelir Getiren Kişi	Hane Kronik Hastalığa Sahip Kişi	Hanede Bakım İhtiyacı Bulunan Kişi
GA1	Irak	2017	5	3	Erkek Eş	Var	Yok
GA2	Irak	2017	5	3	Erkek Eş	Var	Yok
GA3	Irak	2014	4	2	Erkek Eş	Yok	Var
GA4	Irak	2015	6	4	Erkek Eş	Yok	Var
GA5	Irak	2016	6	4	Erkek Eş	Yok	Var
GA6	Irak	2015	5	3	Erkek ve Kadın Eş	Yok	Yok
GA7	Afganistan	2014	5	2	Erkek Eş	Var	Var
GA8	Irak	2017	5	4	Yok	Yok	Yok
GA9	Irak	2017	4	3	Yok	Yok	Yok
GA10	Irak	2016	12	3	Büyük Erkek Çocuklar	Yok	Var
GA11	Irak	2018	4	2	Kadın (Tek ebeveynli aile)	Yok	Yok
GA12	Irak	2019	5	4	Kadın (Tek ebeveynli aile)	Yok	Yok
GA13	Irak	2016	6	2	Erkek Eş	Var	Yok
GA14	Irak	2017	9	4	Erkek Eş ve Erkek Çocuklar	Yok	Yok
GA15	Irak	2017	7	5	Erkek Eş	Yok	Yok
GA16	Irak	2015	7	5	Erkek Eş	Yok	Var
GA17	Irak	2019	5	3	Erkek Eş	Yok	Yok
GA18	Irak	2016	5	4	Yok	Yok	Yok
GA19	Irak	2016	5	3	Erkek Eş	Yok	Yok
GA20	Irak	2014	5	4	Kadın (Tek ebeveynli aile)	Yok	Yok
GA21	Irak	2017	5	3	Erkek Eş	Yok	Var
GA22	Irak	2016	4	2	Erkek Eş	Yok	Var
GA23	Irak	2014	3	1	Erkek Eş	Yok	Var
GA24	Yemen	2018	5	3	Erkek Eş	Yok	Yok

Çizelge 2.2. Devam. Göçmen aileyi tanıttıcı bilgiler

GA25	Suriye	2014	6	4	Erkek Eş	Var	Var
GA26	Suriye	2013	11	13	Erkek Eş ve Erkek Çocuklar	Yok	Yok
GA27	Suriye	2012	4	6	Erkek Eş ve Erkek Çocuklar	Yok	Var
GA28	Suriye	2014	4	7	Erkek Eş ve Erkek Çocuklar	Yok	Var
GA29	Suriye	2012	3	4	Yok	Yok	Var
GA30	Irak	2014	6	8	Erkek Eş	Yok	Var
GA31	Irak	2017	2	6	Erkek Eş	Var	Var
GA32	Suriye	2016	2	4	Erkek Eş	Var	Var

Çizelge 2.2.’den anlaşılabacağı üzere; 24 kişi Irak’tan göç etmiş olmakla birlikte, 6 kişi Suriye, 1 kişi Yemen ve 1 kişi Afganistan’dan göç etmiştir. Türkiye’ye geliş zamanı; 2012 ile 2019 arasında değişmektedir. Hanedeki kişi sayısının ise 3 ile 13 kişi arasında değişkenlik gösterirken, hanedeki çocuk sayısı 1 ile 7 arasında değişkenlik göstermektedir. Hanedeki bakım ihtiyacı bulunma durumu eşit sayıda ailede görülmekle birlikte, hanede kronik hastalığı bulunan aile 13, bulunmayan ise 19 ailedir. Haneye gelir getiren kişi/kişilere bakıldığında; 19 ailede yalnızca erkek eşin gelir getirdiği, 3 ailede kadının gelir getirdiği, 1 ailede hem kadın ve hem erkeğin çalışıp gelir getirdiği, 1 ailede büyük erkek çocukların gelir getirdiği, 4 ailede hem erkek eşin hem de erkek çocukların gelir getirdiği, 4 hanenin ise geliri olmadığı görülmektedir.

2.4. Veri Toplama Yöntemi ve Araçları

Fenomenolojik araştırmaların amacı deneyimleri anlamak olduğu için, temel veri toplama aracı görüşme tekniğidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Derinlemesine görüşme tekniği; söz konusu olgu hakkında, kişilerin düşüncelerini detaylı ve zengin bir biçimde elde edilmesini sağladığı ve esneklik sağladığı için (Uslu ve Demir, 2023), bu araştırmadaki veriler derinlemesine görüşme yoluyla elde edilmiştir. Derinlemesine görüşmeleri gerçekleştirmek için, yarı-yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme; görüşme yapılmadan önce, hangi soruların sorulacağına dair bir protokolün hazırlanmasını içeren bir görüşme tekniğidir. Ancak, bu görüşme protokolü katı değildir; görüşmenin akışına göre soru biçimlerinin değişebileceği, alt sorularla desteklenebileceği, yani, araştırmacıya hareket alanı sağlayan bir görüşme biçimidir (Türnüklü, 2000).

Araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu, kapsamlı bir literatür taraması ve araştırmanın kavramsal çerçevesine dayalı olarak hazırlanmıştır. Özellikle göç, aile yapısı ve yaşam kalitesine ilişkin ulusal ve uluslararası literatür incelenmiş; göçmen ailelerin Türkiye'ye göç deneyimleri ve yaşam kalitelerini etkileyen faktörler temel alınarak görüşme soruları yapılandırılmıştır (Aydiner Boylu, 2007; Aydiner Boylu ve Paçacıoğlu, 2016; Özmete, 1997, 1998, 2010). Görüşme formu hazırlanırken, danışman ile birlikte üzerine çalışılmış, form taslağı üzerinde dil ve içerik bakımından düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca, iki katılımcı ile pilot görüşmeler gerçekleştirilmiş, bu görüşmeler sonucunda elde edilen geri bildirimler doğrultusunda görüşme formunda anlam belirsizliği yaratan ifadeler düzeltilmiş ve soru yapıları sadeleştirilmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme formunun ilk bölümünde katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin sorulara yer verilmiştir. Bu bölümde katılımcıların yaşı, cinsiyeti, medeni durumu, eğitim düzeyi, meslekleri ve gelir durumlarına ilişkin veriler toplanmıştır. İkinci bölümde, katılımcıların göç kararları, göç sürecindeki deneyimleri, uyum süreçlerinde yaşadıkları güçlükler ve destek aldıkları kaynaklar detaylandırılmıştır. Üçüncü bölümde, göçmen ailelerin yaşam kalitesine ilişkin nesnel belirleyiciler (gelir düzeyi, konut koşulları, sağlık hizmetlerine erişim, sosyal hizmetlerden yararlanma durumu) ve öznel belirleyiciler (hayattan memnuniyet, mutluluk, aile içi iletişim ve destek ağları) kapsamlı biçimde ele alınmıştır (EK-4).

Muhtarlıkta, uygun fiziki koşulların sağlanmasıyla, veri toplama süreci Ocak 2025 tarihinde başlamıştır. Aydınlatılmış Onam Formu katılımcılara okunmuş, elde edilecek verilerin yalnızca bu araştırma kapsamında kullanılacağı ve başka herhangi bir amaçla paylaşılmayacağı belirtilmiştir. Görüşme sürecinde ses kayıt cihazı kullanımı konusunda katılımcılardan onay alınmış, ses kaydına izin vermeyen 3 katılımcı ile gerçekleştirilen görüşmede ise ses kaydı alınmaksızın, görüşme esnasında ayrıntılı notlar tutulmuştur. Görüşmelerin ardından, aynı gün içerisinde, ses kayıtları ve görüşme notları kelimesi kelimesine çözümlenerek döküm yapılmıştır. Toplamda; 704 dakikalık ses kaydının dökümü yapılmıştır. Elde edilen veriler, tematik analiz yöntemi ile sistematik biçimde analiz edilmiştir. Araştırma süresince etik ilkelere titizlikle uyulmuş; katılımcı mahremiyetinin korunması ve anonimlik sağlanmıştır.

2.5. Veri Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde, fenomenolojik yaklaşım temel alınmış ve bu doğrultuda tematik analiz yöntemi kullanılmıştır. Fenomenolojik araştırmalar, bireylerin belirli bir olguya dair öznel deneyimlerini ve anlam dünyalarını keşfetmeyi amaçlamaktadır. Bu yaklaşım, bireylerin yaşam deneyimlerinin anlamlarını kendi bağlamları içinde kavramaya yönelik olduğu için, verilerin analizinde tematik analiz yöntemi kullanılmıştır (Creswell, 2020).

Tematik analiz süreci, verilerde anlamlı kalıpların ve temaların sistematik bir biçimde tanımlanmasını, analiz edilmesini ve raporlanmasını kapsamaktadır. Braun ve Clarke (2006) tarafından geliştirilen tematik analiz altı aşamada yürütülmüştür: (1) Verinin yakından tanınması, (2) ilk kodların oluşturulması, (3) temaların araştırılması, (4) temaların gözden geçirilmesi, (5) temaların tanımlanması ve adlandırılması, (6) raporun hazırlanmasıdır. Bu araştırmada, söz konusu aşamalar doğrultusunda adım adım ilerlenmiştir.

İlk aşamada, veri setinin tamamı araştırmacı tarafından detaylı bir şekilde okunmuş ve görüşmelerden elde edilen veriler yazılı metin haline getirilmiştir. Araştırmaya katılan toplam 32 katılımcıdan 29'u ile gerçekleştirilen görüşmeler ses kaydı aracılığıyla alınmış; üç katılımcı ise ses kaydına onay vermediği için görüşme sırasında detaylı notlar tutulmuş ve veriler bu biçimde kaydedilmiştir. Ses kayıtları birebir deşifre edilerek Microsoft Word ortamında yazıya aktarılmış ve görüşme notları da benzer biçimde düzenlenmiştir. Bu aşamada, toplamda yaklaşık 300 sayfalık bir veri seti elde edilmiştir.

Verilerin deşifre edilmesinin ardından, veriye aşinalık süreci gerçekleştirilmiştir. Tüm veriler tekrar tekrar okunmuş; araştırmacı, verilerin anlam katmanlarını kavramaya yönelik olarak veriye derinlemesine dalmıştır. Bu süreçte önemli ifadeler ve dikkat çeken anlatılar not edilmiştir.

İkinci aşamada, MAXQDA 20 yazılımı kullanılarak sistematik bir kodlama süreci yürütülmüştür. Kodlama süreci, verilerin anlamlı birimler halinde ayrılarak, belirli kategorilere dönüştürülmesini ve etiketlenmesini kapsamaktadır (Creswell, 2020). Kodlama sırasında, her görüşme metni ayrı ayrı incelenmiş ve araştırmanın temel soruları doğrultusunda veri parçaları kodlanmıştır. Benzer içerikler farklı katılımcılar arasında karşılaştırılmış ve ortak kodlar oluşturulmuştur. MAXQDA 20, kodların sistematik bir biçimde oluşturulması ve yönetilmesini kolaylaştırmış; verilerin hiyerarşik düzende sınıflandırılmasına olanak sağlamıştır.

Üçüncü aşamada, kodlar arasında tematik bağlantılar aranmış ve benzer özellik gösteren kodlar gruplandırılarak potansiyel temalar oluşturulmuştur. Bu süreçte, katılımcıların göç deneyimleri, yaşam kalitesinin nesnel ve öznel belirleyicilerine yönelik değerlendirmeleri ve geleceğe dair duygu ve düşünceleri, temel tema alanlarını oluşturmuştur. Her tema, fenomenolojik yaklaşım doğrultusunda, katılımcıların öznel deneyimlerinin bir yansıması olarak ele alınmıştır.

Dördüncü aşamada, belirlenen temalar gözden geçirilmiş ve geçerlilikleri değerlendirilmiştir. Temaların, veri setinin bütününe temsil edip etmediği sorgulanmıştır. Gerektiğinde bazı temalar yeniden düzenlenmiş veya alt temalara ayrılmıştır. Bu aşamada, tema yapısının bütüncül ve açıklayıcı olmasına özen gösterilmiştir.

Beşinci aşamada, her tema tanımlanmış ve temalara uygun adlar verilmiştir. Temaların kapsamı netleştirilmiş ve her temanın altındaki kodlar ve katılımcı ifadeleri sistematik biçimde düzenlenmiştir. Temalar, araştırmanın amacına uygun biçimde, göçmen ailelerin yaşam kalitesine ilişkin özgün deneyimlerini yansıtacak şekilde yapılandırılmıştır.

Altıncı ve son aşamada ise, elde edilen temalar ve bu temaları destekleyen katılımcı anlatıları kullanılarak araştırma bulguları raporlanmıştır. Bulguların aktarımında, doğrudan katılımcı alıntılarına yer verilmiş ve böylece verinin aktarılabilirliği (transferability)

sağlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Katılımcı ifadelerinin özgünlüğüne sadık kalınmış; anlatıların anlam bütünlüğü korunmuştur.

Veri analizinde, araştırmanın güvenilirliğini artırmaya yönelik stratejilere de başvurulmuştur. Öncelikle, kodlama sürecinde sistematik ve şeffaf bir yöntem izlenmiş; kodlama defteri ve araştırma günlüğü tutularak analiz sürecinin her aşaması kayıt altına alınmıştır. Danışman tarafından kod seti gözden geçirilmiş ve kodlamalar üzerinde görüş birliği sağlanmıştır. Böylece kodlamaların güvenilirliği artırılmıştır.

MAXQDA 20 programının sunduğu kelime bulutu, ve tema haritaları gibi görsel analiz araçları kullanılmıştır. Tematik analiz sonucunda ortaya çıkan bulgular, sosyal hizmet uygulamalarında kullanılabilecek politika ve müdahale önerilerine zemin oluşturacak şekilde yapılandırılmış ve tartışılmıştır.

2.6. Verilerin Geçerliği ve Güvenirliği

Araştırmacı; nitel araştırmanın doğasına uygun biçimde, araştırma sürecinde sosyal hizmetin etik ilke ve değerlerini gözetmiştir. İnsan haklarına saygı, mahremiyetin korunması, zarar vermeme ve kültürel duyarlılık gibi temel mesleki değerler doğrultusunda hareket edilmiştir. Nitel veri analizinde güvenirlilik ve geçerlik kavramlarının yoruma dayalı doğası göz önünde bulundurularak, LeCompte ve Goetz'in (1982) önerdiği stratejiler doğrultusunda inanılabilirlik, aktarılabilirlik, tutarlılık ve doğrulanabilirlik ölçütleri temel alınmıştır.

“Araştırmacı, lisans ve lisansüstü düzeyde aldığı “Göçmen ve Sığınmacılarla Sosyal Hizmet”, “Sosyal Hizmet Uygulaması”, “Sosyal Hizmet ve Meslek Etiği” ve “Araştırma Yöntemleri” gibi dersler aracılığıyla görüşme teknikleri, etik ilkelere dayalı müdahale yaklaşımları ve nitel veri toplama süreçleri konusunda kuramsal ve uygulamalı beceri kazanmıştır. Araştırma öncesinde göçmenlerle çalışan STK’lar ve yerel yönetimler ile iletişim ve etkileşim kurulmuş, bu deneyimler araştırma sürecine duyarlılıkla yaklaşılmasını desteklemiştir.

Verilerin geçerliği için, görüşme formu literatür taraması ve danışman görüşleri doğrultusunda geliştirilmiş, pilot görüşmeler yapılarak soruların anlaşılabilirliği ve kültürel uygunluğu test edilmiştir. Görüşmeler, göçmen ailelerin yaşantılarını doğal akışında ifade edebilecekleri biçimde yarı yapılandırılmış biçimde yürütülmüş; katılımcıların sosyal, kültürel ve hukuki konumlarına duyarlı bir iletişim dili benimsenmiştir. Görüşmeler bire bir, sakin ve

güvenli ortamlarda gerçekleştirilmiş; görüşmeci katılımcının söylediklerine geri bildirimlerde bulunarak açıklamalarını derinleştirmeye teşvik etmiştir. Bu uygulama, katılımcı doğrulaması olarak geçerlik açısından önem arz etmektedir.

Güvenirliğin sağlanmasında, araştırma süreci ayrıntılı biçimde tanımlanarak benzer araştırmalarda izlenebilir bir yöntem sunulmuştur. Görüşmelerden elde edilen veriler MAXQDA 20 yazılımı kullanılarak sistematik biçimde analiz edilmiş, kodlar sürekli karşılaştırmalı analiz yöntemiyle gözden geçirilmiş ve benzer içerikler altında tutarlı biçimde temalar oluşturulmuştur. Bulguların sunumunda doğrudan katılımcı alıntılarına yer verilmiş, bu sayede betimsel geçerlik artırılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Verilerin ilk elden, yüz yüze, bire bir görüşmelerle, resmi olmayan ve güven ilişkisi kurulmuş bir ortamda toplanmasına özen gösterilmiştir. Katılımcılar, araştırma sürecinin her aşamasında bilgilendirilmiş ve gönüllü katılım esas alınmıştır. Bulguların yorumlanmasında, elde edilen verilerle tutarlılık sağlanmış ve yorumlar mevcut literatür ile karşılaştırılarak yapılmıştır.

2.7. Araştırmacı Günlüğü

Bu bölümde, göçmen ailelerin yaşam kalitesini sosyal hizmet bakış açısıyla değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilen nitel araştırma sürecinde edinilen araştırmacı deneyimleri ve gözlemler paylaşılmaktadır. Araştırma kapsamında her göçmen aileyi temsilen bir kişiyle görüşme yapılmış olup, görüşmeler Ocak 2025 ile Mart 2025 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Görüşmelerin yapılacağı ortamın katılımcılar için ulaşılabilir ve güvenli olmasına özen gösterilmiş, aynı zamanda mahremiyetin sağlanabileceği alanlar tercih edilmiştir. Muhtarlık aracılığıyla katılımcılara ulaşılmış, görüşme sürecinde bireylerin kendilerini daha rahat ifade edebilecekleri bir atmosfer oluşturulması sağlanmıştır.

Görüşmelere katılan göçmen bireyler, yaşadıkları deneyimlerin önemsendiğini gördüklerinde başta şaşkınlık göstermişler, ardından deneyimlerini paylaşmaya açık bir tutum sergilemişlerdir. Ancak, bazı katılımcılar sınır dışı edilme tedirginliği yaşamış ve aileleri hakkında konuşurken çekimserliklerini dile getirmişlerdir. Araştırmanın kapsamı ve bireylerin gizliliğinin sağlanacağı detaylı bir şekilde katılımcılara anlatılınca, güven ortamı oluşturulmuş ve zamanla katılımcılar kendilerini daha rahat ifade etmeye başlamıştır.

Görüşmeler süresince en büyük zorluklardan biri dil bariyeri olmuştur. Katılımcıların bazıları Türkçe olarak paylaşımda bulunmakta zorlanmıştır. Bu gibi durumlarda, muhtarlıkta görevli olan bir azanın ya da katılımcıların çocuklar aracılığıyla çeviri desteği sağlanmıştır. Ancak, anlam kayıplarının farkında olunarak katılımcıların anlatılarının doğru şekilde aktarılmasına özen gösterilmiştir.

Araştırmanın psikososyal boyutları nedeniyle bazı katılımcılar göç sürecinde yaşadıkları travmatik deneyimleri anlatırken duygusal olarak zorlanmışlardır. Görüşme sürecinde gözleri dolan ve ses titremesi gibi belirtiler gösteren bireyler olmuştur. Bu tür durumlarda empatik bir yaklaşım benimsenerek katılımcılara duygularını ifade etmeleri için zaman tanınmış, kısa molalar verilmiş ve görüşmeleri istedikleri zaman sonlandırabilecekleri hatırlatılmıştır. Ancak hiçbir katılımcı görüşmesini yarıda bırakmamıştır.

Yaşam kalitesine dair deneyimlerini anlamak için aile içi etkileşime yönelik sorular yöneltilmiştir ancak görüşmeler sırasında katılımcıların, özellikle aile içi iletişim ve ilişkiler hakkında detay vermekten kaçındıkları gözlemlenmiştir. Katılımcıların büyük bir kısmı, aile içi ilişkilerini “normal”, “herkes gibi”, “neyini anlatayım, işte aile” gibi kısa ve genel ifadelerle tanımlamışlardır. Bu durumun, aile içi ilişkilerin özel bir alan olarak görülmesi ve bireylerin bu konuyu dışarıya anlatmak istememesiyle ilişkili olduğu görülmektedir.

Görüşmeler esnasında bazı katılımcılara bebekleri eşlik etmiş, bebeklerin huzursuzlanması ve ağlaması dolayısıyla zaman zaman görüşmeler bölünmüştür. Bu durumlarda katılımcıya alan tanınmış ve bebeklerin ihtiyaçlarının giderilmesi için molalar verilmiştir. Kısa molaların ardından, görüşmeye devam edilmiştir.

Görüşmelerin sonunda, bazı katılımcılar, “Bu sıkıntım için hangi kuruma, nasıl başvurmam gerek?”, “O kuruma nasıl gidebilirim, yolu tarif eder misiniz?” gibi ricalarda bulunmuşlardır. Araştırmacı tarafından katılımcıların paylaşımları dinlenmiş, ilgili kurum/kuruluşa yönlendirmelerde bulunulmuş, belediyeyle ilişkili durumlar için Pınarbaşı Muhtarından destek alınmış ve konuyla ilişkili birimler ile bağlantı kurulmuştur.

Görüşmeler sonucunda göçmen bireyler, bu araştırmaya katılarak yapılan görüşme sonucunda kendilerini değerli hissettiklerini ve görüşmenin kendilerine iyi geldiğini ifade ederek, araştırmacıya teşekkür etmişlerdir.

2.8. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemiyle yürütüldüğünden, metodolojik olarak keşfetme ve anlama odaklıdır. Bu nedenle, elde edilen bulgular genellenebilirlik iddiası taşımamaktadır. Araştırmanın örneklemini, yalnızca Ankara'nın Keçiören ilçesinde yaşayan ve ulaşılabilen göçmen ailelerle sınırlıdır.

Veri toplama sürecinde kullanılan görüşme formu, literatür doğrultusunda hazırlanmış olmakla birlikte, araştırma yalnızca bu formda yer alan sorularla sınırlıdır. Ayrıca, göçmen ailelerde, aile yaşamının mahrem olduğu ve aile içinde yaşanan olayların dışarıya anlatılmaması gerektiğine dair güçlü bir inanç bulunmaktadır. Bu durum; görüşme formunda yer alan aile içi iletişim, etkileşim, ilgi ve sevgi ile problem çözme gibi sorulara cevap verme noktasında katılımcıların çekimser davranmasına ve bazı bilgileri paylaşmaktan kaçınmasına yol açmıştır.

Görüşmeler sırasında dil bariyeri nedeniyle zaman zaman iletişim sorunları yaşanmıştır. Katılımcıların Türkçe yeterlilikleri farklı seviyelerde olduğu için bazı ifadeler tam olarak aktarılamamış ve anlam kayıpları oluşmuş olabilir. Ancak, bu sorunun aşılması için dil bilgisine sahip muhtar azasının desteği alınmış, ayrıca bazı katılımcılar Türkçe bilen çocuklarının çeviri desteğiyle kendilerini daha rahat ifade edebilmiştir. Dil bariyerinin paylaşılan bilgilerin derinliği ve doğruluğu üzerinde sınırlayıcı bir etkisi olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

2.9. Süre ve Olanaklar

Tez çalışmasının nitel veri toplama sürecinin başlatılması amacıyla Aralık 2024 itibarıyla gerekli tüm izinler (Keçiören Kaymakamlığı ve Etik Kurul İzni) alınmıştır. Keçiören ilçesi Pınarbaşı Muhtarlığı ile iletişime geçilerek gönüllü ve uygun göçmen ailelerin tespiti yapılmış, Ocak 2025 ile Mart 2025 arasında veri toplama işlemi gerçekleştirilmiştir. Alan araştırmasının tüm maliyeti araştırmacı tarafından karşılanmıştır.

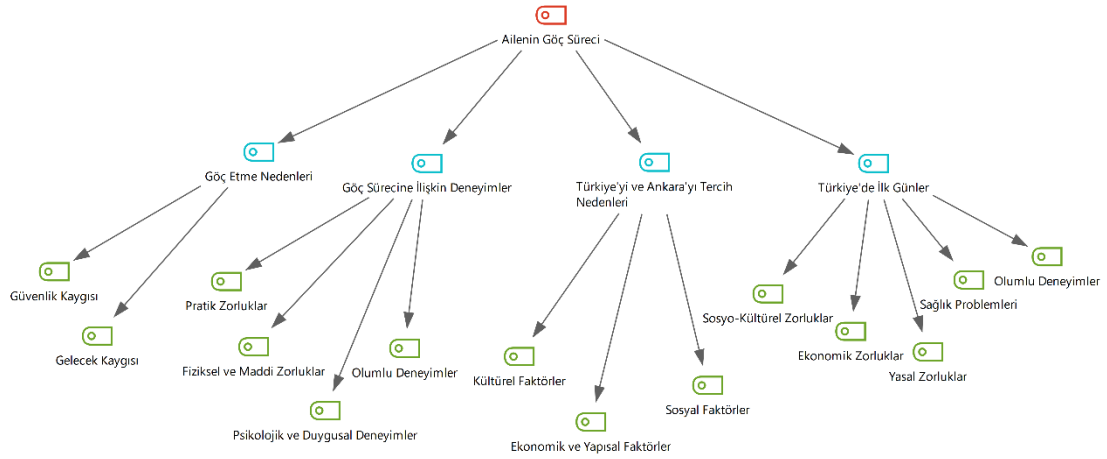
3. BULGULAR

Bu bölümde, araştırma kapsamında gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucunda ulaşılan bulgular sunulmaktadır. Göçmen ailelerin yaşam kalitesini sosyal hizmet bakış açısıyla değerlendiren bu araştırmanın bulguları, görüşme sürecinde elde edilen verilerin tematik analizi sonucunda belirlenen dört ana tema; “Ailenin Göç Süreci”, “Yaşam Kalitesinin Nesnel Belirleyicileri”, “Yaşam Kalitesinin Öznel Belirleyicileri” ve “Geleceğe Dair” şeklindedir. Yaşam kalitesinin nesnel belirleyicileri ve öznel belirleyicileri ile ilgili alan yazında yer alan bulgular ve kanıtlar, kodları organize etmede ve temaları sınıflandırmada yönlendirici olmuştur. Bu kuramsal yönelim, temaların oluşum sürecinde analitik bir çerçeve sunmuş ve yorumlama sürecine açıklık kazandırmıştır.

Araştırmada, göçmen ailelerin yaşam deneyimleri yaşam kalitesinin nesnel ve öznel belirleyicileri bağlamında değerlendirilmiştir. Göçmen ailelerin yaşam kalitesinin nesnel belirleyicilerinin öznel belirleyiciler üzerinde de etkili olduğu gözlemlenmiştir. Dolayısıyla, yaşam kalitesinin nesnel belirleyicileri ile öznel belirleyicileri deneyimleme biçimleri keskin sınırlarla ayırmamakla birlikte, birbiriyle ilişkili noktalar çalışmada belirtilmiştir.

Katılımcı ifadeleri sunulurken, okuyucuya katılımcılar hakkında tanıtıcı bilgi vermek amacıyla "beşinci göçmen aile, cinsiyet, yaş" şeklinde ifade edilebilecek “GA5, Kadın, 35” gibi kısaltmalara yer verilmiştir. Katılımcıların kimlik bilgilerinin gizliliğini korumak amacıyla, çalışmada adlar, yer isimleri ve diğer kimlik belirleyici ifadeler değiştirilmiştir.

Gerçekleştirilen 32 görüşmeye ilişkin kod bulutu Şekil 3.1’de verilmiştir.

Şekil 3.2. Ailenin göç süreci temasının hiyerarşik kod-alt kod modeli

3.1.1. Göç Etme Nedenleri

Ailenin Göç Süreci temasının ilk kategorisi olan “Göç Etme Nedenleri”nde yoğun olarak bahsedilen alt kategoriler güvenlik kaygısı ve gelecek kaygısıdır.

3.1.1.1. Güvenlik Kaygısı

Göç etme nedenleriyle ilgili konular ele alındığında; güvenlik kaygısının, göç etme nedenlerinden biri olarak öne çıktığı görülmektedir. Katılımcılar, yaşadıkları bölgelerde savaş ortamının varlığı, terör örgütlerinin tehditleri ve fiziksel ya da psikolojik zarar görme riski gibi unsurlar nedeniyle kendilerini güvende hissetmediklerini belirtmektedir. Bir katılımcı, savaş ortamını şöyle ifade etmiştir:

Savaş vardı, her yer bombalanıyordu bu yüzden köylere gittik. Köylere daha savaş gelmemişti ama köy dediğime bakmayın, ev falan yok, çoğu insan dışarıda yattı, okullarda yattık. Sonra köylere de terör örgütü geldi. Kapanmamızı istediler. Eğer yapmazsak yüzümüze jilet vuruyorlardı. Küçük sebeplerden insanların kafalarını kesip meydana astılar, mesela; akrabası haricinde birine selam verdi diye, yolda sigara içti diye, camiye gitmedi diye, kapanmadı diye... Çok insan öldürdüler. Bizde dayanamadık ve kaçtık. (GA29, Kadın, 28)

Bazı katılımcılar, yaşadıkları bölgelerde savaşın getirdiği yıkımın yanı sıra, sürekli bir tehdit algısı içinde olduklarını ve bu durumun günlük yaşamlarını sürdürebilmelerini zorlaştırdığını ifade etmektedirler.

...terör örgütü geldiğinde çok zor zamanlar geçirdik. Sürekli uçak sesi, bomba sesi, elektrik yok, su yok... Sürekli kendimizi tehlikede hissediyorduk. Abilerimiz onlarla beraber olmadığı sürece onlarda bize rahat vermiyorlardı üstümüze geliyorlardı. Yüzümüzü kapatmak zorundaydık çok zorladılar bizi o yüzden oradan bir şekilde kaçak yollarla geldik. (GA23, Kadın, 22)

Kadınların maruz kaldığı baskı ve şiddet unsurları, özellikle kadın katılımcılar açısından ciddi bir güvenlik kaygısı olarak öne çıkmaktadır. Bir katılımcı; kadınların, kadın olmaktan kaynaklı terör örgütleri tarafında maruz kaldıkları baskı ve zulümleri şöyle ifade etmiştir:

Çalışıyordum ben memlekette, “Taliban” diye çok kötü insanlar geldi Afganistan’a. Kadınlara çalışmayı, okumayı yasakladılar. Kadınları kaçırıp, öldürüyorlardı, bu yüzden kaçtık. Bir sürü arkadaşımız öldürüldü, kaçırıldı, kesildi... O yüzden böyle hastalıklara maruz kaldım. Tansiyon falan hep o zaman oldu, korkudan. (GA7, Kadın, 38)

Savaş ortamında çatışmalar ve yıkımlara şahit olmak ve baskı altında olmak; sadece fiziksel değil, aynı zamanda psikolojik açıdan da insanları etkilemiştir. Nitekim, katılımcılar; savaş ortamında olmanın getirdiği korkuyu, çatışmalara şahit olmanın getirdiği fiziksel ve psikolojik zararı şöyle aktarmışlardır:

Biz ülkemizde hiç mutlu bir hayat görmedik, hep bir can korkusu var. Ben 1987 yılında doğdum, bu zamana nasıl geldim anlamadım, hep savaşla geçti, hiç huzur bulmadım, hep örgüt gelecek vuracak korkusu yaşadım. Irak'ta ben çok korktum, çok bomba düştüğünü gördüm yakınıma, kaç defa ölümden döndük sayamadım. Ne zaman uçak geçse çok korkardım; vuracak, bombalayacak diye. Uçak gidene kadar Kuran'ı tutardım, kulaklarımı kapatırdım. (GA1, Kadın, 37).

Çok zordu yani bir sürü insan ölüyor ve sen onları görüyorsun, kızları kaçırıp zorla evlendiriyorlar. Yani ne kadar anlatmaya çalışsam da yaşamadan bilemezsiniz o zorluğu, çok kötüydü. Annemi de savaş zamanı kaybettim. (GA25, Kadın, 29)

Memlekette müstakil evlerde yaşıyorduk. Bir gün komşumuzun evine bomba düştü. Evi bizim evin üzerine yıkıldı. Evin duvarı kocamın bacağının üstüne düştü, kocamın ayağı kırıldı. Memlekette ameliyat oldu ama işe yaramadı sonra zar zor göç ettik. Buraya geldiğimizde kocam iki tane daha ameliyat oldu... (GA14, Kadın, 41)

3.1.1.2. Gelecek Kaygısı

Gelecek kaygısı, göç etme kararı almada önemli bir diğer itici faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcılar, yaşadıkları bölgelerde temel yaşam koşullarına erişimde ciddi sıkıntılar yaşadıklarını belirtmektedir. Bu kapsamda; gıda, su, barınma ve elektrik gibi temel ihtiyaçları giderememe, bireylerin mevcut ortamda sürdürülebilir bir yaşam kurmasını imkânsız hale getirmiş, kendileri ve aileleri açısından gelecek kaygısı yaratmıştır:

...savaştan dolayı geldik. Terör örgütü geldiğinde elektriğimiz, suyumuz kesildi, çok zor günler yaşamaya başladık, biz de oradan gitmeye karar verdik ve buraya geldik. (GA22, Kadın, 22)

Göçmen aileler için yalnızca mevcut yaşam koşullarından ve savaş ortamından kaçış değil, aynı zamanda geleceğe dair bir umut ve çocuklarını koruma isteği de göç etme kararı almada itici güç olmuştur. Katılımcıların; çocuklarına daha güvenli ve eğitim imkanlarına erişebilecekleri bir yaşam sunma arzusunda oldukları gözlemlenmiştir. Katılımcılar, savaş ortamında büyüyen çocukların eğitim alma şanslarının düşük olduğunu ve savaşın psikolojik etkilerine maruz kaldıklarını vurgulamaktadır. Bu nedenle, göç sürecinin en büyük motivasyonlarından biri, çocukların gelecekte daha iyi koşullarda yaşamalarını sağlamaktır.

...Onları destekliyoruz, zaten onlar için buraya geldik. Bizim ülkemizde bomba seslerinden uyuyamıyorlardı, orada okuyamayacaklardı. Onların düzgün bir hayatı olsun, savaş düşünmesinler, bomba sesi duymasınlar diye buraya geldik. Tek istediğimiz çocuklarımızın geleceğinin iyi olması. (GA9, Kadın, 30)

3.1.2. Göç Sürecine İlişkin Deneyimler

Ailenin Göç Süreci temasının ikinci kategorisi olan “Göç Sürecine İlişkin Deneyimler”de yoğun olarak bahsedilen alt kategoriler pratik zorluklar, fiziksel ve maddi zorluklar, psikolojik ve duygusal deneyimler ve olumlu deneyimlerdir.

3.1.2.1. Pratik Zorluklar

Göç sürecinde karşılaşılan pratik zorluklar, katılımcılar tarafından yoğun şekilde deneyimlenen ve göç sürecini fiziksel ve psikolojik olarak zorlaştıran unsurlar arasında yer

almaktadır. Özellikle savaş ortamından kaçmak zorunda kalan bireyler, sınırları geçme sürecinde ciddi engellerle karşılaşmış, kaçak yollarla göç etmek zorunda kalmış ve bu süreçte birçok riskle yüzleşmişlerdir. Bir katılımcı; Türkiye sınırına ulaşmak için geçtiği yollardaki engelleri ve engellerin zorluğunu şöyle belirtmiştir:

Sınırları geçemememiz için engeller vardı o engelleri çok zor geçtik, çok zorlanmıştık. Aç kaldığımız oldu, gece 3'te uyanıp yola çıktığımız oldu, canımızı tehlikeye atacak şeyler oldu mesela askerler bizi görünce bizi korkutmak amaçlı ateş ediyorlardı. Sonra önümüzde kocaman hendekler vardı o hendeklerin içinden çok zor geçiyorduk, baya zorlandık yani... (GA23, Kadın, 22)

Katılımcılar, göç etme sürecinin yalnızca fiziksel zorluklarla sınırlı kalmadığını, aynı zamanda psikolojik olarak da büyük bir yük olduğunu vurguladıkları gözlemlenmiştir. Bir katılımcı; göç etme sürecinde yaşadıklarını paylaşırken, hatıra getirememiş olmayı da vurgulamıştır:

Bağdat kapalıydı, orada terör örgütü üyeleri vardı, önce Suriye'ye kaçmak zorunda kaldık. Suriye'de 1 yıl yaşadık, ondan sonra kaçakçıyla buraya geldik. Maalesef Suriyeliler (kaçakçılar) bizim 3 kez paramızı çaldılar. Dağlardan tepelerden geldik, sadece canımızı kurtarabildik. Ne eşya alabildik ne bir şey, bir hatıra bile getiremedik, sadece kendimizi taşıyorduk. Açlık, susuzluk hepsini çektik, tek istediğimiz canımızı kurtarmaktı. (GA6, Kadın, 31)

3.1.2.2. Fiziksel ve Maddi Zorluklar

Göç sürecinde yaşanan fiziksel ve maddi zorluklar, katılımcılar tarafından en ağır deneyimlenen zorluklar arasında yer almaktadır. Katılımcılar, savaşın etkisiyle elektrik, su, yiyecek ve barınma gibi temel ihtiyaçlardan yoksun kaldıklarını, bu durumun büyük bir mücadeleye dönüştüğünü ifade etmektedirler.

Elektrik yok, temiz su yok. Kirli suları içiyorduk. Doğalgaz yok, odunla ateş yakıp yemek yapmaya çalışıyorduk. Ekmeği elde yapardık, o ateşte pişirirdik. Toz meyve suları var ya, suyla karıştırılıp yapılan. Onları yapıp, ekmek banarak yerdik. Öyle karnımızı doyurduğumuz günler oldu. (GA2, Kadın, 33)

Fiziksel zorluklarla birilte, göç yolculuğu boyunca borçlanmak zorunda kalan ve ciddi maddi sıkıntılar yaşayan bireyler, ekonomik yükün göç sürecinde ve sonrasında önemli bir sorun haline geldiğini vurgulamıştır. Bir katılımcı, göç edebilmek için kaçak yollara başvurmanın maddi yükünü şöyle aktarmıştır:

...Parayla kaçak çıkmak zorunda kaldık zaten aşırı pahalıydı ama kaçmak zorundaydık... (GA5, Erkek, 36)

Yolda gelirken çok borçlandık. ...sonra yavaş yavaş ödedik, şimdi idare ediyoruz. (GA14, Kadın, 41)

3.1.2.3. Psikolojik ve Duygusal Deneyimler

Göç sürecinde, fiziksel ve maddi zorluklar ile birlikte, psikolojik ve duygusal deneyimlerin de katılımcıları zorladığı görülmektedir. Savaş ortamında sürekli olarak bomba seslerine ve silah atışlarına maruz kalmak, korku duygusunun derinden hissedilmesi, özellikle çocukları koruma isteği gibi konular, psikolojik ve duygusal anlamda katılımcıları etkilemiştir.

O ara çok zor şeyler yaşadık, çocuklar da yanımızda, ailecek zordu yani. Sürekli bomba düşüyor, silahlar patlıyor. Çocuklar korkuyor, onları korumaya çalışıyorsun bir yandan. Açlık, susuzluk zaten hak getire. (GA4, Erkek, 33)

Savaş ortamının getirdiği koşulların yanı sıra, kadın katılımcılar, göç etme sürecinde yaşadıkları güvenlik endişelerini şu şekilde dile getirmiştir:

...Tanımadığımız, bilmediğimiz yerlerde kalmak zorunda kaldık. Garip adamlar vardı, girip çıkan, kadınlara bir garip bakıyorlardı. Her şey çok kötüydü. (GA31, Kadın, 35)

Bununla birlikte, bazı katılımcılar kız çocuklarının zorla evlendirilmesine şahit olduklarını, bu tür olayların topluluk içinde büyük travmalara yol açtığını ifade etmiştir:

...kızları kaçırıp zorla evlendiriyorlar. Yani ne kadar anlatmaya çalışsam da yaşamadan bilemezsiniz o zorluğu, çok kötüydü. (GA25, Kadın, 29)

3.1.2.4. Olumlu Deneyimler

Savaş ve çatışma ortamının getirdiği mal kayıpları, can korkusu, güvenlik endişesi, şahit olunan can kayıpları ve temel ihtiyaçları giderememe gibi olumsuz deneyimlerin yanında, bu süreci daha olumlu geçiren katılımcılar da olmuştur:

Ben yasal yollarla geldim, uçakla geldim. Bizi Göç İdaresi teslim aldı, bizimle ilgilendi, belgelerimizi aldı. Göç ederken pek zorlanmadık çünkü kimseye söylemeden, hemen, bir anda kaçtık geldik. (GA7, Kadın, 38)

Bizim oturduğumuz yer Antep'e yakındı arabayla geldik yolda zorluk çekmedik. (GA28, Kadın, 48)

3.1.3. Türkiye'yi ve Ankara'yı Tercih Nedenleri

Ailenin Göç Süreci temasının üçüncü kategorisi olan “Türkiye'yi ve Ankara'yı Tercih Nedenleri”nde yoğun olarak bahsedilen alt kategoriler kültürel faktörler, ekonomik ve yapısal faktörler ve sosyal faktörlerdir. Göç eden bireyler için ortak dil, etnik ve kültürel bağlar; Türkiye'yi ve Ankara'yı tercih etme noktasında temel unsurlar olarak yer almaktadır.

3.1.3.1. Kültürel Faktörler

Katılımcılar göç etmeye karar vermenin ardından, varış noktalarını belirlerken, kültürel yakınlığın önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Türkiye; hem daha güvenli bir yaşam alanı hem de kültürel olarak daha rahat adapte olabilecekleri bir ülke olarak öne çıkmaktadır. Katılımcılar; Türkiye'yi ikinci vatanları olarak gördüklerini, Türkmen kimlikleri dolayısıyla Türkiye'ye yönelik güçlü bir bağ hissettiklerini ve başka bir ülkeye göç etmeyi düşünmediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılardan biri, Türk kültürüne duydukları aidiyet hissini şu şekilde ifade etmiştir:

Bir yer düşünmedik direkt buraya geldik çünkü biz Türkmen olduğumuz için burası bizim ikinci memleketimiz. 7 senedir burada yaşıyoruz, başka ülkeye de gitmeyi düşünmüyoruz çünkü burası bizim memleketimiz sayılır. Biz Türkmen'iz dilimizi de Türkçe saydık... (GA14, Kadın, 41)

Katılımcıların, Türkiye'yi ve Ankara'yı tercih etmelerinin bir diğer nedeni ise farklı bölgelerde karşılaştıkları önyargılar ve dışlanma hissidir. Katılımcılar, bazı ülkelerde veya bölgelerde etnik kimlikleri nedeniyle maruz kaldıkları tutumları şöyle ifade etmiştir:

Musul savaşında Musul'da mahsur kalmıştık, Irak askerleri geldi bizi oradan çıkardılar. Sonra biz Bağdat tarafına gittik, oradakilerde hep Arap, kimliğimizi görünce zaten yüzleri düştü, Türkmenleri sevmiyorlar ya... (GA15, Kadın, 35)

3.1.3.2. Ekonomik ve Yapısal Faktörler

Katılımcıların Türkiye'yi ve özellikle Ankara'yı tercih etmelerinde, ekonomik ve yapısal faktörler belirleyici olmuştur. Katılımcılar, göç sürecinde güvenli bir varış noktası bulma, iş imkanlarına erişim ve sosyal çevreye yakın olma gibi nedenlerle Türkiye'yi tercih ettiklerini belirtmiştir. Özellikle sınırların açık olması ve Türkiye'nin göçmenlere kapılarını açması, varış noktası seçiminde önemli bir etken olarak öne çıkmaktadır.

Türkiye bize kapısını açtı, yurt dışı da açtı ama belki görmüşsünüzdür denizden geçerken bir sürü insan öldü. En güvenilir yer burası olduğu için ... buraya geldik. (GA25, Kadın, 29)

Bunun yanı sıra, iş imkanlarının genişliği ve ekonomik fırsatlar, bireylerin Ankara'yı tercih etmelerinde etkili olmuştur. Katılımcılar, farklı şehirlerde yaşadıkları deneyimler doğrultusunda Ankara'nın daha fazla iş imkanı sunduğunu ve sosyal çevrelerini burada oluşturduklarını belirtmiştir.

Antep'te çok fazla iş olanağı yoktu ... iş olanağı daha fazla olduğu için burayı tercih ettik. (GA4, Erkek, 33)

Ankara'da yaşamayı kolay dediler, ucuz dediler. Ondan buraya gelmeyi tercih ettik. (GA31, Kadın, 35)

3.1.3.3. Sosyal Faktörler

Katılımcıların Türkiye'yi ve özellikle Ankara'yı tercih etmelerinde sosyal faktörler önemli bir rol oynamaktadır. Katılımcılar, göç sürecinde toplumun kendilerine yönelik misafirperverliği, akraba ve arkadaş bağlarının güçlü olması ve çevresel tavsiye ve

yönlendirmelerin etkili olması gibi nedenlerle Ankara'yı tercih ettiklerini ifade etmiştir. Türkiye'deki sosyal destek mekanizmalarının göçmenlerin uyum sürecini kolaylaştırdığı ve bu durumun tercihlerini şekillendirdiği gözlemlenmiştir.

Katılımcılar, yoğun olarak aile ve arkadaş bağlarının etkili olduğunu ifade etmiştir.

Buraya bizden önce akrabalarımız geldi, burada yaşamaya başladılar sonra bizde buraya gelme kararı aldık. (GA19, Erkek, 34)

Aile ve arkadaş bağlarının yanı sıra, soydaşlık vurgusu ve Türkiye'nin misafirperverliği de katılımcıların söylemlerinde öne çıkmaktadır.

Dayımlar buradaydı. Onlar bizden üç yıl önce savaş olmadan gelmişlerdi... İnanın, çok Arap ülke vardı, bizi hiçbir yere almadılar. Türkiye bizi o kadar kucığına bastı ki... Aynı anne çocuğuna nasıl baktı? Öyle baktılar bize, biz ayaklarımızın üstünde durana kadar. (GA6, Kadın, 31)

3.1.4. Türkiye'de İlk Günler

Ailenin Göç Süreci temasının dördüncü kategorisi olan "Türkiye'de İlk Günler"de yoğun olarak bahsedilen alt kategoriler sosyo-kültürel zorluklar, ekonomik zorluklar, sağlık problemleri ve olumlu deneyimlerdir.

3.1.4.1. Sosyo-Kültürel Zorluklar

Katılımcılar; varış noktasına ulaşıldığında uyum sürecinin zorluklarını vurgulamışlardır. Özellikle; kimseyi tanımama, dışlanma, kültürel farklılıklar ve dil bariyeri gibi unsurlar, katılımcıları olumsuz yönde etkilemiştir. Yeni bir sosyal çevre oluşturma zaman aldığı ve dil bariyerinin önemli bir faktör olduğu gözlemlenmiştir. Bir katılımcı, bu durumu şu sözlerle ifade etmektedir:

Ev kiralamak zordu, kimseyi tanımıyoruz burada. Yabancıyız diye ev vermek istemediler... (GA31, Kadın, 35)

Dil bariyeri; özellikle ilk yıllarda iş bulma ve günlük yaşamda iletişim kurma gibi temel alanlarda önemli engeller oluşturmıştır.

İlk geldiğimiz 1 sene falan çok zorlandık çünkü sizin konuşmalarınız farklı yani ... Bir yerleri bilmediğimiz, tanımadığımız için hemen iş bulamadık yani. (GA5, Erkek, 36)

3.1.4.2. Ekonomik Zorluklar

Göç sürecinin en önemli zorluklarından biri, bireylerin karşılaştıkları ekonomik sıkıntılar ve maddi imkansızlıklardır. Katılımcılar, Türkiye'ye geldiklerinde barınma, iş bulma, hayat pahalılığı ve geçim sıkıntısı gibi birçok ekonomik engelle karşılaştıklarını belirtmiştir. Göç sürecinde yaşanan ekonomik istikrarsızlık ve belirsizlik, bireylerin hem fiziksel hem de psikolojik olarak zorlanmasına neden olmuştur.

Hemen de iş bulamadım burada. Yaşamak çok zordu. Oradan buradan aldığım paralarla, yardımlarla yaşamaya çalıştım ilk günlerde. (GA3, Erkek, 28)

Katılımcıların vurguladığı önemli ekonomik zorluklardan biri, yeni bir ülkede barınma imkanı bulamamaları ve uzun süre akrabaları ya da tanıdıklarıyla aynı evde yaşamak zorunda kalmalarıdır. Katılımcılar, ilk geldikleri dönemde kalabalık evlerde yaşadıklarını, yeterli alan ve kaynak olmadığı için günlük yaşamın oldukça zorlaştığını ifade etmektedirler.

... İlk 3 sene çok zorluk yaşadık biz, benim ablam vardı burada beraber yaşadık. 10 tane çocuk bir evde yaşadık. Benim kocam vefat etti başımızda erkek de yok. Hiçbir şey alamadık paramız azdı, o zamanlar borç almak zorunda kaldık... (GA8, Kadın, 32)

... Eltimle yaşarken her şey zordu. Onun 3 çocuğu var, benim 3 çocuğum var. Aynı evde 6 çocuk nasıl olacaksa öyleydi işte. Ev yetmiyor, çocukların ihtiyaçları vardı bir sürü, gerçekten çok çok zor günlerdi. (GA1, Kadın, 37)

3.1.4.3. Yasal Zorluklar

Katılımcıların Türkiye'deki ilk günlerinde karşılaştıkları en büyük sorunlardan biri yasal süreçlerle ilgili yaşadıkları zorluklardır. Özellikle kimlik, belge ve statü sorunları bireylerin yaşam koşullarını zorlaştırmıştır.

İlk geldiğimizde çok zorluk yaşadım dediğim gibi özellikle Kayseri'de dışarıda kaldık çok kötüydük. Ankara'ya geldiğimizde bizim nüfusumuzu buraya almadılar o yüzden sürekli Kayseri'ye gidip imza vermem gerekiyordu. Kayseri'de yanında kalabileceğim kimse yoktu

gece yola çıkıyordum sabah kapının önünde bekliyordum, devlete çok yalvardım nüfusumuzu Ankara'ya alsınlar diye, çok kez gittim geldim Kayseri'ye... (GA20, Kadın, 44)

Kimlik, belge ve statü sorunları dolayısıyla sağlık hizmetlerine erişim zorluğu katılımcılar tarafından özellikle vurgulanmıştır. Kimlik belgelerinin olmaması nedeniyle birçok katılımcı, hastanelerde kayıt oluşturmakta ve sağlık hizmetlerinden yararlanmakta güçlük çekmiştir. Bir katılımcı, bu süreci şu şekilde ifade etmektedir:

...hastane işleri çok zor oldu. İlk geldiğimizde kimliğimiz olmadığı için hastanelere giriş yapamadık. (GA4, Erkek, 33)

3.1.4.4. Sağlık Problemleri

Göç sürecinde yaşanan zorluklar yalnızca ekonomik ve sosyal boyutlarla sınırlı kalmayıp, göçmenlerin fiziksel sağlığını da olumsuz etkilemiştir. Katılımcılar, Türkiye'deki ilk günlerinde barınma koşulları, hijyen eksikliği, açlık ve susuzluk gibi temel ihtiyaçların karşılanamaması nedeniyle ciddi sağlık sorunları yaşadıklarını belirtmiştir. Özellikle uzun süre hijyenik olmayan ortamlarda yaşamak zorunda kalmaları ve sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan güçlükler, hem yetişkinlerde hem de çocuklarda çeşitli sağlık problemlerine yol açmıştır. Bir katılımcı, ilk günleri şöyle ifade etmiştir:

... Suriyeliler bizi kaçak Türkiye'ye soktu ... Gelinimizin baba tarafı oradaydı, orada 2 katlı ev vardı, bana dediler aşağıyı temizle otur ama aşağısı çok kötüydü, tuvalet falan patlamıştı. Ben 1 ay dışarıda merdiven altında kaldım. Aç kaldım, susuz kaldım, bitlendik, çocuklarım hasta oldu, benim dişlerim şişti çok zor günler geçirdik... (GA20, Kadın, 44)

3.1.4.5. Olumlu Deneyimler

Göç etme ve yeni bir yere uyum sağlama süreci genellikle olumsuz deneyimleri barındırsa da olumlu deneyimlerle bu süreci geçirmiş katılımcılar da bulunmaktadır. Özellikle barınma sürecinin kolay ilerlemesi, çocukların eğitim sistemine dahil olması ve iş bulma sürecinin görece daha az sorunlu geçmesi, katılımcılar tarafından olumlu deneyimler olarak ifade edilmiştir.

Biz direkt akrabalarımızın yanına geldik, onların yanında kaldık.1 hafta sonra ev kiraladık sonra çocukları okula yazdırdık. Biz çok zorlanmadık yani. (GA15, Kadın, 35)

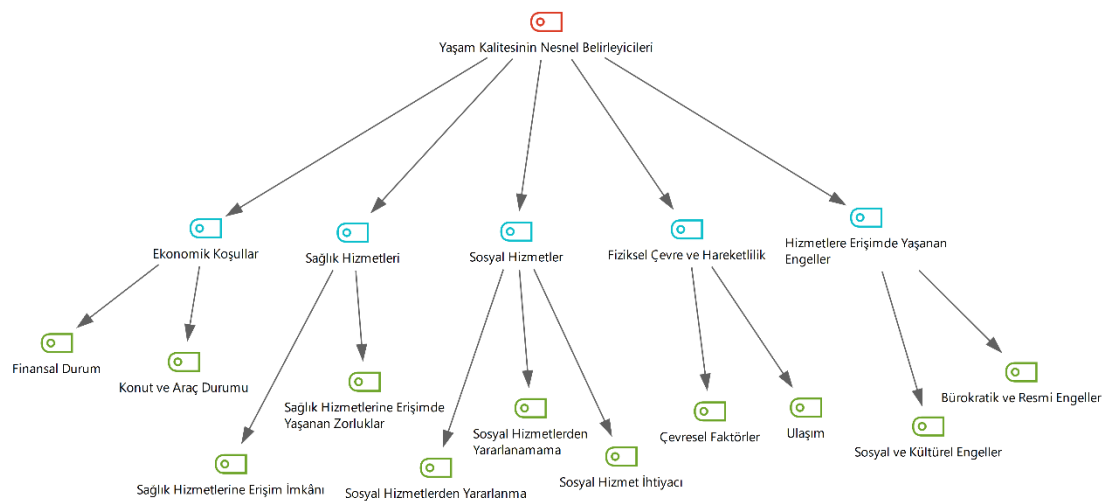
Bazı katılımcılar, Türkiye’ye geldikleri ilk günler daha iyi durumda olduklarını, şu an daha fazla ekonomik sıkıntı yaşadıklarını, özellikle kira artışlarının ve göçmenlere yönelik toplumsal tutumların olumsuz etkilerini hissettiklerini belirtmiştir.

İlk geldiğimizde direkt bir ev bulduk oraya yerleştik. İlk başta çok sıkıntı çekmedik ama şu an her şey çok pahalı o yüzden zorlanıyoruz. (GA17, Kadın, 44)

İlk geldiğimizde çok rahat yaşıyorduk, eşim bizden önce gelip ev tuttu sonra beraber Türkiye’ye geldik. O zamanlar bu kadar pahalı değildi ev kiralari şimdi çok arttı ve artık çok göze batıyoruz Suriyeli olduğumuzdan sürekli laf ediyorlar. (GA28, Kadın, 48)

3.2. Yaşam Kalitesinin Nesnel Belirleyicileri

Çalışmanın ikinci teması “Yaşam Kalitesinin Nesnel Belirleyicileri”dir. Bu temada, çalışmaya katılan bireylerin yaşam kalitesinin nesnel belirleyicilerine ilişkin deneyimlerine yer verilmiştir. Katılımcıların yaşam kalitesinin nesnel belirleyicilerine ilişkin deneyimleri; ekonomik durum, sağlık hizmetleri, sosyal hizmetler, fiziksel çevre hareketlilik ve hizmetlere erişimde yaşanan engeller şeklinde öne çıkmıştır. “Yaşam Kalitesinin Nesnel Belirleyicileri” temasının kategorileri ve alt kategorileri Şekil 3.3’te sunulmaktadır.

Şekil 3.3. Yaşam kalitesinin nesnel belirleyicileri temasının hiyerarşik kod-alt kod modeli

3.2.1. Ekonomik Koşullar

Yaşam Kalitesinin Nesnel Belirleyicileri temasının ilk kategorisi olan “Ekonomik Koşullar” finansal durum, konut ve araç durumu çerçevesinde ele alınmıştır.

3.2.1.1. Finansal Durum

Ekonomik yeterlilik, katılımcıların günlük ihtiyaçlarını karşılama, barınma ve temel giderleri ödeme konularında karşılaştıkları zorluklarla doğrudan ilişkilidir. Katılımcılar, ekonomik durumlarını değerlendirirken genellikle gelirlerinin yeterliliği, borçlanma gereksinimi ve ek gelir sağlama yolları üzerine odaklanmıştır.

Bazı katılımcılar, gelirlerinin temel ihtiyaçlarını karşılamaya yettiğini ve borçlanma ihtiyacı duymadıklarını belirtmişlerdir. Türkiye’deki yaşamlarını sürdürebildiklerini ve maddi olarak büyük bir sıkıntı yaşamadıklarını ifade eden katılımcılar, gelir-gider dengelerini koruyabildiklerini vurgulamışlardır.

Gelirimiz ve giderimiz birbirine denk çok şükür geçinebiliyoruz. (GA4, Erkek, 33)

Katılımcılar, finansal yeterliliklerini; özellikle borçlanma gereksinimi duymayla ve mevcut gelirleriyle geçinebilmeleriyle ilişkili olarak ifade etmişlerdir.

... hiç borçlanma gereği duymadık çok şükür. (GA12, Kadın, 43)

Diğer taraftan, bazı katılımcılar gelirlerinin giderlerini karşılamaya yetmediğini ve sürekli olarak finansal zorluklar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Özellikle artan kira fiyatları, gıda ve temel ihtiyaçlardaki pahalılık, iş olanaklarının kısıtlı olması gibi faktörler vurgulanmıştır. Bir katılımcı, finansal sıkıntılarını şu şekilde dile getirmiştir:

Türkiye güzel ama yaşam için çok zor. Asgari ücret yetmiyor, çok zorlanıyoruz faturaları, kirayı ödemekte... (GA25, Kadın, 29)

Finansal yetersizliğin, düzenli olarak borçlanmak zorunda kalmakla ve borçları ödemekte zorlanmakla ilişkili açıklandığı gözlemlenmiştir. Borçlanma, özellikle kira, faturalar ve gıda gibi temel giderleri karşılamak için yaygın bir başvuru yöntemi olmuştur. Bir katılımcı, temel ihtiyaçlarını karşılamak için borçlanmak zorunda kaldığını şu şekilde ifade etmiştir:

... Suriyeli bir bakkala gidiyoruz, oradan bir un bir bulgur alıyorum işte onları yazdırıyorum. Eğer para bulursak ödüyoruz, bulamazsak kalıyor öyle, yapacak bir şey yok. (GA32, Kadın, 33)

Finansal yetersizliklerin, geleceğe dair de kaygılara neden olduğu ve bireylerde karamsarlığa yol açtığı gözlemlenmiştir. Katılımcılardan biri, ekonomik sıkıntılardan kaynaklı yaşadığı umutsuzluğu şöyle aktarmıştır:

Ama ben önümü göremiyorum abla, maddi olarak, daha ne kadar ucu ucuna yaşamaya devam edebiliriz bilmiyorum. (GA3, Erkek, 28)

Katılımcılar arasında, komşu ve arkadaş gibi çevre destekleriyle yaşamını sürdüren kişiler bulunmaktadır. Çevre desteğinin; kültürel ve dini temellerle, hayırseverlik anlayışıyla gerçekleştiği gözlemlenmiştir. Katılımcılar, çevrelerinden aldıkları maddi desteği paylaşırken minnet duygusunu da vurgulamışlardır. Çizelge 2.2'ye göre hanesinde gelir getiren bir kişinin bulunmadığını belirten GA8 kodlu katılımcı, çevresindekilerin desteği ile yaşamını sürdürdüğünü şöyle belirtmiştir:

Kimse yok yardımlarla geçiniyoruz ... çevremizdeki komşular, arkadaşlar sürekli yardım yapıyor bize. (GA8, Kadın, 32)

Bazı katılımcılar, mevcut işlerinden elde ettikleri gelirin yetersiz olması nedeniyle, bir başetme yöntemi olarak ek işlere başvurduklarını, geçimlerini sağlamak için farklı alanlarda çalışmak zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Bir katılımcı bu süreci şu şekilde anlatmaktadır:

Fabrikada çok bir şey kazanmıyoruz ki abla, kira dedin mi fatura dedin mi hepsi gidiyor zaten. Ek işe çıkıyorum bazen, kâğıt falan toplamak zorunda kalıyorum. (GA3, Erkek, 28)

Ek iş ile birlikte, tüketim kısıtlamasının da bireyler için bir başetme yöntemi olarak vurgulanmıştır. Bazı katılımcılar, ekonomik sıkıntıları daha az harcama yaparak ve ihtiyaçlarını sınırlayarak aşmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Gelirlerinin yetersiz olması nedeniyle yalnızca temel ihtiyaçlarını karşılamaya odaklandıklarını ve büyük harcamalardan kaçındıklarını belirtmişlerdir.

... Her şeyi almak, her şeye sahip olmak zorunda değiliz yani. İdare ederek geçiniyorum. (GA31, Kadın, 35)

3.2.1.2. Konut ve Araç Durumu

Tüm katılımcıların araç sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir ve büyük çoğunluğu kiracı olarak yaşamlarını sürdürmekle birlikte, yalnızca GA13 kodlu katılımcı ev sahibidir. Bazı katılımcılar, yaşadıkları evlerin büyüklüğünün yeterli olduğunu, eşyalarının eksiksiz olduğunu ve temel barınma ihtiyaçlarını karşılayabildiklerini belirtmişlerdir. Özellikle oda sayısının yeterli olması, mobilya ve beyaz eşya gibi temel donanımlara sahip olunması katılımcılar tarafından olumlu değerlendirilmiştir.

Evimiz 3 oda 1 salon. Hepimize rahatça yetiyor çok şükür. Oğlumun ayrı odası var, kızlarımın ayrı odası var, bizim de ayrı odamız var. (GA6, Kadın, 31)

Biz eşyalı ev tuttuk, eşyalar bize ait değil yani, ev sahibine ait. Bütün eşyalar var, bir eksik yok, hepsi de yeterli kullanışlı yani. (GA2, Kadın, 33)

Ancak, birçok katılımcı, konut koşullarıyla ilgili olumsuz deneyimlerini paylaşmışlardır. Yaşadıkları konutların büyüklüğünün kendilerine yetmediğini ve ekonomik yetersizlikler nedeniyle daha iyi bir eve taşınma imkânı bulamadıklarını belirtmişlerdir.

Evimiz 2 oda 1 salon. Yetmese ne yapalım? Zor durumdayız, zorda kalsak da oturmak zorundayız. Yeter ki sokakta kalmayalım diye, ne olursa olsun oturuyoruz. En kötü evlerde biz (göçmenler) oturuyoruz, en kötü yerlerde biz oturuyoruz çünkü sokakta kalmayalım diye, çocuklarımız sokakta kalmasın diye. (GA7, Kadın, 38)

Bazı katılımcılar, evlerinin eski ve bakımsız olduğunu, hijyen koşullarının yetersiz olduğunu ve böceklenme gibi sorunlarla karşı karşıya kaldıklarını ifade etmektedirler. Bir katılımcı bu durumu şu şekilde aktarmaktadır:

Çok eski bir ev. Ucuz olduğu için burada oturuyoruz. Evin her şeyi eski. Mutfak berbat durumda, dolapları zaten kullanamıyoruz, böcekler falan çıkıyor içinden, içine hiçbir şeyi koyamıyoruz. Bodrum kat olduğu için de çok sıkıntılı. Ne kadar boyarsak boyayalım dökülüyor mesela. (GA1, Kadın, 37)

Bunun yanı sıra, mobilya ve ev eşyalarının eksik olduğunu ileten katılımcılar da olmuştur. Bir katılımcı, çocuklarının yataklarının olmadığını ve yerde yatmak zorunda kaldıklarını ifade etmiştir:

... Sadece çocukların yatakları yok. İnsan çok, odalar küçük olduğundan yerde yattıyorlar, çocuklar yatak istiyor ama biz alamıyoruz. Çocukları sonra alırsak diyerek idare ediyoruz. (GA14, Kadın, 41)

Beyaz eşya eksiklikleri, evde yaşam koşullarını zorlaştıran ve kişilerin sağlığını riske atan diğer bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Bir katılımcı, buzdolabı eksikliğinin neden olduklarını şu şekilde dile getirmektedir:

"Yeterli değil, zaten olanları da yardımlar sayesinde aldık ... buzdolabım yoktu. Çocuğum için aldığım sütler sürekli bozuluyordu hatta bir keresinde yanlışlıkla çocuğuma bozuk süt içirdim, çocuk süttten soğudu tekrar alıştırmaya çalıştım çünkü sütü kessem yiyebileceği başka şey yok evde. (GA29, Kadın, 28)

3.2.2. Sağlık Hizmetleri

Yaşam Kalitesinin Nesnel Belirleyicileri temasının ikinci kategorisi olan "Sağlık Hizmetleri"nde yoğun olarak bahsedilen alt kategoriler sağlık hizmetlerine erişim imkânı ve sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan zorluklardır.

3.2.2.1. Sağlık Hizmetlerine Erişim İmkânı:

Katılımcılar; Türkiye'deki sağlık hizmetlerinden genel olarak memnun olduklarını ve ihtiyaç duyduklarında sağlık kuruluşlarına erişebildiklerini ifade etmiştir. Özellikle sağlık ocakları ve göçmen sağlığı merkezleri gibi kurumlara başvurabilme imkanlarını olumlu yönde değerlendirmişlerdir. Katılımcılar, sağlık hizmetlerine erişirken özellikle kimlik belgeleriyle ilgili bir sorun yaşadıkları takdirde ise T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı'na başvurabildiklerini vurgulamışlardır.

...rahatça gidip kontrollerimizi yatırabiliyoruz, sağlık konusunda şu ana kadar sıkıntıya düşmedik çok şükür. Eğer bir sıkıntı olursa, gidiyoruz Göç İdaresi'ne, hemen açıyorlar yani sigortayı sonra gidip bakılıyor. (GA5, Erkek, 36)

Bazı katılımcılar, sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyeti paylaşırken özellikle Türk vatandaşlarıyla eşit koşullarda faydalanmalarını vurgulamışlardır. Sağlık kuruluşlarından randevu alarak muayene olabildiklerini ve herhangi bir ayrımcılıkla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Bir katılımcı, bu süreci şu şekilde ifade etmiştir:

Sağlık ocağımız var, oraya gidiyoruz, sıkıntı yok o konuda çok şükür. Hasta olduğumuzda da düzenli gidebiliyoruz çok şükür. Türk vatandaşı gibi randevumuzu alıyoruz ve gidiyoruz. Hastanede işlemler işte ne kadar sürmesi gerekiyorsa sürüyor, gittiğimizde her şeyi, tahlilleri falan yapıyorlar, hiçbir sıkıntı yok. (GA1, Kadın, 37)

Göç etmiş bireylerin sağlık hizmetleri alabileceği Göçmen Sağlığı Merkezleri, katılımcıların sağlık hizmetlerini aktarırken vurguladığı kurumlardan biri olmuştur. Göçmen Sağlığı Merkezlerine erişimlerinin mümkün olduğunu ve bu merkezlerde düzenli sağlık hizmeti aldıklarını ifade etmişlerdir. Bir katılımcı bu durumu şu sözlerle aktarmaktadır:

Yabancılar için olan göçmen sağlığı merkezine gidiyorum orada bakıyorlar çok şükür. (GA28, Kadın, 48)

3.2.2.2. Sağlık Hizmetlerine Erişimde Yaşanan Zorluklar

Sağlık hizmetlerine erişimde duyulan memnuniyetlerle birlikte, çeşitli sebeplerle erişimde zorluk yaşayan katılımcılar da olmuştur. Kimlik belgesi ve sigortayla ilgili sorunlar, katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Bir katılımcı, sigortası olmaması ve hastane masraflarını karşılayamaması nedeniyle yaşadıklarını şu şekilde ifade etmektedir:

Hastaneye gittin mi hemen ücret istiyor, sigortamız olmadığı için. O yüzden çok zorlanıyoruz. En zor durum bu benim için çünkü hastayım, gerçekten çok zorlanıyorum. Ağır kesicilerle idare etmeye çalışıyoruz. Ben psikiyatri hastasıyım, gidemiyorum. Bir ara gitmiştim, o doktorun verdiği ilacı hala eczaneden alıp kullanıyorum. Yoksa zor durumda kalıyorum, düşeceğim. Tansiyon hastasıyım, tansiyon ilacı vermişti doktor, o ilacı sürekli kullanıyorum. Satın alıyorum eczaneden. Sürekli alamıyorum ki, çok pahalı. O yüzden ara sıra alabiliyorum. O yüzden de iyileşemiyorum. (GA7, Kadın, 38)

Benzer biçimde, diğer bir katılımcı, kimlikle ilgili sıkıntılardan dolayı hastaneye başvuramadıklarını ve ilaçlarını doğrudan eczaneden ücretli olarak almak zorunda kaldıklarını şöyle aktarmıştır:

Kimliklerimizi kapattıkları için gidemiyoruz hasta olduklarında da parayla ilaç alıyoruz hastaneye gitmiyoruz hiç. (GA18, Kadın, 34)

Bununla birlikte, adres kaydı farklı bir şehirde olduğu için Ankara’da sağlık hizmetlerine erişemeyen katılımcılar bulunmaktadır.

Benim kaydım Şanlıurfa’da olduğu için ben burada hastaneye gidemiyorum, bakılamıyorum, tedavi olamıyorum. O kadar hastayım ki, nasıl anlatsam bilmiyorum. Böbreklerimden rahatsızlığım var, daha önce ameliyat oldum. Kalp hastasıyım aynı zamanda. Hastanede tedavi olamadığım için düzenli içmem gereken ilaçları yarım yarım alıyorum, ne yapayım? Çocuklar küçük, sık sık hastalanıyorlar. Hiçbir yere götüremiyorum, öyle kendi imkanlarımızla iyileştirmeye çalışıyorum. (GA32, Kadın, 33)

Kimlik belgesi ve sigorta sorunu yaşayan kadın katılımcılar, kendilerinin sağlık kuruluşlarına başvuramamalarının yanı sıra çocuklarının sağlık hizmeti alamamalarından duydukları memnuniyetsizliği vurgulamışlardır.

... hastanelerde çok sıkıntı yaşıyoruz. Çocuklarım hasta olduğunda götüremiyorum, baktıramıyorum, o çok kötü. (GA18, Kadın, 34)

Özellikle kronik hastalıkları olan katılımcılar, hastane randevularıyla ilgili yaşadıkları sorunları vurgulamıştır. Sağlık kuruluşlarına başvurmak için randevu bulamamak veya alınmış randevuların iptal edilmesi nedeniyle sağlık hizmetleri konusunda memnuniyetsiz olduklarını paylaşmışlardır.

Önceden iyiydi ama şimdi öyle değil. “Randevu alıyorum, gidiyorum randevunuz iptal olmuş.” deyip geri gönderiyorlar. Kalp hastasıyım ilaç kullanmam gerekiyor, 7 aydır bakılamıyorum, ilacı sağlık ocağından parayla alıyorum. 14 yaşındaki oğlumun da sol gözü görmüyor onu götürüyorum, randevunuz iptal olmuş diyorlar, onu da baktıramadım... (GA28, Kadın, 48)

3.2.3. Sosyal Hizmetler

Yaşam Kalitesinin Nesnel Belirleyicileri temasının üçüncü kategorisi olan “Sosyal Hizmetler”de yoğun olarak bahsedilen alt kategoriler sosyal hizmetlerden yararlanma, sosyal hizmetlerden yararlanamama ve sosyal hizmet ihtiyacıdır.

3.2.3.1. Sosyal Hizmetlerden Yararlanma

Katılımcıların yaşam koşullarını şekillendiren önemli unsurlardan biri de sosyal hizmetlere erişim olanaklarıdır. Sağlanan sosyal hizmetlerden olabildiğince yararlandıkları, farklı ihtiyaçları için de destek aradıkları, hangi kurum/kuruluşlara başvurabilecekleri hususunda bilgi edinmek istedikleri gözlemlenmiştir.

Katılımcılar; belediyeler, sivil toplum kuruluşları ve Kızılay gibi kurumlar aracılığıyla sağlanan maddi destek, kıyafet desteği ve gıda desteklerinden yararlandıklarını ifade etmişlerdir.

Kızılay'dan maddi destek alıyoruz. Onun dışında, Deniz Feneri diye bir dernek var, oradan da yılda 2 defa gıda ve elbise yardımı alıyoruz... (GA31, Kadın, 35)

... belediyeden kart verdiler, onunla ekmek alıyoruz. (GA1, Kadın, 37)

3.2.3.2. Sosyal Hizmetlerden Yararlanamama

Katılımcıların bir kısmı, sosyal hizmetlerden hiçbir şekilde yararlanamadıklarını veya daha önce aldıkları hizmetlerin zaman içinde kesildiğini belirtmişlerdir. Bu durumun, bireylerin ekonomik kırılganlıklarını artırdığı ve temel ihtiyaçlarını karşılamada ciddi zorluklarla karşılaştıkları gözlemlenmiştir.

Kızılay'dan para alıyordum, ama kartımı kaybettim. Artık onu da alamıyorum... (GA32, Kadın, 33)

Bizim yardım almaya hakkımız yok. Bu yüzden alamıyoruz. (GA17, Kadın, 44)

3.2.3.3. Sosyal Hizmet İhtiyacı

Katılımcıların bazıları herhangi bir sosyal hizmet ihtiyacı duymadıklarını belirtirken:

Hayır hiçbir yardım kuruluşundan, yardımlardan, hizmetlerden yararlanmıyoruz. Şu ana kadar herhangi bir ihtiyaç duymadık. (GA4, Erkek, 33)

Genelde maddi destek, gıda, kıyafet, eşya ve yakacak gibi hayatta kalmak için ihtiyaç duydukları materyaller için desteğe ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

... Yardımlar ne kadar fazla olursa o kadar bize yardımları dokunur. Gıda olur, eşya olur, kıyafet olur... Hepsine ihtiyacımız var, böyle desteklere ihtiyacımız var. (GA31, Kadın, 35)

... Odun, kömür yardımı olsa çok iyi olur. (GA26, Kadın, 40)

... maddi yardımlara çok ihtiyacımız var ilaçları karşılamak için, ben zaten çoğu şeyi yiyemiyorum yasak hastalık yüzünden ama maddi durum sıkışık olduğu için idare etmeye çalışıyorum. (GA16, Kadın, 40)

Temel ihtiyaçları gidermeye yönelik destek ihtiyacının yanı sıra, ekonomik bağımsızlık için kreş desteği ihtiyacı dile getirilmiştir. Çocuk bakım sorumluluklarının kadınların istihdama katılımını doğrudan etkilediği görülmekte olup, bir katılımcı, çocukları için kreş desteğinin sağlanması halinde çalışabileceğini şöyle ifade etmiştir:

... çocuklarıma kreş yardımı olsa çok iyi olur en azından onlar kreşteyken ben çalışırım, para kazanırım. (GA29, Kadın, 28)

3.2.4. Fiziksel Çevre ve Hareketlilik

Yaşam Kalitesinin Nesnel Belirleyicileri temasının dördüncü kategorisi olan “Fiziksel Çevre ve Hareketlilik”de yoğun olarak bahsedilen alt kategoriler çevresel faktörler ve ulaşımıdır.

3.2.4.1. Çevresel Faktörler

Katılımcıların yaşadıkları bölgenin güvenlik durumu hakkındaki algıları farklılık göstermektedir. Bazı katılımcılar bulundukları bölgeyi genel olarak güvenli olarak tanımlarken, bazıları ise yaşanan olaylar nedeniyle tedirginlik duyduklarını ifade etmektedir. Bölgesel güvenlik algısının bireysel deneyimlere ve yaşanan spesifik olaylara bağlı olarak değiştiği görülmektedir. Örneğin, bir katılımcı mahallesinin güvenli olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

Gayet güvenli bir bölge, karışanımız edenimiz yok. (GA30, Erkek, 42)

Ancak, bazı katılımcılar, bölgedeki olaylar nedeniyle endişe duyduklarını belirtmiştir. Özellikle toplumsal hareketlilik ve tehdit içeren deneyimler, bireylerin güvenlik algısını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu durumu ifade eden bir katılımcı, yaşadığı tedirginliği şu sözlerle dile getirmiştir:

İlk başta iyiydi ama sonradan sokakta eylemler oldu, bunlardan korktuk ve rahatsız olduk. Karşı binadaki komşumdan Arapça konuşmam sebebiyle tehdit aldım, ben korkmadım ama bir ailem var, bu yüzden sıkıntılı bir durum, ailem için korktum. (GA13, Erkek, 30)

Katılımcılar, yaşadıkları çevrenin genel olarak temiz ve düzenli olduğunu ifade etmiştir. Çöp toplama hizmetlerinin düzenli olması, parkların ve sokakların temiz tutulması, olumlu deneyimlerin temel nedenleri arasındadır.

Burada çevre kalitesi bence çok iyidir, çok temiz ve düzenli. Belediyenin çöp toplama hizmetleri düzenlidir yani hiç aksattıklarını ben görmedim. Parklar da gayet güzel, ne zaman baksam görevliler oluyor, çalışıyorlar yani. (GA2, Kadın, 33)

Katılımcıların özellikle doğduğu ülkelerle şu an yaşadıkları bölgeyi karşılaştırarak deneyimlerini paylaşmalarının sebebinin, savaş bölgelerinden zor koşullarda göç etmeleri olduğu düşünülmektedir.

Irak'tan sonra bize burası cennet, gayet güzel her şey. Biz savaştan gelmişiz. Kan gördük, silah gördük, bomba gördük. Burası her şeyiyle çok güzel. Yaşadığımız yer çok güzel, tertemiz. (GA3, Erkek, 28)

Katılımcıların yeşil alanları sıklıkla kullandıkları görülmüştür. Parklar, katılımcılar için hem çocuklarının oyun alanı hem de sosyal etkileşim alanları olarak önemli bir işleve sahiptir. Bazı katılımcılar, parklara düzenli olarak gittiklerini ve ailecek vakit geçirdiklerini belirtmiştir:

... sürekli gidiyoruz çocuklar parkta oynarken bizde oturuyoruz sohbet ediyoruz. (GA27, Kadın, 40)

Katılımcıların önemli bir kısmının daha kapalı bir aile yapısına sahip olduğu, dışarıda bulunmaktan hoşlanmadıkları ve evde vakit geçirmeyi tercih ettikleri gözlemlenmiştir. Ancak evde vakit geçirme kararının, özellikle yeşil alanlar özelinde, mesafeyle ilgili olduğu görülmektedir:

Biraz uzakta var ama gitmiyoruz. İşimiz olmadıkça dışarıya çıkmayız, genelde evdeyiz.
(GA19, Erkek, 34)

3.2.4.2. Ulaşım

Katılımcılar, yaşadıkları bölgedeki toplu taşıma olanaklarının genel olarak yeterli olduğunu ve metro, otobüs ve dolmuş gibi ulaşım araçlarına erişimin kolay olduğu belirtmiştir. Ulaşım olanaklarının, günlük yaşamlarını kolaylaştırdığını ve iş, okul gibi yerlere ulaşım açısından sıkıntı yaşamadıklarını paylaşmışlardır:

Gayet iyi, her şey var. Dolmuş var, otobüs var, metro var. Nereye gitmek istesek, mutlaka bir araç buluyoruz yani. (GA30, Erkek, 42)

Ancak, toplu taşımanın yaygın ve erişilebilir olmasının yanı sıra, bilet fiyatlarının yüksek olması nedeniyle ulaşımı sınırlı kullanmak zorunda kaldıkları, katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Özellikle düşük gelirli katılımcılar, maliyetleri düşürmek amacıyla yürümeyi tercih ettiklerini veya yalnızca zorunlu durumlarda toplu taşımayı kullandıklarını ifade etmiştir. Ulaşım araçlarını kullanmamak ve yürümeyi tercih etmek, maddi imkansızlıklarla baş etme yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dolmuşlar falan yakın bize, istediğimiz zaman kullanabiliyoruz sadece fiyatları pahalı geliyor o yüzden genelde yürümeyi tercih ediyoruz. (GA22, Kadın, 22)

3.2.5. Hizmetlere Erişimde Yaşanan Engeller

Bazı katılımcılar; hizmetlere erişim konusunda herhangi bir engel veya ayrımcılıkla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Sağlık, eğitim, ulaşım gibi hizmetlere rahat eriştiklerini ve toplum tarafından olumsuz bir tutumla karşılaşmadıklarını ifade etmektedirler.

Yok karşılaşmıyoruz hiçbir zorlukla ya da engelle çok şükür. Çok iyi karşılama yaparlar, çok ilgilenirler her yerde. (GA6, Kadın, 31)

Ancak; hizmetlere erişim hususunda katılımcılar çeşitli zorluklarla karşılaşmış ve bu zorluklar Yaşam Kalitesinin Nesnel Belirleyicileri temasının beşinci kategorisi olan “Hizmetlere Erişimde Yaşanan Engeller” temasını oluşturmuştur. Bu temada yoğun olarak bahsedilen alt kategoriler sosyal ve kültürel engeller ve bürokratik ve resmi engellerdir.

3.2.5.1. Sosyal ve Kültürel Engeller

Katılımcıların bir kısmı Türkçeyi yeterince iyi konuşamadıkları için resmî kurumlarda ve gündelik hayatlarında iletişimde zorlandıklarını ifade etmektedir. Bir katılımcı, dil bariyeri sebebiyle resmî kurumlarda yanlış anlaşılabilirliklerini ve bu durumun kendilerine yönelik ayrımcı tutumlara neden olabildiğini belirtmiştir:

... ben Türkçe bilmiyorum kızım da lise sınavına hazırlandığı için hep benimle hastaneye gelemiyor. Oğlum benle geliyor, birkaç gün önce karakola gittik sigortamızı kapattıkları için orada zar zor anlamaya çalıştık, raporu göstermeme rağmen beni yalancılıkla suçladılar işte sen hasta değilsin falan dediler. (GA16, Kadın, 40)

Bazı katılımcılar, hizmet aldıkları kurum ve kuruluşlarda, “yabancı” olmalarından kaynaklı olarak yaşadıklarını ve bu deneyimlerin kendilerine neler hissettirdiğini şöyle aktarmıştır:

Evet sürekli karşılaşıyoruz. İnsanlar sürekli laf söylüyorlar, kötü bakıyorlar. Onlara hak veriyorum, kendi ülkeleri olduğu için ama keşke yüzümüze karşı böyle söylemeseler, çok kötü hissediyorum. “Sen yabancısın, senin hakkın yok.” falan diyorlar, keşke diyorum yüzüme söylemeseler. Ama söylüyorlar yani. (GA7, Kadın, 38)

Göçmen bireyler arasında da aidiyet algısına dayalı farklılaşmaların olduğu görülmektedir. Özellikle Türkmen kökenli katılımcılar, zaman zaman Arap ya da başka etnik gruplara mensup bireyler sanıldıklarını ve bu durumun kendilerini rahatsız ettiğini dile getirmişlerdir. Bir katılımcı, kendilerine yönelik bazı önyargıların, Türkmen olduklarının bilinmemesinden kaynaklandığını ve bunun onları olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Aynı zamanda, kendisini diğer göçmen kişilerden farklı gördüğünü ifade ederek, Türkmen olmayan göçmenleri "yabancı" olarak nitelendirmiş ve kendisinin bu gruptan ayrıştığını vurgulamıştır:

Yabancı olduğumuz için hastane işleri bizim için çok sıkıntılı oluyor. Nereye gitsek, yabancıyız diye kötü muamele görüyoruz. “Niye geldiniz?”, “Geri gidin.” Gibi şeyler

söylüyorlar. Ama bilmiyorlar ki bir Türkmen'iz, yabancı değiliz ki. Keşke bize böyle davranmasalar. (GA31, Kadın, 35)

3.2.5.2. Bürokratik ve Resmi Engeller

Göçmen bireylerin Türkiye'de hizmetlere erişiminde yalnızca sosyal ve kültürel bariyerler değil, aynı zamanda bürokratik ve resmi engeller de önemli bir rol oynamaktadır. Katılımcıların en çok karşılaştıkları bürokratik zorluklar arasında sigorta sorunları ve kimlik problemleri öne çıkmaktadır.

Bazı katılımcılar, çalışma hayatına katılmalarına rağmen sigorta sistemine dahil olmama nedeniyle mağduriyet yaşadıklarını ifade etmektedir.

... Tek sıkıntı sigorta meselesi. Mesela bir fabrikada yabancı birine sigorta yapmaları için 10 tane Türk çalışması gerekiyor. Eşime de aynı şekilde olması gerekiyor belli bir sayıda Türk çalışacak sonra eşime sigorta yapacaklar. (GA15, Kadın, 35)

Hizmetlere erişim için kimlik sahibi olmak önem arz etmektedir. Kimlikle ilgili sorunlar, katılımcıların hizmetlere erişimlerinde önemli bir zorluk olarak öne çıkmıştır.

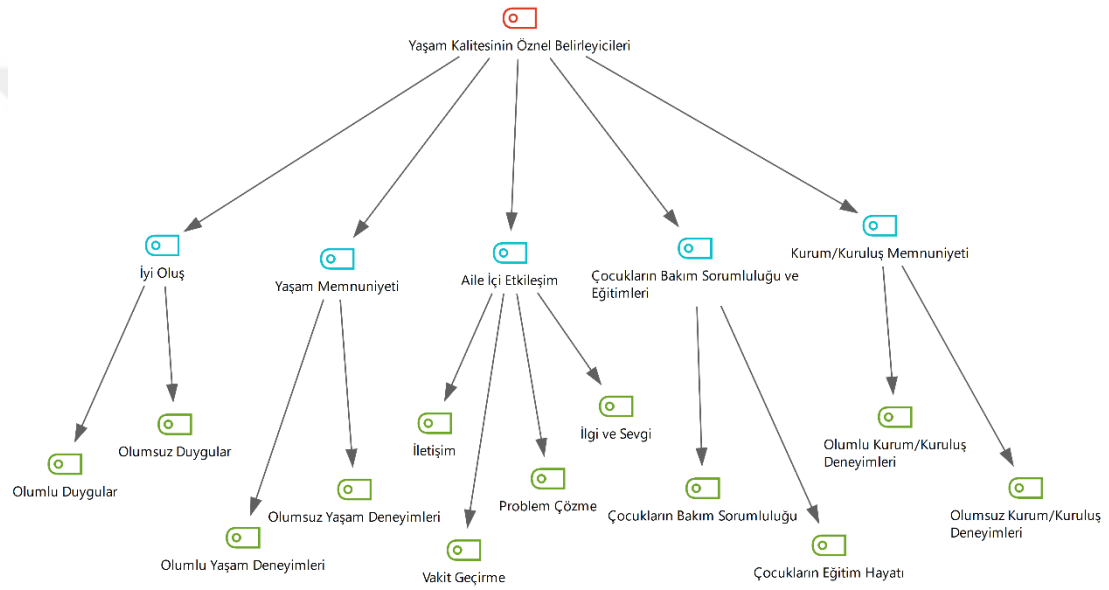
Kimliğimin burada geçersiz olması yüzünden, ben hastanelere gidemiyorum. Bu çok kötü bir şey. Bu kadar hasta biri olmasam sorun değil de bir sürü hastalığım var benim... (GA32, Kadın, 33)

Kimlik belgesiyle ilgili sorunlar nedeniyle çocuklarını okula kaydettirmekte zorluk yaşayan katılımcılar bu durumun kendileri için büyük bir stres kaynağı olduğunu dile getirmişlerdir. Eğitime erişememek, ebeveynler açısından hem çocuklarının akademik gelişimi hem de psikososyal iyi oluşları üzerinde olumsuz etkiler yaratan bir sorun olarak öne çıkmaktadır. Katılımcılar, özellikle kayıt süreçlerinde yaşanan belirsizliklerin ve reddedilme durumlarının, çocuklarının okula devam edememesine neden olduğunu belirtmiştir:

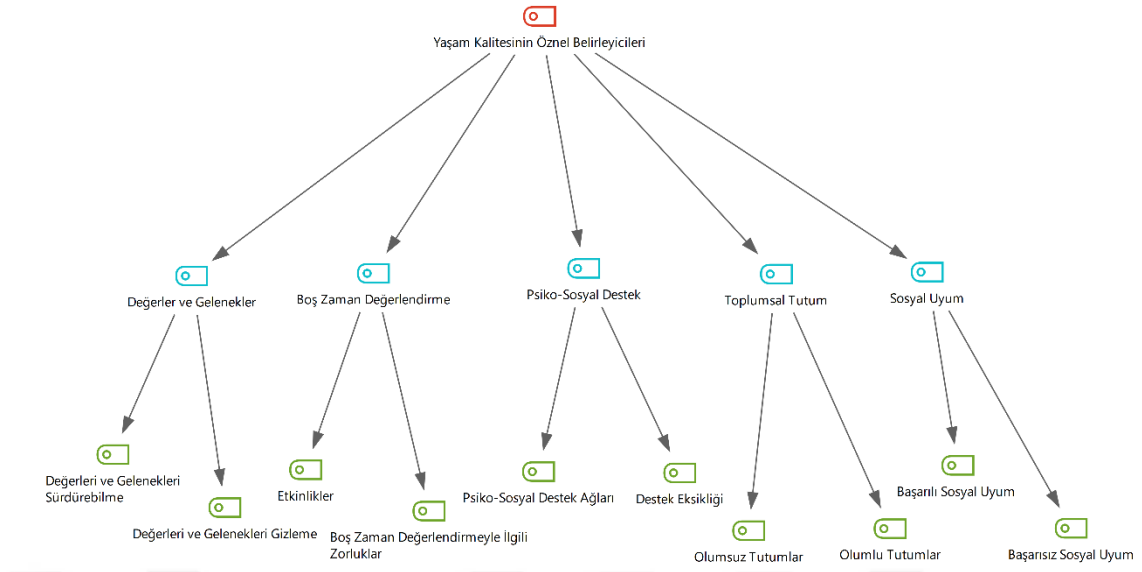
Çocuklarım okula gitsin istiyorum. Kayseri'de 3 sene okudular, biz buraya taşındıktan sonra okullar başlayalı 2 ay olmuştu, okula gittim kayıtlarını yaptırmaya ama almadılar okula... (GA20, Kadın, 44)

3.3. Yaşam Kalitesinin Öznel Belirleyicileri

Çalışmanın üçüncü teması “Yaşam Kalitesinin Öznel Belirleyicileri”dir. Bu temada, çalışmaya katılan bireylerin yaşam kalitesinin öznel belirleyicilerine ilişkin deneyimlerine yer verilmiştir. Katılımcıların yaşam kalitesinin öznel belirleyicilerine ilişkin deneyimleri; iyi oluş, yaşam memnuniyeti, aile içi etkileşim, çocukların bakım sorumluluğu ve eğitimi, kurum/kuruluş memnuniyeti, değerler ve gelenekler, boş zaman değerlendirme, psiko-sosyal destek, toplumsal tutum ve sosyal uyum şeklinde öne çıkmıştır. “Yaşam Kalitesinin Öznel Belirleyicileri” temasının kategorileri ve alt kategorileri Şekil 3.4’te sunulmaktadır.

Şekil 3.4. Yaşam kalitesinin öznel belirleyicileri temasının hiyerarşik kod-alt kod modeli

Şekil 3.4. Devam. Yaşam kalitesinin öznel belirleyicileri temasının hiyerarşik kod-alt kod modeli

3.3.1. İyi Oluş

Yaşam Kalitesinin Öznel Belirleyicileri temasının ilk kategorisi olan “İyi Oluş”un alt kategorileri; olumlu duygular ve olumsuz duygulardır.

3.3.1.1. Olumlu Duygular

Katılımcılar, Türkiye’de savaş ortamından uzak bir yaşam sürmenin verdiği huzur ve güven duygusunu sıkça vurgulamaktadır. Bireyler, huzur, güvenlik ve mutluluk gibi olumlu duygularını; özellikle savaştan ortamından uzaklaşmış olmanın sağladığı rahatlama ve Türkiye’de kendilerini güvende hissetmeleri üzerinden tanımladıkları gözlemlenmiştir.

Türkiye’de yaşadıkları ortamın, geldikleri ülkeye kıyasla çok daha güvenli olduğunu belirten katılımcılar, özellikle korku duygusunun geride kaldığına ve bundan memnun olduklarına vurgu yapmışlardır:

Vallahi burada iyiyiz. Burada olduğumuz sürece iyi olacağını düşünüyorum. Çünkü burada savaş yok, "Bomba düşer mi?" korkusu yok... (GA8, Kadın, 32)

Bir katılımcı; can korkusu ve çocuklarının başına bir şey gelecek korkusu yaşamadığı için huzurlu olduğunu şu ifadelerle dile getirmiştir:

... Irak'ta savaşlar, bombalar, can korkusuyla yaşıyorduk. Çocuklarımı oradan kurtarmak için kaçıp geldim zaten. Burada kafamızı yastığa koyduğumuzda çocuklarıma bir şey olur, başımıza bir şey gelir korkusu yok, bomba sesi yok huzurlu yatıp kalkıyoruz bu bile yeterli... (GA20, Kadın, 44)

Türkiye'de, savaş ortamından uzaklaşmanın verdiği rahatlamanın yanı sıra, mutlu hissettiklerini ve memlekete dönmek istemediğini belirten katılımcılar olmuştur.

... mutluyuz, vallahi memleketimde olduğumdan daha mutluyum burada. Memleketine gidebilirsin deseniz gitmem. (GA10, Kadın, 48)

Göç deneyimi; bireylerin yalnızca fiziksel bir yer değişimi değil, aynı zamanda psikolojik ve duygusal olarak da yeni bir ortama uyum sağlamayı içermektedir. Katılımcılar arasında Türkiye'yi, önceki yaşam koşullarıyla kıyaslandığında daha güvenli ve yaşanabilir bir yer olarak görenler bulunmaktadır. Özellikle savaş ve şiddet gibi nedenlerle göç etmiş bireyler için Türkiye, bu olumsuz koşullardan kurtulma ve daha iyi bir yaşam kurma fırsatı sunan bir ülke olarak algılanmaktadır. Bu algıyı en açık şekilde dile getiren katılımcılardan biri, Türkiye'yi "cennet" olarak tanımlayarak, burada yaşadığı olumlu değişimi şu sözlerle ifade etmiştir:

Valla burası bize cennet gibi geldi. Tek kelimeyle cennet diyebilirim. Burada sıkıntılarımız azaldı, yüzümüz güldü, can korkumuz kalmadı. Hayatımız kökten değişti burada. Cehennemden cennete geçmek gibi... (GA30, Erkek, 42)

3.3.1.2. Olumsuz Duygular

Katılımcıların mutsuzluklarını ifade ederken en sık vurguladıkları faktörler; ekonomik sıkıntılar, sosyal dışlanma, ayrımcılık ve belirsiz gelecek kaygısı olmuştur. Birçok katılımcı, Türkiye'de savaş ortamından uzaklaşmış olmalarına rağmen, maddi imkansızlıklar ve sosyal uyum sorunları nedeniyle mutlu olamadıklarını belirtmiştir.

Katılımcıların önemli bir kısmı, ekonomik imkansızlıkların kendilerini çaresiz hissettirdiğini ifade etmiştir. Geçim sıkıntısının yalnızca maddi zorluklara değil, aynı zamanda derin bir psikolojik yüke neden olduğu görülmektedir. Bir katılımcı, yaşadığı ekonomik çıkmazın onu intihar düşüncesine kadar sürüklediğini şu sözlerle aktarmıştır:

... (çocuklar) çok korkuyorlardı. Onların (çocukların) psikolojilerinin iyi olduğunu düşünmüyorum. Gerçi nasıl iyi olsun? Düzgün bir hayatımız yok ki. Ben de iyi değilim, geçim sıkıntısı yüzünden, “Acaba kendimi ve çocuklarımı evin içinde yaksam, ölüp kurtulsak...” diye bile düşündüm ama çocuklarıma baktım. Onlar benim ayakta durma sebeplerim. O kadar kötü bir noktaya geldim ki masum çocuklarımla ölmeyi bile düşündüm. (GA29, Kadın, 28)

Benzer şekilde, ekonomik sıkıntıların yarattığı stresin, sağlık sorunlarıyla ve çaresizlik duygularıyla birleştiğinde mutluluğu imkânsız hale getirdiğini ifade eden bir diğer katılımcı, şu sözleriyle bu durumu özetlemiştir:

... hep yabancı diye ayrımcılık yapılıyor. Bir yandan gelirin az oluyor, yetiştiremiyorsun. Bir yandan kendin hastasın, çile çekip duruyorsun. İşte o yüzden mutlu değilim. (GA7, Kadın, 38)

Bir katılımcı, çocuğunun sağlık sorunlarından kaynaklı zaman zaman kendini kötü hissettiğini aktarmıştır.

Ben bazen çocuğumun durumundan dolayı kötü oluyorum, yani bir dönem hep gözüm dolu geziyordum sürekli ağlamaya meyilliydim... (GA23, Kadın, 22)

Hem geçim sıkıntı hem yakınlarının kaybı nedeniyle psikolojik olarak ailecek zor zamanlar geçirdiklerini bir katılımcı şöyle belirtmiştir:

... kimseyi tanı mı yorduk, dil bil mi yorduk, geçim sıkıntısı yüzünden eşim çok kötüleşmişti hastaneye gitti ilaç kullandı, ben annem öldüğünde psikolojim bozuldu ben de ilaç kullandım... (GA27, Kadın, 40)

Katılımcılar arasında, göç ettikleri ülkede yabancı olarak görülmekten ve özellikle “Suriyeli” sanılmaktan duydukları rahatsızlığı ifade edenler bulunmaktadır. Sosyal dışlanma ve damgalanma hissi, bireylerin kendilerini güvensiz ve tedirgin hissetmelerine yol açmaktadır. Bir katılımcı, toplumsal olaylar sırasında “Suriyeli” sanılmaktan dolayı korku duyduğunu şu sözlerle dile getirmiştir:

Aslında biz burayı çok sevdik ama Suriyeliler bir şey yaptığında, dükkanlar falan yakıldığı zaman biz çok korkuyoruz, bizi de Suriyeli sanırlar, başımıza bir şey gelir diye. Bazen eşlerimize bile işe gitmeyin başınıza bir şey gelir diyoruz... (GA22, Kadın, 22)

Benzer şekilde, sürekli "Suriyeli" olarak olumsuz bir şekilde damgalandığını ve bu durumun kendisinde güvensizlik yarattığını belirten bir diğer katılımcı, şu ifadeleri kullanmıştır:

Yani çok güvende hissetmiyorum çünkü sürekli Suriyeli damgası yiyorum, sürekli dışlanıyorum, korkuyorum başıma bir şey gelecek diye. (GA29, Kadın, 28)

Bunun yanı sıra, bazı katılımcılar, günlük yaşamlarında çevrelerindeki insanları rahatsız etme korkusu yaşadıklarını belirtmişlerdir. Özellikle ev içinde yüksek sesin komşular tarafından rahatsız edici bulunabileceği endişesi, bireylerin kendilerini baskı altında hissetmesine neden olduğu gözlemlenmiştir:

Sadece, çocuklarımız erkek ya çok tartışıyorlar evde. Bizde komşular duyar, rahatsız olur diye korkuyoruz... (GA9, Kadın, 30)

3.3.2. Yaşam Memnuniyeti

Yaşam Kalitesinin Özel Belirleyicileri temasının ikinci kategorisi olan “Yaşam Memnuniyeti”nin alt kategorileri; olumlu yaşam deneyimleri ve olumsuz yaşam deneyimleridir.

3.3.2.1. Olumlu Yaşam Deneyimleri

Katılımcıların büyük bir kısmı, Türkiye’de yaşamaktan genel olarak memnun olduklarını belirtmiştir. Özellikle savaş ortamından uzaklaşmanın, iş imkanlarına erişebilmenin ve çalışma fırsatına sahip olmanın memnuniyetlerini artırdığı görülmektedir. Göç öncesinde, özellikle ekonomik ve sosyal statüleri nedeniyle iş bulmakta zorlandıklarını belirten bazı katılımcılar, Türkiye’de daha iyi bir yaşam sürdürebildiklerini ifade etmiştir.

Örneğin, Irak’tan gelen bir katılımcı, göç öncesinde yaşadığı işsizlik sorununu ve Türkiye’de bu durumun değiştiğini şu sözlerle aktarmaktadır:

Bizim memlekete bakınca burası çok iyi. Burada iyiyiz mesela Irak'ta her şey vardı ama sadece memurlar, askerler çalışabiliyordu. Bizim gibi okumamışlar çalışamıyordu, benim eşim ortaokula kadar okumuş, çalışamıyordu, çok zorluk çekiyorduk. Sonra savaş

kopunca, hemen buraya gelmek zorunda kaldık. Savaş olmasaydı ve biz buraya gelmeseydik Irak'ta iş bulamazdı. (GA6, Kadın, 31)

Katılımcılar, Türkiye'ye olan memnuniyetlerini yalnızca ekonomik imkanlarla değil, aynı zamanda çocuklarının bu ülkede büyümüş ve buraya uyum sağlamış olmalarıyla da ilişkilendirmiştir. Özellikle göçmen çocukların Türkiye'de sosyalleşmesi, eğitim alması ve buraya aidiyet geliştirmesi, geri dönüş düşüncesine mesafeli yaklaşımlarına neden olmaktadır. Bu durumu aktaran bir katılımcı, çocuklarının Türkiye'ye olan bağlılığını şu şekilde ifade etmiştir:

... Mesela çocuklarla bazen oturup konuşuyoruz "Memlekete dönelim mi?" diye soruyoruz ama çocuklar istemiyor. "Anne vallahi biz burayı çok sevdik, memlekete gitmek istemiyoruz." diyorlar. Buraya alıştılar küçüklerin hepsi, zaten burada büyüdü onlar, buraya alışkınlar. Büyükler de sıkıntı olmadığı sürece burada yaşamak istiyor. (GA14, Kadın, 41)

3.3.2.2. Olumsuz Yaşam Deneyimleri

Katılımcıların yaşam memnuniyetini olumsuz etkileyen temel faktörler arasında ekonomik sıkıntılar, hayat pahalılığı ve sosyal dışlanma öne çıkmaktadır. Katılımcılar, Türkiye'ye geldiklerinde başlangıçta daha iyi yaşam koşullarına sahip olduklarını belirtirken, son dönemde artan ekonomik zorlukların ve toplumsal algının değişmesinin yaşam kalitelerini olumsuz etkilediğini ifade etmişlerdir.

Özellikle temel ihtiyaçları karşılamakta yaşanan güçlükler, bireylerin yaşamdan duydukları memnuniyeti azaltmaktadır. Bir katılımcı, ekonomik zorlukların günlük hayatlarına olan etkisini şu sözlerle ifade etmiştir:

Ama şu pahalılık var ya, bizi çok etkiliyor. Para yetirmeye çalışmaktan, ödemeleri yapmaya çalışmaktan, giderleri karşılamaya çalışmaktan çok yorulduk. Para yüzünden memnun değiliz. Çocuklar küçük, bir sürü ihtiyaçları var, benim kazancımla olmuyor ki. Yetmiyor yani, mümkün değil. Evin giderleri var, kirası var, faturaları var, var da var. Yetmeye çalışıyorum ama çok zor. (GA3, Erkek, 28)

Ekonomik zorlukların yanı sıra, katılımcılar toplumsal dışlanma ve ayrımcılık deneyimlerinin de yaşam memnuniyetlerini olumsuz etkilediğini dile getirmiştir. Türkiye'ye ilk geldiklerinde daha rahat hissettiklerini belirten bazı katılımcılar, zaman içinde göçmen

nüfusuna yönelik algının değişmesiyle birlikte, daha fazla ayrımcılığa maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bir katılımcı, bu değişimi şu sözlerle aktarmaktadır:

İlk geldiğimizde çok rahat yaşıyorduk ... O zamanlar bu kadar pahalı değildi ev kiralari şimdi çok arttı ve artık çok göze batıyoruz Suriyeli olduğumuzdan sürekli laf ediyorlar. (GA28, Kadın, 48)

3.3.3. Aile İçi Etkileşim

Aile içi etkileşim, yaşam kalitesini anlamak açısından önemli bir konudur. Ancak görüşmeler sırasında katılımcıların, özellikle aile içi iletişim ve ilişkiler hakkında detay vermekten kaçındıkları gözlemlenmiştir. Katılımcıların büyük bir kısmı, aile içi ilişkilerini "normal", "herkes gibi", "neyini anlatayım, işte aile" gibi kısa ve genel ifadelerle tanımlamışlardır. Bu durumun, aile içi ilişkilerin özel bir alan olarak görülmesi ve bireylerin bu konuyu dışarıya anlatmak istememesiyle ilişkili olduğu görülmektedir.

Yaşam Kalitesinin Özel Belirleyicileri temasının üçüncü kategorisi olan “Aile İçi Etkileşim”in alt kategorileri; iletişim, vakit geçirme, problem çözme ve ilgi ve sevgidir.

3.3.3.1. İletişim

Katılımcılar, aile içi iletişimlerinin genel olarak sağlıklı olduğunu belirtmişlerdir. Eşler arasındaki iletişimin karşılıklı anlayış ve uzlaşma çerçevesinde sürdüğünü ifade eden katılımcılar, olası anlaşmazlıkları konuşarak çözdüklerini dile getirmiştir. Bir katılımcı, eşiyle olan iletişimini şu sözlerle aktarmaktadır:

Eşimle beraber konuşarak çözüyoruz, ben hatalıysam ben özür diliyorum o hatalıysa o özür diliyor, her şeyimizi konuşarak hallediyoruz. (GA23, Kadın, 22)

Katılımcılar, aile içi iletişimlerini tanımlarken genellikle "normal" ve "herkes gibi" ifadelerini kullanarak, iletişim dinamiklerinin olağan bir aile yapısı içinde işlediğini vurgulamışlardır. Bu durumu ifade eden bir katılımcı, ailesiyle olan ilişkisini şu şekilde açıklamaktadır:

Yani iyi, normal yani, herkes gibi. Her aile gibi. Çocuklarla iyiyiz, hanımla iyiyiz. Bir sıkıntımız yok. (GA5, Erkek, 36)

Aile içi iletişimde ebeveynlerin çocuklarıyla ilişkisi de önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Katılımcılar, çocuklarıyla sürekli iletişim halinde olduklarını ve onları yönlendirme, nasihat verme ve “terbiye etme” süreçlerini vurgulamışlardır. Bir katılımcı, çocuklarıyla olan ilişkisini şu sözlerle ifade etmektedir:

Güzel, ben onlarla sürekli konuşuyorum nasihat veriyorum, terbiye veriyorum, uyarıyorum onları başlarına bir şey gelmesin diye. (GA20, Kadın, 44)

3.3.3.2. Vakit Geçirme

Katılımcılar, günlük yaşamlarında aileleriyle vakit geçirdiklerini belirtmiş olmakla birlikte, bu zamanın çoğunlukla ev içinde geçtiğini ifade etmişlerdir. Aile bireyleri, günlük rutinlerini büyük ölçüde ev içi aktivitelerle sürdürmekte; ebeveynler ev işleri ve iş hayatı ile meşgul olurken, çocuklar oyun oynama, televizyon izleme veya ders çalışma gibi aktivitelerle vakit geçirmektedir. Bir katılımcı, ailesinin günlük rutinini şu sözlerle anlatmaktadır:

Ben ev işlerini yapıyorum, çocuklar oyun oynuyor, televizyon izliyorlar, telefona bakıyorlar. Babaları gelince yemek yiyoruz, biraz sohbet ediyoruz hep birlikte. Ödevi olan ders çalışıyor. Hepimiz uyuyoruz sonra... (GA1, Kadın, 37)

Katılımcılar, özellikle çalışma koşulları nedeniyle ailece vakit geçirme konusunda kısıtlı imkanlara sahip olduklarını belirtmiştir. Özellikle uzun çalışma saatleri, ebeveynlerin çocuklarıyla yeterince zaman geçirememesine neden olduğu ve bu durumun, aile içi etkileşimi sınırlayabildiği görülmektedir. Çalışma hayatının günlük aile yaşamına etkisini dile getiren bir katılımcı, bu durumu şöyle ifade etmiştir:

Ben zaten sabah işteyim, işten gelince de direkt yatıyorum. Eşimde çocukları tek başına dışarı çıkartamıyor hepimiz evdeyiz. (GA19, Erkek, 34)

Benzer şekilde, çalışma saatlerinin sınırlayıcı etkisine rağmen, bazı aileler birlikte vakit geçirebildikleri nadir zamanları değerlendirmeye çalıştıklarını ifade etmiştir. Haftalık izin günlerinin ailece vakit geçirmek için önemli bir fırsat sunduğunu belirten bir katılımcı, günlük rutinlerini şu şekilde açıklamaktadır:

Kocam haftada sadece 1 gün izinli, kahvaltımızı hep birlikte yapıyoruz. Gidiyoruz alışveriş yapıyoruz sonra, pazara falan gidiyoruz. Birlikte böyle vakit geçiriyoruz yani. (GA2, Kadın, 33)

Katılımcılar, vakit geçirme açısından ev içi aktivitelerin yanı sıra, yeşil alanlarda zaman geçirmeyi de tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Özellikle park gibi açık alanların, ailece vakit geçirmek için önemli bir sosyal alan sunduğu ifade edilmiştir. Parkta zaman geçirmenin aile içi iletişimi güçlendirdiğini vurgulayan bir katılımcı, bu deneyimini şu sözlerle aktarmaktadır:

Parka gidiyoruz abla dediğim gibi, seviyoruz parka gitmeyi. Hanım bir şeyler hazırlıyor ufak tefek, oturuyoruz onları yiyoruz falan. Güzel oluyor yani. (GA5, Erkek, 36)

3.3.3.3. Problem Çözme

Katılımcılar, büyük bir problemle karşılaşmadıklarını veya karşılaştıkları sorunları birlikte hareket ederek çözdüklerini ifade etmişlerdir. Genellikle eşler arasında iş bölümü yapılmakta, maddi ve dışsal sorunlarla erkekler ilgilenirken, çocuklarla ilgili meselelerde kadınların daha fazla sorumluluk aldığı görülmektedir.

Şimdiye kadar büyük bir problemle karşılaşmadık. Kocam eğer işte bir sıkıntı yaşarsa bırakıyor, başka yerde işe başlıyor. Hep beraber çözüyoruz sorunları. Mesela çocukların okulunda bir problem olsa ben gidiyorum ama kocamın da haberi oluyor mutlaka. Kocamdan onay alıyorum, ona göre yapıyorum. Her şeyden haberdar ediyorum onu. Ne zaman ben yapamazsam kocam devreye giriyor. (GA1, Kadın, 37)

Benzer şekilde, aile içinde geleneksel iş bölümü çerçevesinde erkeklerin dışsal sorumlulukları üstlendiği ve ekonomik problemlerin çözümüne odaklandığı görülmektedir. Bir katılımcı, bu iş bölümünü şu sözlerle ifade etmektedir:

Valla abla karım zaten çocuklara bakıyor, ben dışardaki işleri hallediyorum. Para kazanıyorum, ödenecekleri ödüyorum. Çok da bir problemimiz çıkmıyor yani, öderken zorlanabiliyorum işte, ek iş falan hallediyorum bir şekilde. (GA3, Erkek, 28)

Katılımcılar, aile içindeki sorunları genellikle konuşarak çözdüklerini ifade etmişlerdir. Özellikle çocuklarla ilgili yaşanan problemlerde, ebeveynlerin birbirleriyle

iletişim halinde olduğu ve ortak bir karar mekanizması geliştirdikleri görülmektedir. Bu durumu açıklayan bir katılımcı, eşleriyle sorunları nasıl çözdüklerini şu sözlerle dile getirmektedir:

En ufak sıkıntıda bile eşimle beraber konuşup çözeriz. Mesela çocuklarımızın okulunda bir sorun çıktı ben hemen eşime anlatırım ikimiz konuşuruz, eğer bizim çocuğumuz bir şey yaptıysa hemen özrümüzü dileriz. (GA6, Kadın, 31)

Bazı katılımcılar, aile içinde yaşanan sorunların çözümünde geniş aile bireylerinin de devreye girdiğini belirtmiştir. Özellikle ebeveynler ve kayınvalideler gibi büyük aile üyelerinin, aile içi anlaşmazlıklarda arabulucu rolü üstlenebildiği görülmektedir. Bu durumu dile getiren bir katılımcı, aile büyüklerinin sürece dahil olmasını şu şekilde açıklamaktadır:

Evde kendi aramızda sorun olduğunda annelerimiz araya girer, yardımcı olur. (GA21, Kadın, 33)

3.3.3.4. İlgı ve Sevgi

Katılımcılar, ilgi ve sevgiyi fiziksel bakım, duygusal destek ve evdeki rutinleri yerine getirme yoluyla gösterdiklerini ifade etmişlerdir. Özellikle ebeveynlerin çocuklarına yönelik ilgileri, temel ihtiyaçlarını karşılamak, onlara zaman ayırmak ve günlük yaşamlarını kolaylaştırmak üzerinden şekillenmektedir. Bir katılımcı, çocuklarına gösterdiği ilgiyi şu sözlerle aktarmaktadır:

Çocuklarıma yemek yapıyorum, onları giydiriyorum. Her şeylerini ben yapıyorum. Geçen gün oğlum şey dedi; "Evde tek çalışan annem.", onları ben çok yormam her şeylerini ben yaparım. En küçük çocuğum su vermem için beni çağırır, mutfığa gelip kendi almaz, götürür veririm mesela. Babaları dışardan istenenleri getirir, o dışardaki işleri bitirir. (GA1, Kadın, 37)

Katılımcılar, eşlerine gösterdikleri ilgiyi ve sevgiyi genellikle evdeki sorumlulukları yerine getirme üzerinden tanımlamaktadır. Aile içindeki rollerin belirgin olduğu ve eşlerin birbirlerine yönelik desteklerini bu roller çerçevesinde gösterdikleri anlaşılmaktadır. Bir katılımcı, eşine olan ilgisini şu sözlerle açıklamaktadır:

Nasıl gösterelim işte ben yemek yapıyorum, evi temizliyorum ... Kocam da sağ olsun çalışıp para getiriyor. (GA31, Kadın, 35)

3.3.4. Çocukların Bakım Sorumluluğu ve Eğitimleri

Yaşam Kalitesinin Özel Belirleyicileri temasının dördüncü kategorisi olan “Çocukların Bakım Sorumluluğu ve Eğitimleri”nin alt kategorileri; çocukların bakım sorumluluğu ve çocukların eğitim hayatıdır.

3.3.4.1. Çocukların Bakım Sorumluluğu

Çocuk bakım sorumluluğunun; büyük ölçüde anneler tarafından üstlenildiği, babaların ise ailenin maddi ihtiyaçlarını karşılamaktan sorumlu olduğu gözlemlenmiştir. Aile içinde geleneksel iş bölümünün baskın olduğu ve ebeveynlerin rolleri arasında net bir ayrım bulunduğu görülmektedir.

Özellikle erkek katılımcılar, yoğun çalışma temposu nedeniyle çocuk bakımına doğrudan dahil olamadıklarını, bu sorumluluğun büyük ölçüde eşleri tarafından yerine getirildiğini ifade etmiştir.

Valla ben zaten çok çalışıyorum, çok yoruluyorum, Kâğıt toplayıcılığı kolay bir iş değil. Çocuklarla hep hanım ilgileniyor, ben genelde işten eve gidip yatıyorum abla. Napayım, zor halimiz. (GA5, Erkek, 36)

Ben kazanıyorum ... Çocuklarıma karım bakıyor, evle karım ilgileniyor, ben de para getiriyorum. (GA30, Erkek, 42)

Benzer şekilde, kadın katılımcılar, çocukların tüm bakım sorumluluğunu üstlendiklerini ve günlük yaşamlarının büyük bir kısmının bu görevler etrafında şekillendiğini ifade etmiştir. Bir katılımcı, bu sorumluluğu şu sözlerle dile getirmiştir:

Çocuklarla ben ilgileniyorum zaten. Yemekleri olur, ihtiyaçları olur, onların hepsi bende. (GA2, Kadın, 33)

3.3.4.2. Çocukların Eğitim Hayatı

Katılımcılar, çocuklarının eğitim hayatına büyük önem verdiklerini ve onların akademik başarısını desteklemek için çaba gösterdiklerini ifade etmişlerdir. Göçmen aileler için eğitim, çocuklarının gelecekte daha iyi bir yaşam standardına ulaşmaları açısından kritik bir unsur olarak görülmektedir. Katılımcılar, çocuklarının başarılı olmalarını arzuladıklarını ve onları desteklemek için çeşitli yöntemler benimsediklerini belirtmişlerdir.

Çocuklarının akademik başarısından memnuniyet duyan katılımcılar, eğitimin onlar için bir gelecek garantisi sunduğunu düşünmektedir. Bir katılımcı, çocuklarının eğitimini destekleme motivasyonunu şu şekilde açıklamaktadır:

Eğitimleri gayet iyi şu anda böyle devam ederler inşallah. Onlar için çabalıyoruz, onlar okusunlar, bir iş güç sahibi olup bizim gibi olmasınlar istiyoruz. (GA5, Erkek, 36)

Benzer şekilde, çocuklarının akademik başarılarıyla gurur duyan ebeveynler, onların öğretmenleri tarafından takdir edilmesini ve geleceğe dair yüksek hedefler belirlemelerini olumlu bir gelişme olarak görmektedir. Bu durumu dile getiren bir katılımcı, oğlunun eğitim sürecini şu sözlerle ifade etmektedir:

...hepsi okula gidiyor, çok iyi çok şükür. Oğlum bu sene takdir aldı doktor olmak istiyor. Hocaları da çok memnun ondan, onu örnek öğrenci olarak gösteriyor, bu bizi gururlandırıyor... (GA15, Kadın, 35)

Özel gereksinimi olan çocukların eğitim süreci de ebeveynler için önemli bir konu olarak öne çıkmaktadır. Engelli bir çocuğa sahip olan bir katılımcı, çocuğunun eğitimde gösterdiği gelişimi şu şekilde aktarmaktadır:

Üç tanesi okula gidiyor, başarıları çok iyi. Engelli oğlum da gidiyor, devlet onu evden arabayla alıyor sonra geri getiriyor. Eskiden kalem bile tutamazdı şimdi kalemi tutabiliyor, çabalıyor çok şükür. (GA27, Kadın, 40)

Katılımcılar, çocuklarının eğitim süreçlerine aktif olarak dahil olduklarını ve onlara destek olmak için çaba gösterdiklerini belirtmiştir. Katılımcılardan biri; evdeki eğitim desteğinin, genellikle anne ve babalar arasında iş bölümü yapılarak sağlandığını aktarmıştır.

İki çocuğum okula gidiyor, ilkokula burada başladıkları için çok çabuk alıştılar. Başarıları iyi, okul işleriyle ben ilgilenirim, karım ev ödevlerine yardım eder, o da ilgilenir. Çocuklarımızı olabildiğince, elimizden geldiğince desteklemeye çalışıyoruz. Okutmaya çalışıyoruz, eğitim hayatlarını önemsiyoruz, anneleri çok ilgileniyor o konuda. (GA4, Erkek, 33)

Ancak, bazı ailelerde ebeveynlerin dil bariyeri nedeniyle çocuklarının eğitime doğrudan katkı sağlayamadıkları görülmektedir. Bu gibi durumlarda, kardeşler veya komşular eğitim desteği sağlayan önemli aktörler haline gelmektedir. Bir katılımcı, bu destek mekanizmasını şu şekilde açıklamaktadır:

Ben Türkçeyi çok iyi bilmediğim için, büyük oğlum kardeşlerine yardım ediyor ödevlerinde. (GA2, Kadın, 33)

Benzer şekilde, aile dışından destek alınan durumlar da söz konusudur:

Çocuklarımın eğitimi, notları falan hep iyi geliyor. Okul ödevlerine de komşularımız, arkadaşlarımız var onlar yardım ediyor. Çocuklar kendi aralarında yardımlaşıyorlar, hallediyorlar. (GA5, Erkek, 36)

Her ne kadar birçok katılımcı çocuklarının eğitim hayatından memnun olsa da, bazı aileler çocuklarının akademik başarısının düşük olduğunu veya eğitim sürecinde zorluklarla karşılaştıklarını belirtmiştir. Örneğin, bir katılımcı, oğlunun okula uyum sağlayamadığını şu sözlerle aktarmaktadır:

... Ama oğlanın durumu pek iyi değil, başarısı düşük, okulu sevmiyor... (GA30, Erkek, 42)

Bunun yanı sıra, dil bariyerleri, göçmen çocukların eğitim sürecinde karşılaştıkları en önemli engellerden biri olarak öne çıkmaktadır. Bir katılımcı, çocuklarının dil bilmemesi nedeniyle okulda zorlandığını ve bir çocuğunun okula gitmekten korktuğunu belirtmiştir:

Dört çocuğum var, üçü okula gidiyor. Diğeri okuldan korkuyor, gitmek istemiyor. Biz de göndermedik. Okula gidenler de Türkçeyi tam bilmedikleri için çok zorlanıyorlar o yüzden çok istekli gitmiyorlar. (GA18, Kadın, 34)

Bunun yanı sıra, dil bariyerinin ebeveynlerin çocuklarına akademik destek vermesini zorlaştırdığı da görülmektedir. Bir katılımcı, bu durumu şu şekilde belirtmektedir:

Yani başarılı olup olmadıklarına dair ne diyeceğimi bilmiyorum. Sınıfı geçiyorlar, benim için önemli olan bu. Ben Türkçeyi çok iyi bilmediğim için, büyük oğlum kardeşlerine yardım ediyor ödevlerinde. Kocam da ödevler konusunda pek ilgilenmiyor yani. (GA2, Kadın, 33)

Eğitim sürecinde karşılaşılan bir diğer önemli engel ise kimlik belgesi eksikliğidir. Göç sonrası resmi evrak eksiklikleri nedeniyle bazı çocukların okula kaydolamadığı görülmektedir. Bir katılımcı, bu sürecin çocuklarının eğitime nasıl zarar verdiğini şu sözlerle ifade etmektedir:

İlk buraya geldiğimizde kimliklerimiz yapılmadı o yüzden okula almadılar. Aslında gitmeleri gerekiyordu ama kimlikler çıkana kadar büyüdüler ... (GA14, Kadın, 41)

3.3.5. Kurum/Kuruluş Memnuniyeti

Yaşam Kalitesinin Öznel Belirleyicileri temasının beşinci kategorisi olan “Kurum/Kuruluş Memnuniyeti”nin alt kategorileri; olumlu kurum/kuruluş deneyimleri ve olumsuz kurum/kuruluş deneyimleridir.

3.3.5.1. Olumlu Kurum/Kuruluş Deneyimleri

Katılımcılar, kamu kurum ve kuruluşlarıyla olan etkileşimlerinden genel olarak memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Özellikle sağlık hizmetleri ve belediyeler, göçmenlerin en fazla temas kurduğu kurumlar arasında öne çıkmaktadır. Katılımcılar, bu kurumların sunduğu hizmetlerden faydalandıklarını ve genellikle olumlu deneyimler yaşadıklarını belirtmiştir.

Hastaneler, göçmenlerin en fazla ihtiyaç duyduğu kamu hizmetleri arasında yer almakta olup, katılımcılar sağlık hizmetlerine erişimin kendileri için kritik bir konu olduğunu vurgulamaktadır. Bir katılımcı, kamu hizmetleriyle ilgili genel memnuniyetini şu şekilde dile getirmektedir:

Valla abla bir tek hastaneleri biliriz, belediyeleri biliriz. Hepsi de iyi yani, kötü bir şey görmüyoruz, işlerimizi de halledebiliyoruz. (GA3, Erkek, 28)

Benzer şekilde, sağlık hizmetlerine erişimin göçmenler için en önemli unsurlardan biri olduğunu belirten bir diğer katılımcı, hastanelerden duyduğu memnuniyeti şu sözlerle aktarmaktadır:

Memnunuz, zaten en önemlisi hastane, ondan da çok memnunuz. (GA22, Kadın, 22)

3.3.5.2. Olumsuz Kurum/Kuruluş Deneyimleri

Bazı katılımcılar, kamu kurumlarından, özellikle de sağlık hizmetlerinden memnun olmadıklarını belirtmiştir. Memnuniyetsizliğin temel nedenleri arasında hastanelere erişim konusundaki maddi engeller, dil bariyeri ve kimlik eksikliği gibi faktörler öne çıkmaktadır. Göçmen bireylerin kamu hizmetlerinden tam anlamıyla faydalanamaması, sağlık hizmetlerine erişim başta olmak üzere çeşitli alanlarda mağduriyet yaşamalarına neden olmaktadır.

Katılımcılar, sağlık hizmetlerine erişimde en büyük zorluklardan birinin maddi engeller olduğunu ifade etmiştir. Ücretli sağlık hizmetlerine erişimin kısıtlı olması, özellikle düşük gelirli göçmen bireylerin hastane hizmetlerinden yeterince faydalanamamalarına yol açmaktadır. Bir katılımcı, yaşadığı mağduriyeti şu şekilde aktarmaktadır:

Hastane konusunda ben çok zorlanıyorum. Ücretler çok pahalı, para ödeyerek bakılamıyorum. Çocukları da götüremiyorum. Memnun olamıyorum yani bu konuda, mağdurum. (GA32, Kadın, 33)

Maddi engellerin yanı sıra, kimlik eksikliği nedeniyle sağlık hizmetlerinden yararlanamayan bireyler, bu durumun kendilerini olumsuz etkilediğini dile getirmiştir. Resmi belgelerin eksikliği, göçmenlerin yalnızca sağlık hizmetlerine değil, diğer kamu hizmetlerine erişimini de kısıtlayan bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Bu durumu dile getiren bir katılımcı, şu ifadeleri kullanmaktadır:

Kimlik olmadığı için muayene olamıyoruz o yüzden memnun değiliz. (GA18, Kadın, 34)

Bazı katılımcılar, kamu kurumlarındaki memnuniyetsizliklerinin yalnızca hizmetlere erişimle sınırlı kalmadığını, aynı zamanda personelin tutumlarından da olumsuz etkilendiklerini belirtmiştir. Katılımcılar, zaman zaman kamu görevlileri veya yerel halk tarafından dışlanma veya istenmeme hissi yaşadıklarını ifade etmektedir. Bir katılımcı, karşılaştıkları olumsuz tutumu şu sözlerle dile getirmektedir:

Kimi zaman memnunuz kimi zaman değiliz. Biliyorsunuz işte, bize gidin demeseler, niye buradasınız demeseler daha güzel olurdu her şey. Gittiğimiz yerlerde bunlarla karşılaşmak çok üzüyor bizi. (GA31, Kadın, 35)

Kurumlardaki hizmetlerden genel olarak memnun olduğunu belirten bir diğer katılımcı, ancak sosyal çevrede maruz kaldığı ayrımcı söylemlerin kendisini rahatsız ettiğini ifade etmektedir:

Yani... İnsanların lafları hariç memnunum. (GA29, Kadın, 28)

3.3.6. Değerler ve Gelenekler

Yaşam Kalitesinin Öznel Belirleyicileri temasının altıncı kategorisi olan “Değerler ve Gelenekler”in alt kategorileri; değerleri ve gelenekleri sürdürülebilirlik ve değerler ve gelenekleri gizlemedir.

3.3.6.1. Değerleri ve Gelenekleri Sürdürülebilirlik

Katılımcılar, Türkiye’de gelenek ve göreneklerini büyük ölçüde sürdürdüklerini ve kültürel kimliklerini ve değerlerini koruma noktasında ciddi bir engelle karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Göç ettikleri yeni ortamın, kültürel pratiklerini yaşatma açısından elverişli olduğunu ifade eden katılımcılar, özellikle düğünler, bayramlar ve diğer özel günlerde kendi geleneksel ritüellerini gerçekleştirme konusunda özgür hissettiklerini dile getirmiştir.

Bazı katılımcılar, Türkiye’deki kültürel yapının kendi gelenekleriyle büyük ölçüde örtüştüğünü ve bu nedenle uyum sağlamakta zorlanmadıklarını ifade etmektedir. Bir katılımcı, Türkiye ile kendi kültürü arasındaki benzerliği şu şekilde vurgulamaktadır:

Türkiye’yle gelenek ve göreneklerimiz çok yakın, farklı değil. (GA13, Erkek, 30)

Katılımcılar, düğün ve bayram gibi önemli günlerde kendi geleneklerine uygun törenler düzenleyebildiklerini belirtmiştir. Düğünlerin, hem kültürel kimliğin korunmasına hem de sosyal bağların güçlendirilmesine olanak sağladığı görülmektedir. Bu durumu açıklayan bir katılımcı, ailesinin düğün törenlerini geleneksel ritüellerine uygun şekilde gerçekleştirdiğini şu sözlerle ifade etmektedir:

Yaşıyoruz tabii ki. Kız kardeşlerim burada, Ankara'da evlendiler, düğünlerini kendimize uygun yaptık. Yemekli, halaylı mesela. Farklı oluyor biraz bizim düğünlerimiz Türklerin düğünlerinden ama yaptık yani kendi değerlerimize uygun, hiçbir sıkıntı olmadı. (GA1, Kadın, 37)

Bayram kutlamaları da katılımcılar için önemli bir gelenek olarak öne çıkmaktadır. Bayramların, sadece bireysel ya da aile içi bir ritüel olmanın ötesinde, göçmenlerin toplumsal aidiyet duygusunu güçlendiren önemli bir kültürel pratik olduğu görülmektedir. Bir katılımcı, bu süreci şu sözlerle aktarmaktadır:

Evet, yaşayabiliyoruz. Mesela bayramlarda orada çıktığımız gibi burada da çıkıp eğleniyoruz. (GA17, Kadın, 44)

Bazı katılımcılar, kültürel etkinliklerini yalnızca kendi aileleri içinde değil, aynı zamanda yerel halkla da paylaşılabildiklerini ifade etmiştir. Bu durum, göçmenlerin kültürel aidiyetlerini korurken aynı zamanda yerel halkla etkileşim kurmalarına da katkı sağlamaktadır. Bir katılımcı, Türkiye’de düzenledikleri düğünde belediyeden destek aldıklarını ve komşularını da davet ettiklerini şu sözlerle anlatmaktadır:

... geçenlerde düğünümüz vardı. Bizim düğünlerimiz sizin düğünlerinizden biraz farklı oluyor. Belediye, Allah razı olsun, hiçbir kuruş almadan bir düğün salonu ayarladı. Düğün salonunu tuttuk, nasıl istediğimizi söyledik, hepsini kendi isteğimize göre yaptık, kimse bir şey demedi. Düğünden önce “henna gecesi” yaparız biz, komşulardan yöneticiden falan izin aldık, onu da yaptık evimizde. Hatta komşular da geldi, hep beraber eğlendik. (GA6, Kadın, 31)

3.3.6.2. Değerleri ve Gelenekleri Gizleme

Bazı katılımcılar, gelenek ve göreneklerini açık alanlarda sergilemekten çekindiklerini ve kültürel pratiklerini daha çok özel alanlarda, özellikle ev ortamında veya kapalı etkinliklerde yaşatma eğiliminde olduklarını ifade etmişlerdir. Bu durum, göçmenlerin

toplumsal kabul görme, dışlanma veya olumsuz algılara maruz kalma endişesi nedeniyle kamusal alanda kültürel kimliklerini daha sınırlı bir şekilde ifade etmeyi tercih edebildiklerini göstermektedir.

Katılımcılar, kültürel pratiklerini tamamen terk etmediklerini, ancak bu gelenekleri daha çok güvenli ve özel alanlarda sürdürdüklerini belirtmiştir. Bir katılımcı, bu durumu şöyle ifade etmektedir:

Ev içindeyken yaşayabiliyoruz ya da mesela düğünlerimizde yaşayabiliyoruz ama dışarda yapmıyoruz. (GA7, Kadın, 38)

3.3.7. Boş Zaman Değerlendirme

Yaşam Kalitesinin Öznel Belirleyicileri temasının yedinci kategorisi olan “Boş Zaman Değerlendirme”de öne çıkan alt kategoriler; etkinlikler ve boş zaman değerlendirmeye ilgili zorluklardır.

3.3.7.1. Etkinlikler

Katılımcılar, boş zamanlarını genellikle aile bireyleriyle birlikte vakit geçirerek değerlendirdiklerini belirtmiştir. Aile içi etkileşimi artıran ve günlük hayatın stresinden uzaklaşmayı sağlayan aktiviteler, göçmen bireylerin sosyal yaşamlarında önemli bir yer tutmaktadır. Göçmenlerin boş zaman değerlendirme alışkanlıklarının büyük ölçüde ev içi etkinlikler, park ziyaretleri, alışveriş gibi rutin sosyal aktiviteler ve dini/sosyal etkinlikler çerçevesinde şekillendiği görülmektedir.

Katılımcılar, boş zamanlarının önemli bir bölümünü evde geçirdiklerini ve bu sürecin genellikle ev işleri, çocuklarla ilgilenme ve televizyon izleme gibi aktivitelerle şekillendiğini ifade etmişlerdir. Özellikle kadın katılımcılar, evde geçirilen zamanı daha çok çocuk bakımı ve günlük sorumluluklarla iç içe geçmiş bir süreç olarak tanımlamaktadır. Bir katılımcı, günlük boş zaman alışkanlıklarını şu şekilde dile getirmektedir:

Genelde evdeyiz. Ben ev işleriyle, çocuklarla ilgilenirim eşim işten gelince de beraber televizyon izleriz... (GA22, Kadın, 22)

Ev dışında vakit geçirilen alanlar arasında parklar öne çıkmaktadır. Katılımcılar, haftalık izin günlerinde ya da fırsat buldukça parklarda vakit geçirdiklerini, bu sürecin hem çocuklar hem de yetişkinler için rahatlatıcı bir aktivite olduğunu belirtmişlerdir. Piknik yapma ve çocuklarla birlikte vakit geçirme, park ziyaretlerinin temel motivasyonlarından biridir. Bir katılımcı, parklarda yapılan etkinlikleri şu şekilde aktarmaktadır:

Haftada 1 güz iznim var abla, onda da işte dedim ya parka falan çıkıyoruz. Güzel oluyor piknik yapması. Karım bir şeyler hazırlıyor yiyecek, kurabiye falan, onları yiyoruz piknikte, çocukların da hoşuna gidiyor. Başka çocuklar oynuyor parkta, onları izliyorlar, gelip çocukları seven oluyor. (GA3, Erkek, 28)

Parkların yalnızca piknik yapmak için değil, aynı zamanda fiziksel aktiviteler ve çocuklarla vakit geçirmek için de tercih edildiği görülmektedir:

... çocukları parka götürüyoruz, beraber bisiklet biniyoruz. (GA9, Kadın, 30)

Bazı katılımcılar için, alışverişin yalnızca temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik bir eylem değil, aynı zamanda bir sosyal etkinlik olduğu gözlenmiştir. Özellikle pazar ziyaretleri, aile bireylerinin birlikte zaman geçirdiği ve toplumsal etkileşim sağladığı bir alan olarak öne çıkmaktadır.

... Bazen de pazar kuruluyor alışveriş yapmaya gidiyoruz. (GA10, Kadın, 48)

Bunun yanı sıra, katılımcılardan biri sinema gibi sosyal etkinliklere katıldıklarını belirtmiştir.

Ailecek geziyoruz, kızlarla anneleri bazen sinemaya gidiyor. (GA24, Erkek, 57)

Dini ve kültürel etkinliklerin de boş zaman değerlendirme süreçlerinde önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Bir katılımcı, vakit geçirme alışkanlıklarını şu şekilde anlatmaktadır:

Akrabalarımızın yanına gideriz, parka gideriz, ben Kur'an kursuna giderim... (GA27, Kadın, 40)

3.3.7.2. Boş Zaman Değerlendirmeye İlgili Zorluklar

Katılımcıların boş zaman değerlendirmeyle ilgili karşılaştıkları en büyük zorluklardan biri, boş zaman bulamamaktır. Özellikle kadınlar, ev işleri, çocuk bakımı, hasta bakımı ve aile bireylerinin ihtiyaçlarını karşılamak gibi sorumluluklar nedeniyle kendilerine vakit ayıramadıklarını ifade etmişlerdir.

Benim boş zamanım olmuyor ki sürekli çocuklarla ilgileniyorum, evi temizliyorum, yemek yapıyorum, annem zaten hasta onla ilgileniyorum. Hiç boş kalmıyorum. (GA7, Kadın, 38)

Bazı kadın katılımcılar boş vakit bulsalar dahi bunu yine çocuklarıyla ilgilenerek geçirdiklerini ifade etmiştir:

Çok boş vaktim kalmıyor zaten ama boş kaldığımda hep çocuklarla ilgileniyorum. (GA14, Kadın, 41)

Çalışan katılımcılar, iş yoğunluğu nedeniyle boş zaman aktivitelerine katılım konusunda sınırlamalar yaşadıklarını belirtmiştir. Özellikle uzun çalışma saatleri, iş sonrası yorgunluk ve ev içi sorumlulukların devam etmesi, bireylerin kendilerine veya aileleriyle birlikte sosyal aktivitelere vakit ayırmalarını zorlaştırmaktadır. Bir katılımcı, çalışma hayatının boş zamanını nasıl etkilediğini şu şekilde ifade etmektedir:

Ben çalıştığım için çok boş zamanım olmuyor zaten. Genelde evdeyiz... (GA11, Kadın, 33)

Benzer şekilde, çalışan erkek katılımcılar, iş yükü nedeniyle aileleriyle sosyal aktivitelere katılma konusunda zorluk yaşadıklarını ifade etmektedir:

Aile olarak gidemiyoruz, çalıştığım için evde çok kalamıyorum... (GA13, Erkek, 30)

3.3.8. Psiko-Sosyal Destek

Yaşam Kalitesinin Öznel Belirleyicileri temasının sekizinci kategorisi olan “Psiko-Sosyal Destek”te öne çıkan alt kategoriler; psiko-sosyal destek ağları ve destek eksikliğidir.

3.3.8.1. Psiko-Sosyal Destek Ağları

Göçmen bireyler, sosyal çevreleriyle kurdukları ilişkilerin kendileri için önemli bir destek kaynağı olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılar, komşularıyla iyi ilişkiler geliştirdiklerini, aile ve akraba desteğinin günlük yaşamlarını kolaylaştırdığını ve çocuklarının sosyal çevreleri aracılığıyla yeni bağlantılar kurduklarını belirtmiştir. Bu psiko-sosyal destek ağları, göçmen bireylerin yalnız hissetmemelerini sağlamakta ve toplumsal uyum süreçlerini kolaylaştırmaktadır.

Katılımcılar, komşularıyla iyi ilişkiler içinde olduklarını ve bu ilişkilerden duydukları memnuniyeti dile getirmiştir. Komşuluk, yalnızca sosyal etkileşim için değil, aynı zamanda günlük yaşamda karşılaşılan pratik sorunların çözümünde de önemli bir destek mekanizması olarak görülmektedir. Bir katılımcı, komşularıyla kurduğu ilişkileri şu şekilde anlatmaktadır:

Valla yaşadığım apartman iyi, komşularımdan memnunum. Birbirimizi görünce selamlaşıyoruz, hâl hatır soruyoruz. Bu oturduğumuz yere taşınalı 1 yıl oldu, yemek yiyoruz mesela, kahve içiyoruz bazı zamanlar... (GA2, Kadın, 33)

Komşuların, sadece sosyal etkileşim için değil, aynı zamanda günlük hayatta karşılaşılan pratik sorunların çözümünde de önemli bir destek kaynağı olduğu görülmektedir.

Evet sürekli iletişim halindeyiz. Mesela geçen düğünlerimize çağırdık, geldiler beraber eğlendik. Hep birbirimize yardımcı oluruz. Şu an mesela anahtarımı unutmuşum, komşuya söyleyeceğim, o açacak bana kapıyı. (GA6, Kadın, 31)

Bazı katılımcılar, komşularıyla kurdukları güven ilişkisine vurgu yaparak, göç ettikleri toplumda kabul edilmekten duydukları memnuniyeti dile getirmiştir. Bu durum, aidiyet duygusunun güçlenmesini ve sosyal uyumun kolaylaşmasını sağlamaktadır. Bir katılımcı, komşularıyla olan güven ilişkisini şu şekilde aktarmaktadır:

... görüşüyoruz sürekli, bizi çok seviyorlar, güveniyorlar. Hatta bir komşum evinin yedek anahtarını bize verdi; evini kir alıyor bir gelen, görmek isteyen olursa diye hani evin anahtarını verebilecek kadar güveniyorlar. Bizde onları çok seviyoruz bu zamana kadar bize hiç ayrımcılık yapmadılar arkadaş olduk hepsiyle çok şükür... (GA15, Kadın, 35)

Göçmen bireyler, çocuklarının okul arkadaşlarının ebeveynleriyle güçlü ilişkiler kurarak sosyal destek ağlarını genişlettiklerini ifade etmiştir. Bu bağlar, özellikle günlük yaşamda duygusal ve pratik destek sağlamada önemli bir yer tutmaktadır. Bir katılımcı, bu sosyal bağın kendisi için ne kadar değerli olduğunu şu şekilde dile getirmektedir:

Büyük oğlumun arkadaşının annesi var. Benim en iyi arkadaşım, ne olsa onu ararım, hep yardımcı olur bana, hep konuşuruz, her zaman yanımda olur. (GA8, Kadın, 32)

Bunun yanı sıra, okul etkinlikleri ve sosyal organizasyonlar, göçmen ailelerin toplumla bütünleşmesini sağlayan bir diğer unsur olarak öne çıkmaktadır. Bir katılımcı, okul aracılığıyla kurduğu ilişkileri şu sözlerle aktarmaktadır:

Mesela çocukların okul arkadaşların anneleriyle de arkadaşız, onlarla piknik falan yapıyoruz. Okuldaki etkinliklere de katılıyoruz. Zaten Türkmen olduğumuz için, burada yaşarken zorlanmıyoruz. (GA1, Kadın, 37)

Göçmen bireyler için en önemli psiko-sosyal destek ağlarından biri de aile ve akrabalarıdır. Aile bireyleri, yalnızca duygusal destek sağlamakla kalmayıp, günlük yaşamda karşılaşılan pratik zorlukların aşılmasına da yardımcı olmaktadır. Katılımcılar, aile üyelerinin her an yanlarında olduğunu ve ihtiyaç duyduklarında hemen destek sağladıklarını dile getirmiştir. Bir katılımcı, ailesinin sunduğu desteği şu sözlerle ifade etmektedir:

...Anneler falan burada zaten hep birbirimize yardımcı oluruz. Büyük bir şey olmasına gerek yok, eşimle küçük bir tartışmada bile hemen dayım, annem, ablam yardıma koşar, hep destekleri hazır. Ya da mesela iş uzadığında annemi ararım; “Annecim çocukları alıp eve götürür müsün, işten geç çıkacağım” derim, alır götürür hemen. Hemen destek hazır. Aynı şekilde bizde onlara yardımcı oluruz. (GA6, Kadın, 31)

Akraba ve arkadaşların katılımcılar için yalnızca günlük yaşamda değil, aynı zamanda duygusal anlamda da önemli bir destek kaynağı olduğu görülmektedir. Bu durum, bireylerin toplumsal izolasyondan kaçınmasına ve aidiyet duygusunun güçlenmesine katkı sağlamaktadır. Bir katılımcı, bu dayanışmayı şu sözlerle özetlemektedir:

Annem, babam, ablam, kardeşlerim ve arkadaşlarım var burada. Canımız sıkkın olunca, moralimiz bozuk olunca onların kapısını çalarız. Mutluluğu, kötülüğü, üzüntüyü hep beraber yaşarız çevremizle. (GA2, Kadın, 33)

Bunun yanı sıra, ekonomik sıkıntıların olduğu durumlarda da aile desteğinin kritik bir rol oynadığı görülmektedir. Bir katılımcı, annesinden aldığı temel ihtiyaç desteğini şu şekilde dile getirmektedir:

Annem burada sürekli görüşüyorum onunla ...yemeğimizi falan annemde yiyoruz sonra kendi evime çıkıyorum çünkü benim evimde çocuklarımı besleyebileceğim bir şey yok. (GA29, Kadın, 28)

3.3.8.2. Destek Eksikliği

Göçmen bireyler, sosyal destek ağlarının zayıflığının, yalnızlık ve dışlanmışlık hissini artırdığını ifade etmiştir. Özellikle akrabalarının göç ettikleri ülkede bulunmaması, dil bariyeri nedeniyle komşularla güçlü ilişkiler kuramamak ve aile içi çatışmalar gibi faktörler, bireylerin destek mekanizmalarından yoksun kalmasına neden olmaktadır. Sosyal destek eksikliğinin, bireylerin hem duygusal hem de pratik günlük yaşam süreçlerinde zorluk yaşamasına yol açtığı gözlenmiştir.

Bazı katılımcılar, akrabalarının memleketlerinde kalması veya göç ettikleri ülkeden geri dönmesi nedeniyle kendilerini yalnız hissettiklerini belirtmiştir. Akraba desteğinden mahrum kalmak, göçmen bireylerin sosyal bağlarının zayıflamasına ve karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmalarını daha da güçleştirmektedir. Bir katılımcı, ailesinin Musul'a dönmesiyle yalnız kaldığını şu sözlerle ifade etmektedir:

... 1 yıl önce buradaki bütün akrabalarımız Musul'a döndü, burada yalnız kaldık... (GA21, Kadın, 33)

Benzer şekilde, başka bir katılımcı, ailesinin Irak'ta kalmasının, kendisinin onlarla karşılıklı destek sağlayamamasına neden olduğunu dile getirmektedir:

Burada akrabalarımız yok, hepsi Irak'ta. Bu yüzden onlarla konuşup birbirimize destek olamıyoruz. (GA13, Erkek, 30)

Bazı katılımcılar, dil bilmedikleri için komşularıyla güçlü sosyal ilişkiler kuramadıklarını ve bu durumun onları sosyal olarak izole ettiğini belirtmiştir. Dil bariyeri, yalnızca sosyal ilişkileri değil, aynı zamanda günlük yaşamda destek mekanizmalarına erişimi de kısıtlayan bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

Ben Türkçe bilmediğim için (komşularla) çok görüşmüyorum, genelde evdeyim...
(GA16, Kadın, 40)

...(komşularla) arada görüşüyoruz ben dil bilmediğim için çok iletişim kuramıyorum. (GA17, Kadın, 44)

Bazı katılımcılar ise, aile içi sorunlar nedeniyle yakın akrabalarıyla görüşemediklerini ve bu durumun kendilerini yalnız hissettirdiğini belirtmiştir. Aile içi anlaşmazlıklar, göç sürecinde yaşanan ekonomik ve duygusal streslerle birleşerek bireylerin destek ağlarını daha da zayıflatabilmektedir. Bir katılımcı, aile içi bir miras meselesinin ilişkilerini nasıl etkilediğini şu şekilde dile getirmektedir:

Burada bacılarım var ama görüşmüyoruz. Irak'ta babamın evi vardı, o satıldı, bazı tartışmalar oldu. O zamandan beri konuşmuyoruz. (GA20, Kadın, 44)

3.3.9. Toplumsal Tutum

Yaşam Kalitesinin Öznel Belirleyicileri temasının dokuzuncu kategorisi olan "Toplum Tutum"da öne çıkan alt kategoriler; olumsuz tutumlar ve olumlu tutumlardır.

3.3.9.1. Olumsuz Tutumlar

Katılımcılar, günlük yaşamlarında "yabancı" kimlikleri nedeniyle ayrımcılığa maruz kaldıklarını belirtmiştir. Bu durumun, onların toplumdan dışlanmış hissetmelerine ve sosyal ilişkilerinde güvensizlik duymalarına neden olduğu gözlenmiştir. Ayrımcı söylemler ve dışlayıcı tutumlar, özellikle son yıllarda artan toplumsal gerilimlerle birlikte daha belirgin hale gelmiştir. Göçmen bireyler, yalnızca sözlü ayrımcılığa maruz kalmakla kalmayıp, kamusal alanlarda ve kamu hizmetlerinden yararlanırken de ötekileştirildiklerini ifade etmiştir.

Özellikle "Neden geldiniz?", "Niye ülkenizde savaşmadınız?", "Ne işiniz var burada?" gibi ifadeler, göçmen bireylerin varlıklarının sorgulanmasına neden olmakta ve onların topluma ait olmadıkları hissini güçlendirmektedir. Bir katılımcı, bu durumu şu şekilde aktarmaktadır:

İlk günler şimdiki gibi değildi, şimdiye göre biraz daha iyiydi. Çünkü o zaman bile yabancı diye ayrımcılık yapmıyorlardı. Şimdi gittiğim her yerde ayrımcılık yapılıyor, yabancı

diye. "Neden geldiniz?", "Niye ülkenizde savaşmadınız?", "Neden gitmiyorsunuz?", "Ne işiniz var burada?" diye soran çok oluyor. Çok kötü hissediyorum kendimi, çok. Hiçbir şey demiyorum, karşılık vermiyorum. Diyecek bir şeyim de yok. Desem ne olacak ki? Desem, daha çok kızacak, kavga çıkacak. Olay olmasın diye susuyorum ben. (GA7, Kadın, 38)

Göçmen bireyler, özellikle son yıllarda artan toplumsal gerilimler nedeniyle kendilerini daha fazla tehdit altında hissettiklerini ifade etmiştir. Toplumsal olaylar ve yabancı karşıtı söylemler, göçmen bireylerin güvenlik endişelerini artırmaktadır. Bir katılımcı, yaşadığı korkuyu ve tehdit algısını şu sözlerle dile getirmektedir:

İlk başta iyiydi ama sonradan sokakta eylemler oldu, bunlardan korktuk ve rahatsız olduk. Karşı binadaki komşumdan Arapça konuşmam sebebiyle tehdit aldım, ben korkmadım ama bir ailem var, bu yüzden sıkıntılı bir durum, ailem için korktum. (GA13, Erkek, 30)

Benzer şekilde, bazı katılımcılar toplumsal tepkileri anladıklarını ancak doğrudan yüzlerine karşı yapılan ayrımcı ifadelerin kendilerini kötü hissettirdiğini dile getirmiştir. Bir katılımcı, bu deneyimini şu sözlerle paylaşmaktadır:

... İnsanlar sürekli laf söylüyorlar, kötü bakıyorlar. Onlara hak veriyorum, kendi ülkeleri olduğu için ama keşke yüzümüze karşı böyle söylemeseler, çok kötü hissediyorum. "Sen yabancısın, senin hakkın yok." falan diyorlar, keşke diyorum yüzüme söylemeseler. Ama söylüyorlar yani. (GA7, Kadın, 38)

Katılımcılar, yalnızca gündelik yaşamlarında değil, kamu hizmetlerinden yararlanırken de ayrımcılıkla karşılaştıklarını ifade etmiştir. Özellikle sağlık hizmetleri gibi temel hizmetlere erişimde, yabancı kimliklerinden dolayı dışlayıcı söylemlere maruz kaldıklarını dile getirmişlerdir. Bir katılımcı, hastanede yaşadığı bir deneyimi şu şekilde anlatmaktadır:

...Mesela çocuğuma hamileyim, hastaneye gittim, benim de randevum var, bir Türk kadının da randevusu var. Beni görünce hemen "Suriyeliler geldi şimdi onu hemen bizden önce alırlar, devlet onlara bakıyor." gibi şeyler söylüyorlardı, sürekli hor görüyorlardı... (GA29, Kadın, 28)

3.3.9.2. Olumlu Tutumlar

Katılımcılar, Türk toplumu tarafından misafirperverlikle karşılandıklarını ve genel olarak kabul gördüklerini ifade etmiştir. Göçmen bireyler için toplumsal kabul, onların yeni çevrelerine uyum sağlamalarında ve kendilerini güvende hissetmelerinde önemli bir rol oynamaktadır.

Kabul görüyoruz çok şükür. Türk toplumu bize misafirperver davrandı, halimizden anladılar bizim. (GA2, Kadın, 33)

Benzer şekilde, bir başka katılımcı, Türk toplumunun kendilerine yönelik sıcak yaklaşımını şu sözlerle dile getirmektedir:

Ailemiz burada kabul görüyor, dediğim gibi, bir annenin çocuğunu kucaklaması gibi bizi kucakladılar. (GA6, Kadın, 31)

Bazı katılımcılar, özellikle Türkmen kimlikleri nedeniyle toplum tarafından daha kolay kabul gördüklerini ve bu durumun uyum süreçlerini olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir. Türk kültürü ile ortak noktalara sahip olmaları, göçmen bireylerin kendilerini daha az "yabancı" hissetmelerine ve toplumla daha hızlı bütünleşmelerine katkı sağlamaktadır. Bir katılımcı, Türkmen kimliğinin sağladığı avantajı şu şekilde aktarmaktadır:

Yani Türkmen olduğumuz için biz hiçbir sıkıntı yaşamıyoruz burada. Kabul edildik burada, Allah razı olsun. (GA30, Erkek, 42)

Bazı katılımcılar, dil bariyerinin sosyal ilişkilerde zaman zaman zorluk yarattığını, ancak çevrelerindeki insanların kendilerini anlamaya çalıştığını belirtmiştir. Bu durum, göçmen bireylerin toplumsal ilişkilerde destek gördüğünü ve iletişim kurma sürecinde yalnız bırakılmadığını göstermektedir. Bir katılımcı, bu deneyimini şu şekilde paylaşmaktadır:

Dil biraz sıkıntı olabiliyor, ben Türkçeyi çok iyi konuşamıyorum, derdimi anlatırken zorluk yaşıyorum bazen. Ama sağ olsunlar karşıma çıkan insanlar hep beni anlamaya çalışıyor, bir şekilde anlaşıldığımı hissediyorum yani. (GA2, Kadın, 33)

3.3.10. Sosyal Uyum

Yaşam Kalitesinin Öznel Belirleyicileri temasının onuncu kategorisi olan “Sosyal Uyum”da öne çıkan alt kategoriler; başarılı sosyal uyum ve başarısız sosyal uyumdur.

3.3.10.1. Başarılı Sosyal Uyum

Katılımcılar; Türkiye'ye geldikleri ilk zamanlarda çeşitli zorluklarla karşılaşsalar da zamanla bu zorlukların üstesinden geldiklerini ve sosyal hayata başarılı bir şekilde uyum sağladıklarını belirtmiştir. Katılımcıların çoğu, artık günlük yaşamın gerektirdiği her türlü faaliyeti rahatlıkla yerine getirebildiklerini ifade etmektedir:

Uyum sağlayabiliyoruz valla. Zor olmuyor burada yaşamak. Her şeyi öğrendik, hangi işimizi nerede halledebiliriz, hepsini biliyoruz. (GA31, Kadın, 35)

Benzer şekilde, uyum sürecinin ilk aşamalarında karşılaşılan bilinmezliğin zamanla ortadan kalktığını belirten bir katılımcı, bu durumu şu sözlerle aktarmaktadır:

Başta biraz zor oldu, ne nerededir bilmediğimizden. Ama sonra alıştık, çok iyiyiz, çok şükür. (GA5, Erkek, 36)

Katılımcılar, Türkiye'deki kültürel yapı ile kendi köken kültürleri arasında büyük benzerlikler bulunduğunu ve bu durumun uyum süreçlerini kolaylaştırdığını ifade etmiştir. Özellikle Türkmen kimliğine sahip bireyler, ortak kültürel değerler nedeniyle toplumla daha rahat bir ilişki kurduklarını dile getirmiştir:

... buraya uyum sağlayabiliyoruz. Yani zaten Türkmen olduğumuz için, benzeriz çok birbirimize. Sıkıntı olmuyor o yüzden. (GA2, Kadın, 33)

Ayrıca, katılımcılar Türkiye'deki toplumsal normlara uyum sağlama konusunda bilinçli bir çaba gösterdiklerini ve günlük yaşam alışkanlıklarını buna göre şekillendirdiklerini belirtmiştir. Bir katılımcı, Türkiye'deki yaşam biçimine nasıl uyum sağladığını şu sözlerle anlatmaktadır:

... daha çok buraya uyum sağlıyoruz mesela Irak'ta gece gündüz fark etmez bağır çağır, ses yap kimse bir şey demez ama burada gece olduğu zaman ben çocuklarımı uyarıyorum sessiz olun insanlar rahatsız olmasın diyorum. (GA20, Kadın, 44)

Bazı katılımcılar, özellikle kadınların Türkiye’de daha rahat hareket edebildiğini ve toplumsal hayata daha aktif katılım sağlayabildiğini ifade etmiştir. Köken ülkelerindeki toplumsal cinsiyet normlarına kıyasla daha fazla özgürlüğe sahip olduklarını belirten bir katılımcı, Türkiye’de kendisini daha bağımsız hissettiğini şu sözlerle aktarmaktadır:

... hatta burası kendi memleketimizden daha rahat mesela bizim memlekette kadın olduğun için rahatça çıkıp gezemezsin. Burada öyle değil istediğimiz zaman rahatça gezebiliyoruz. (GA22, Kadın, 22)

Katılımcılar; konserler, bayram etkinlikleri, halk oyunları gösterileri ve spor müsabakaları gibi yerel etkinliklere katıldıklarını ve bu tür sosyal faaliyetlerin kendilerini daha iyi hissettirdiğini ifade etmiştir. Bu tür etkinlikler, göçmen bireylerin yerel toplumla etkileşime geçmesini ve sosyal uyum süreçlerini destekleyen önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Bir katılımcı, bir konsere katılmanın kendileri için nasıl bir deneyim olduğunu şu şekilde aktarmaktadır:

... Konsere gitmiştik bir keresinde, ailecek gitmiştik. Çok güzeldi, çok iyiydi. Böyle şeyler çocuklara da bize de çok iyi geliyor. Çocuklar mutlu olunca biz de mutlu oluyoruz. (GA2, Kadın, 33)

Bazı katılımcılar, sivil toplum kuruluşlarıyla bağlantı kurduklarını ve bu kuruluşların destekleyici faaliyetlerine katıldıklarını ifade etmiştir. Özellikle insani yardım ve sosyal destek programlarına katılım, göçmen bireylerin sosyal bağlarını güçlendiren bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Bir katılımcı, bir sivil toplum kuruluşu ile kurduğu bağı şu sözlerle ifade etmektedir:

İyiliğe Uzanan Eller Derneği’ne katıldım. Onlar yemek veriyorlar bazen oraya gidiyoruz... (GA10, Kadın, 48)

3.3.10.2. Başarısız Sosyal Uyum

Bazı katılımcılar, çeşitli faktörler nedeniyle Türkiye’de tam anlamıyla sosyal uyum sağlayamadıklarını ifade etmiştir. Sosyal uyumu engelleyen temel nedenler arasında dil bariyeri, toplumsal dışlanma, zaman kısıtlılığı ve güvenlik endişesi öne çıkmaktadır. Bu faktörler, göçmen bireylerin toplumla etkileşim kurmasını zorlaştırmakta ve sosyal izolasyonu artırmaktadır.

Katılımcılar, en büyük uyum sorununun dil bariyerinden kaynaklandığını belirtmiştir. Dil yetersizliği, bireylerin sosyal ilişkiler kurmasını zorlaştırarak onları ev içine daha fazla hapsedmektedir. Bir katılımcı, bu durumu şu sözlerle aktarmaktadır:

Yani, çok uyum sağladık diyemem. Ben zaten Türkçe konuşamadığım için çok konuşmuyorum, evdeyim... (GA16, Kadın, 40)

Bazı katılımcılar, toplumda dışlanma deneyimi yaşadıklarını ve bu nedenle sosyal hayata tam anlamıyla katılamadıklarını belirtmiştir. Maruz kalınan ayrımcılık ve ötekileştirme, göçmen bireylerin kendilerini yalnız hissetmelerine neden olmakta ve sosyal uyum süreçlerini olumsuz etkilemektedir. Bir katılımcı, bu durumu şöyle dile getirmektedir:

... sürekli dışlandığım için sağlayamadım, keşke gidebileceğim başka bir yer olsa ama yok. (GA29, Kadın, 28)

Bazı katılımcılar, günlük yaşamın getirdiği sorumluluklar nedeniyle sosyal hayata aktif katılım sağlayamadıklarını belirtmiştir. Özellikle çalışan bireyler, hem iş hem de aile yükümlülükleri nedeniyle sivil toplum kuruluşları gibi sosyal destek mekanizmalarına erişimde zorlandıklarını dile getirmiştir. Bir katılımcı, bu durumu şu şekilde açıklamaktadır:

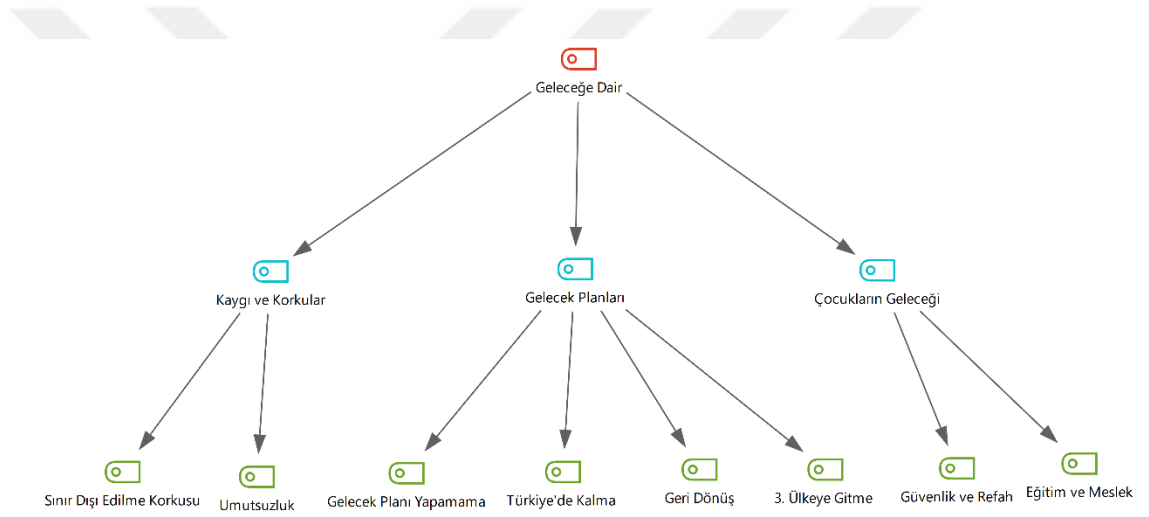
Yok yer almıyoruz. Zaten vaktim olmuyor çalışıyorum, çocuklarımla uğraşıyorum. (GA6, Kadın, 31)

Bazı katılımcılar, güvenlik kaygıları nedeniyle çocuklarının toplumsal etkinliklere katılımını sınırlandırdıklarını ifade etmiştir. Göçmen bireyler, özellikle toplumsal huzursuzluklar ve artan yabancı karşıtı söylemler nedeniyle çocuklarının kamusal alanda bulunmasını riskli görmektedir. Bir katılımcı, çocuğunun bir etkinliğe katılmasına nasıl engel olduğunu şu sözlerle aktarmaktadır:

Eskiden katılıyordu oğlanlar ama bu son olaylardan sonra göndermiyorum bir şey olur diye. Mesela oğlum çok istedi Türkiye maçını izlemeye gitmek arkadaşlarıyla beraber ama ne ben ne de babası izin verdik, göndermedik. (GA15, Kadın, 35)

3.4. Geleceğe Dair

Çalışmanın dördüncü teması “Geleceğe Dair”dir. Bu temada, çalışmaya katılan bireylerin geleceğe dair duygu, düşünceleri ve değerlendirmelerine yer verilmiştir. Katılımcıların geleceğe dair duygu, düşünce ve değerlendirmeleri; kaygı ve korkular, gelecek planları ve çocukların geleceği şeklinde öne çıkmıştır. “Geleceğe Dair” temasının kategorileri ve alt kategorileri Şekil 3.5’te sunulmaktadır.

Şekil 3.5. Geleceğe dair temasının hiyerarşik kod-alt kod modeli

3.4.1. Kaygı ve Korkular

Geleceğe Dair temasının ilk kategorisi olan “Kaygı ve Korkular”da yoğun olarak bahsedilen alt kategoriler; sınır dışı edilme korkusu ve umutsuzluktur.

3.4.1.1. Sınır Dışı Edilme Korkusu

Katılımcıların, özellikle belirsiz hukuki statüleri nedeniyle sınır dışı edilme endişesi yaşadıkları görülmektedir. Bu kaygı, sadece kendi gelecekleriyle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda çocuklarının eğitimi, dil gelişimi ve mesleki geleceği açısından katılımcıları tehdit

altında hissettirmektedir. Bu belirsizlik, katılımcıların günlük yaşamlarında huzursuzluk ve umutsuzluk yaratmaktadır:

Bizim korkumuz var, sınır dışı edilmekten, atılmaktan korkuyoruz. Ben kendim için endişe etmiyorum, bugün buradan gidebilirim ama çocuklarım için endişeleniyorum. Çocuklarım buraya alıştı, elleri burada kalem tutmaya başladı, okuma yazmayı Türkçe öğrendiler. Dönersek hiç toparlayamazlar artık. Oraya gidersek kızım evde oturacak, hiç çalışmayacak, okumayacak, anlamaz artık Arapçadan... (GA1, Kadın, 37)

Göçmen bireyler, hukuki statülerinin belirsiz olması nedeniyle geleceklerini planlayamamakta ve sürekli bir endişe içinde yaşamaktadır. Çocuklarının eğitime devam edip edemeyecekleri, bir sonraki yıl nerede olacakları gibi temel konular hakkında bile net bir öngöründe bulunamamaları, onların günlük yaşamlarını olumsuz etkilemektedir. Bir katılımcı, bu durumu şu sözlerle ifade etmektedir:

... Bilmiyoruz ki çünkü 1 sene sonra ne olur. Mesela tatile girdiğimiz zaman, “Acaba okullar açıldığı zaman burada olur muyuz, çocuklar burada okula başlayabilecekler mi?” diye düşünüyoruz. (GA2, Kadın, 33)

3.4.1.2. Umutsuzluk

Katılımcıların geleceğe dair en büyük kaygılarından biri de içinde bulundukları belirsizlik ve ekonomik zorluklar nedeniyle hissettikleri umutsuzluktur. Özellikle ekonomik sıkıntılar ve geçim derdi, katılımcılarda geleceğe dair bir umutsuzluk hali yaratmıştır.

Kalmaya dair bir umudumuz olsaydı bir plan yapardık ... Kalıp kalmayacağımızı bilmiyoruz... (GA2, Kadın, 33)

Geçim mücadelesi, bireylerin psikolojik dayanıklılığını olumsuz etkilemekte ve umutlarını azaltmaktadır. Yüksek yaşam maliyetleri ve iş bulma konusunda yaşanan zorluklar, göçmenlerin geleceğe dair beklentilerini sınırlamaktadır. Bir katılımcı, bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

Ama bu hayat pahalılığı çok zor. ... nasıl para kazanacağız burada bilmiyorum. (GA3, Erkek, 28)

3.4.2. Gelecek Planları

Geleceğe Dair temasının ikinci kategorisi olan “Gelecek Planları”nda yoğun olarak bahsedilen alt kategoriler; gelecek planı yapamama, Türkiye’de kalma, geri dönüş ve 3. Ülkeye gitme şeklindedir.

3.4.2.1. Gelecek Planı Yapamama

Katılımcılar, içinde bulundukları belirsizlik ve maddi imkânsızlıklar nedeniyle uzun vadeli planlar yapamamakta, çoğunlukla yalnızca günü kurtarmaya odaklanmaktadır. Günlük geçim derdi, çocukların eğitim masrafları ve gelecekte Türkiye’de kalıp kalamayacaklarına dair endişeler, katılımcıların gelecek hakkında düşünmesini zorlaştırdığı görülmektedir.

Vallahi sadece burada kalmak istiyoruz, burada geçinmeye, durumumuzu düzeltmeye çalışıyoruz ve bir planımız yok sadece günü atlatmaya çalışıyoruz. (GA19, Erkek, 34)

Göçmen bireyler için temel öncelik, günlük ihtiyaçlarını karşılamak ve çocuklarının eğitimine devam edebilmesini sağlamaktır. Ekonomik sıkıntılar nedeniyle bireyler, uzun vadeli düşünmek yerine mevcut koşulları iyileştirmeye odaklanmaktadır. Bir katılımcı, bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

... çok düşünmedim, genelde günü kurtarmakla uğraşıyoruz. Çocukların okullarıyla, geçinmeye kafa yormakla geçiriyoruz günleri. (GA14, Kadın, 41)

Bazı katılımcılar, hayatın kendilerine ne getireceğini bilemediklerini ve bu nedenle herhangi bir plan yapmadıklarını belirtmiştir. Gelecekte Türkiye’de kalıp kalamayacaklarına dair süregelen belirsizlik, göçmen bireylerin uzun vadeli hedefler belirlemesini zorlaştırmaktadır. Bir katılımcı, bu süreci şu şekilde dile getirmektedir:

Bir planımız da yok, bir düşüncemiz de yok. Burada yaşamaya çalışıyoruz. Hayat ne gösterir, gider miyiz, kalır mıyız, hepsini zaman gösterecek. Hayat ne getirirse onu yaşıyoruz şimdi. (GA30, Erkek, 42)

3.4.2.2. Türkiye’de Kalma

Katılımcılar, Türkiye’de kalıcı bir yaşam sürdürmek istediklerini ve bunun için vatandaşlık almayı arzuladıklarını ifade etmiştir. Türkiye’yi yalnızca bir geçici sığınak olarak değil, uzun vadeli bir yaşam alanı olarak gören göçmen bireylerin, burada güvenli, özgür ve daha iyi bir gelecek inşa edebileceklerini düşündükleri görülmektedir. Göçmenlerin Türkiye’de kalma isteğinin ardında hukuki güvencelere sahip olma, çocuklarının eğitime devam edebilmesi, daha iyi yaşam koşulları ve köken ülkelerindeki savaş ve kaos ortamından uzak olma gibi çeşitli nedenler bulunmaktadır.

Vatandaşlık, göçmen bireyler için hukuki güvencenin yanı sıra, eğitim ve iş olanaklarına daha rahat erişim sağlama açısından da önemli bir hedef olarak görülmektedir. Bir katılımcı, Türkiye’de yaşayan Türkmen göçmenlerin ortak talebinin vatandaşlık olduğunu şu sözlerle dile getirmektedir:

Biliyorum bunun bir faydası yok ama; şimdi her Türkmen'e söylesek, vatandaşlık almak istediğini söyler. Vatandaşlık dışında bir isteğimiz yoktur. (GA1, Kadın, 37)

Katılımcılar, Türkiye’yi yalnızca kendi yaşamları için değil, çocuklarının geleceği açısından da kalıcı bir yaşam alanı olarak görmektedir. Çocuklarının Türkiye’de eğitim almasını ve burada istihdam edilerek topluma katkı sağlamasını arzulayan göçmen bireyler, bu süreci bir tür toplumsal sorumluluk olarak da değerlendirmektedir. Bir katılımcı, Türkiye’nin kendilerine sunduğu imkanlara karşılık çocuklarının da Türkiye’ye katkı sağlamasını istediğini şu sözlerle ifade etmektedir:

Vallahi burada kalmak istiyoruz, ev almak istiyoruz. Çocuklarımızın okumasını ve devletine yardımcı olacak insanlar olmasını istiyoruz çünkü bu devlet bize çok yardımcı oldu, çok iyi davrandı biz onlara bunu borçluyuz. (GA6, Kadın, 31)

Katılımcılar, Türkiye’de kalma nedenlerinden biri olarak özgürlük ve güvenlik hissini vurgulamıştır. Köken ülkelerinde karşılaştıkları baskılar, savaş ve güvensizlik ortamı, Türkiye’yi onlar için daha yaşanabilir bir yer haline getirmektedir. Bir katılımcı, Türkiye’de kendini özgür hissettiğini ve Suriye’ye dönmek istemediğini şu sözlerle dile getirmektedir:

... tek derdim burada, Türkiye’de kalmak, Türkiye’den kovulmamak. Ben Suriye’ye dönmeyi hiç istemiyorum. Burada hayat var, özgürlük var, hürriyet var. Suriye’de hiçbir şey

yok. Oradayken hayat güzel değildi zaten, ben burada kendimim, kendi hürriyetime sahibim, buradan gitmeyi, Suriye'ye dönmeyi hiç istemiyorum bu yüzden. (GA32, Kadın, 33)

Benzer şekilde, bir başka katılımcı, Türkiye'de özgürlük alanının geniş olduğunu ve bu nedenle burada kalmak istediğini ifade etmektedir:

... burada kalmayı düşünüyoruz çünkü dediğim gibi memleketimizde özgürlüğümüz kısıtlanıyor burada öyle değil. (GA24, Erkek, 57)

Katılımcılar, Türkiye'de kalma kararlarının temel nedenlerinden birinin, köken ülkelerindeki savaş ve kaos ortamından uzak olma arzusu olduğunu dile getirmiştir. Türkiye'yi güvenli bir liman olarak gören bireyler, burada kendilerini daha huzurlu hissettiklerini belirtmiştir. Bir katılımcı, bu durumu şu sözlerle aktarmaktadır:

Vallahi gitmeyi düşünmüyoruz, burada kalmayı planlıyoruz. Çünkü burayı çok seviyoruz burada hayat güzel, hepimiz rahatız canımız güvende. Ben burayı kendi memleketimden daha çok seviyorum. (GA10, Kadın, 48)

Bazı katılımcılar, Türkiye'de kalmak istemelerinin bir diğer nedeninin, Türkiye'deki sağlık hizmetlerinin daha gelişmiş olması olduğunu belirtmiştir. Özellikle kronik hastalıklara sahip bireyler, tedavi süreçlerinin devam edebilmesi için Türkiye'de kalmaları gerektiğini ifade etmiştir. Bir katılımcı, bu durumu şu şekilde dile getirmektedir:

Türkiye'de kalmak istiyoruz zaten tedaviye devam edebilmem için Türkiye'de kalmam gerekiyor çünkü cihazlar hastaneler Irak'ta olanlardan daha iyi, daha gelişmiş. (GA16, Kadın, 40)

3.4.2.3. Geri Dönüş

Katılımcılar, Türkiye'de karşılaştıkları ekonomik zorluklar ve sosyal yalnızlık nedeniyle ülkelerine geri dönmeyi planladıklarını ifade etmiştir. Türkiye'de artan yaşam maliyetleri, geçim sıkıntıları ve ailelerinden uzak olmanın getirdiği yalnızlık hissi, geri dönüş motivasyonu olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcılardan biri, ekonomik olumsuzluklar nedeniyle geri dönüş planını şöyle aktarmıştır:

Türkiye’de artık her şey pahalılaşmış yani zor. Irak’ta her şey daha iyi, Musul’da da savaş falan kalmadı zaten ailecek oraya dönmeyi planlıyoruz. (GA13, Erkek, 30)

Göçmen bireyler, ekonomik nedenlerin yanı sıra, ailelerinden ve akrabalarından uzak olmanın getirdiği yalnızlık hissinin de geri dönüş düşüncesini tetiklediğini belirtmiştir. Türkiye’de sosyal destek mekanizmalarından yoksun kalmaları, bireylerin toplumsal bağlarını zayıflatmakta ve aidiyet hislerini azaltmaktadır. Bir katılımcı, akrabalarının geri dönmesiyle Türkiye’de yalnız kaldığını ve bu durumun geri dönüş kararını nasıl etkilediğini şu şekilde dile getirmektedir:

Sadece Musul’a geri dönmek istiyoruz çünkü bütün akrabalarımız, ailemiz oraya döndü biz burada yalnız kaldık ve zar zor geçiniyoruz. İnşallah eşim oradan iş bulur da geri döneriz. (GA21, Kadın, 33)

3.4.2.4. 3. Ülkeye Gitme

Bazı katılımcılar, Türkiye’de maruz kaldıkları sosyal baskılar ve ekonomik zorluklar nedeniyle üçüncü bir ülkeye gitmeyi bir alternatif olarak değerlendirmektedir. Özellikle Avrupa ülkelerine göç ederek daha iyi yaşam koşullarına kavuşmayı umut ettiklerini ifade etmişlerdir. Ancak, Türkiye’ye olan duygusal bağları nedeniyle kalıcı olarak ayrılmayı değil, geçici bir çözüm olarak bu seçeneği değerlendirmektedirler: ,

Buradan gitsek diye düşünüyoruz, Almanya’ya gitmeyi düşünüyoruz. Gittikten sonra, emekli falan olunca geri döneriz Türkiye’ye. Aslında Türkiye’yi çok seviyorum, hiç ayrılasm gelmiyor buradan ama insanlar çok üstümüze geliyor. O yüzden gitmek istiyoruz. İnşallah eşim emekli olduğunda Almanya’dan tekrar Türkiye’ye dönüp burada yaşamak istiyoruz. (GA7, Kadın, 38)

3.4.3. Çocukların Geleceği

Geleceğe Dair temasının üçüncü kategorisi olan “Çocukların Geleceği”nde yoğun olarak bahsedilen alt kategoriler; güvenlik ve refah, eğitim ve meslektir.

3.4.3.1. Güvenlik ve Refah

Katılımcılar, çocuklarının savaş tecrübesi yaşamadan büyüyebileceği bir ortam arayışıyla Türkiye'ye geldiğini belirtmiştir. Ülkelerindeki savaş ortamında çocuklarının sürekli bir korku ve hayatta kalma mücadelesi içinde olduğunu, bu yüzden Türkiye’de kendilerini daha güvende hissettiklerini vurgulamıştır. Katılımcılardan biri, çocuklarının savaş ortamından uzak, huzurlu bir ortamda büyümesini istediğini şu sözlerle ifade etmiştir:

Burada kaldığımız sürece geleceğimizin iyi olacağını düşünüyorum çünkü biz savaş gördük çok zor zamanlar geçirdik. Sürekli terör korkusuyla uyanıyorduk yani aslında Irak'ta hayatta kalma mücadelesi veriyorduk ama burada öyle değil şu an. Tek düşüncemiz çocuklarımız mutlu olsunlar, huzurlu olsunlar, okullarını bitirsinler, güzel bir gelecekleri olsun. Hiç savaş görmeden mutlu mesut yaşasınlar, tek dertleri okulları olsun istiyoruz. (GA4, Erkek, 33)

Katılımcılar, kendi yaşamlarını ikinci plana atarak, çocuklarının daha iyi bir geleceğe sahip olmasını önceliklendirdiklerini ifade etmiştir. Türkiye’de kendi yaşamlarıyla ilgili herhangi bir beklentileri olmadığını belirten bazı katılımcılar, en büyük arzularının çocuklarının huzurlu ve başarılı bir yaşam sürmesi olduğunu dile getirmiştir. Bir katılımcı, bu durumu şu şekilde özetlemektedir:

Biz sadece huzur istiyoruz, çocuklar için, bizim için değil. Benim ömrüm bitti artık, ben çocuklar için yaşıyorum. Onların iyi bir geleceği olsun ben başka bir şey istemiyorum. (GA1, Kadın, 37)

3.4.3.2. Eğitim ve Meslek

Göçmen bireyler, çocuklarının Türkiye’de eğitim almaya devam etmelerini önemli bir öncelik olarak görmektedir. Özellikle Türkiye’de eğitim hayatına başlamış çocukların, köken ülkelerine dönmeleri durumunda dil bariyeri ve adaptasyon sorunları yaşayacakları endişesi, ailelerin bu konudaki kararlılığını artırdığı gözlenmiştir. Göçmen aileler, çocuklarının yalnızca eğitim almasını değil, aynı zamanda meslek sahibi olarak kendilerine daha iyi bir gelecek inşa etmelerini istemektedir.

Katılımcılar, çocuklarının eğitim sürecinin Türkiye’de devam etmesini istemelerinin en büyük nedenlerinden biri olarak, dil ve adaptasyon sorunlarını göstermektedir. Türkiye’de eğitim hayatına başlayan çocukların, köken ülkelerine döndüklerinde eğitim sistemine uyum sağlamakta zorlanacaklarını ifade eden katılımcılar, çocuklarının geleceği için burada kalmanın daha iyi bir seçenek olduğunu belirtmektedir. Bir katılımcı, bu durumu şu sözlerle dile getirmektedir:

Ben kendim için endişe etmiyorum, bugün buradan gidebilirim ama çocuklarım için endişeleniyorum. Çocuklarım buraya alıştı, elleri burada kalem tutmaya başladı, okuma yazmayı Türkçe öğrendiler. Dönersek hiç toparlayamazlar artık. Oraya gidersek kızım evde oturacak, hiç çalışmayacak, okumayacak, anlamaz artık Arapçadan. Kızımın okumasını çok istiyorum. Oğlanlar da anlamaz artık, Irak’a dönsek okula başlasalar nasıl olacak yani?... (GA1, Kadın, 37)

Göçmen bireyler, çocuklarının eğitim konusundaki isteklerinin yüksek olduğunu ve Türkiye’de eğitim alarak meslek sahibi olmayı hedeflediklerini belirtmektedir. Katılımcılar, özellikle çocuklarının Türkiye dışında başka bir ülkede eğitim görmek istemediklerini vurgulamaktadır. Bir katılımcı, çocuklarının Türkiye’de eğitim alma isteğini şu sözlerle aktarmaktadır:

Çocuklarım çok okumak istiyorlar. Büyük oğlum doktor olmak istiyor anne ben Türkiye’den başka bir yerde okumam diyor. Zaten sadece Türkçe biliyorlar Arapça bilmiyorlar o yüzden başka yerde adaptasyon sağlayamazlar, büyük oğlum eğer başka yere taşınırsak ben okulu bırakırım diyor, buradan gitmek istemiyorlar. (GA15, Kadın, 35)

Katılımcılar, özellikle kız çocuklarının okuması ve meslek sahibi olması konusunda hassas oldukları görülmektedir. Geleneksel toplumsal baskılar nedeniyle eğitim hakkından mahrum kalan katılımcılar, kızlarının kendileri gibi bir hayat yaşamaması için çaba göstermektedir. Bir katılımcı, kızının eğitim hayatına devam etmesini sağlamaya yönelik kararlılığını şu sözlerle ifade etmektedir:

Çocuklarımın okumasını istiyorum özellikle kızımın, bizi çocuk yaşta evlendirdiler. Ben kızımı 20 yaşına girene kadar evlendirmeyeceğim, önce okuyacak sonra kendi isterse öyle evlendireceğim. (GA28, Kadın, 48)

Bazı katılımcılar, yalnızca kız çocuklarının eğitim almasının yeterli olmadığını, aynı zamanda bir meslek sahibi olmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Kız çocuklarının ekonomik bağımsızlık kazanmasının önemine dikkat çeken katılımcılar, onların yalnızca ev içi rollerle sınırlandırılmaması gerektiğini ifade etmektedir. Bir katılımcı, bu konudaki görüşünü şu şekilde dile getirmektedir:

...Hadi diyelim erkeklerden okumasın, işe girsinler çalışsınlar. Ama kız ne yapacak, dükkân açıp araba mı boyayacak? Kızımın en azından bir öğretmen olmasını çok istiyorum.
(GA1, Kadın, 37)

4. TARTIŞMA

Araştırmanın bu bölümünde; göçmen ailelerin yaşam kalitesinin sosyal hizmet bakışı açısıyla değerlendirilmesi amacıyla göçmen bireylerle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmelerden elde edilen bulgular ve çıkarımlar, konuyla bağlantılı literatür doğrultusunda tartışılmıştır. Nitel araştırma yöntemiyle, fenomenolojik yaklaşımla gerçekleştirilen bu çalışmada göçmen ailelerin göç süreci ve yaşam kalitesinin nesnel ve öznel belirleyicilerine dair deneyimlerinin, kendi algı ve bakış açılarıyla keşfedilmesi amaçlanmıştır. Verilerin analizi sonucunda ulaşılan temalar (1) Ailenin Göç Süreci, (2) Yaşam Kalitesinin Nesnel Belirleyicileri, (3) Yaşam Kalitesinin Öznel Belirleyicileri, (4) Geleceğe Dair şeklinde belirlenmiştir. Tartışma bölümü bu temalar ve kategoriler bağlamında ele alınmış, araştırmanın amacına, temalara ve kategorilere uygun olarak, bulguların sunum sırasına uygun bir akışta sunulmuştur.

Ailenin Göç Süreci

Araştırmada, göç eden ailelerin deneyimlerine odaklanılarak, göç etme nedenler, göç sürecinin onlar için ne anlama geldiği ve nasıl hissettirdiği, Türkiye'yi ve Ankara'yı tercih etme nedenleri ve göç etmenin ardından ilk günlerinin nasıl geçtiği sorgulanmıştır.

Göç etme nedenlerine bakıldığında, güvenlik kaygısı ve gelecek kaygısının öne çıktığı görülmektedir. Araştırmaya katılan bireyler; göç etme nedenlerine yönelik sorular yöneltildiğinde, yaşadıkları bölgelerde savaş ortamının varlığı, terör örgütlerinin tehditleri, baskı altında olmak ve fiziksel ya da psikolojik zarar görme riski gibi unsurlar nedeniyle kendilerini güvende hissetmediklerini vurgulamışlardır. Güvensizlik hissi ve güven arayışının, göç etme kararı almada itici bir güç olduğu görülmektedir. Adhikari (2012), Nepal'de gerçekleştirdiği çalışmada, fiziksel yaşam tehdidinin başlıca göç etme nedeni olduğuna dair kurduğu hipotezi doğrulamıştır. Artan şiddet olaylarının, göç etme kararını almada motivasyon olduğunu gösteren çok sayıda çalışma yapılmıştır (Bohra-Mishra ve Massey, 2011; Silva ve Massey, 2015). Crippa ve arkadaşlarının (2024), çatışmaların göç etme kararı üzerindeki etkisi konusunda gerçekleştirdikleri çalışmanın bulguları; silahlı çatışmanın, özellikle şiddetten kaçma baskısının özellikle akut hale geldiği düşük gelirli ülkelerde, göç için güçlü bir belirleyici görevi gördüğünü ortaya koymaktadır. Özellikle Williams (2013), iki silahlı çatışmanın ardından göç olasılığında %19, dört silahlı çatışmanın ardından ise %41 artış olduğunu bildirerek şiddet ve göç etme kararı arasındaki güçlü ilişkiyi vurgulamaktadır.

Bangladeş'te, artan uluslararası göçlere istinaden gerçekleştirilen bir çalışmada; korku ve tehdit gibi unsurlarla gelişen güvensizlik duygusunun ve dolayısıyla gelişen moral bozukluğunun, insanların göç etme konusundaki duygu ve düşüncelerini önemli ölçüde etkilediği ortaya koyulmaktadır (Ullah ve Huque, 2019). Ancak Schon (2018), yalnızca savaş ve şiddet ortamına şahit olmanın göç etme kararı üzerinde itici faktör olamayacağını vurgulamakta, Türkiye'ye göç eden Suriyelilerde yaptığı çalışmada şiddete tanık olan sivillerin, şiddete tanık olmayanlara göre daha geç göç etme eğiliminde olduğu belirtmektedir.

Gelecek kaygısı, daha iyi yaşam şartlarına ulaşma motivasyonu, temel ihtiyaçları giderebilme ve çocukların geleceğini düşünme, çalışmaya katılan bireyler tarafından sıkça vurgulanmıştır. Gelecek kaygısı, göç etmede itici bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim, Lui ve arkadaşlarının (2022) Hong Kong'da gerçekleştirdiği nitel bir araştırmada, ebeveynlerin çocuklarının geleceğiyle ilgili endişelerinin, göç etme arzusunu artırabileceği vurgulanmıştır. ABD'deki Çinli göçmen ailelerle yapılan bir çalışmada; ebeveynlerin göç etmesinin en yaygın nedeni aile birleşimi iken, en yaygın ikinci neden çocukların daha iyi eğitime erişmelerini sağlamak ve yaşam fırsatları sağlamaktır (Wang vd., 2023). Fratsea (2019), Yunanistan'da yaşayan 26 Romen göçmenle gerçekleştirdiği nitel bir çalışmada, katılımcıların göç etme kararının atında yatan sebeplerin, refah seviyesini yükseltmek, daha iyi çalışma ve yaşam koşullarına sahip olmak olduğu vurgulanmıştır.

Göç etme sürecindeki deneyimlerin ise; pratik, fiziksel, maddi, psikolojik ve duygusal açıdan öne çıktığı görülmektedir. Göç sürecinde savaşın doğrudan etkisiyle temel ihtiyaçlardan yoksun kaldıkları ve bu durumun göç deneyimini daha da zorlaştırdığı görülmektedir. Özellikle barınma, yiyecek, temiz su ve enerji kaynaklarına erişim konularındaki kısıtlılık, bireylerin karşılaştığı en temel zorluklardan biri olarak öne çıkmaktadır.

Göç süreci, bireylerin yalnızca fiziksel süreçleri değil, aynı zamanda psikolojik ve duygusal yüklerini de içeren çok boyutlu bir olgudur. Bu çalışmanın bulguları, göç eden bireylerin yalnızca maddi kayıplarla değil, aynı zamanda duygusal ve kimliksel kayıplarla da karşı karşıya kaldığını göstermektedir. Özellikle, bazı katılımcıların geçmişlerine dair hatıralarını fiziksel nesneler yoluyla taşıyamamış olmanın yasını tuttuğu görülmüştür. Bu durum, göç sürecinin yalnızca ekonomik veya mekânsal bir değişim değil, aynı zamanda bireylerin kimlikleri ve aidiyet duygularıyla doğrudan ilişkili bir süreçtir. Nitekim, Bulut ve arkadaşlarının (2024) gerçekleştirdiği nitel bir çalışmada, Göç; stres, kayıp, yas ve kültürel

farklılıklardan kaynaklanan çatışmalar gibi çeşitli duygusal ve psikolojik zorluklarla ilişkisi, duygusal ve psikolojik iyi oluş temasında vurgulanmıştır.

Fiziksel ve psikolojik etkilerin yanı sıra, bireyler; sınırları geçme sürecinde ciddi engellerle karşılaşmış, kaçak yollarla göç etmek zorunda kalmış ve bu süreçte birçok riskle karşı karşıya kaldıkları ortaya konmuştur. Göç yolundaki engeller, kaçak olarak göç etmek, kaçakçılar tarafından maruz kaldıkları olumsuzluklar, göç yolunun uzunluğu ve temel ihtiyaçların giderilememesi, tüm bu olayların olumsuz psikolojik etkileri, bireyler tarafından vurgulanmıştır. Benzer şekilde, Ürdün, Türkiye, Yunanistan, Sırbistan ve Almanya'daki Suriyeli mültecilerle gerçekleştirilen bir çalışmada; kaçakçı kaynaklı riskler öne çıkmış, katılımcılar kaçakçıların silah zoruyla evlerde tutması, göç etmek isteyen bireylerin paralarını alıp ortadan kaybolmaları gibi zarara uğraticı eylemlere maruz kaldıklarını belirtmişlerdir (Mandić ve Simpson, 2017).

Göç etmek, özellikle kadınlar ve kız çocukları için ciddi güvenlik tehditleri de içermektedir. Kadın katılımcıların göç sürecinde güvensizlik duygusunun yoğunlaştığı ve özellikle barınma alanlarında taciz ve şiddet riskiyle karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Alan yazında; zorunlu göç süreçlerinde kadınların ve kız çocuklarının toplumsal cinsiyet temelli şiddete daha açık hale geldiği vurgulanmaktadır (Freedman, 2016; UNHCR, 2025). Göç yollarında kadınların sıklıkla fiziksel ve cinsel şiddetle karşılaştıkları, geçici barınma alanlarında güvenliğin sağlanamamasının bu riskleri daha da artırdığı ortaya konmuştur (Cascia vd., 2020). Kadınların göç sürecinde yaşadıkları güvenlik endişeleri ve tanımadıkları kişilerle aynı barınma alanlarını paylaşmanın yarattığı tehdit algısı öne çıkmaktadır. Kadın katılımcılar, barınma alanlarında yaşanan kontrolsüz giriş-çıkışların ve güvenlik önlemlerinin yetersiz olmasının kendilerini savunmasız bıraktığını belirtmiştir. Mülteci kamplarında ve düzensiz göç rotalarında kadınların sıklıkla cinsel sömürüye, insan ticaretine ve zorla evlendirilme riskine maruz kalmaktadır. Bununla birlikte, bu çalışmada bazı katılımcılar, çocuklarının eğitimlerine devam edememelerini vurgulayarak, kız çocuklarının zorla evlendirilmesine şahit olduklarını ve bu durumun topluluk içinde büyük travmalara yol açtığını ifade etmiştir. Nitekim, Lübnan'da Suriyeli katılımcılarla gerçekleştirilen karma yöntemli bir çalışmada, Lübnan'daki Suriyeli mülteci toplulukları arasında çocuk evliliklerinin temel nedenlerinin yoksulluk, eğitime erişememe, cinsel ve cinsiyete dayalı şiddet korkusu ve istikrarsız siyasi durumların ortaya konmuştur (Bartels vd., 2018).

Göç süreci, bireylerin yaşadığı koşullara, sahip oldukları kaynaklara ve göç yollarına bağlı olarak farklı şekillerde deneyimlenmektedir. Bulgularımız; savaş ve çatışma ortamının getirdiği can ve mal kayıpları, güvenlik endişesi ve temel ihtiyaçlara erişim zorlukları gibi olumsuzlukların birçok bireyin ortak deneyimleri iken, bazı bireylerin bu süreci daha kontrollü ve nispeten daha az travmatik bir şekilde deneyimlediğine de göstermektedir. Özellikle yasal yollarla göç eden ve düzenli göç mekanizmalarından faydalanan bireylerin, düzensiz göç rotalarını kullananlara kıyasla daha az riskle karşılaştıkları görülmektedir. Çalışma kapsamında bazı katılımcılar, resmi prosedürler çerçevesinde göç ettiklerini ve devlet kurumları tarafından desteklendiklerini belirtmiştir. Yasal belgelerle ve güvenli ulaşım araçlarıyla göç eden bireylerin, savaşın getirdiği doğrudan tehditlerden daha az etkilenecek göç sürecini daha olumlu algıladıkları söylenebilir. Göçün düzenli yollarla gerçekleşmesi, bireylerin sosyal uyum süreçlerini de kolaylaştıran önemli bir faktör olarak ele alınmaktadır. Düzenli göç, bireylerin; iş bulma, eğitim alma ve sosyal hizmetlere erişme imkanlarını artırmaktadır (Koser, 2010).

Göç edilecek bölgenin seçilmesinde, kültürel bağların önemli bir belirleyici olduğu bilinmektedir. Çalışmanın bulguları, katılımcıların Türkiye’yi yalnızca güvenli bir yaşam alanı olarak değil, aynı zamanda kültürel yakınlıkları dolayısıyla aidiyet hissedebilecekleri bir yer olarak gördüklerini ortaya koymaktadır. Bireylerin, kültürel olarak kendilerini daha rahat hissedebilecekleri ve toplumsal uyum sürecini daha kolay yönetebilecekleri bölgeleri tercih ettikleri, göç araştırmalarında sıkça vurgulanan bir bulgudur. Örneğin, Endonezya’daki genç göçü üzerine yapılan bir araştırmada, benzer kültürel özelliklere sahip bölgelere göç etme eğiliminde oldukları ortaya konmuştur (Malamassam, 2016). İlginçtir ki, göç akışlarının tahmininde kültürel benzerliğin değeri kabulüyle yapılan bir araştırma, Facebook reklam verilerinden elde edilen kültürel benzerlik ölçütlerinin, geleneksel göç tahmin modellerinin tahmin gücünü artırdığını ortaya koymaktadır (Coimbra Vieira vd., 2024). Özellikle etnik ve kültürel bağlar, göç sürecinde önemli bir yönlendirici unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı dili konuşmak, ortak bir tarihi ve dini geçmişi paylaşmak, göçmenlerin sosyo-kültürel adaptasyonunu kolaylaştıran faktörler arasında yer almaktadır (Karluk, 2022). Türkmen kökenli katılımcıların Türkiye’yi “ikinci memleket” olarak tanımlamaları, bu aidiyet bağının güçlü olduğuna işaret etmektedir. Benzer şekilde, etnik ve kültürel kimliğin güçlü olduğu durumlarda göçmenlerin alternatif göç destinasyonlarını daha az değerlendirdiği ve kendilerini kültürel olarak daha yakın hissettikleri bölgeleri tercih ettikleri görülmektedir.

Çalışmanın bulguları göstermektedir ki, bazı katılımcıların etnik kimlikleri nedeniyle önyargıya ve ayrımcılığa maruz kaldıklarını, bu nedenle Türkiye'yi ve özellikle Ankara'yı daha güvenli ve kapsayıcı bir yaşam alanı olarak görmektedir. Bireylerin maruz kaldıkları ayrımcılık ve dışlanma deneyimleri, göç kararları üzerinde belirleyici olmakta ve bireylerin kendilerini daha az ayrımcılığa uğrayacakları bölgeleri tercih etme eğiliminde olduklarını göstermektedir. Özellikle Irak'tan göç hareketine başlayan ve Suriye'ye ulaşan Türkmen katılımcılar, Suriye'de yaşadıkları ayrımcılığa vurgu yaparak Türkiye'ye göç ettiklerini belirtmektedir.

Etnik kimliğe dayalı ayrımcılık, özellikle çok etnili toplumlarda tarihsel ve politik dinamiklerle şekillenmekte ve bazı grupların sosyal dışlanmaya maruz kalmasına neden olmaktadır (Mursül, 2022). Türkmen katılımcıların Irak'ta ve diğer bölgelerde maruz kaldıkları önyargılar, etnik kimliklerin toplumsal kabul düzeyiyle doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir. Literatürde, savaş ve çatışma sonrası toplumlarda etnik azınlıkların sıklıkla dışlanma ve ayrımcılık yaşadıkları vurgulanmaktadır (Eroğlu, 2020).

Göç sürecinde bireylerin varış noktalarını belirlerken ekonomik ve yapısal faktörlerin kritik bir rol oynadığı bilinmektedir. Çalışmanın bulguları, iş olanakları gibi ekonomik faktörleri gözeterek Türkiye'yi ve özellikle Ankara'yı tercih ettiklerini göstermektedir. Bu bulgu, potansiyel bir göçmenin, gidilecek yerdeki istihdam koşullarını düşünerek maliyet/kar hesabı yaparak hareket ettiğini vurgulayan Neoklasik Ekonomi Kuramına katkı sağlamaktadır (Massey vd., 1993).

2011'de Orta Doğu'yu etkisi altına alan savaşlar ve çatışmalar ve Türkiye'nin yakın çevrede yer alan bir ülke olarak uyguladığı açık kapı politikası; bireylerin varış noktası olarak Türkiye'yi ve Ankara'yı seçme nedenlerinden bir diğeri olarak karşımıza çıkmaktadır. Literatürde, göçmenlerin rotalarını belirlerken, varış ülkesinin göç politikalarının büyük bir rol oynadığı vurgulanmaktadır. Örneğin Ortega ve Peri (2013), göç politikalarının sıkılaştırılmasının, göç akışlarını azalttığını ortaya koymaktadır. Katılımcılar, Akdeniz üzerinden düzensiz yollarla Avrupa'ya geçmenin risklerini vurgularken, Türkiye'yi daha güvenilir bir seçenek olarak değerlendirmiştir. Bu durum, göçmenlerin yalnızca ekonomik nedenlerle değil, aynı zamanda güvenlik kaygılarıyla da hareket ettiğini göstermektedir.

Göç süreçlerinde sosyal ağlar ve destek mekanizmaları, göçmenlerin yerleşim kararlarını doğrudan etkileyen temel faktörlerden biridir. Bu çalışmanın bulguları,

katılımcıların Türkiye’yi ve özellikle Ankara’yı tercih etmelerinde aile ve akrabalık bağlarının, soydaşlık duygusunun ve toplumun gösterdiği misafirperverliğin belirleyici olduğunu göstermektedir. Nitekim, Meksika’dan ABD’ye göç eden erkeklerin konaklama teminine odaklanan bir çalışmada, kırsal kökenli göçmenler için hemşerilerin, kent kökenli göçmenler için ise aile üyelerinin sosyal sermaye olarak öne çıktığı görülmektedir (Flores-Yeffal ve Aysa-Lastra, 2011). Ayrıca bu bulgu; aile ve arkadaşlık bağlarının göç kararındaki hızlandırıcı ve yaygınlaştırıcı özelliğini vurgulayan Göçmen İlişkileri Ağı Kuramına katkı sağlamaktadır (Castles ve Miller, 2008).

Daha önce göç etmiş aile üyelerinin ve arkadaşların varlığı; göç etmenin ardından, psikososyal destek unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Göç eden kadınlarla gerçekleştirilmiş çalışmada, aile bağlarının; ahlaki, sosyal, dini ve kültürel açıdan entegrasyonu kolaylaştırdığı ortaya konmuştur (Okeke-Ihejirika vd., 2022). Görüldüğü üzere sosyal bağlar, hem göç kararını almada, hem göç edilecek yeri seçmede, hem de göç etme hareketinin ardından yeni topluma uyum sağlamada önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Winters vd., 2001).

Göç hareketinin tamamlanmasının ardından, yeni bir topluma yerleşme sürecinde karşılaşılan sosyo-kültürel zorluklar katılımcılar tarafından sıklıkla vurgulanmıştır. Bulgular, varış ülkesinde; yalnızlık, dışlanma, dil bariyeri ve kültürel farklılıklar nedeniyle çeşitli uyum sorunları yaşadıklarını göstermektedir. Göç sonrası dönemde bireylerin yaşadıkları bu tür zorluklar, yalnızca sosyal dışlanma riskini artırmakla kalmamakta, aynı zamanda psikolojik sağlamlıklarını da etkilemektedir (Berry, 1997). Kimseyi tanımama ve sosyal izolasyonun özellikle göçün ilk yıllarında yoğun olarak deneyimlendiği görülmektedir. Bu durum, konut bulma sürecinde dahi etkisini göstermektedir. Bu çalışmanın bulguları; “yabancı” kimliği nedeniyle ev verilmek istenmediği ifadesi, ayrımcı tutumların göçmenlerin barınma hakkına erişimini zorlaştırdığını ortaya koymaktadır.

Dil bariyeri hem istihdam olanaklarına erişim hem de gündelik yaşamda etkili iletişim kurma açısından bireylerin karşılaştığı en temel engellerden biri olarak öne çıkmaktadır. Göçmen bireyler, yerleştikleri yeni toplumda sosyal ağlar oluşturma sürecinde de bu bariyer nedeniyle ciddi güçlükler yaşamaktadır. Katılımcılar tarafından; dil bariyeri ve getirdiği sosyal ağlar oluşturmama sorunu, ekonomik durumla ilişkilendirilmekte ve göçün ilk yıllarında iş bulamamaya sebebiyet verdiğinin altı çizilmektedir. Literatürde vurgulandığı üzere, göç edilen ülkenin dilini konuşabilen göçmenlerin iş bulma olasılıkları daha yüksektir (Chiswick ve Miller, 2015), dolayısıyla dil bariyerine sahip bireyler, iş bulma noktasında dezavantajlı

konumdadır. Nitekim, Almanya'daki dil eğitim programlarının, göçmenlerin istihdam olanakları üzerindeki etkisini değerlendiren Lang (2022); dil eğitim programından 2 yıl sonra, programa katılan işsiz göçmenlerin istihdam olasılığının arttığını ortaya koymaktadır. Ancak, bu çalışmanın bulgularından farklı olarak, Hollanda'da gerçekleştirilen bir çalışmada; kadın ve erkek göçmenlerin dil sorunlarının istihdam olasılıklarını etkilemediği, yalnızca kadın göçmenlerin saatlik ücretleri üzerinde olumsuz etkisi olduğu bulunmuştur (Yao ve Ours, 2015).

Sosyo-kültürel zorlukların yanı sıra, yerleşmenin ilk günlerinde yaşanan en temel zorluklardan biri ekonomik zorluklardır. Bu çalışmanın bulguları, katılımcıların Türkiye'ye geldiklerinde işsizlik, barınma sorunu, hayat pahalılığı ve geçim sıkıntısı gibi çok yönlü ekonomik engellerle karşılaştıklarını ortaya koymaktadır. Göçmen bireylerin ifade ettiği biçimiyle, göçün ilk döneminde geçimlerini sağlamak için yardımlara ve borçlara başvurma zorunluluğu, sosyal koruma mekanizmalarına sınırlı erişimi olan göçmenlerin kırılganlığını derinleştirmektedir. Literatürde, göçmenlerin gelir yetersizliği, kayıt dışı çalışmaya yönelme ve sosyal güvenlikten yoksun olma gibi durumlara sıkça maruz kaldıkları belirtilmektedir (Vosko, 2011; Zhang vd., 2022). Bu durum, göçmen bireylerin ve ailelerinin uzun vadede hem ekonomik hem de sosyal dışlanma riskiyle karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır.

Türkiye'deki ilk günlerde yaşanan ekonomik zorluklarla ilişkilendirilen en önemli vurgulardan biri barınma sorunudur. Katılımcılar, yeterli maddi kaynağa sahip olmadıkları için kalabalık evlerde, akrabalarıyla ya da tanıdıklarıyla birlikte yaşamak zorunda kaldıklarını belirtmiştir. Bu bulguya benzer biçimde, literatürde göçmen bireylerin kalitesiz, aşırı kalabalık ve güvencesiz konut koşullarında yaşamaya zorlandıklarının vurgulanmaktadır (Phillips, 2006). Teixeira (2014) tarafından Vancouver'da gerçekleştirilen bir odak grup çalışmasında; bölgeye yeni gelen göçmen bireylerin yüksek kiralar, aşırı kalabalıklık ve düşük kaliteli konut gibi çok sayıda zorlukla karşılaştığını ortaya koymaktadır. Llopis Alvarez ve Müller-Eie (2022) tarafından Norveç'te gerçekleştirilen bir çalışmada ise, seçilen iki mahallede yaşayan göçmen bireylerin, yerel nüfusa göre daha az elverişli konut koşullarına sahip olduğu bulunmuştur. Kalabalık yaşamının; bireylerin sağlık durumlarını, çevreyle ilişkilerini ve çocukların eğitim durumuyla ilgili koşulları üzerinde etkisi bulunmaktadır. Nitekim; Lorentzen ve arkadaşları (2023) tarafından gerçekleştirilen nitel bir araştırmada, aşırı kalabalığın çocukların sağlığı, çevresi ve eğitimi üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Göçmenlerin varış ülkelerindeki yaşam koşullarını şekillendiren en önemli unsurlardan biri, sahip oldukları yasal statüdür. Bu çalışmanın bulguları, Türkiye'ye gelen göçmenlerin ilk dönemlerde kimlik, belge ve statü temelli çeşitli bürokratik zorluklar yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Katılımcılar, bu sorunların yalnızca idari bir mesele olmadığını, aynı zamanda gündelik yaşamlarını, hareket özgürlüklerini ve temel haklara erişimlerini doğrudan etkilediğini belirtmiştir. Yasal statünün belirsizliği; göçmenlerin hem fiziksel hem de psikososyal kırılganlıklarını artırmaktadır (Menjívar, 2006).

Göçmen bireylerin anlatımları, Türkiye'nin farklı şehirleri arasında göçmenlerin ikamet kaydı ve imza yükümlülükleriyle ilgili uygulamaların ciddi mağduriyetlere yol açabildiğini göstermektedir. Özellikle geçici koruma altında olan bireylerin kayıtlı oldukları il dışına çıkmaları halinde yaşadıkları hareket kısıtlılığı ve imza zorunluluğu, göçmenlerin gündelik yaşamlarını güçleştirmekte ve kamu hizmetlerine erişimlerini sınırlandırmaktadır.

Yasal statüye dair en belirgin sorunlardan biri, sağlık hizmetlerine erişim konusunda yaşanmaktadır. Bulgular, kimlik belgeleri olmayan göçmenlerin hastanelere kayıt yaptıramadıkları için temel sağlık hizmetlerinden faydalanamadıklarını göstermektedir. Sağlık hizmetlerine erişim, göçmenlerin insana yakışır yaşam hakkı kapsamında değerlendirilmesi gereken temel bir haktır (WHO, 2018). Ancak belgelenmemiş ya da geçici statüde olan bireyler, özellikle ilk göç dönemlerinde bu hakka erişimde ciddi engellerle karşılaşmaktadır (Grove ve Zwi, 2006).

Yasal statü sorunları, aynı zamanda bireylerin barınma, eğitim, sosyal yardım ve istihdam gibi diğer temel hizmet alanlarına da erişimlerini etkileyen yapısal bir sorundur. Sigona (2012) tarafından 75 düzensiz göçmenle yapılan derinlemesine görüşmeler göstermektedir ki; temel hizmetlere erişmek için kurum/kuruluşlara başvurma konusunda çekinceler mevcuttur ve bu çekincelerin başında yakalanma korkusu ve sınır dışı edilme korkusu gelmektedir.

Göç süreci, bireylerin yalnızca ekonomik ve sosyal yönlerden değil, aynı zamanda fiziksel ve ruhsal sağlık açısından da ciddi biçimde etkilenmelerine yol açmaktadır. Bu çalışmanın bulguları, göçmen bireylerin Türkiye'ye geldikleri ilk dönemde temel ihtiyaçların karşılanamaması, sağlıksız barınma koşulları ve hijyen eksikliği nedeniyle hem kendilerinin hem de çocuklarının ciddi sağlık problemleri yaşadıklarını göstermektedir. Göçmenlerin

fiziksel sağlık durumları, çoğunlukla göç öncesi travmalar, göç yollarındaki zorluklar ve varış ülkesindeki yapısal eşitsizliklerin bileşimiyle şekillenmektedir (Ornelas vd., 2020).

Göç süreci çoğunlukla zorlayıcı yaşam olaylarıyla ilişkilendirilse de, bazı bireyler bu süreci görece daha az sorunla ve destekleyici çevre koşullarıyla deneyimleyebilmektedir. Bu çalışmanın bulguları, göçmen bireylerin bir kısmının barınma, çocukların eğitime katılımı ve iş bulma gibi temel alanlarda olumlu deneyimler yaşadığını ortaya koymaktadır. Özellikle bireylerin göç ettiği ilk dönemlerde, göç ettikleri ülkedeki sosyal ağların varlığı, göç sürecinin daha az travmatik ve daha planlı bir şekilde ilerlemesini sağlamıştır. Sosyal ağların varlığı; bireysel ve çevresel koruyucu faktörlerin göçmenlerin uyum süreçlerinde önemli bir rol oynamaktadır (Korac, 2003).

Göçmen bireylerin, göç ettikleri ülkedeki akrabalarının yanında barınabilmesi, kısa sürede ev kiralayabilmeleri ve çocuklarını eğitim sistemine dahil edebilmeleri, sosyal sermayenin göçmenlerin yaşamlarını kolaylaştırıcı etkisini göstermektedir. Bu tür destekleyici destek ağları hem maddi hem de duygusal dayanıklılığı artırmakta ve bireylerin yeni ortamlara daha hızlı adapte olmalarını sağlamaktadır (Ryan vd., 2008). Ryan ve arkadaşlarının (2008) gerçekleştirdiğı bu çalışmada, destek ağlarının varlığının önemi vurgulanmakla birlikte, etnik grup içerisinde kalmaya devam etmenin; dil bariyerini artırabileceğinin ve yerel toplumla ilişki kurmasını olumsuz yönde etkileyebileceğinin de altı çizilmektedir. Barınmanın ve ekonomik desteğın yanı sıra, çocukların eğitime erişiminin sağlanması da sosyal destek ağlarıyla kolaylaştırılan bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Benzer biçimde, Pastoor (2015) tarafından, okul personeli ve mülteci gençlerden elde edilen verilerle gerçekleştirilen bir çalışmada; eğitim sistemi içerisinde yer almanın, refakatsiz genç mültecilerin uyumunu kolaylaştırmada önemli bir rol oynama potansiyeline sahip olduğu belirtilmektedir.

Öte yandan, bazı göçmen bireyler, göçün ilk dönemlerinde daha olumlu koşullar altında yaşadıklarını ancak zamanla ekonomik ve toplumsal baskıların arttığını ifade etmiştir. Bu bulgu, göçmenlerin ilk yerleşim sürecinde karşılaştıkları koşulların zamanla değişebileceğini ve olumlu bir başlangıcın kalıcı uyum anlamına gelmediğini göstermektedir. Türkiye’de son yıllarda artan kira fiyatları ve göçmen karşıtı toplumsal söylemler, göçmenlerin yaşam koşullarını giderek zorlaştırmakta ve başta olumlu olarak tanımlanan deneyimlerin zamanla yerini belirsizlik ve dışlanmaya bırakmasına yol açabilmektedir.

Yaşam Kalitesinin Nesnel Belirleyicileri

Araştırmada, göç eden ailelerin deneyimlerine odaklanılarak, yaşam kalitesinin nesnel belirleyicileri sorgulanmıştır. Yaşam kalitesini nesnel belirleyicileri; ekonomik koşullar, sağlık hizmetleri, sosyal hizmetler, fiziksel çevre hareketlilik ve hizmetlere erişimde yaşanan engeller şeklinde öne çıkmıştır.

Göçmen bireylerin yaşam kalitesini şekillendiren en önemli nesnel belirleyicilerden biri ekonomik koşullardır. Bu çalışma kapsamında elde edilen bulgular, göçmen bireylerin, finansal yetersizlik, borçlanma gereksinimi, ek gelir yaratma çabaları ve yetersiz barınma koşulları gibi ekonomik temelli sorunlarla yaşamlarını sürdürmeye çalıştıklarını göstermektedir. Göçmen bireyler; ekonomik hayata dahil olma sürecinde sistematik eşitsizliklerle karşılaştıkları, düşük ücretli ve güvencesiz işlerde istihdam edildikleri, bu durumun da genel yaşam kalitelerini olumsuz etkilenmektedir (Kahveci, 2019). Bloch (2008) tarafından, 400 mültecinin katılımıyla gerçekleştirilen nicel bir araştırmada; çalışan mültecilerin çoğunun, düşük ücretli, kötü çalışma koşullarına sahip ve kariyerinde ilerleme imkanı olmayan ikincil sektör işlerde çalıştıkları bulunmuştur.

Göçmen bireyler, temel ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalan gelir düzeylerinden ve borçlanmaya duydukları sürekli gereksinimden söz etmiştir. Özellikle kira, gıda ve fatura gibi zorunlu harcamalar nedeniyle geçim sıkıntısının yaygın olduğu, bu nedenle borçlanmaya duyulan ihtiyacın fazla olduğu gözlemlenmiştir. İngiltere'deki göçmenler ile kredi kartı borcu arasındaki ilişkiyi sistematik bir incelemeyle ele alan Thompson (2020); göçmen olmanın kredi kartı borcuyla ilişkisini doğrudan inceleyen çalışmaların eksikliğine dikkat çekmekte ve mevcut araştırmaların çoğunun, göçmenlerin genel varlıklarına odaklandığını belirtmektedir.

Finansal yetersizlik, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda psikolojik bir yük olarak da katılımcıların yaşam kalitesini düşürmektedir. Bu çalışmada, umutsuzluk ve gelecek kaygısı gibi olumsuzluklar, göçmen bireyler tarafından vurgulanmaktadır. Errazuriz ve arkadaşları (2023) tarafından gerçekleştirilen bir araştırma, borçlu olan göçmen bireylerin yaygın bir ruhsal bozukluğa yakalanma olasılığının daha yüksek olduğu ortaya koymaktadır.

Gelir-gider dengelerini koruyabilen ve borçlanma gereksinimi duymadan yaşamlarını sürdürebilen katılımcıların yanı sıra, herhangi bir geliri olmayıp sosyal çevreden gelen destekler ile yaşamını sürdüren bireyler bulunmaktadır. Akraba, arkadaş ve komşu gibi sosyal

destek sistemlerinin desteği, göçmen bireylerin yaşamlarını sürdürebilecekleri birincil kaynaklar olarak öne çıkmaktadır. Nitekim, Kaia ve Boyd (2011) tarafından Kanada'daki göçmen yaşlılara odaklanılan bir çalışmada, yaşlı göçmenler arasındaki yüksek yoksulluk oranlarının, akraba mali yardımları ile hafifletildiği bulunmuştur.

Bu çalışmanın bulguları; göçmen bireyler finansal yetersizliklerle baş etme yöntemi olarak, ek işe başvurmak ve tüketimi kısıtladığını ortaya koymaktadır. Ek iş yapmak, özellikle düşük gelirli göçmen bireyler için yaygın baş etme yöntemi olmakla birlikte, bu durum kayıt dışı ve güvencesiz çalışma biçimlerine açık hale gelme riskini de beraberinde getirmektedir. Göçmenler çoğunlukla sosyal güvenceden yoksun, düşük ücretli ve kötü çalışma koşullarına sahip işlerde çalışmak zorunda kalmakta; bu durum, bir kırılganlık alanı yaratmaktadır. Meksika'da güvencesiz çalışan kadınlarla gerçekleştirilen bir odak grup çalışmasında, güvencesiz çalışma koşullarının önemli bir stres kaynağı olduğu belirtilmektedir (León-Pérez vd., 2021). Ek işe başvurunun yanı sıra, tüketim kısıtlaması da finansal yetersizlikle baş etmek için başvuru stratejiler arasında yer almaktadır. Katılımcıların bazıları, yalnızca temel ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde harcama yaptıklarını, büyük harcamalardan uzak durduklarını belirtmiştir. Susilowati ve arkadaşları (2023), göçmen kadınların mali refahlarını araştırdıkları çalışmada; göçmen kadınların mali iyi oluşlarını sağlayabilmeleri için zorunlu olmayan tüketim alışverişini azaltmaları bir strateji olarak önerilmektedir.

Konut koşulları, yaşam kalitesinin nesnel belirleyicilerinden biridir. Çalışma bulguları, katılımcıların büyük çoğunluğunun kiracı olduğunu, yalnızca bir katılımcının ev sahibi olduğunu göstermektedir. Mevcut konut koşullarından memnun olduğunu belirten katılımcılar olmakla birlikte, konutlar küçük, eski, hijyenik olmayan ve donanımsal eksiklikleri bulunan yapılar olarak tanımlanmıştır. Bu bulgular, göçmen bireylerin konut piyasasında ötekileştirildiklerini ve genellikle alt standart konutlara erişebildiklerini ortaya koymaktadır (Netto, 2011).

Konutların fiziksel durumu kadar, konut içerisindeki eşya eksikliği ve mekânsal yetersizlikler de yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle çocukların yatağı olmadan yerde yatmak zorunda kalmaları ya da buzdolabı gibi temel beyaz eşyaların eksikliği hem sağlık hem de çocukların gelişimi açısından risk oluşturmaktadır. Literatürde; yaşam koşulları da dahil olmak üzere sosyoekonomik faktörlerin göçmen bireylerin sağlık sonuçlarını önemli ölçüde etkilediği, düşük doğum ağırlığı ve perinatal ölüm oranlarının

artmasına yol açtığı ve sağlık belirleyicisi olarak yeterli konut koşullarına olan ihtiyaç, vurgulanmaktadır (Racape vd., 2016).

Yaşam kalitesinin nesnel belirleyicilerinden olan sağlık hizmetlerine erişim, yoğun olarak bahsedilen önemli bir kategori olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmanın bulguları, birçok katılımcının Türkiye'deki sağlık hizmetlerine erişim konusunda olumlu deneyimler yaşadığını ortaya koymaktadır. Özellikle Aile Hekimlikleri ve Göçmen Sağlığı Merkezleri gibi birincil basamak sağlık kurumlarına ulaşım, göçmen bireyler tarafından erişimi kolay ve memnuniyet verici olarak tanımlanmıştır. Göçmen bireylerin bazıları, Türk vatandaşlarıyla eşit koşullarda sağlık hizmetlerinden yararlanabildiklerini belirtmiş ve sağlık hizmetlerine erişimin göç sürecinin en sorunsuz alanlarından biri olduğunu vurgulamaktadır.

Bu bulgular, literatürdeki göçmen sağlığı politikalarının olumlu örnekleriyle örtüşmektedir. Türkiye, geçici koruma altındaki yabancılara yönelik olarak Göçmen Sağlığı Merkezleri aracılığıyla ana dilde sağlık hizmeti, birinci basamak tedavi ve yönlendirme hizmetleri sunmaktadır (Sağlık Bakanlığı, 2025). İngiltere'de "Delivering Race Equality" programıyla ruh sağlığı hizmetlerinde çalışan kişilere ırk eşitliği eğitimi verilmesi hedeflenmiştir. Avusturya'da, pratisyenlerin ve hastane personelinin kültürlerarası yetkinliğini geliştirmek için doktor ve hemşirelerin eğitimini içeren bir programı uygulanmaktadır. Aynı zamanda; Avusturya, İngiltere, İrlanda, Hollanda, Portekiz, İspanya ve İsviçre gibi ülkelerde tercüman hizmetleri sağlanmaktadır (Mladovsky vd., 2012). Dünyadaki ve Türkiye'deki örnekler, göçmen bireylerin temel sağlık haklarına erişimlerini kolaylaştırmakta ve toplumsal uyumu desteklemektedir. Ayrıca, göçmen bireylerin sağlık hizmetlerine ulaşırken kimlik belgesiyle bağlantılı sorunlarını Göç İdaresi aracılığıyla çözüyor olması, bireylerin resmi kurum ve kuruluşlarla bağlantı kurabildiklerini ve kurumların ulaşılabilir olduğunu göstermektedir.

Öte yandan, bazı göçmen bireyler, sağlık hizmetlerine erişimde ciddi zorluklar yaşadıklarını belirtmektedir. Özellikle kimlik belgesi eksikliği, geçici koruma statüsünün iptali, adres kaydının farklı şehirlerde bulunması gibi yapısal sorunlar nedeniyle sağlık hizmetlerinden yararlanamayan bireyler olduğu görülmektedir. Bu durum, sağlık hizmetlerine erişimin göçmenler için eşit ve sürekli olmadığını ve çeşitli bürokratik engellerin sağlık hakkının kullanımını sekteye uğrattığını göstermektedir.

Ayrıca, sigorta kapsamının dışında kalan göçmen bireyler, hastane başvurularında ücret talebiyle karşılaştıklarını ve özellikle kronik hastalıklar gibi süregelen sağlık sorunları için düzenli tedavi alamadıklarını ifade etmektedir. Psikiyatrik hastalıklar, hipertansiyon ve kalp rahatsızlıkları gibi kronik durumlarda tedaviye erişememek, göçmenlerin sağlık statülerini daha da kırılgan hale getirmekte ve yaşam kalitesini düşürmektedir. Fazel ve arkadaşları (2005) tarafından gerçekleştirilen sistematik bir derlemede, travma sonrası stres bozukluğunun tetikleyici faktörlerinin, psikiyatrik eş tanılarının ve tedavi edilmemenin uzun vadeli sonuçlarının, diğer travma sonrası stres bozukluğu yaşayan gruplardan farklı olabileceğini belirtilmekte ve mültecilere özgü tedavi yaklaşımlarının geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan zorluklardan biri de randevu sistemine ilişkin memnuniyetsizliktir. Göçmen bireylerin bir kısmı, alınan randevuların iptal edilmesi veya uzun süreli bekleme gerekliliği nedeniyle gerekli tedavilerin aksadığını belirtmektedir. Özellikle çocukların sağlık ihtiyaçlarının karşılanamaması, göçmen ailelerde çaresizlik ve suçluluk duygularına neden olmakta ve bu durum sosyal hizmet müdahalesi gerektiren psiko-sosyal bir sorun haline gelmektedir.

Göçmenlerin yaşam kalitesini belirleyen nesnel belirleyicilerden biri, sosyal hizmetlere erişimdir. Bu çalışmada yer alan bulgular, göçmen bireylerin sosyal hizmetlerden yararlanma durumlarının çeşitlilik gösterdiğini, bazı bireylerin aktif biçimde bu hizmetlere ulaşabildiğini, bazılarının ise hizmetlerden dışlandığını ya da mevcut ihtiyaçlarını karşılayamadığını ortaya koymaktadır. Bazı göçmen aileler; belediyeler, Kızılay ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla sağlanan sosyal yardımlardan (maddi destek, gıda, kıyafet, ekmek kartı vb.) yararlandıklarını ifade etmektedir. Bu bulgu, Türkiye’de göçmenlere yönelik sosyal hizmet mekanizmalarının devlet, yerel yönetim ve STK gibi çok aktörlü yapısını ve bu yapının destekleyici kapasitesini göstermektedir (Altıok, 2024; Danış ve Nazlı, 2019). Bununla birlikte, bazı göçmen aileler sosyal hizmetlerden hiç yararlanamadıklarını ya da kimlik kaybı nedenlerle kesildiğini belirtmektedir. Nitekim, Negi ve arkadaşları (2018) tarafından gerçekleştirilen nitel bir çalışmada, göç etmiş bireylerin belgesiz olması, federal ve eyalet refah programlarına erişimlerini ciddi şekilde sınırlandırdığı belirtilmektedir.

Bazı göçmen bireyler ise, temel yaşam ihtiyaçları (gıda, kıyafet, yakacak, eşya) ve sağlık harcamaları için sosyal hizmet desteğine gereksinim duyduklarını ifade etmektedir. Bu durum, göçmenlerin bireylerin ve ailelerin yaşamlarını sürdürebilmek için sistematik sosyal

yardım politikalarına ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Özellikle kadın göçmenler, çocuk bakım sorumluluğundan kaynaklı olarak istihdama katılamadıklarını ve bu nedenle kreş desteğine ihtiyaç duyduklarını belirtmektedir. Benzer şekilde; Portekiz'deki Çinli göçmenlerle gerçekleştirilen nitel bir araştırmada, kadın göçmenler; ekonomik bağımsızlığın önemini vurgulamakta ve gelirleri az olsa bile çalışmak ve gerektiğinde ücretli bakım desteği almak istediklerinin altını çizmektedir (Li vd., 2024).

Fiziksel çevre koşulları ve hareketlilik imkânları, bireylerin yaşam kalitesini doğrudan etkileyen faktörler arasında yer almaktadır. Bu çalışmanın bulguları, göçmen bireylerin yaşadıkları çevrenin güvenliği, temizliği, sosyal kullanımı ve ulaşım hizmetlerine erişim durumuna ilişkin farklı deneyimlere sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Fiziksel çevreye ilişkin algılar, hem geçmiş deneyimlerle (örneğin savaş ve yıkımın yaşandığı bölgelerden göç) hem de mevcut yerel hizmetlerin yeterliliğiyle şekillendiği görülmektedir.

Göçmen bireyler, yaşadıkları çevreyi güvenli, temiz ve düzenli olarak nitelendirmektedir. Özellikle çöp toplama hizmetlerinin düzenliliği, park ve yeşil alanların kullanımı ve sokakların fiziki durumu, yaşam kalitesine olumlu katkıda bulunan faktörler olarak belirtilmektedir. Bu bulgu, göçmenlerin kamu hizmetlerine erişimlerinin ve kent yaşamına entegrasyonun yaşam kalitesini etkilediğini gösteren çalışmalarla benzer bir bulgudur (Phillimore, 2011). Ancak bazı göçmen bireyler, yaşadıkları bölgede zaman zaman toplumsal gerilimler ve tehdit edici durumlarla karşılaştıklarını, özellikle dilsel ve kültürel farklılıkların görünür olduğu ortamlarda ayrımcılık ve tehdit hissettiklerini ifade etmektedir. Bu tür deneyimler, göçmenlerin kamusal alanlara katılımını sınırlamakta ve psikososyal iyi oluşlarını olumsuz yönde etkilemektedir (Park, 2017; Sigona vd., 2021).

Park ve yeşil alanlar, göçmen ailelerin hem fiziksel dinlenme hem de sosyal etkileşim ihtiyaçlarını karşılayabildikleri mekânlar olarak öne çıkmaktadır. Ancak bazı göçmen bireylerin, fiziksel mesafe veya aile içi yapı nedeniyle dışarıda vakit geçirmemeyi tercih ettikleri gözlemlenmiştir. Bu durum, göçmenlerin çevreyle etkileşim düzeylerinin yalnızca mekânsal değil, aynı zamanda kültürel ve sosyoekonomik faktörlerle de belirlendiğini göstermektedir (Bouchara, 2021).

Ulaşım hizmetlerine erişim, bireylerin gündelik yaşamlarını sürdürebilmeleri ve sosyal yaşama katılabilmeleri açısından belirleyici bir faktördür. Göçmen bireyler, yaşadıkları bölgelerde otobüs, metro ve dolmuş gibi ulaşım araçlarına erişimin genellikle yeterli olduğunu

ifade etmektedir. Bu bulgu, kent içi hareketlilik açısından fiziksel erişilebilirliğin görece güçlü olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, ulaşım hizmetlerinden yararlanma sıklığını belirleyen temel unsurun ekonomik koşullar olduğu dikkat çekmektedir. Bireyler, toplu taşıma ücretlerinin yüksekliği nedeniyle yürümeyi tercih ettiklerini ya da yalnızca zorunlu durumlarda toplu taşıma kullandıklarını belirtmektedir. Ulaşımın fiziksel olarak erişilebilir olsa bile, ulaşım konusunda dezavantajlı olmak, sosyal dışlanmaya katkıda bulunmaktadır (Lucas, 2012).

Göçmen bireylerin yaşam kalitesi yalnızca mevcut hizmetlere erişim imkânlarına değil, aynı zamanda bu hizmetlere erişimde karşılaştıkları sosyal, kültürel ve bürokratik engellere de bağlıdır. Bu çalışmanın bulguları, göçmen ailelerin bir kısmı sağlık, eğitim ve ulaşım hizmetlerine erişimde herhangi bir ayrımcılık yaşamadıklarını ifade ederken, önemli bir kısmı ise sosyal dışlanma, dil bariyeri ve bürokratik işlemler nedeniyle çeşitli zorluklarla karşılaştıklarını belirtmektedir. Bu durum, hizmetlere erişimde göçmen bireyler arasında eşitsizliklerin oluştuğunu ve bu eşitsizliklerin bireysel iyi oluş üzerinde doğrudan etkili olduğunu göstermektedir.

Dil bariyeri, göçmen bireylerin hizmetlere erişimde yaşadığı en önemli sosyal engellerden biri olarak öne çıkmaktadır. Bireyler, özellikle resmî kurumlarda iletişim kurarken yaşadıkları güçlüklerin yanlış anlaşılmalara ve ayrımcı muamelelere yol açtığını ifade etmektedir. Göçmen kadınların serviks kanseri taramasına ilişkin karşılaştıkları engelleri sistematik bir şekilde inceleyen Afsah ve arkadaşları (2023); dil bariyeri nedeniyle, göçmen bireylerin sağlık çalışanlarıyla iletişim zorlukları yaşadığını ve bunun da nihayetinde uygun sağlık bilgisi ve bakımı almalarını engellediğini ortaya koymaktadır.

Göçmen bireyler, “yabancı” kimlikleri nedeniyle toplumdan dışlanmaya maruz kaldıklarını ve ayrımcı tutumların doğrudan hizmetlere erişim deneyimlerini etkilediğini belirtmektedir. Benzer şekilde, Hacker ve arkadaşları (2015), gerçekleştirdiği literatür incelemesinde, belgesiz olmanın getirdiği damgalanmanın, göçmen bireylerin sağlık hizmetlerinde erişimde bir engel olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca, çalışmaya katılan göçmen bireylerin, Türkmen kökenlerini vurgulama ihtiyacı duyması, sosyal aidiyetin ve kimlik politikasının göçmenler arasında da nasıl içselleştirildiğini ve statü farklılaşmalarına yol açtığını göstermektedir. Nitekim, literatürde; belgesiz göçmenlerin, toplum için bir yük olmak istememe veya hizmet ararken damgalanma endişesi gibi nedenlerle utanç veya damgalanma hissedebildikleri ortaya konmaktadır (Hacker vd., 2015).

Çalışmanın bulguları; göçmen bireylerin hizmetlere erişimde karşılaştıkları bürokratik engellerin de önemli bir sorun alanı olduğunu göstermektedir. Sigorta sistemine dahil olamamak, kimlik belgelerinin geçersizliği veya adres kaydı nedeniyle yaşanan hizmet kısıtlamaları, göçmenlerin sağlık, eğitim ve sosyal hizmetlere erişimini doğrudan sınırlandırmaktadır. Özellikle geçici koruma altında olan bireylerin işgücü piyasasına katılımda karşılaştıkları yapısal engeller, göçmenlerin kayıt dışı ve güvencesiz işlerde çalışmasına neden olmaktadır (Şahin Emir, 2021). Benzer şekilde, kimlik eksikliği nedeniyle sağlık hizmetlerine veya eğitim sistemine erişememek, bireylerin hem fiziksel hem de psikososyal iyi oluşlarını tehdit etmektedir. Eve gönderilme korkusu, göçmenlik statüsüyle ilgili yetkililerle görüşmeler, eşten ayrılık, aileye yönelik tehditler, yoksulluk ve ayrımcılık gibi göç sonrası gelişen stres faktörleri; mültecilerin ruh sağlığı üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir (Watters, 2001). Avusturya'daki bir topluluk merkezine başvuran 40 mülteci ile gerçekleştirilen bir çalışmada ise, mültecilerin şiddet ve zulme maruz kaldığını ve Avustralya'da bulundukları süre içinde sosyoekonomik zorluklar, sağlık hizmetlerine erişimde engeller ve ülkelerine geri gönderilme korkusu gibi stres faktörleriyle karşılaştıkları ortaya konulmuştur. Ayrıca, zaten travmatize olmuş bu grubun, söz konusu stres faktörleriyle birlikte daha da travmatize olabileceği vurgulanmaktadır (Sinnerbrink vd., 1997).

Çocukların eğitim haklarına erişiminde yaşanan bürokratik engeller, göçmen çocukların uzun vadeli sosyal uyumunu ve bireysel gelişimlerini olumsuz etkileyen kritik bir sorundur (Pastoor, 2015). Güney Afrika'daki göçmen çocukların okul deneyimleri nitel yöntemle araştıran bir çalışmada; öğrencilerin milliyetleri, dilleri, kültürleri, aksanları ve fiziksel görünüşleri nedeniyle ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve ayrımcılığa maruz kalmaları yaygın bir sorun olarak öne çıkmaktadır. Göçmen çocuklar; eğitim hakkına sahip olsalar da, dil bariyerleri, kültürel uyum sorunları, ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve zorbalık gibi önemli zorluklarla karşılaşmaktadır (Isseri vd., 2018).

Yaşam Kalitesinin Özne Belirleyicileri

İyi oluş, bireylerin yaşamlarından duydukları memnuniyeti ve fiziksel, psikolojik, sosyal boyutlarda iyi olma halini ifade etmektedir. Bu çalışmanın bulguları, göçmen bireylerin Türkiye'deki yaşam deneyimlerinin; iyi oluş düzeylerini hem olumlu hem de olumsuz yönde etkileyen çeşitli faktörler barındırdığını göstermektedir. Özellikle savaş gibi travmatik olaylardan kaçışın sağladığı güvenlik duygusu, olumlu duyguları artırırken; ekonomik sıkıntılar, sosyal dışlanma ve belirsizlik ise olumsuz duyguları derinleştirmektedir. İyi oluşun

göç bağlamında çok boyutlu bir kavram olduğu, yalnızca fiziksel güvenliğin sağlanmasıyla sınırlı kalmadığı, travmatik göç deneyimi ve göç sonrası faktörlerin ruh sağlığını etkilediği, literatürde vurgulanmaktadır (Ager ve Strang, 2008; Miller ve Rasmussen, 2017).

Göçmen bireyler, Türkiye’de savaş ortamından uzak olmanın verdiği huzur ve güvenlik duygusunu olumlu duyguların temel kaynağı olarak tanımlamaktadır. Savaş ve şiddet ortamından kaçan bireyler için fiziksel güvenlik, yeniden iyi oluş hissinin inşasında kritik bir öneme sahiptir (Agyemang ve Norredam, 2020). Göçmen bireylerin ifadeleri, can güvenliğinin sağlanmasının bireysel psikolojik rahatlatma üzerinde güçlü bir etkisi olduğunu ve savaş travmalarından sonra huzurlu bir ortamda yaşam sürmenin “cennet” gibi algılandığını göstermektedir. Bununla birlikte, bazı katılımcıların Türkiye’de kalıcı bir yaşam kurma isteğini ifade etmeleri, yerleşim sonrası aidiyet duygusunun güçlenebildiğini ve bireylerin yaşadıkları ülkeye yönelik olumlu bir bağ geliştirebildiklerini ortaya koymaktadır. Göç sonrası olumlu duyguların gelişimi, bireyin önceki olumsuz deneyimleriyle mevcut güvenlik ve refah seviyesinin karşılaştırılmasıyla şekillenmekte, bu durum iyi oluşu destekleyen bir psikososyal mekanizma işlevi görmektedir. Kanada’da gerçekleştirilen bir araştırma, çokkültürlülük politikalarının hem etno-ırksal azınlıklar hem de Beyaz Kanadalılar için ulusal aidiyet duygusunda önemli artışlar sağladığını ortaya koymaktadır (Wu ve So, 2020).

Öte yandan, çalışmanın bulguları, göçmen bireylerin önemli bir kısmının ekonomik yoksulluk, sosyal dışlanma, ayrımcılık ve belirsiz gelecek kaygısı nedeniyle derin olumsuz duygular yaşadıklarını göstermektedir. Özellikle geçim sıkıntısının bireyleri psikolojik olarak çaresizlik, umutsuzluk ve hatta intihar düşüncelerine sürüklediği gözlemlenmiştir. Literatürde ekonomik güçlüklerin ve sosyal dışlanmanın, göçmenlerin ruh sağlığı üzerinde ağır etkiler yarattığı ve depresyon, anksiyete gibi psikiyatrik bozuklukların risk faktörleri arasında yer aldığı ifade edilmektedir (Fazel vd., 2005; Porter ve Haslam, 2005).

Göçmen bireyler arasında, sosyal çevrede sürekli “yabancı” ya da “Suriyeli” olarak damgalanmanın yarattığı dışlanmışlık hissi de belirgindir. Damgalama ve ötekileştirme süreçleri, bireylerde hem aidiyet duygusunu zayıflatmakta hem de sosyal katılımı engelleyerek psikososyal iyi oluşu olumsuz etkilemektedir (Derr, 2015). Özellikle “Suriyeli” kimliğine yönelik olumsuz toplumsal algıların, Türkmen kökenli bireyler üzerinde bile endişe ve korku yarattığı görülmektedir.

Ayrıca, haneler içinde yüksek sesli tartışmalar veya çocuk sesleri gibi günlük yaşam davranışlarının bile komşular tarafından olumsuz algılanabileceği kaygısı, göçmen bireylerde sürekli bir “kendini bastırma” ve “toplumsal kabul için uyum sağlama” çabası doğurmaktadır. Bu durum, bireylerin sürekli bir tetikte olma hali yaşamalarına ve psikolojik stres düzeylerinin yükselmesine neden olmaktadır. 2.509 göçmen bireyin katılımıyla gerçekleştirilen bir araştırmada; travma sonrası stres bozukluğu en sık görülen ruh sağlığı sorunlarından biri olarak ne çıkmaktadır ve tetikte olma hali, göçmen bireylerin yaşadığı olası bir durum olarak görülmektedir (Aydın Avcı vd., 2023).

Yaşam memnuniyeti, bireylerin yaşam koşullarını genel olarak nasıl değerlendirdiklerini ve yaşadıkları hayatın beklentileriyle ne ölçüde örtüştüğünü yansıtan öznel bir göstergedir (Diener vd., 1999). Bu çalışmanın bulguları, göçmen bireylerin yaşam memnuniyetlerinin, göç sonrası elde ettikleri güvenlik, istihdam fırsatları ve sosyal uyum düzeyi gibi faktörlere bağlı olarak farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Özellikle ekonomik değişkenler ve toplumsal kabul düzeyi, yaşam memnuniyeti üzerinde belirleyici etkiye sahiptir.

Göçmen bireylerin bir kısmı, savaş ve şiddet ortamından kaçarak Türkiye’ye gelmelerinin ardından yaşam koşullarının iyileştiğini ifade etmektedir. Özellikle iş bulabilme imkânlarının artması ve çocuklarının eğitim yoluyla sosyalleşebilmesi, yaşam memnuniyetinin önemli kaynakları olarak tanımlanmaktadır. Göç öncesinde eğitim düzeyi düşük bireylerin kendi ülkelerinde iş bulmalarının zor olduğu, buna karşın Türkiye’de emek piyasasında daha fazla fırsat bulabildikleri görülmektedir. Bu durum, göç sonrası yaşam tatmininin yalnızca fiziksel güvenlikle değil, ekonomik katılım ve bireysel üretkenlik algısıyla da güçlendiğini göstermektedir (Angelini vd., 2015). Bununla birlikte, çocukların Türkiye’de büyümesi ve eğitim alması, çocukların ve ailelerin aidiyet duygularını geliştirdiği, ailelerin kalıcı yaşam kurma motivasyonlarını artırdığı ve geri dönüş düşüncesinin zayıfladığı görülmektedir.

Bununla birlikte, çalışma bulguları yaşam memnuniyetinin sabit değil, değişken bir süreç olduğunu göstermektedir. Özellikle son yıllarda artan hayat pahalılığı, kira fiyatlarının yükselmesi ve temel ihtiyaçlara erişimde yaşanan zorluklar, göçmen bireylerin yaşamdan duydukları tatmini olumsuz yönde etkilemiştir. Göçmen aileler, ekonomik yetersizliklerin yarattığı maddi stresin günlük yaşamlarına yansıdığını ve genel yaşam doyumlarını

düşürdüğünü ifade etmektedir. Ekonomik yetersizlikler, göçmenlerin yaşam memnuniyetini azaltan temel faktörlerden biri olarak ön plana çıkmaktadır (Safi, 2010).

Ayrıca, göçmen karşıtı söylemlerin artması ve toplumsal dışlanmanın görünür hale gelmesi, bireylerin sosyal çevrede kendilerini yabancı hissetmelerine yol açmakta ve yaşam memnuniyetlerini olumsuz etkilemektedir. İlk yerleştikleri dönemde toplumsal kabul düzeyinin daha yüksek olduğu, ancak zamanla artan nüfus hareketliliği ve ekonomik baskılarla birlikte ayrımcılığın görünür hale geldiği ifade edilmektedir. Bu bulgu, göçmenlerin sosyal uyum süreçlerinin zamana bağlı olarak değişebileceğini ve olumsuz toplumsal algıların yaşam kalitesinde gerilemeye neden olabileceğini göstermektedir (Kende vd., 2022).

Aile içi etkileşim, göç sonrası bireylerin yaşam kalitesi ve psikososyal uyum süreçlerini belirleyen temel unsurlardan biridir. Göç, bireysel düzeyde olduğu kadar aile sistemi üzerinde de çok katmanlı değişimler yaratmakta; aile içi roller, iletişim biçimleri ve dayanışma mekanizmaları bu süreçten doğrudan etkilenmektedir (Walsh, 2003). Bu çalışmanın bulguları, göçmen ailelerin Türkiye’deki yaşamlarında aile içi ilişkilerini korumaya ve sürdürmeye çalıştıklarını; ancak ekonomik zorluklar ve toplumsal dönüşümlerin bu etkileşimleri zaman zaman sınıdığını göstermektedir.

Göçmen bireylerin büyük bir bölümü, aile içi iletişimlerini “normal” ve “herkes gibi” ifadeleriyle tanımlamakta; eşler ve ebeveyn-çocuklar arasındaki iletişimin genel olarak anlayış ve konuşmaya dayalı olduğunu ifade etmektedir. İletişim dinamiklerinde sorun yaşandığında, karşılıklı özür dileme ve konuşarak çözme yöntemlerinin öne çıktığı görülmektedir. Göçmen ailelerin yeni bir ortama uyumu ve entegrasyonu düşünüldüğünde, kriz çözme becerileri, iletişim mekanizmaları ve aile üyeleri arasındaki sosyal destek, hayati bir öneme sahiptir (Li vd., 2015). Bununla birlikte, göçmen bireylerin aile içi iletişim ve ilişkilere iletişime dair detay vermekten kaçınmaları, aile ilişkilerinin mahrem bir alan olarak görülmesinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmanın bulguları, göçmen ailelerin büyük ölçüde ev içi etkinliklerle zaman geçirdiğini, park gibi açık alanların ise sosyal etkileşim açısından önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Özellikle yeşil alanların kullanımı, aile üyeleri arasındaki duygusal bağı güçlendiren ve göç sonrası toplumsal uyum süreçlerini destekleyen bir araç olduğu görülmektedir. Ancak, uzun çalışma saatleri ve ekonomik baskılar nedeniyle ebeveynlerin çocuklarıyla yeterince vakit geçirememesi, aile içi etkileşimdeki potansiyel zayıflama

alanlarına işaret etmektedir. Düşük gelir nedeniyle çeşitli işlerde çalışarak iş yükünün artması, aile bağlarını zayıflatabilen ve ebeveyn-çocuk ilişkilerinde mesafe yaratabilen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Suárez-Orozco ve Todorova, 2003).

Göçmen bireyler karşılaştıkları sorunları birlikte hareket ederek ve konuşarak çözmeye çalıştıklarını belirtmektedir. Ayrıca, aile içinde geleneksel iş bölümlerinin sürdüğü, erkeklerin daha çok ekonomik sorumlulukları, kadınların ise ev ve çocuk bakımını üstlendiği gözlemlenmektedir. Bu durum, göç sonrası aile yapılarında toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretildiğini göstermektedir. Benzer biçimde, İspanya’da yaşayan Kolombiyalı anne ve babalarla gerçekleştirilen nitel bir çalışmada; babaların birincil geçim kaynağı ve annelerin de birincil olarak çocuk bakımından sorumlu olduğu görülmektedir (Turcatti, 2024).

Geniş aile üyelerinin (anne, kayınvalide gibi) sorun çözme süreçlerine dahil olması, özellikle kriz zamanlarında sosyal destek mekanizmalarının aile dışından da mobilize edildiğini göstermektedir. Geniş aile dayanışması, göçmen topluluklarda sosyal sermayeyi güçlendiren önemli bir faktör olarak değerlendirilmektedir (Ryan vd., 2008).

İlgi ve sevgi gösterimi, göçmen bireylerin anlatımlarında daha çok roller ve sorumluluklar çerçevesinde tanımlanmıştır. Özellikle kadın bireyler, çocuklarına ve eşlerine karşı sevgilerini fiziksel bakım, ev işleri ve günlük destek faaliyetleri üzerinden ifade etmektedirler. Bu bulgu, ilgi ve sevginin, duygusal ifadeden çok gündelik pratiklerle aile üyeleri arasında iletilildiğini göstermektedir. Nitekim, göçmen ebeveyn ve çocuklarla gerçekleştirilen karma bir çalışmada; eğitim, ilişkisel sevgi ve doğrulama olmak üzere üç sevgiyi ifade etme biçimi ortaya konmakta ve sevginin günlük pratikler aracılığıyla iletildiği vurgulanmaktadır (Williams vd., 2024).

Göç süreci, aile içi rollerin yeniden tanımlanmasına ve çocukların bakım ve eğitim süreçlerinin farklı şekillerde organize edilmesine neden olmaktadır. Bu çalışmanın bulguları, çocuk bakımının büyük ölçüde kadınların sorumluluğunda olduğunu, babaların ise aile için ekonomik teminat sağlamaya odaklandığını ortaya koymaktadır. Ayrıca çocukların eğitim hayatının göçmen aileler için temel bir öncelik olduğu; ancak dil bariyeri, ekonomik zorluklar ve yasal sorunlar gibi yapısal engellerin çocukların eğitim deneyimlerini olumsuz etkileyebildiği görülmektedir.

Göçmen bireylerin anlatımları, çocuk bakımının cinsiyete dayalı geleneksel iş bölümü çerçevesinde yürütüldüğünü göstermektedir. Kadınlar, çocukların günlük bakımından, eğitim desteğinden ve ev içi düzenin sağlanmasından sorumlu iken; erkekler ekonomik faaliyetleri üstlenmekte ve çocuk bakımına sınırlı düzeyde katılım göstermektedir. Bu durum, yukarıda da bahsedildiği üzere, göç sonrasında toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretilerek devam ettiğini göstermektedir (Hondagneu-Sotelo, 2019). Göçmen kadınlar üzerindeki bakım yükünün fazlalığı, onların kendi bireysel gelişimlerini sınırlandırmakta, sosyal yaşama katılımlarını zorlaştırmakta ve psikososyal riskleri artırabilmektedir (Bruhn ve Oliveira, 2022).

Çocukların bakımıyla ilgili diğer bir husus ise, ekonomik kaygılar nedeniyle, göç sonrası süreçte, ebeveynlerin (özellikle babaların) uzun çalışma saatlerine maruz kalmalarıdır. Göçmen ebeveynler, ekonomik kaygılar ve geçim zorunlulukları nedeniyle önceki yaşantılarına kıyasla daha uzun süreler çalışmak zorunda kalabilmektedir. Nitekim, İsrail'e göç eden eski Sovyetler Birliği kökenli ailelerin katılımıyla gerçekleştirilen nitel bir araştırmada, katılımcıların çoğu, iş yükü nedeniyle çocuklarına yeterli zaman ayıramadıklarını belirtmektedir. Söz konusu çalışmada, göç öncesine kıyasla daha uzun saatler çalışmalarının, çocuklarıyla geçirdikleri zamanı azalttığı, bu durumun da duygusal erişilebilirliklerini sınırladığı saptanmıştır (Yakhnich, 2016).

Göçmen aileler; çocuklarının eğitime büyük önem verdiklerini ve eğitim yoluyla çocuklarına daha iyi bir gelecek sunmayı hedeflediklerini ifade etmektedir. Göçmen ailelerde eğitime yatırım yapma eğilimi, literatürde sosyal yükselmenin bir aracı olarak değerlendirilmektedir (Suárez-Orozco vd., 2009). Çocukların akademik başarılarının, ebeveynlerin yaşam memnuniyetini artırdığı ve geleceğe dair umutları güçlendirdiği görülmektedir. Ancak bulgular, eğitim sürecinde dil bariyerinin önemli bir engel oluşturduğunu da göstermektedir. Göçmen çocuklar, eğitim sistemine uyum sağlamakta güçlük yaşayabilmekte ve bu durum hem akademik başarılarını hem de psikososyal iyi oluşlarını olumsuz etkileyebilmektedir. Nitekim, Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleştirilen nicel bir araştırmada; ekonomik ve dilsel faktörlerin, göçmen çocukların akademik uyumunu etkilediği ortaya konmaktadır (Potochnick, 2014). Ayrıca, ebeveynlerin dil yeterliliğinin düşük olması da çocukların okul sürecine aile desteğinin sınırlı kalmasına yol açmakta ve kardeşlerin veya topluluk içi destek ağlarının devreye girmesine neden olmaktadır. Nitekim, Lanuza (2016) tarafından gerçekleştirilen, ABD'deki göçmen ve yerli ailelerin

karşılaştırıldığı çalışmada; göçmen ailelerdeki çocukların ödevlerinde ebeveynlerinden ziyade kardeşlerine daha çok güvendikleri ortaya konmuştur.

Kimlik ve belge eksikliği nedeniyle çocukların okula erişememesi, göçmen aileler tarafından altı çizilen diğer bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Kimlik belgesi ve statü ile ilgili belirsizlikler, göçmen çocukların eğitime dair inançlarını ve heveslerini kırmakta, psikososyal iyi oluşlarını ve ailelerin yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Statü sorunları yaşamayı bekleyen lise öğrencileri ile böyle bir sorunu olmayan öğrencilerin katılımıyla gerçekleştirilen bir araştırmada; statü sorunları yaşamayı bekleyen öğrencilerin daha düşük mesleki beklentilere sahip olduğu, yükseköğretime devam etme olasılıklarının düşük olduğu ve 4 yıllık yerine 2 yıllık bölümlere yönelme eğilimleri olduğu keşfedilmiştir (McWhirter vd., 2013).

Göçmen ailelerin yaşam kalitesi yalnızca bireysel ve aile içi faktörlerle değil, aynı zamanda kamu kurumlarıyla olan etkileşimleri ve kamu hizmetlerine erişimleriyle de doğrudan ilişkilidir. Bu çalışmanın bulguları, göçme bireylerin özellikle sağlık hizmetleri ve yerel yönetimlerin sunduğu destekler bağlamında kurum ve kuruluşlara yönelik deneyimlerinin hem olumlu hem de olumsuz boyutlar taşıdığını göstermektedir.

Bazı göçmen bireyler, kamu kurumlarıyla yaşadıkları deneyimleri genel olarak olumlu değerlendirmektedir. Özellikle hastaneler ve belediyeler gibi temel hizmet sunan kurumlarla ilgili memnuniyetin yüksek olduğu görülmektedir. Sağlık kurumlarının altını çizen göçmen bireyler, en önemli kurumun hastaneler olduğunu belirterek, hastanedeki tutumlardan ve işlemlerden memnun olduklarını vurgulamaktadır. Benzer biçimde, Ortadoğulu göçmen bireylerin Malezya sağlık sisteminden memnuniyetlerinin araştırıldığı bir çalışmada; göçmen bireylerin sağlık merkezlerindeki personel ve doktorlardan yardım aldıkları ve sorularına cevap buldukları için bir memnuniyet duydukları ortaya konmaktadır (Khalid vd., 2021).

Bununla birlikte, bulgular, kurumlarla yaşanan olumsuz deneyimlerin de göçmenlerin yaşam kalitesi üzerinde ciddi etkiler yarattığını gözlemlenmektedir. Özellikle sağlık hizmetlerine erişimde karşılaşılan maddi engeller, kimlik eksikliği ve dil bariyeri; göçmenlerin kurumlara yönelik memnuniyetsizliklerini artıran temel faktörler olarak öne çıkmaktadır. Bu bulgu; medeni durum, gelir, hizmet farkındalığı, dil yeterliliği ve kültür gibi çeşitli faktörlerin göçmenlerin sağlık hizmetleri kalitesi algısını şekillendirdiği sonucuna ulaşan çalışmalarla benzerlik göstermektedir (Arfa vd., 2020; Khalid vd., 2021; Vozikis ve Siganou, 2015).

Bunun yanı sıra, kamu personelinden veya yerel halktan gelen ayrımcı tutumlar, göçmen bireylerin kurumsal deneyimlerini olumsuzlaştırmakta ve kurumsal güveni zedelemektedir. Ayrımcılık ve dışlanma hissi, kültürel farklılıklar ve dil bariyerinden kaynaklı iletişim kuramama durumu, göçmenlerin kamu hizmetlerine erişim motivasyonlarını azaltmakta ve memnuniyetlerini etkilemektedir (Galanis vd., 2013).

Göç süreci, bireylerin yalnızca mekânsal hareketliliğini değil, aynı zamanda kültürel kimlikleri ve değer sistemleriyle olan ilişkilerini de dönüştürmektedir. Bu çalışmanın bulguları, göçmen bireylerin Türkiye’de genel olarak kendi kültürel değerlerini ve geleneklerini sürdürebildiklerini; ancak belirli durumlarda bu değerleri kamusal alanda sergilemekten kaçındıklarını göstermektedir.

Göçmen bireyler; Türkiye’de kültürel pratiklerini sürdürme konusunda önemli bir engelle karşılaşmadıklarını belirtmektedir. Özellikle düğün, bayram ve diğer özel günlerde kendi geleneklerine uygun törenler düzenleyebilmeleri, göçmenlerin kültürel devamlılık duygusunu desteklemekte ve kimlik bütünlüklerini korumalarına katkı sağlamaktadır. Bu durum, Berry (1997) tarafından tanımlanan “entegrasyon stratejisi” ile uyumludur. Bireyler hem kendi kültürlerini korumakta hem de içinde bulundukları yeni topluma uyum sağlamaya çalışmaktadır.

Türkiye’nin kültürel yapısının, özellikle Türkmen kökenli bireylerin değer ve gelenekleriyle örtüşmesi, kültürel sürekliliği kolaylaştıran bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültürel benzerlikler, göçmenlerin kültürel kimliklerini tehdit altında hissetmeden yaşamalarını desteklemekte ve sosyal uyum süreçlerini kolaylaştırmaktadır (Bouchara, 2021). Ayrıca, düğünler gibi sosyal etkinliklerde yerel halkla etkileşim kurulması, göçmenlerin hem kültürel kimliklerini görünür kılmalarına hem de ev sahibi toplumla sosyal köprüler oluşturmalarına imkân sağlamaktadır. Bu tür kültürel paylaşım pratikleri, sosyal bütünleşmenin güçlenmesine ve önyargıların azalmasına katkı sağlamakta ve göçmen bireylerin sosyal uyumunu kolaylaştırmaktadır (Summan, 2016).

Değerlerin sürdürülmesinin yanı sıra, bazı göçmen bireyler, kültürel pratiklerini yalnızca özel alanlarda sürdürdüklerini ifade etmektedir. Bu bulgu, göçmen ailelerin kamusal alanda kültürel kimliklerini görünür kılma konusunda temkinli davrandıklarını göstermektedir. Dışlanma, önyargı veya ayrımcılık görme endişesi, bireylerin kültürel pratiklerini ve değerlerini kamusal alanda sınırlamalarına neden olabilmektedir (Espinosa vd., 2016) Kültürel

pratiklerin ve değerlerin sınırlandırılması, uzun vadede sosyal bütünleşmenin sınırlı kalmasına ve bireylerin ev sahibi toplumla ilişkilerinde yüzeysel bir uyuma neden olmaktadır (Heckmann, 2005).

Boş zaman değerlendirme pratikleri, göçmen ailelerin yaşam kalitesinin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Bu çalışmanın bulguları, göçmenlerin boş zamanlarını çoğunlukla aile merkezli aktivitelerle değerlendirdiklerini, ancak yapısal ve bireysel engeller nedeniyle boş zaman aktivitelerine erişimde çeşitli sınırlamalar yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Boş zaman etkinlikleri, göçmenlerin psikososyal iyilik halleri, aile içi ilişkileri ve toplumsal uyum süreçleri açısından kritik bir işlev görmektedir.

Göçmen ailelerin büyük çoğunluğu, boş zamanlarını ev içi aktiviteler (ev işleri, çocuk bakımı, televizyon izleme) ve açık alan etkinlikleri (park ziyaretleri, piknik, alışveriş) ile değerlendirmektedir. Aile bireyleriyle birlikte gerçekleştirilen bu tür aktiviteler, göçmenlerin aile içi bağlarını güçlendirmekte ve günlük yaşamın stresinden uzaklaşmalarına yardımcı olmaktadır. Nitekim, Li ve arkadaşları tarafından (2015) Los Angeles bölgesinde gerçekleştirilen bir çalışmada, ailesine daha yakın yaşayan ve daha büyük sosyal ağlara sahip olan Çinli göçmenlerin daha düşük göçmenlik stresi yaşadığı bulunmuştur. Özellikle parkların ve yeşil alanların, hem çocukların fiziksel ve sosyal gelişimini destekleyen hem de ebeveynlerin sosyal izolasyonu aşmalarına katkı sunan önemli kamusal mekanlar olduğu görülmektedir. Piknik yapmak, alışverişe birlikte gitmek ve dini etkinliklere katılmak gibi faaliyetler, göçmen ailelerin hem kendi aralarındaki bağı hem de toplumsal aidiyet duygularını güçlendiren pratiklerdir. Ancak bu tür etkinliklerin tercih edilmesinde ekonomik kısıtlılıkların da belirleyici bir rol oynadığı gözlenmiştir. Ücretli eğlence ve kültürel faaliyetlere erişimde yaşanan güçlükler, göçmen aileleri maliyetsiz veya düşük maliyetli boş zaman aktivitelerine yönlendirdiği görülmektedir. Bu bağlamda; park ziyaretleri, piknikler ve ev içi etkinlikler gibi ekonomik yük getirmeyen pratikler, hem çocukların fiziksel ve sosyal gelişimini destekleme hem de aile bağlarını güçlendirme işlevi üstlenmektedir. Bu bulgu, göçmen ailelerin yaşam kalitesini belirleyen dinamiklerin ekonomik yeterliliklerle doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir.

Ayrıca, bu çalışmanın bulguları, boş zaman değerlendirmede karşılaşılan en büyük zorluğun boş zaman eksikliği olduğunu göstermektedir. Özellikle kadınlar, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin etkisiyle ev işleri, çocuk ve hasta bakımı gibi sürekli bakım sorumluluklarını üstlendiklerinden, kendilerine serbest zaman ayırmakta ciddi güçlük

yaşamaktadır. Literatürde, göçmen kadınların boş zaman eksikliğinin hem fiziksel hem de ruhsal sağlık üzerinde olumsuz etkiler yarattığı vurgulanmaktadır (Zou vd., 2021). Kore’de yaşayan yaşlı göçmenlerle gerçekleştirilen nitel bir araştırmada; boş zaman eksikliğinin yaşam yaşlı göçmenlerin yaşam kalitesi ve toplumsal uyumlarını etkilediği vurgulanmaktadır (Kim vd., 2019). Ev işleri ve bakım sorumluluklarının yanı sıra, özellikle göçmen erkekler, iş yoğunluğu ve uzun çalışma saatleri nedeniyle boş zaman aktivitelerine sınırlı katılım gösterdiklerini vurgulamaktadır. Düşük gelirli ve yoğun emek harcayan işlerde çalışan göçmen bireylerin yaşadığı fiziksel yorgunluğun, boş zaman aktivitelerinin çeşitliliğini ve süresini kısıtladığı görülmektedir.

Yaşam kalitesinin öznel belirleyicilerinden olan psiko-sosyal destek ağlarıyla ilgili deneyimlere bakıldığında; göçmen ailelerin özellikle aile, akraba ve komşular üzerinden psiko-sosyal destekten yararlandıkları görülmektedir. Sosyal destek ağları, göçmen bireyler için yalnızca duygusal bir kaynak değil, aynı zamanda günlük yaşamda karşılaşılan pratik sorunların aşılmasında da temel bir işlev görmektedir. Benzer şekilde, Güney Kore’deki göçmen popülasyonla gerçekleştirilen bir araştırmada; sosyal destek arttıkça depresif belirtilerin azaldığı bulunmuştur (Ra vd., 2019). Ayrıca bu çalışmada, göçmen ailelerin kurdukları komşuluk ilişkileri öne çıkmakta, komşuluk ilişkilerinin aidiyet duygusunun güçlenmesine ve toplumsal uyum sürecinin kolaylaşmasına önemli katkı sunduğu görülmektedir. Bununla birlikte; göçmen ailelerdeki çocukların okul çevresinden edindikleri arkadaşlıklar ve bu arkadaşlıklar aracılığıyla kurulan ebeveyn bağları, yeni toplumda sosyal ağların genişletilmesine olanak tanımaktadır. Özellikle kadın göçmen bireyler için, okul çevresinde kurulan ilişkilerin; sosyal destek ağlarının oluşmasında ve duygusal dayanışmanın sağlanmasında önemli bir rol üstlendiği görülmektedir. Aile içi dayanışmanın güçlü olduğu ailelerde ise, özellikle ekonomik sıkıntıların ve günlük yaşamda karşılaşılan zorlukların etkisinin hafifletildiği gözlenmiştir. Aile desteği, göçmen bireylerin hem psikolojik dayanıklılıklarını artırdığı hem de kriz dönemlerinde başa çıkma kapasitelerini güçlendirdiği görülmektedir.

Destek biçimlerinin yanı sıra, bazı göçmen aileler sosyal destek ağlarının zayıflığından ve yalnızlık hissinden söz etmektedir. Özellikle akrabalarının göç ettikleri ülkede bulunmaması, dil bariyeri nedeniyle komşularla güçlü ilişkiler kuramamak ve aile içi çatışmalar, sosyal izolasyon riskini artıran temel faktörler arasında yer aldığı görülmektedir. Akraba desteğinden yoksun olmanın, özellikle yeni bağlar oluşturma önünde dil bariyerinin olduğu durumlarda, göçmen ailelerde sosyal izolasyonu derinleştirdiği gözlenmiştir.

Göçmen bireylerin yaşam kalitesini belirleyen önemli faktörlerden biri, ev sahibi toplumun göçmen ailelere yönelik tutumlarıdır. Bu çalışmanın bulguları, göçmenlerin hem olumlu hem de olumsuz toplumsal tutumlarla karşılaştıklarını, bu deneyimlerin ise onların psikososyal iyi oluşlarını, aidiyet duygularını ve toplumsal uyum süreçlerini doğrudan etkilediğini göstermektedir.

Göçmen bireyler, günlük yaşamlarında “yabancı” kimlikleri nedeniyle ayrımcılığa maruz kaldıklarını ifade etmektedir. Sözlü saldırılar, dışlayıcı davranışlar ve hizmetlere erişimde ayrımcılık gibi deneyimler, göçmen ailelerin toplumsal güven duygusunu zedelemekte ve sosyal izolasyon riskini artırmaktadır (Esses vd., 2017). Özellikle “neden geldiniz” ve “ülkenize geri dönün” gibi söylemler, göçmenlerin varlıklarının meşruluğunun sorgulanmasına ve onların ev sahibi toplumda dışlanmış hissetmelerine yol açtığı görülmektedir. Literatürde bu tür deneyimler, “gündelik ayrımcılık” kavramı çerçevesinde ele alınmaktadır. Gündelik ayrımcılık; bireylerin günlük yaşamlarında karşılaştıkları küçük, tekrarlayan veya sürekli ayrımcılık deneyimleridir. Gündelik ayrımcılıklar daha sıradan ve örtük olabilir ancak bireylerin sağlığı üzerinde ciddi etkileri bulunmaktadır (Williams ve Mohammed, 2009). Ayrıca, toplumsal gerilimlerin artmasıyla birlikte göçmen ailelerin kendilerini güvende hissetmediği gözlenmiştir. Toplumsal olayların ve gerilimin artması, göçmenlere yönelik tepkilerin artmasına, dolayısıyla göçmen ailelerin kendilerini tehdit altında hissetmelerine neden olabilmektedir. Nitekim, Meksikalı göçmen ailelerle gerçekleştirilen bir odak grup çalışmasında; ayrımcılığın, aile bütünlüğünü bozduğu, sağlık hizmetlerine erişimi engellediği, stres, depresyon ve korkuya yol açtığı vurgulanmaktadır (Ayón ve Becerra, 2013).

Öte yandan, bazı göçmen bireyler, Türk toplumunun kendilerine misafirperver ve destekleyici bir yaklaşım sergilediğini ifade etmektedir. Toplumun gösterdiği sıcak karşılamamanın, göçmen ailelerin yeni çevrelerine uyum sağlama süreçlerini kolaylaştırdığı ve aidiyet duygularını güçlendirdiği görülmektedir. Göçmenlerin kendilerini “*bir annenin çocuğunu kucaklaması gibi*” kabul edilmiş hissetmeleri, psikososyal iyi oluşlarının desteklenmesi açısından önem arz etmektedir. Toplumdan gelen bu tür destekleyici ve olumlu tutumlar, göçmen ailelerin yeni yaşamlarına güven duygusuyla uyum sağlamalarını kolaylaştırmaktadır (Tropp vd., 2018). Özellikle Türkmen kimliğine sahip göçmen bireylerin, kültürel ve dilsel benzerlikler nedeniyle daha kolay kabul gördüklerini ifade etmeleri, kültürel yakınlığın göçmenlerin uyumu için önemine değinen çalışmalarla benzerlik göstermektedir (Berry, 2003; Karluk, 2022). Dil bariyerinin zaman zaman sosyal ilişkilerde zorluk yarattığı

belirtirse de, çevredeki bireylerin olumlu tutumu, anlama çabası ve empatik yaklaşımı, göçmen bireylerin topluma olan güvenlerini korumalarına yardımcı olduğu görülmektedir.

Sosyal uyum, göçmen ailelerin yeni bir topluma entegre olmalarının temel göstergelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Sosyal uyum, yalnızca bireylerin yeni toplumla kültürel ve sosyal bütünleşmesi değil, aynı zamanda temel haklara, hizmetlere ve kaynaklara erişimlerinin kolaylaşması anlamına gelmektedir. Bu çalışmanın bulguları, göçmen aileler arasında hem başarılı hem de sınırlı sosyal uyum deneyimlerinin var olduğunu göstermektedir.

Göçmen ailelerin bir kısmı, ilk yerleşim dönemindeki zorluklara rağmen zamanla Türkiye'deki yaşam koşullarına uyum sağladıklarını ve günlük yaşam pratiklerini başarıyla sürdürdüklerini ifade etmektedir. Bu bulgu, göçmenlerin zaman içinde bireysel ve çevresel kaynaklarını kullanarak çevrelerine adaptasyon sağladıklarını ve baş etme becerilerini geliştirdiklerini göstermektedir. Özellikle, göçmen bireylerin kendi kültürleri ile Türkiye'deki kültürel yapı arasında büyük benzerlikler olduğunu vurgulamaları, sosyal uyumun kültürel yakınlıkla nasıl kolaylaşabileceğini desteklemektedir (Berry, 1997). Türkmen kökenli göçmen aileler; ortak dil, dini inanç ve geleneksel değerlerin Türkiye toplumuyla daha güçlü bir bağ kurmalarına yardımcı olduğunun altını çizmektedir.

Göçmen ailelerin bir kısmı, yerel sosyal etkinliklere (konserler, halk oyunları gösterileri vb.) ve sivil toplum kuruluşlarının destekleyici faaliyetlerine katıldıklarını belirtmektedir. Sosyal etkinliklere katılmak ve sivil toplum kuruluşlarına dahil olmak; sosyal katılımı sağlayan ve sosyal uyumu güçlendiren bir faaliyettir (Clark, 2021).

Ayrıca, kadın göçmenler, Türkiye'de kendi köken ülkelerine göre daha fazla kamusal alanda bulunabildiklerini, daha özgür hissettiklerini ve bu durumdan memnuniyetlerini belirtmektedir. Özgür hissetmek ve hareket alanı bulabilmek, sosyal uyumu güçlendiren bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim, Toronto'ya göç eden Hintli kadınların deneyimlerini araştıran bir çalışmada; birçok kadın, arabayı kullanabilmeyi ve hareket özgürlüğünün kendilerine kazandırdığı özgüveni vurgulamaktadır (Ghosh, 2019).

Bununla birlikte, bazı göçmen aileler tam anlamıyla sosyal uyum sağlayamadıklarını ifade etmektedir. Göçmen aileler tarafından, sosyal uyumun önündeki başlıca engellerden biri olarak, dil bariyeri vurgulanmaktadır. Göç edilen ülkenin diline hakim olmamak; göçmenlerin

yalnızca hizmetlere erişimini değil, aynı zamanda günlük sosyal ilişkilerini de kısıtlamaktadır. Katılımcılar arasında dil sorunu yaşayan bireylerin, daha izole bir yaşam sürdürdükleri ve sosyal ağ kurmakta zorluk çektikleri gözlenmiştir. Dil bariyerinin yanı sıra, toplumsal dışlanma ve ayrımcılık deneyimleri, göçmen ailelerin sosyal uyuma yönelik motivasyonlarını zayıflatmakta ve toplumsal bağ kurmalarını güçleştirmektedir (Schmitt vd., 2014).

Çalışma hayatının getirdiği yoğunluk ve zaman kısıtlılığı da sosyal etkinliklere ve destek mekanizmalarına katılımı sınırlayan önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Özellikle düşük gelirli göçmenlerin uzun çalışma saatleri nedeniyle sosyal yaşama katılamamaları, sosyal dışlanma riskini artırmaktadır (Badanta vd., 2020).

Göçmen bireyler tarafından vurgulanan diğer bir önemli bulgu ise, güvenlik kaygıları nedeniyle çocukların sosyal etkinliklere katılımının sınırlandırılmasıdır. Göçmen ailelerin, güvenlik kaygısı nedeniyle sosyal katılım gerçekleştiremedikleri ve entegrasyon sürecinde kendilerini tam anlamıyla rahat hissedemedikleri gözlenmiştir. Benzer biçimde, düzensiz göçmenlerle gerçekleştirilen nitel bir araştırmada; düzensiz göçmenlerin güvenlik kaygıları ve korkularının, sosyal hayata katılımlarını ciddi şekilde sınırlandırdığı vurgulanmaktadır (Sigona vd., 2021).

Geleceğe Dair

Göçmen ailelerin gelecek algılarının, yaşadıkları yapısal belirsizlikler, ekonomik güçlükler ve sosyal dışlanma deneyimleri ile doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın bulguları, göçmen ailelerin geleceğe yönelik çeşitli kaygılar taşıdıkları, özellikle sınır dışı edilme korkusu ve umutsuzluk duygularının öne çıktığı gözlenmiştir.

Göçmen aileler, hukuki statülerindeki belirsizlikler nedeniyle sınır dışı edilme kaygısı yaşadıklarını ifade etmektedir. Sınır dışı edilme endişesiyle, özellikle çocukların eğitim hayatının planlanmasında öne çıktığı ve ebeveynlerin yaşadığı kaygıyı daha da derinleştirdiği gözlenmiştir. Nitekim, ABD'deki belgesiz göç etmiş bireylerle gerçekleştirilen nitel bir araştırmada, göçmen bireyler; kendilerinin veya ailelerinin sınır dışı edilme korkusuyla yaşadıklarını vurgulamaktadır (Aranda ve Vaquera, 2015). Chavez ve arkadaşları (2012) tarafından, Latin Amerika kökenli 40 göçmen aileyle gerçekleştirilen bir çalışmada ise; bazı çocukların sınır dışı edilme ihtimalinden dolayı okul okumanın faydasız olduğunu düşünüldüğü belirtilmektedir. Ayrıca, bu çalışmadaki ebeveynler; çocukların eğitim dilinin

Türkçe olması ve kültürel olarak Türkiye'ye uyum sağlamaları sebebiyle, sınır dışı edilerek geri dönmeleri halinde çocukların bilişsel ve duygusal gelişimlerinde ciddi kopmalar yaşanabileceğini düşünmektedir. Göçmen bireylerin “*sadece günü atlatmaya çalışıyoruz*” gibi ifadeleri, belirsiz bir süreçte olmanın getirdiği zorlukların altını çizmektedir. Sınır dışı edilme ve aile üyelerinden ayrılma korkusu, belgesiz göçmenler için sürekli devam eden bir stres kaynağıdır ve ailenin tümünün günlük yaşam pratiklerini, ruhsal sağlıklarını ve yaşam kalitelerini olumsuz yönde etkilemektedir (Chavez vd., 2012).

Geleceğe yönelik umutsuzluk duygusunun, göçmen ailelerin deneyimlediği ekonomik zorluklar ve hukuki belirsizliklerle birlikte daha da pekiştiği görülmektedir. Göçmen ailelerin sınır dışı edilme korkusu, umutsuzluk, aile üyelerinden ayrılma, stres bozukluğu, hizmetlere erişimde zorluklar ve ekonomik zorluklar gibi zorlayıcı durumları aynı anda deneyimlemeleri; yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir (Green, 2019). Özellikle yüksek yaşam maliyetleri, düşük gelir düzeyleri ve iş bulma zorlukları, bireylerin geleceğe dair plan yapmalarını ve umut geliştirmelerini engellemektedir. Nitekim, Latin Amerikalı göçmen ailelerle gerçekleştirilen nitel bir araştırmada; düşük gelir, iş bulma zorlukları ve konut fiyatlarının yüksekliği katılımcılar tarafından sıklıkla vurgulanmakta ve yaşam kalitesinin bu sebeplerle olumsuz etkilendiğinin altı çizilmektedir (Raffaelli ve Wiley, 2012).

Göçmen aileler için yaşamsal önceliklerin başında günlük yaşamın sürdürülebilirliğinin sağlanması gelmektedir. Bireyler, içinde bulundukları ekonomik güçlükler, hukuki belirsizlikler, sosyal dışlanma deneyimleri nedeniyle uzun vadeli plan yapamadıklarını ve “*günü kurtarmaya çalıştıklarını*” belirtmektedir. Nitekim, Rostamkalaei ve Riding (2020) tarafından, göçmenlerin emeklilik planlaması ve uzun vadeli yatırımlar konusunda, yerli halka kıyasla daha az aktif oldukları ortaya konmuştur.

Göçmen ailelerin önemli bir kısmı, Türkiye'yi kalıcı bir yaşam alanı olarak gördüklerini ifade etmektedir. Bu kararın temel motivasyonları arasında güvenlik, özgürlük, çocukların eğitimi ve sağlık hizmetlerine erişim imkânı yer almaktadır. Literatürde göçmenlerin yerleşim kararlarının yalnızca mevcut risklerden kaçışa değil, aynı zamanda daha iyi bir yaşam kalitesine ulaşmak olduğu vurgulanmaktadır (Massey vd., 1993). Özellikle vatandaşlık isteği, göçmenlerin hukuki ve sosyal güvencelerini artırarak, toplumsal aidiyet duygusunu pekiştirme arzusunun bir yansımasıdır (Bloemraad, 2006). Göçmen aileler, Türkiye'ye toplumsal bir borç hissettiklerini ifade ederek, burada eğitim görececek çocuklarının ileride topluma katkı sağlayacağını dile getirmektedir.

Bazı göçmen aileler ise, Türkiye’de yaşanan ekonomik güçlükler, yükselen yaşam maliyetleri ve sosyal yalnızlık nedeniyle köken ülkelerine geri dönmeyi planladıklarını belirtmektedir. Özellikle aile üyelerinin geri dönmesi ve Türkiye’de yeterli sosyal destek ağlarının bulunmaması, bireylerin aidiyet duygusunu zayıflatmış ve geri dönüş düşüncesini güçlendirdiği görülmektedir. Nitekim, ABD’de yaşayan Türk göçmenlerle gerçekleştirilen nitel bir araştırmada; yaşlanan ebeveynlere yakın olma ve “ev” duygusunu hissetme isteği, katılımcıların geri dönüş motivasyonlarını oluşturmaktadır (Şenyürekli ve Menjívar, 2012). Ancak Türkiye’den ABD’ye yönelik göçün, savaş veya zorunlu göç kaynaklı değil, daha çok bireysel ve ekonomik nedenlere dayalı olduğu göz önüne alındığında; Orta Doğu ülkelerinden Türkiye’ye göç eden bireylerin geri dönüş motivasyonlarının, güvenlik kaygıları, toplumsal dışlanma ve yapısal dezavantajlar gibi farklı dinamikler tarafından şekillenebileceği düşünülmektedir. Göçmen ailelerin geri dönüş kararlarının yalnızca bireysel tercihlerle değil, aynı zamanda içinde bulundukları sosyal, ekonomik ve politik koşullarla da yakından ilişkili olduğunu göstermektedir (de Haas ve Fokkema, 2011; Paparusso ve Ambrosetti, 2017; Vega ve Hirschman, 2019; Yahirun, 2014).

Göçmen aileler arasında, Türkiye’de karşılaştıkları sosyal baskılar ve ayrımcılık deneyimleri nedeniyle üçüncü ülkelere göç etmeyi alternatif bir çözüm olarak değerlendiren aileler bulunmaktadır. Üçünü bir ülke olarak Avrupa ülkelerine göç etme isteği, daha iyi ekonomik fırsatlar ve daha az ayrımcılıkla karşılaşacaklarına dair umutlara dayandığı görülmektedir. Ancak bu ailelerin, Türkiye’ye duydukları bağlılık nedeniyle üçüncü ülkeye göçü kalıcı bir çözüm değil, geçici bir zorluklarla baş etme strateji olarak gördükleri ve emeklilik döneminde Türkiye’ye dönme planı yaptıkları gözlenmiştir.

Göçmen ailelerin geleceğe dair düşüncelerinin önemli bir temasını çocukları oluşturmaktadır. Çocuklarının savaş ve şiddet ortamından uzak, güvenli bir yaşam sürdürebilmeleri amacıyla Türkiye’ye göç ettiklerini ifade eden göçmen ailelerin, söz konusu gelecek olduğunda, huzur ortamının sürmesini istedikleri gözlenmiştir. Göçmen aileler, kendi yaşam beklentilerinden feragat ederek, çocuklarının huzurlu ve başarılı bireyler olarak yetişmesini önceliklendirmektedir (Yakhnich, 2016).

Göçmen aileler için eğitim, yalnızca akademik bir süreç değil, aynı zamanda sosyal hareketliliğin ve toplumsal bütünleşmenin anahtarıdır (Luthra vd., 2018). Bireyler; çocuklarının eğitim hayatına Türkiye’de devam etmelerinin, onların hem kişisel gelişimi hem de mesleki geleceği açısından zorunlu gördüklerini belirtmektedir. Bununla birlikte, göçmen

ailelerin çocuklarının eğitimine Türkiye’de devam etmelerini istemelerinin diğer bir nedeni; kaynak ülkeye döndükleri takdirde, dil bariyeri ve eğitim sistemine adaptasyon güçlüğüne, çocukların akademik gelişimi üzerinde olumsuz etkiler yaratacağı kaygısıdır. Göçmen ailelerin, bu kaygı nedeniyle, eğitim sürecinin kesintiye uğramadan Türkiye’de devam etmesini istedikleri görülmektedir.

Göçmen aileler, çocuklarının eğitim sürecinden yalnızca akademik bir başarı değil, aynı zamanda meslek sahibi olmalarını arzulamaktadır (Ma ve Yeh, 2010). Özellikle kadın bireylerin, kız çocuklarının eğitime ve meslek edinmelerine önem verdiği görülmektedir. Göçmen kadınlar, geçmişteki deneyimlerine dayanarak, yaşadıkları eğitim ve fırsat eşitsizliklerinin kız çocukları tarafından tekrar edilmemesi için bilinçli bir çaba sarf etmektedir. Geleneksel toplumsal baskılar nedeniyle eğitim hakkına erişemeyen kadınlar, kız çocuklarının kendileri gibi bir hayat yaşamaması için çaba göstermekte ve eğitim süreçlerine ayrıca bir önem vermektedir. Nitekim, Feliciano (2012); ikinci kuşak göçmen kız çocuklarının erkek çocuklarına göre daha başarılı olduğunu bulmuş ve bu bulguyu şaşırtıcı olarak nitelendirmiştir çünkü göçmenlerin geldiği ülkelerde genellikle kadınlar erkeklerden çok daha az eğitilidir. Feliciano, bunun sebebi olarak erkek çocuklarına kıyasla, kız çocuklarından daha yüksek standartlar beklenmesinin altını çizmektedir (Feliciano, 2012).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Nitel araştırma yöntemiyle, fenomenolojik yaklaşımla, göçmen ailelerin göç süreci ve yaşam kalitesinin nesnel ve öznel belirleyicilerine dair deneyimlerinin, kendi algı ve bakış açılarıyla keşfedilmesi amacıyla gerçekleştirilen çalışmanın bu bölümünde; tartışılan bulgu ve çıkarımlar temelinde ulaşılan sonuçlar ve öneriler yer almaktadır. Araştırmanın sonuçları; “Ailenin Göç Sürecine İlişkin Sonuçlar”, “Yaşam Kalitesinin Nesnel Belirleyicilerine İlişkin Sonuçlar”, “Yaşam Kalitesinin Öznel Belirleyicilerine İlişkin Sonuçlar”, “Geleceğe Dair Sonuçlar” şeklinde ele alınmıştır.

Ailenin Göç Sürecine İlişkin Sonuçlar

Araştırmada yer alan göçmen aileler; göç etme kararlarının ardında temel olarak güvenlik arayışı ve gelecek kaygısının yattığını ifade etmektedir. Katılımcılar; köken ülkelerinde yaşanan savaş, şiddet ve istikrarsızlık ortamının kendi yaşamları ve aile bütünlükleri için bir tehdit olarak görmek, bu koşullar altında yaşamının mümkün olmadığını belirterek Türkiye’ye geliş kararlarının zorunlu ve kaçınılmaz bir tercih olduğunu aktarmaktadır. Özellikle terör örgütlerinin tehdidi, toplumsal huzursuzluk, devlet otoritesinin zayıflığı ve silahlı çatışmalar gibi doğrudan hayati riskler, göçmen ailelerin yaşadıkları ortamı terk etmelerinde belirleyici olmuş; fiziksel can güvenliğinin sağlanamaması ve çocukların bu ortamdan uzaklaştırılması yönündeki güçlü arzular göç hareketi için itici bir güç olmuştur.

Güvenlik ihtiyacının yanı sıra, çocukların yaşam koşullarını iyileştirme, onları savaş travmasından koruma ve gelecekte daha umut verici bir yaşama yönlendirme motivasyonu, göç etme nedenlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, ailelerin göç kararları yalnızca geçici ya da anlık değil, uzun vadeli stratejik planlamalara ve ailevi sorumluluklara dayanmaktadır. Göç etmiş erkek ve kadın katılımcıların çocuklarının “*savaşız bir çocukluk*” yaşaması yönündeki vurguları ortaklaşmakta, çocukların yaşamsal ve duygusal güvenliğinin sağlanması, göç kararını şekillendiren başlıca faktörlerden biridir.

Ailelerin göç kararlarını verirken aynı zamanda refah seviyesi daha yüksek, toplumsal düzenin daha istikrarlı olduğu, temel hizmetlere ve iş olanaklarına erişimin mümkün olduğu bir ülkeye yönelme eğiliminde oldukları görülmektedir. Bu doğrultuda Türkiye hem coğrafi yakınlığı hem de kültürel, dini ve tarihsel bağları nedeniyle Orta Doğu ülkelerindeki aileler için ulaşılabilir ve görece daha güvenli bir yaşam alanı olarak algılanmıştır. Özellikle Türkmen

kökenli bireyler, Türkiye'yi bir “sığınak” ya da “ikinci vatan” olarak tanımlamaları, bu tercihin yalnızca fiziksel güvenliğe değil, aynı zamanda kültürel aidiyet duygusuna da dayandığını göstermektedir.

Ebeveynler, çocuklarının eğitime erişiminin kesintiye uğramaması, daha iyi bir geleceğe sahip olabilmeleri ve meslek edinmeleri için göç etmeyi zorunlu bir yol olarak değerlendirmektedir. Eğitim, bu aileler için yalnızca bireysel bir kazanım değil, aynı zamanda ailenin gelecekteki toplumsal konumlanışının, ekonomik dayanıklılığının ve sosyal entegrasyonunun bir güvencesi olarak görülmektedir. Bu durum, özellikle çocuklarının eğitimi konusunda beklentilere sahip olan ebeveynlerin, belirsizliklerle dolu bir göç sürecini göze almalarının temel sebeplerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Katılımcıların; köken ülkelerinde yaşadıkları sosyal, ekonomik ve siyasal baskıların yanı sıra, bu ortamda çocuklarına yönelik hiçbir olumlu gelecek tasavvurunun mümkün olmadığını düşündükleri görülmektedir. Göçmen bireylerin ifadelerine göre, ailelerin yalnızca bugünkü koşulları iyileştirmek değil, aynı zamanda çocuklarının geleceğini güvence altına almak amacıyla göç etme kararı aldıkları görülmektedir.

Araştırma kapsamında görüşülen göçmen bireylerin göç sürecine ilişkin anlatımları, bu sürecin yalnızca mekânsal bir yer değiştirme değil; aynı zamanda fiziksel, psikolojik, ekonomik ve duygusal boyutları içeren çok yönlü bir yaşam deneyimi olduğunu göstermektedir. Katılımcılar, kimi zaman savaşın doğrudan etkisiyle temel ihtiyaçlardan yoksun bir biçimde, kimi zaman da yaşamlarını tehdit eden güvensizlik koşulları altında göç hareketini gerçekleştirmiştir. Bu durum, göç etme deneyiminin yalnızca bir “yer değiştirme eylemi” olarak değil, aynı zamanda bireysel ve ailevi bütünlüğün tehdit altında olduğu kriz anlarının toplamı olarak ele alınması gerektiğini göstermektedir. Katılımcılar, göç süreci boyunca barınma, yiyecek, temiz su ve enerji gibi en temel insani ihtiyaçlara erişimde ciddi sıkıntılar yaşadıklarını ifade etmiştir. Savaş koşullarında göç etmek zorunda kalan bireylerin, çoğu zaman hızlı bir şekilde hareket etmeleri gerektiği, yeterli hazırlık yapamadan yola çıktıkları ve bu nedenle hem fiziksel hem de maddi açıdan büyük kayıplar yaşadıkları anlaşılmaktadır. Göç yolları boyunca karşılaşılan zorluklar; yalnızca yolculuk süresince yaşanan tehlikelerle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda göçmen bireylerin ruhsal bütünlüklerini de tehdit eden belirsizlik, korku ve yalnızlık duygularını tetiklemektedir. Bazı katılımcılar, geçmişlerine dair taşıyamadıkları nesnelerin yasını tutmakta; kimliklerine dair önemli parçaları geride bırakmak zorunda kalmanın yarattığı derin bir aidiyet kaybını ifade etmektedir.

Katılımcılardan, düzensiz göç yollarından gelmek zorunda kalan bireylerin sınır geçişlerinde ciddi tehlikelerle karşı karşıya kaldığını ve özellikle insan kaçakçılığına maruz kaldıklarını göstermektedir. Bu süreçte, kaçakçılar tarafından kandırılma, fiziksel tehdit, paralarının gasp edilmesi gibi travmatik olayların yaşandığı dile getirilmiştir. Bu durum, göç sürecinin yalnızca yasal olmayan yollarla yürütülmesinin bireyleri yapısal olarak daha kırılgan bir konuma taşıdığını ortaya koymaktadır. Göç yollarındaki bu yapısal güvencesizlik hali, göçmenlerin psikososyal iyi oluşlarını da doğrudan etkilemekte; çaresizlik, korku ve tükenmişlik duygularını artırmaktadır. Özellikle kadınlar ve kız çocukları için göç süreci, çok daha fazla risk ve tehdit içerdiği görülmektedir. Kadın katılımcılar, göç yollarında ve geçici barınma alanlarında taciz, şiddet ve cinsel sömürüye açık hale geldiklerini ifade etmişlerdir. Bu anlatılar, göç sürecinde kadınların güvenlik duygularının zayıfladığını, beden bütünlüklerinin sık sık tehdit altında olduğunu ve çoğu zaman bu durumla yalnız başlarına başa çıkmak zorunda kaldıklarını göstermektedir. Cinsiyete dayalı şiddet riski, kadınların yalnızca fiziksel güvenliklerini değil, aynı zamanda göç sonrası dönemde yaşadıkları güven duygusunu da zedelemektedir. Göç sürecinde kız çocuklarının zorla evlendirildiğine şahit olan bazı katılımcılar, bu deneyimi büyük bir toplumsal ve bireysel travma olarak tanımlamış; erken yaşta evliliklerin, ailelerin yoksullukla başa çıkma stratejisi olarak benimsendiğini ve çocukların yaşam hakkının ihlal edildiğini vurgulamışlardır.

Göç sürecinin deneyimlenme biçiminin, bireylerin sahip oldukları kaynaklara ve göç yollarının niteliğine göre çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Bazı bireyler, resmi prosedürlerle, yasal belgeler ve güvenli ulaşım yolları aracılığıyla göç ettiklerini ve bu sayede daha az riskle karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Düzenli göçün, yalnızca göç sürecini kolaylaştırmakla kalmayıp, bireylerin sosyal uyum süreçlerini de olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Bu bağlamda, güvenli göç yollarının oluşturulması ve düzenli göçün teşvik edilmesi; bireylerin göç sürecinde karşılaşılabilecekleri travmatik etkilerden koruması ve göç ettikleri topluma uyumlarını kolaylaştırması açısından önemli görünmektedir.

Çalışmada; kültürel, ekonomik, sosyal ve politik faktörlerinde göç edilecek bölgenin tercihinde ön plana çıkmaktadır. Katılımcılar, Türkiye'yi yalnızca güvenli bir yaşam alanı olarak değil; aynı zamanda kültürel yakınlık ve etnik aidiyet hissettikleri bir yer olarak tanımlamışlardır. Türkmen kökenli katılımcıların Türkiye'yi "ikinci memleket" olarak nitelendirmeleri, bu aidiyetin duygusal boyutunu göstermektedir. Buna göre, göç edilen ülkenin kültürel benzerlik düzeyinin, göçmen aileler için çekici bir faktör olduğu görülmektedir. Aynı dili konuşma, ortak dini inanışlara sahip olma ve benzer yaşam

biçimlerine aşinalık gibi unsurlar, göçmen bireylerin yeni topluma entegrasyon sürecini kolaylaştırmakta; kendilerini yabancı hissetme duygusunu azaltmakta ve sosyal uyumu hızlandırmaktadır.

Kültürel yakınlığın yanı sıra, diğer ülkelerdeki etnik kimliğe yönelik ayrımcılık deneyimlerinin, bireylerin göç kararlarında önemli rol oynadığı görülmektedir. Özellikle daha önce farklı ülkelerde ayrımcılığa uğradıklarını ifade eden Türkmen kökenli katılımcıların, Türkiye'yi ve özelde Ankara'yı daha güvenli, kapsayıcı ve önyargılardan uzak bir yaşam alanı olarak değerlendirdikleri anlaşılmaktadır. Bireylerin yalnızca ekonomik ya da fiziksel güvenlik değil, aynı zamanda sosyal kabul ve eşit vatandaşlık deneyimi arayışıyla da hareket ettiklerini göstermektedir. Bu bağlamda, sosyal hizmet disiplini açısından etnik kimlik temelli dışlanmaların ve ayrımcılık deneyimlerinin bireylerin yerleşim kararlarını nasıl etkilediğini anlamak, müdahale ve politika geliştirme süreçleri açısından önem arz etmektedir.

Katılımcıların tercihlerini etkileyen bir diğer belirgin faktör ekonomik beklentilerdir. Araştırma bulguları, bireylerin Türkiye'yi ve özellikle Ankara'yı tercih etmelerinde iş bulma olanaklarının etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcılar, göç sürecinde yalnızca mevcut durumun değil, gelecekteki ekonomik potansiyelin de etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Bu yaklaşım, Neoklasik Ekonomi Kuramının bireylerin rasyonel maliyet/fayda hesapları üzerinden hareket ettiklerini ileri süren temel varsayımlarıyla uyumlu bir şekilde değerlendirilmektedir. Katılımcıların büyük bir bölümü, göç sonrası geçimlerini sürdürebilmek adına ekonomik fırsatların görece daha fazla olduğu kent merkezlerini bilinçli bir biçimde tercih ettiklerini belirtmiştir. Ayrıca Türkiye'nin, özellikle 2011 yılı sonrasında uyguladığı açık kapı politikası çerçevesinde kitlesel göçe karşı sergilediği esnek ve insani yaklaşım da bölge tercihinde etkili olmuştur. Katılımcılar, özellikle Avrupa ülkelerine yönelik düzensiz göç yollarında yaşanan tehlikeleri bildiklerini ve bu nedenle Türkiye'yi daha ulaşılabilir ve güvenilir bir rota olarak değerlendirdiklerini ifade etmişlerdir. Bu ifadeler, göçmenlerin yalnızca itici faktörlerle değil; çekici faktörlerle de yönlendiklerini ve bu faktörlerin çoğunlukla göç edilen ülkenin resmi politikaları, sınır kontrolleri ve sosyal hizmetler altyapısı gibi yapısal nitelikler üzerinden şekillendiğini göstermektedir.

Sosyal bağlar ve destek ağları, göç edilen yerin tercihinde ekonomik ve kültürel faktörler kadar belirleyici rol oynamaktadır. Katılımcılar, Türkiye'ye göç etmelerinde daha önce bu bölgeye yerleşmiş aile üyelerinin, arkadaşların ya da soydaşların varlığının etkili olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle kadın katılımcılar açısından, aile bağları ve sosyal destek

sistemleri hem psikolojik dayanışma sağlamakta hem de göç sonrası hayata geçiş sürecinde iş bulma, barınma ve hizmetlere erişim gibi konularda rehberlik etmektedir. Bu bulgular, göç süreçlerinin yalnızca bireysel değil; aynı zamanda ağ temelli ve kolektif bir karaktere sahip olduğunu göstermekte, Göçmen İlişkileri Ağı Kuramı'nın varsayımlarını desteklemektedir. Sonuç olarak, göç edilen bölgenin belirlenmesinde kültürel benzerlikler, etnik aidiyet, ekonomik olanaklar, göç politikalarının esnekliği ve sosyal destek ağlarının mevcudiyeti gibi çok boyutlu faktörlerin etkili olduğu görülmektedir.

Çalışmada; göç eden bireylerin göç hareketinin tamamlanmasının ardından başlayan yerleşim sürecinde çok yönlü zorluklarla karşılaştıkları görülmüştür. Bu zorluklar; yalnızlık, dışlanma, ekonomik yetersizlik, barınma sorunları, dil bariyeri, yasal statüye bağlı belirsizlikler ve kamu hizmetlerine erişimde yaşanan engeller gibi çok boyutlu ve birbirini besleyen sorunlardır. Yerleşme sürecinde karşılaşılan bu sorunların, bireylerin sadece maddi değil, aynı zamanda psikolojik, sosyal ve kültürel iyi oluşlarını da etkilediği görülmektedir. Göçmenlerin “yabancı” kimlikleri nedeniyle yaşadıkları sosyal izolasyon, yeni topluma uyum sürecini yavaşlatmakta ve sosyal dışlanma riskini artırmaktadır. Konut temininde ayrımcı tutumlarla karşılaşmaları, barınma hakkına erişimde eşitsizlikleri ortaya koymakta, bu durum hem maddi hem de duygusal kırılanlıkları derinleştirmektedir. Yerleşme sürecinde öne çıkan bir diğer önemli engel dil bariyeridir. Dil bariyeri; yalnızca bireylerin sosyal ilişkiler kurmasını değil, aynı zamanda istihdam olanaklarına erişimini ve kamu hizmetlerinden faydalanabilmesini de sınırlandırmaktadır. Katılımcılar, yerleştikleri toplumsal yapıyla etkili iletişim kuramamaları nedeniyle sosyal ağ geliştiremediklerini, bu durumun ise iş bulamamaları, güvencesiz çalışmaları ve sosyoekonomik olarak kırılğan hale gelmeleriyle sonuçlandığını belirtmiştir.

Yerleşme sürecinde yaşanan en temel sorunlardan biri olarak ekonomik güçlükler öne çıkmaktadır. Katılımcılar, Türkiye'ye geldiklerinde iş bulma zorlukları, yüksek yaşam maliyetleri ve sosyal hizmetlere sınırlı erişim nedeniyle geçimlerini sağlamakta zorlandıklarını ifade etmiştir. Göçmenler; maddi yetersizlik nedeniyle borçlanmak, kayıt dışı çalışmak ya da akraba ve komşulardan destek almak zorunda kaldıkları görülmektedir. Özellikle kadın katılımcılar, çocuk bakımı ve ev işleri ile birlikte ekonomik kaygıların, ruhsal sağlıklarını da olumsuz etkilediğini ifade etmiştir. Bu durumda, ekonomik kırılğanlıkların aynı zamanda sosyal dışlanma ve ruhsal travmalarla iç içe geçtiği görülmektedir.

Barınma, göçmenlerin yerleşme sürecindeki birincil ihtiyaçlardan biri olarak dikkat çekmektedir. Katılımcıların çoğu, Türkiye’ye göç ettikleri ilk günlerde yeterli maddi olanaklara sahip olamadıkları için kalabalık, güvencesiz ya da geçici barınma alanlarında yaşadıklarını ifade etmiştir. Barınma koşulları nedeniyle ilk günlerde fiziksel sağlıkları, sosyal ilişkileri ve çocuklarının eğitim süreci olumsuz yönde etkilenmiştir. Kalabalık konutlarda yaşamın çocuklar üzerinde de olumsuz etkiler yarattığı, onların gelişimsel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamayı zorlaştırdığı anlaşılmaktadır. Yerleşme sürecinde karşılaşılan bir diğer yapısal zorluk, bireylerin yasal statülerine dair yaşadıkları belirsizliklerdir. Katılımcılar, kimlik, belge ve ikamet kaydı gibi bürokratik işlemlerde yaşanan aksamaların yalnızca hukuki bir mesele değil, aynı zamanda gündelik yaşamı doğrudan etkileyen bir sorun alanı olduğunu vurgulamışlardır. Yasal statünün belirsizliği; bireylerin hareket özgürlüklerini sınırlandırmakta, kamu hizmetlerinden faydalanmalarını zorlaştırmakta ve “görünmezlik” duygusunu derinleştirerek kırılganlıklarını artırmaktadır. Özellikle sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan sorunlar, bireylerin temel sağlık hakkına ulaşmalarını engellemekte ve bu durum, göçmenlerin kendi sağlıkları ve çocuklarının sağlık durumları açısından ciddi riskler barındırmaktadır. Göçmenlerin yaşadığı sağlık sorunları, göç öncesi travmalar, yolculuk sırasındaki olumsuz deneyimler ve varış ülkesindeki yapısal eşitsizliklerin birleşimiyle şekillenmektedir. Hijyenik olmayan barınma koşulları, yetersiz beslenme ve stresin tetiklediği psikosomatik rahatsızlıklar; göçmen bireylerin sağlığını tehdit eden başlıca unsurlar arasında yer almaktadır.

Görüldüğü üzere; göç öncesi savaş deneyimleri, göç sırasındaki zorluklar ve Türkiye’ye yerleşmedeki ilk günler; ailelerin yaşadıkları birden fazla zorluğun temellerini oluşturmaktadır. Göç öncesinden itibaren süregelen engellerin, birbirlerini besleyerek yeni sorunlarla devam ettiği görülmektedir. Bununla birlikte, göçmenlerin yerleşme sürecinde yaşadıkları tüm deneyimler olumsuz değildir. Bazı katılımcılar, Türkiye’deki sosyal ağların desteğiyle barınma, eğitim ve istihdam gibi temel alanlarda olumlu deneyimler yaşadıklarını belirtmiştir. Akriba ve arkadaşların desteği, göçmenlerin uyum sürecini kolaylaştıran önemli bir koruyucu faktör olarak öne çıkmaktadır. Sosyal destek ağlarının varlığı, göçmenlerin dayanıklılığını artırmakta, bireylerin hem maddi hem de duygusal olarak güçlenmelerine katkı sunmaktadır. Ancak bu destek mekanizmalarının yalnızca etnik grupla sınırlı kaldığı durumlarda, bireylerin yerel toplumla temas kuramaması ve dil yeterliliğini geliştirememesi gibi uzun vadeli uyum sorunları da beraberinde getirebileceği düşünülmektedir.

Yaşam Kalitesinin Nesnel Belirleyicilerine İlişkin Sonuçlar

Göçmen ailelerin yaşam kalitesini nesnel belirleyicilerinden olan ekonomik koşullara ilişkin deneyimleri; ekonomik zorluklarla, geçim sağlamanın yüküyle ve bunlara karşın borçlanma, kayıt dışı istihdam ve tüketim kısıtlaması gibi baş etme stratejileriyle şekillenmektedir. Bireylerin büyük bir bölümünün, düşük ücretli, güvencesiz ve sosyal güvenlikten yoksun işlerde çalışmak zorunda kaldıkları görülmektedir. Katılımcıların kayıt dışı işlerde çalışması, istismara açık çalışma ilişkilerini beraberinde getirmekte, bu durum hem iş güvencesini hem de işçi sağlığını tehdit etmektedir. Özellikle erkek katılımcılar arasında fabrika, inşaat ve kâğıt toplayıcılığı gibi sektörlerde çalışmanın yaygın olduğu, kadın katılımcılar arasında ise temizlik işçiliği, ev içi bakım ve gündelik işlerde çalışmanın öne çıktığı görülmektedir. Sosyal güvenceden yoksunluk, düşük gelir ve düzensiz çalışma saatleri, bireylerin planlama yapmasını zorlaştırmakta, yaşam kalitelerini düşürmektedir. Ekonomik yük, özellikle çocuklu ailelerde daha da belirginleşmekte; çocukların eğitimi, beslenmesi ve sağlık ihtiyaçlarının karşılanmasında zorlanıldığını ifade eden katılımcılar, ekonomik yoksunluğun aile içi ilişkileri de olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Ekonomik yetersizlik, özellikle borçlanma ile şekillenmekte, katılımcılar; düzenli bir gelir elde etmedikleri dönemlerde kira, gıda ve fatura gibi temel giderlerini karşılamak amacıyla çevresinden ya da esnaftan borç aldığını ifade etmektedir. Bu borçlanmanın sürekli hale gelmesi, bireylerin kendilerini yetersiz hissetmelerine ve geleceğe dair umutsuzluk geliştirmelerine yol açmaktadır. Bazı katılımcıların, borçlarını ödeyemedikleri zamanlarda sosyal çevreyle olan ilişkilerinin bozulduğu, bu durumun sosyal dışlanma riskini artırdığını gözlenmiştir. Finansal yetersizlikle birlikte gelişen umutsuzluk, kaygı ve stresin, göçmen bireylerin psikolojik iyi oluşunu olumsuz etkilediği; bu etkilerin uzun vadede depresyon gibi ruhsal sorunlara yol açabileceği görülmektedir.

Ekonomik zorluklarla baş etme stratejileri olarak; ek işe yönelme ve tüketim kısıtlaması öne çıkmaktadır. Katılımcıların bazıları, temel işlerine ek olarak, geri dönüşüm malzemesi toplamak ya da gündelik temizlik işlerine gitmek gibi ek işler yaparak geçimlerini sürdürmeye çalıştıklarını ifade etmiştir. Bu durum, katılımcıların iş-yaşam dengelerinin bozulmasına, fiziksel yorgunluğun artmasına ve aile içi zamanın kısıtlanmasına neden olmaktadır. Özellikle kadın katılımcılar, ev içi sorumlulukların yanı sıra gelir getirici faaliyetlerde bulunmalarının hem fiziksel sağlıklarını hem de ruhsal dayanıklılıklarını olumsuz etkilediğini vurgulamıştır. Tüketim kısıtlaması ise, bireylerin yalnızca temel ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde harcama yaptıkları, çocuklarının sosyal ve kültürel etkinliklerine katılamadıkları, hatta bazı temel ihtiyaçlardan dahi vazgeçmek zorunda kaldıkları bir tabloyu ortaya koymaktadır. Yaşam giderlerinin karşılanması için göçmen bireylerin sosyal destek

ağlarına duydukları ihtiyaç, katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Akriba, komşu ve arkadaş çevresinden alınan destekler, özellikle gelir düzeyi düşük olan bireyler için hayati bir öneme sahip olduğu görülmektedir. Katılımcılar; kira ödemesi, çocuk bakımı, gıda temini gibi alanlarda sosyal çevrelerinin sağladığı destekle yaşamlarını sürdürdüklerini belirtmiştir. Ancak bu desteklerin süreklilik arz etmemesi ve zamanla ilişkilerin zayıflaması, göçmen bireylerin sürdürülebilir yaşam stratejileri geliştirmesini engellemekte ve bireyleri bağımlı ilişkiler ağına sıkıştırmaktadır. Sosyal destek ağlarından sağlanan maddi desteklerin, göçmen aileleri hayırseverlik ilişkisine bağlı kıldığı düşünülmektedir.

Konut koşullarına bakıldığında: göçmen ailelerin büyük çoğunluğunun kiracı konumunda olduğu, yalnızca bir ailenin ev sahibi olduğu görülmektedir. Mevcut konutların, küçük metrekareli, fiziksel olarak yıpranmış, hijyen açısından yetersiz ve donanımsal eksiklikler barındıran yapılar olması, göçmenlerin genellikle konut piyasasında ötekileştirildiğini ve düşük standartlı evlere erişebildiklerini göstermektedir. Konutların yalnızca fiziksel yapıları değil, iç mekân düzenlemeleri ve temel ev eşyalarının eksikliği de yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Katılımcıların anlatımları, evlerinde temel beyaz eşyaların bulunmadığını, özellikle buzdolabı, çamaşır makinesi ve fırın gibi gündelik yaşam için gerekli araçlara erişimlerinin olmadığını ortaya koymaktadır. Bu eksiklikler, sağlık ve hijyen koşullarıyla birlikte yaşam kalitesini de doğrudan tehdit etmektedir. Çocukların yatağı olmadan yerde yatmak zorunda kalmaları, mekânsal sıkışıklık nedeniyle mahremiyetlerinin olmaması ve gelişimlerine uygun alanlardan mahrum kalmaları, çocuk refahı açısından ciddi bir sorun alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Mekânsal yetersizlikler, çocukların oyun oynama, ders çalışma ve kişisel alan yaratma gibi temel gereksinimlerinin karşılanamamasına neden olmakta; aile içi ilişkilerde gerginliklere ve bireyler arası çatışmalara zemin hazırladığı gözlenmiştir. Ekonomik yetersizliklerle birlikte giderilemeyen konut ihtiyaçları ve bunun yarattığı stres yükü; yaşam kalitesinin yalnızca fiziksel değil, sosyal ve duygusal boyutlarını da etkilemektedir. Nitekim, konutların yapısal yetersizlikleri ve temel ev eşyalarının eksikliğiyle birlikte, rutubetli ve sağlıklı fiziksel koşulların bulunması, çocuklarda solunum yolu enfeksiyonları, alerjik rahatsızlıklar ve uyku düzensizliklerine yol açabildiği görülmektedir. Ayrıca, konut deneyimleri; göçmen ailelerin sıklıkla ev değiştirmek zorunda kaldıklarını, göçmen oldukları için sürekli kötü koşullardaki evlerin kendilerine kiralandığı, kiralarını ödemekte zorlandıkları için ev sahipleriyle sorun yaşadıklarını ve bu durumun çocuklarının eğitimi başta olmak üzere pek çok alanda olumsuz etkiler yarattığını göstermektedir. Kiracı olmanın getirdiği kırılganlığın; göçmen ailelerin kent

yaşamına tutunmalarını güçleştirdiği, uzun vadeli plan yapmalarını ve toplumsal aidiyet geliştirmelerini zorlaştırdığı görülmektedir.

Yaşam kalitesinin nesnel belirleyicilerinden olan sağlık hizmetlerine erişime bakıldığında; bazı katılımcıların özellikle birinci basamak sağlık kurumları olan Aile Sağlığı Merkezleri ve Göçmen Sağlığı Merkezleri aracılığıyla sağlık hizmetlerine kolaylıkla ulaşabildikleri görülmektedir. Bu kurumların erişilebilirliği, sundukları hizmetin ücretsiz oluşu ve tercüman desteğiyle sunulması, göçmenlerin sağlık sistemine yönelik güven geliştirmelerini kolaylaştırmakta ve kurumsal bağlarını güçlendirmektedir. Katılımcılar, sağlık hizmetlerinden Türk vatandaşlarıyla eşit koşullarda yararlanabildiklerini belirtmiş; sağlık alanındaki hizmetlerin göç sürecindeki diğer kamu hizmetlerine kıyasla daha az sorunlu olduğunu vurgulamışlardır. Özellikle Sağlık Bakanlığı'nın yürüttüğü Göçmen Sağlığı Merkezleri, birinci basamak sağlık hizmetlerinin göçmenlerin ihtiyaçlarına sunulmasında önemli bir kuruluş olduğunu göstermektedir.

Ancak, bazı katılımcılar sağlık hizmetlerine erişimde zorluklar yaşadığını belirtmiştir. Geçici koruma statüsünün iptali, adres kaydının farklı şehirlerde bulunması, kimlik belgesi eksikliği ve yasal statünün belirsizliği gibi nedenlerle bireyler, temel sağlık hizmetlerine ulaşamadıklarını veya hizmet almakta geciktiklerini ifade etmiştir. Özellikle psikiyatrik rahatsızlıklar, hipertansiyon, diyabet, kalp-damar hastalıkları gibi kronik hastalıkları olan katılımcılar, düzenli sağlık hizmetine erişemediklerini, tedavilerinin yarım kaldığını ve reçeteli ilaçlara ulaşmada maddi zorluklar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Sağlık hizmetlerine ve tedavilere erişimdeki zorluklar, göçmenlerin hem fiziksel sağlıklarını hem de ruhsal dayanıklılıklarını zayıflatan bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, çalışmada bazı katılımcılar randevu sistemine ilişkin olumsuz deneyimlerini de dile getirmiştir. Katılımcılar, randevuların iptali, uzun bekleme süreleri ve yeterli iletişim kurulmadan yönlendirme yapılması gibi nedenlerle sağlık hizmetlerinin etkinliğinin düştüğü ifade etmektedir. Özellikle çocukların sağlık ihtiyaçlarının zamanında karşılanamaması, ailelerin çaresizlik ve suçluluk duygularıyla baş başa kalmalarına neden olduğu görülmektedir. Türkiye'de sağlık sistemine entegrasyon açısından olumlu deneyimlerin bulunduğu gözlenmekle birlikte, göçmenlerin sağlık hizmetlerine erişimi statü, gerekli belgelere sahip olma ve süregelen hastalıkları olanlar bağlamında gözden geçirilmesi gereken bir konu olarak değerlendirilmektedir.

Göçmen ailelerin yaşam kalitesini etkileyen temel nesnel belirleyicilerden biri olan sosyal hizmetlere erişim, bu çalışmanın bulgularına göre hem yapısal hem de bireysel faktörlerle şekillenen çok boyutlu bir alan olarak öne çıkmaktadır. Katılımcıların deneyimleri, sosyal hizmetlere erişim konusunda belirgin eşitsizliklerin varlığına işaret etmektedir. Bazı katılımcılar, özellikle belediyeler, Türk Kızılayı ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla temel sosyal yardımlara (gıda, kıyafet, nakit destek, ekmek kartı vb.) ulaşabildiklerini belirtirken, bazı katılımcılar ise bu hizmetlere ulaşmakta ya ciddi zorluklar yaşamakta ya da tamamen dışlandıklarını ifade etmektedir. Göçmen bireylerin sosyal hizmetlerden yararlanma durumlarının bu kadar çeşitlilik göstermesi, Türkiye’de sosyal hizmet sunumunun kamu, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları gibi çok aktörlü yapısından kaynaklanmaktadır. Devlet kurumlarının yanı sıra yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının sağladığı hizmetlerin kapsamı, içeriği ve erişim kriterleri farklılık göstermektedir. Öte yandan, bazı katılımcılar daha önce aldıkları sosyal yardımların, kimlik belgelerinin süresinin dolması ya da geçici koruma statüsünün iptali gibi nedenlerle kesildiğini ifade etmiştir.

Araştırmada; göçmen ailelerin yalnızca ekonomik yardımlara değil, aynı zamanda sosyal hizmetin geniş kapsamına giren psiko-sosyal destek, kreş hizmeti, istihdam desteği ve rehberlik hizmetlerine de ihtiyaç duyduklarını göstermektedir. Özellikle kadın göçmenler, çocuk bakım yükümlülükleri nedeniyle çalışma yaşamına katılamadıklarını ve kamusal bakım hizmetlerine erişemediklerini belirtmişlerdir. Bu durum, sosyal hizmet sisteminin göçmenler için yalnızca yardım temelli değil, aynı zamanda güçlendirici ve sosyal katılımı destekleyici bir anlayışla yapılandırılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Kreş hizmetleri gibi kadınların istihdamını ve sosyal entegrasyonunu kolaylaştırıcı hizmetlerin yaygınlaştırılması, yalnızca bireysel değil, aynı zamanda toplumsal refah açısından da önemli bir müdahale alanıdır.

Katılımcıların yaşadıkları çevreye dair algıları; güvenlik, temizlik, ulaşım hizmetlerine erişim ve kamusal alan kullanımına ilişkin farklı deneyimlerin varlığına işaret etmektedir. Fiziksel çevreye yönelik değerlendirmelerin, bireylerin göç öncesindeki savaş, yıkım ve şiddet olaylarına maruz kalmak gibi deneyimlerinden etkilendiği gözlenmiştir. Bazı katılımcılar yaşadıkları çevreyi görece güvenli, düzenli ve temiz olarak tanımlamakta; çöp toplama hizmetlerinin aksatılmadan sürdürülmesi, yeşil alanlara erişimin mümkün olması ve altyapı hizmetlerinin düzenli işlemesi gibi unsurların yaşam kalitesine olumlu katkı sağladığını ifade etmektedir. Öte yandan, bazı katılımcılar yaşadıkları mahallelerde zaman zaman toplumsal gerilimlere, ayrımcı tutumlara ya da tehdit edici sosyal davranışlara maruz kaldıklarını belirtmektedir. Özellikle kültürel ve dilsel farklılıkların görünür olduğu

ortamlarda, ayrımcılık ve güvensizlik duygusu daha yoğun hissedilmekte; bu durum bireylerin kamusal alanlara katılımını sınırlandırmakta ve sosyal çekilme eğilimini artırmaktadır. Bu bağlamda; fiziksel çevrenin yalnızca altyapı ve hizmet kalitesiyle değil, aynı zamanda sosyal kabul ve toplumsal etkileşim boyutuyla da değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Parklar ve yeşil alanlar, göçmen aileler için fiziksel dinlenme, çocuklarla vakit geçirme ve sosyal etkileşim açısından önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Ancak çalışmanın bazı katılımcıları, çeşitli nedenlerle bu kamusal alanlardan yeterince faydalanmadıklarını belirtmiştir. Fiziksel mesafenin fazla olması, kültürel normlar doğrultusunda ev merkezli yaşam tarzı, aile içi rollerin dağılımı ya da güvenlik endişesi gibi nedenler, bireylerin dış mekân kullanımını sınırlayan faktörler arasında yer almaktadır. Hareketlilik ve ulaşım imkanları da dış mekân erişimini etkilediği görülmektedir. Katılımcıların çoğunluğu, yaşadıkları bölgelerde toplu taşıma olanaklarının yaygın olduğunu ve kent içi hareketliliğin fiziksel olarak erişilebilir olduğunu ifade etmiştir. Bu durum, göçmen bireylerin sosyal yaşama ve kamu hizmetlerine erişimlerini destekleyen önemli bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Ancak fiziksel erişim olanaklarına rağmen, toplu taşıma kullanımında ekonomik yetersizliklerin belirleyici bir rol oynadığı görülmektedir. Katılımcıların bir kısmı, ulaşım ücretlerinin yüksekliği nedeniyle yalnızca zorunlu durumlarda toplu taşımayı tercih ettiklerini ya da yürümeyi tercih ettiklerini ifade etmiştir. Fiziksel çevre koşulları, ulaşım imkanları ve bunlardan yararlanma düzeyi; göçmen ailelerin yaşam kalitelerini etkilemekle birlikte sosyal katılım ve toplumsal aidiyet süreçlerini de şekillendirdiği görülmektedir.

Çalışmada; kamu hizmetlerine erişimin fiziksel faktörlerle sınırlı olmadığı, aynı zamanda sosyal, kültürel ve bürokratik engellerin hem erişimi hem iyi oluşu etkilediği gözlenmiştir. Katılımcıların önemli bir bölümü, sağlık, eğitim ve sosyal yardımlar gibi temel kamu hizmetlerinden faydalanma sürecinde eşitsizlik deneyimlediklerini, bu durumun çoğu zaman damgalanma, dışlanma, statü kaygısı ve psikososyal kırılganlıklarla iç içe geçtiğini ifade etmiştir. Dil bariyeri; göçmen bireylerin kamu hizmetlerine erişiminde en yaygın karşılaşılan sosyal engel olduğu görülmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu, özellikle kamu kurumlarında hizmet sunan profesyonellerle iletişim kurmakta zorlandıklarını ve yaşanan dilsel kopukluğun çoğu zaman yanlış anlaşılmalara ve olumsuz muamelelere yol açtığını ifade etmiştir. Dil bariyerin; göçmenlerin yalnızca hizmet alma süreçlerinde değil, aynı zamanda hak arama ve kendilerini ifade etme süreçlerinde de ciddi dezavantajlara neden olduğu görülmektedir. Katılımcıların bir kısmı ise, “yabancı” kimliğinin kendilerine yönelik ayrımcı tutumların hizmetlere erişimde temel bir engel olduğunu ve bu kimlik nedeniyle

dışlandıklarını ifade etmektedir. Özellikle Türkmen kökenli katılımcıların, kültürel ve etnik kimliklerini vurgulama ihtiyacında oldukları, dolayısıyla, damgalanmaktan çekindikleri gözlenmiştir. Damgalanma çekincesinin, özellikle belgesiz göçmenlerde yaygın olup, kamu kurumlarına başvurmadan kaçınmalarına ve ihtiyaç duydukları destekten mahrum kalmalarına neden olduğu görülmektedir.

Dil bariyeri ve ayrımcı tutumların yanı sıra; bürokratik engellerin hizmetlere erişimde engeller oluşturduğu görülmektedir. Kimlik belgesi eksikliği, geçici koruma statüsünün iptali ya da adres kaydının güncel olmaması gibi idari sorunlar, göçmen bireylerin sağlık, eğitim, istihdam seçeneklerine ve sosyal yardımlara erişimini doğrudan sınırlamaktadır. Bireylerin, statü durumları nedeniyle güvencesiz ve kayıt dışı istihdama yönelmelerine neden olduğu görülmektedir. Bu durum, bireylerin hem ekonomik hem de sosyal açıdan kırılgan hale gelmesine yol açmakta; özellikle kronik hastalığı olan, psikososyal desteğe ihtiyaç duyan ya da çocuk sahibi olan göçmen bireylerde çok katmanlı sonuçlar yaratmaktadır. Çocukların eğitim hakkına erişimi de bu bağlamda önemli bir sorun alanı olarak öne çıkmaktadır. Katılımcıların bir kısmı, çocuklarının eğitim kurumlarına kayıt sürecinde çeşitli zorluklarla karşılaştıklarını belirtmiştir. Özellikle kimlik belgeleriyle ilgili sorunlar, adres kaydı uyumsuzlukları ya da dil bariyeri nedeniyle okullaşmanın geciktiği veya eğitim süreçlerinin aksadığı ifade edilmiştir. Sonuç olarak, dil bariyeri, dışlanma, kimlik temelli ayrımcılık, yasal statü sorunları ve bürokratik engellerin; yalnızca bireysel hizmet kullanım deneyimini değil, aynı zamanda göçmenlerin psiko-sosyal iyi oluşlarını, toplumsal aidiyet duygularını ve sosyal hizmetlere duydukları güveni şekillendirdiği görülmektedir.

Yaşam Kalitesinin Öznel Belirleyicilerine İlişkin Sonuçlar

Katılımcıların anlatımları, göç sürecinin yalnızca mekânsal bir yer değişikliğinden ibaret olmadığını; bireylerin psikolojik, sosyal ve duygusal iyi oluşları üzerinde derin etkiler yarattığını göstermektedir. Fiziksel güvenliğin sağlanması, bireylerin olumlu duygular geliştirmesini kolaylaştırmakta; buna karşın ekonomik kırılganlık, sosyal dışlanma ve kültürel ötekileştirme, iyi oluşu tehdit eden yapısal unsurlar olarak öne çıkmaktadır. İyi oluşun yalnızca fiziksel gereksinimlerin karşılanması ile değil, aynı zamanda bireyin sosyal çevresiyle kurduğu ilişkiler ve aidiyet duygusu ile doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir. Katılımcılar, Türkiye’de savaş ortamından uzak olmanın sağladığı güvenlik duygusunun, bireysel olarak yeniden “iyi hissetme” durumunun başlangıcı olduğunu ifade etmiştir. Can güvenliğinin temin edilmiş olması, özellikle savaş, şiddet ve ölüm tehdidi gibi ağır travmatik yaşantıların ardından

gelen bir “huzur” hali olarak tanımlanmış, bireylerin iyi oluşlarını destekleyen bir temel unsur olarak değerlendirilmiştir. Bazı katılımcıların Türkiye’de kalıcı bir yaşam kurma arzusunu dile getirmeleri, göç ettikleri ülkeye yönelik aidiyet duygusunun gelişebildiğini göstermektedir. Göçmen ailelerin, önceki travmatik yaşam deneyimleri ile mevcut yaşam ortamlarını karşılaştırmaları sonucunda bir memnuniyet geliştirdiklerini ve bu memnuniyetin psikolojik iyilik halini desteklediği görülmektedir.

Buna karşın, göçmen bireylerin bir kısmının ekonomik zorluklar, sosyal dışlanma, ayrımcılık ve belirsiz gelecek kaygısı gibi unsurlar nedeniyle ciddi düzeyde olumsuz duygular yaşadığı gözlenmiştir. Ekonomik yoksunluk, geçim sıkıntısı ve borçlanma ihtiyacı; bireylerde umutsuzluk, çaresizlik ve değersizlik gibi duyguları tetiklemekte, bazı bireylerde ise intihar düşüncesine kadar uzanabilen ciddi ruhsal risk faktörleri oluşturabilmektedir. Katılımcılar, toplumsal düzeyde “Suriyeli” ya da “yabancı” kimliğiyle anılmanın, bireysel kimliklerine yönelik bir tehdit oluşturduğunu ve sürekli bir dışlanmışlık hissi yarattığını ifade etmiştir. Bu durum, bireyin aidiyet geliştirme kapasitesini ve sosyal etkileşim kurmasını olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle Türkmen kökenli bireylerin “Suriyeli” sanılmaya yönelik taşıdığı endişeler, toplumda yer alan olumsuz “Suriyeli” algısının bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Katılımcıların bazıları, gündelik yaşam pratikleri üzerinden toplumla olan ilişkilerinde sürekli bir “tetikte olma” hali yaşadıklarını ifade etmiştir. Bir katılımcı, çocukların çıkardığı seslerin ya da aile içi konuşmaların çevre tarafından olumsuz algılanacağı düşüncesiyle hareket ettiğini belirtmiş; bireyde içe kapanma, sosyal etkileşimden kaçınma ve kendini bastırma eğilimleri gözlenmiştir. Bu durum, bireyin hem sosyal hem de psikolojik iyi oluşunu olumsuz yönde etkileyen, süregelen bir stres durumuna işaret etmektedir.

Göçmen bireylerin yaşam memnuniyetlerine bakıldığında, dinamik bir yapı arz ettiği, göç sonrasındaki deneyimlerin bu öznel belirleyicide artış ya da azalış yönünde etkisinin olabildiği görülmektedir. Yaşam memnuniyeti, yalnızca bireylerin sahip oldukları maddi imkanlarla değil, aynı zamanda içinde yaşadıkları toplumla kurdukları etkileşim, sosyal kabul düzeyi ve geleceğe dair beklentileriyle doğrudan ilişkilidir. Bu kapsamda, güvenli bir yaşam ortamına ulaşmak, ekonomik üretkenliğe katılabilmek ve toplumsal hayatta anlamlı roller üstlenebilmek, göçmen bireyler açısından yaşam memnuniyetinin temel yapı taşlarını oluşturmaktadır. Katılımcıların önemli bir kısmı, savaş ve şiddet ortamından uzaklaşmanın, Türkiye’ye göç ettikten sonra duyumsadıkları huzur ve güvenlik duygusunun yaşam

memnuniyetlerini artırdığını ifade etmiştir. Güvende hissetme hali, yalnızca fiziksel anlamda değil, aynı zamanda psiko-sosyal açıdan da yaşam memnuniyetini artırdığı görülmektedir. Özellikle çocukların düzenli bir eğitim sistemine entegre olması, ebeveynlerin sosyal uyum algısını ve Türkiye'de kalıcı bir yaşam kurma isteğini destekleyici bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, yaşam memnuniyetinin sadece bireysel değil, aile düzeyinde de şekillenen bir algı olduğunu göstermektedir. Ebeveynlerin çocukların iyi olma haline ilişkin gözlemleri, mevcut yaşam memnuniyetleri üzerinde etkili bir faktör olarak değerlendirilmektedir.

Bununla birlikte, yaşam memnuniyetinin zaman içerisinde sabit kalmadığı, özellikle Türkiye'de son dönemde artan ekonomik zorluklar, temel ihtiyaçlara erişimde yaşanan sıkıntılar ve toplumsal dışlayıcılığın yaygınlaşması ile birlikte göçmen bireylerin yaşamdan duydukları tatminin azaldığı gözlenmiştir. Katılımcılar, kira fiyatlarının artması, temel gıda ürünlerine erişimin zorlaşması ve iş bulma süreçlerinin daha da karmaşık hale gelmesinin, yaşamdan duydukları genel memnuniyeti olumsuz yönde etkilediğini belirtmiştir. Yaşam memnuniyetinin yalnızca göç edilen ülkeye özgü fırsatlar ve hizmetlerle değil, aynı zamanda bu fırsatların sürdürülebilirliğiyle ilişkili olduğu ve ekonomik koşulların olumsuz gittiği dönemlerde göçmen ailelerin kırılganlıklarının arttığı görülmektedir. Katılımcıların yaşam memnuniyetlerini olumsuz etkileyen bir diğer unsur ise, zaman içerisinde artan göçmen karşıtı söylemler ve ayrımcı tutumlarla karşılaşma sıklığındaki artıştır. Özellikle ilk yerleşim dönemlerinde daha yüksek düzeyde toplumsal kabul ve dayanışma ile karşılaştıklarını ifade eden bireyler, zamanla bu desteğin zayıfladığını, yerel halkın göçmenlere yönelik tutumlarında daha olumsuz ve dışlayıcı bir dilin benimsendiğini belirtmektedir. Bu durum, göçmenlerin sosyal uyum sürecini sekteye uğratmakta ve aidiyet duygusunu zayıflatarak yaşam memnuniyetinde düşüşe neden olmaktadır. Katılımcıların bir kısmı, sosyal çevrelerinde sürekli “yabancı” olarak görülmenin, sosyal ilişkiler kurmakta zorluk yaşamalarına neden olduğunu ve bu durumun zamanla yalnızlık, içe kapanma ve psikolojik gerilim gibi sonuçlar doğurduğunu ifade etmiştir.

Fiziksel güvenliğin sağlanması, eğitim ve istihdam gibi yapısal alanlara katılım ve sosyal kabul düzeyi, bireylerin yaşam memnuniyetlerini destekleyen temel faktörler arasında yer almaktadır. Buna karşın, ekonomik yoksunluk, ayrımcılık, sosyal dışlanma ve belirsiz gelecek algısı, yaşam memnuniyetini zedeleyen ve bireylerin psiko-sosyal dayanıklılıklarını zorlayan önemli stres kaynaklarıdır.

Göçmen ailelerin aile içi etkileşim, göç sonrası dönemde bireylerin yaşam kalitesini ve psikososyal uyumunu şekillendiren temel belirleyicilerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Aile içi ilişkiler; göçün neden olduğu toplumsal, ekonomik ve kültürel dönüşümler karşısında hem koruyucu bir kaynak hem de stresin yoğunlaştığı bir alan olarak işlev görmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu, aile içi ilişkilerinde görece dengeli ve anlayış temelli bir iletişim biçimi kurduklarını belirtmiştir. Eşler ve ebeveyn-çocuk ilişkileri, “normal”, “herkes gibi” ya da “sorunsuz” şeklinde tanımlanmış; aile içi sorunların genellikle konuşarak ve karşılıklı özür dileme yoluyla çözüldüğü ifade edilmiştir. Bu durum, göçmen ailelerin kriz çözme becerileri ve içsel dayanıklılık kapasitesi bakımından güçlü yönler barındırdığını göstermektedir. Ancak, bazı katılımcıların aile ilişkilerine dair daha az detaylı anlatımlarda bulunmaları, bu alanın mahremiyetine yönelik kültürel duyarlılıklarla da ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Göçmen ailelerin bir kısmı, evde birlikte vakit geçirdiklerini, park ve açık alanları sosyal etkileşim alanı olarak kullandıklarını belirtmiştir. Özellikle çocuklarla parklarda geçirilen zaman, ebeveyn-çocuk bağına güçlendiren ve göç sonrası stresle başa çıkmayı kolaylaştıran bir pratik olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte, düşük gelir düzeyi ve uzun çalışma saatleri gibi yapısal etmenlerin, aile üyelerinin birlikte zaman geçirme sıklığını sınırladığı görülmektedir. Ebeveynlerin özellikle geçim yükünü taşımak amacıyla farklı işlerde çalışmaları, çocuklarla geçirilen zamanın azalmasına ve ilişkisel bağların zayıflamasına neden olabilmektedir.

Katılımcılar, aile içinde karşılaştıkları sorunları birlikte çözmeye çalıştıklarını, konuşma ve dayanışmanın sorun çözümünde öne çıkan yöntemler olduğunu ifade etmektedir. Bununla birlikte, toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretildiği, erkeklerin geçim yükünü, kadınların ise ev içi sorumlulukları ve çocuk bakımını üstlendiği bir iş bölümü gözlemlenmektedir. Cinsiyet temelli bu iş bölümü, göç sonrası dönemde, geleneksel aile yapısının sürdürüldüğünü göstermektedir. Ayrıca katılımcılar, geniş aile üyelerinin, özellikle büyükannelerin ya da kayınvalidelerin aile içindeki sorun çözüm süreçlerinde aktif rol aldığını ifade etmiştir. Geniş aile üyelerinin, göçmen ailelerin aile içi ilişkilerini sürdürülmesinde önemli bir rol aldığı görülmektedir.

Göçmen bireylerin aile içi duygusal etkileşimlerine ilişkin anlatımları; ilgi ve sevginin daha çok gündelik sorumluluklar ve pratik destek biçimleri üzerinden iletiliyor olduğunu göstermektedir. Kadın katılımcılar, eşlerine ve çocuklarına duydukları sevgiyi; temizlik, yemek yapma, bakım verme gibi eylemler aracılığıyla gösterdiklerini ifade etmektedir. Erkek katılımcıların ise, geçim yükünü ve “eve para getirme” rolünü üstlendiği gözlenmiştir. Bu

yaklaşım, duyguların açık bir biçimde ifade edilmesinden çok, eylemlerle iletildiği bir sevgi biçimini yansıtmaktadır. Türkiye’deki göçmen ailelerin, aile içi ilişkilerini korumaya ve sürdürmeye yönelik önemli çabalar içinde olduğu görülmektedir.

Göç süreci, aile içi rollerin yeniden tanımlanmasına ve çocukların bakım ve eğitim süreçlerinin farklı şekillerde organize edilmesine neden olmaktadır. Çalışmada; çocuk bakımının büyük ölçüde kadınların sorumluluğunda olduğunu, babaların ise aile için ekonomik teminat sağlamaya odaklandığı görülmektedir. Ayrıca çocukların eğitim hayatının göçmen aileler için temel bir öncelik olduğu; ancak dil bariyeri, ekonomik zorluklar ve yasal sorunlar gibi yapısal engellerin çocukların eğitim deneyimlerini olumsuz etkileyebildiği gözlenmiştir. Çocuk bakımında, cinsiyete dayalı geleneksel iş bölümünün yeniden üretildiği görülmektedir. Kadınlar, çocukların günlük bakımından, eğitim desteğinden ve ev içi düzenin sağlanmasından sorumlu iken; erkekler ekonomik faaliyetleri üstlenmekte ve çocuk bakımına sınırlı düzeyde katılım gösterdiği anlaşılmaktadır. Çocukların bakımıyla ilgili diğer bir husus ise, ekonomik kaygılar nedeniyle, göç sonrası süreçte, özellikle babaların uzun çalışma saatlerine maruz kalmalarıdır. Göçmen ebeveynler, ekonomik kaygılar ve geçim zorunlulukları nedeniyle önceki yaşantılarına kıyasla daha uzun süreler çalışmak zorunda kaldıklarını ifade etmiştir. İş yükündeki bu artış, aile üyelerinin birlikte geçirdiği vakti olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Göçmen aileler; çocuklarının eğitimine büyük önem verdiklerini ve eğitim yoluyla çocuklarına daha iyi bir gelecek sunmayı hedeflediklerini ifade etmektedir. Çocukların akademik başarılarının, ebeveynlerin yaşam memnuniyetini artırdığı ve geleceğe dair umutları güçlendirdiği görülmektedir. Ancak bu eğitim sürecinde, dil bariyerinin önemli bir engel oluşturduğu anlaşılmıştır. Göçmen çocuklar, eğitim sistemine uyum sağlamakta güçlük yaşayabilmekte ve bu durum hem akademik başarılarını hem de psikososyal iyi oluşlarını olumsuz etkileyebilmektedir. Ayrıca, ebeveynlerin dil yeterliliğinin düşük olması da çocukların okul sürecine aile desteğinin sınırlı kalmasına yol açmakta ve kardeşlerin veya topluluk içi destek ağlarının devreye girmesine neden olmaktadır. Kimlik ve belge eksikliği nedeniyle çocukların okula erişememesi, göçmen aileler tarafından altı çizilen diğer bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Kimlik belgesi ve statü ile ilgili belirsizlikler, göçmen çocukların eğitime dair inançlarını ve heveslerini kırmakta, psikososyal iyi oluşlarını ve ailelerin yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir.

Göçmen ailelerin yaşam kalitesi, yalnızca bireysel ve aile içi faktörlerle değil; aynı zamanda içinde bulundukları toplumla ve kamu kurumlarıyla kurdukları etkileşim biçimiyle yakından ilişkilidir. Araştırmada; kamu kurumlarıyla yaşanan deneyimlerin, göçmen bireylerin yaşam deneyimlerini şekillendiren belirleyici unsurlar arasında yer aldığı ve bu deneyimlerin hem olumlu hem de olumsuz yönleriyle yaşam kalitesini doğrudan etkilediği görülmektedir. Özellikle sağlık hizmetleri, yerel yönetim destekleri ve sosyal yardım mekanizmalarıyla kurulan etkileşimler, bireylerin kamuya olan güven düzeylerini ve hizmetlerden duydukları memnuniyeti belirlemektedir. Bazı göçmen bireyler, kamu kurumlarıyla yaşadıkları deneyimleri genel anlamda olumlu olarak değerlendirmektedir. Sağlık hizmetleri sunan kurumlar ile belediyelere yönelik memnuniyetin yüksek olduğu gözlenmiştir. Katılımcılar, kamu hastanelerinde görev yapan sağlık personelinin tutumlarını nazik ve yönlendirici olarak tanımlarken; sağlık kurumlarını en önemli ve en temas kurulan kurum olarak nitelendirmiştir. Göçmen ailelerin sağlık ihtiyaçlarının zamanında ve insan onuruna yakışır biçimde karşılanmasının yaşam kalitesi açısından ne denli belirleyici olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, bazı katılımcıların kamu kurumlarıyla yaşadıkları deneyimler, olumsuz nitelikler taşımaktadır. Özellikle sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan zorluklar, memnuniyetsizliklerin temel nedenlerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Kurumlarda gösterilen ayrımcı tutumlar, maddi güvencenin olmayışı, kimlik eksikliği, geçici koruma statüsünün getirdiği kısıtlamalar ve dil bariyeri gibi sorunlar, sağlık hizmetlerinden tam ve sürekli yararlanmayı güçleştirmektedir. Kurumlardaki personelin göçmen kökenli bireylere karşı sergilediği mesafeli, soğuk veya ilgisiz tutumlar; göçmen bireylerde “istenmeme” ve “ötekileştirilme” duygularını pekiştirmektedir. Dil bariyeriyle birleşen bu iletişim eksiklikleri, yalnızca yanlış anlaşılmalara değil, aynı zamanda kurumlara yönelik güven kaybına yol açmaktadır.

Göç, bireylerin yalnızca coğrafi yer değiştirmelerini değil, aynı zamanda kültürel kimliklerini yeniden değerlendirme, değer sistemlerini sürdürme veya dönüştürme süreçlerini de içeren çok katmanlı bir olgudur. Araştırmada; göçmen bireylerin Türkiye’de genel olarak kültürel kimliklerini koruyabildiklerini ve kültürel pratiklerini sürdürebildiklerini; ancak belirli toplumsal bağlamlarda bu değerleri görünür kılma konusunda temkinli davrandıklarını göstermektedir. Göçmen ailelerin hem kendi kültürel bütünlüklerini korumaya çalıştıkları hem de ev sahibi toplumla uyum içinde yaşamayı öğrenme sürecinde oldukları gözlenmiştir. Bayramlar, düğünler ve cenazeler gibi ritüellerin kültürel devamlılık açısından önemli alanlar oluşturduğunu ifade edilmektedir. Bu tür törenlerin varlığı, bireylerin kimlik bütünlüğünü korumasına ve topluluk içinde aidiyet hissinin güçlenmesine katkı sağlamaktadır. Öte yandan

bazı katılımcıların, kültürel pratiklerini yalnızca ev içi veya topluluk içi özel alanlarda sürdürdüklerini ifade etmeleri, kamusal alanda görünürlük konusunda yaşanan çekincelere işaret etmektedir. Dışlanma, önyargı ve ayrımcılık görme kaygısıyla hareket eden göçmen bireyler, kimi zaman kültürel değerlerini gizleme eğiliminde bulunabilmekte, bu durum ise kamusal alanda sosyal bütünleşmenin sınırlı kalmasına neden olabilmektedir. Göçmen ailelerin kültürel değerlerini sürdürdükleri ve bu değerleri kamusal alanda sergileyebildikleri sosyal ortamların ve toplumsal katılımın desteklenmesi; yaşam kalitesinin artırılması, iyi oluşun sağlanması ve toplumsal bütünleştirmeyi güçlendirmesi açısından önemli görünmektedir.

Boş zaman değerlendirme, bireylerin yaşam kalitesini belirleyen önemli bir öznel belirleyicidir. Göçmen aileler için ele alındığında; bireylerin toplumsal uyum süreçlerine katkı sağlaması, aile içi ilişkileri güçlendirmesi ve psikososyal iyilik hallerine olumlu etkiye bulunması açısından önem arz etmektedir. Çalışmada; göçmen ailelerin boş zamanlarını büyük oranda ev içi ve açık alan aktiviteleriyle geçirdikleri ve boş zaman aktivitelerinin çeşitlilik açısından kısıtlı olduğu görülmektedir. Katılımcılar, boş zamanlarını, ev işleri, çocuk bakımı, televizyon izleme gibi ev içi etkinliklerle geçirdiklerini belirtmiş; bunun yanında park ve yeşil alanlara gitme, piknik yapma, birlikte alışverişe çıkma gibi faaliyetleri de ailecek tercih ettiklerini ifade etmiştir. Bu tür aktiviteler, yalnızca dinlenme ve eğlenme pratikleri olmanın ötesinde, göçmen bireylerin aile içi bağlarını güçlendiren ve toplumsal kaynaşmayı sağlayan bir işlev görmektedir. Ancak boş zaman değerlendirme biçimlerinde ekonomik sınırlılıkların belirleyici rol oynadığı görülmektedir. Göçmen bireylerin kültürel ve ücret gerektiren sosyal faaliyetlere erişimlerinin sınırlı olması, onları maliyetsiz ya da düşük maliyetli etkinliklere yönlendirmiştir. Bu bağlamda, parklar, piknik alanları ve ev içi faaliyetler hem ekonomik gerekçelerle tercih edilmekte hem de günlük yaşamda bir denge kurmaya yardımcı olmaktadır. Bu bulgu, göçmenlerin yaşam kalitesinin yalnızca sosyokültürel değil, aynı zamanda ekonomik sermaye düzeyine doğrudan bağlı olduğunu göstermektedir. Katılımcılar; boş zaman aktivitelerini etkileyen ekonomik koşulların yanı sıra, boş zaman bulamalarını da vurgulamışlardır. Kadın katılımcılar; geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretildiği göç sonrası süreçte ev işleri, çocuk bakımı ve hasta bakımı gibi sürekli bakım sorumlulukları nedeniyle kendilerine vakit ayıramadıklarını ifade etmişlerdir. Erkek katılımcılar ise; uzun çalışma saatleri ve fiziksel yorgunluk nedeniyle boş zaman aktivitelerine katılımda güçlük yaşadıklarını ifade etmiştir. Erkek katılımcılar uzun saatler çalışma ve haftalık izin süresinin kısıtlılığı, fiziksel yorgunlukla birleşerek boş zamanın niteliğini azaltmaktadır.

Göç süreci, bireyleri yalnızca fiziksel ve ekonomik değil, aynı zamanda duygusal ve sosyal olarak da kırılgan hale getirebilmekte; bu noktada sosyal destek ağlarının varlığı, bireylerin yeni yaşam alanlarında kendilerini güvende ve aidiyet hissi içinde hissetmelerine katkı sağlamaktadır. Çalışmada; göçmen ailelerin psiko-sosyal desteklerini ağırlıklı olarak aile üyeleri, akrabalar ve komşular üzerinden sağladıklarını göstermektedir. Bu sosyal ağlar, yalnızca duygusal paylaşım kanalları değil, aynı zamanda gündelik yaşamın pratik sorunlarıyla başa çıkmada işlevsel araçlar olarak da öne çıkmaktadır. Katılımcıların aile üyeleriyle kurdukları dayanışma ilişkilerinin; özellikle ekonomik zorluklar ve gündelik stres faktörleriyle baş etmede belirleyici rol oynadığı görülmektedir. Aile içi destek, bireylerin yalnızlık hissini azaltmakta, duygusal rahatlama sağlamaktadır. Göçmen ailelerin kriz anlarında başvurduğu baş etme mekanizmaları arasında aile desteğinin merkezi bir yer tuttuğu gözlenmiştir. Aile üyelerinin yanı sıra, yerleşilen çevrede komşuluk ilişkilerinin kurulması, aidiyet duygusunu besleyen önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Komşuluk bağlarının, göçmen bireylerin sosyal uyum süreçlerini kolaylaştırdığı; özellikle benzer kökenlerden gelen ailelerle kurulan ilişkilerin hem duygusal hem de pratik destek sağladığı ifade edilmiştir. Bu bağlamda, kamusal alanlarda ya da ortak yaşam alanlarında kurulan komşuluk ilişkileri, göçmen ailelerin yalnızlık hissini hafifleten ve toplumsal dışlanma riskini azaltan sosyal etkileşim biçimleri olarak değerlendirilmektedir. Öte yandan, bu sosyal etkileşimlerin en sık kurulduğu yerlerden biri de çocukların eğitim kurumları çevresidir. Göçmen annelerin özellikle çocuklarının okul arkadaşlarının ebeveynleriyle kurdukları ilişkiler hem sosyal destek ağlarını genişletmekte hem de ev sahibi toplumla iletişim kanallarını güçlendirmektedir. Ancak, psiko-sosyal destek ağlarına sahip olmayan katılımcılar da bulunmaktadır. Bireyler; akraba desteğinden yoksun olduğunu, aile üyelerinden uzakta yaşadıklarını ve Türkiye’de olduklarını ifade etmiştir. Bununla birlikte, dil bariyeri, yeni sosyal ilişkilerin kurulmasını zorlaştırmakta; dolayısıyla yalnızlık duygusunu artırarak bireyin psikolojik sağlamlığını zayıflatabilmektedir. Katılımcıların bir kısmı, dil yetersizliği nedeniyle komşularla sınırlı düzeyde ilişki kurabildiklerini ve bu durumun, sosyal dışlanma hissini güçlendirdiğini ifade etmiştir.

Göçmen bireylerin yaşam kalitesini belirleyen temel etkenlerden biri, göç ettikleri toplumun kendilerine yönelik tutum ve davranışlarıdır. Göç yalnızca mekânsal bir yer değiştirme süreci değil, aynı zamanda yeni bir sosyal çevreyle temas anlamına gelmektedir. Bu temas süreci, göçmenlerin kendilerini yeni toplumda nasıl konumlandıklarını ve toplumun onları nasıl kabul ettiğini içeren iki yönlü bir ilişkiyi kapsamaktadır. Çalışmada; göçmen ailelerin hem olumlu hem de olumsuz toplumsal tutumlara maruz kaldıklarını ve bu

deneyimlerin onların psikososyal iyi oluşlarını, aidiyet duygularını ve toplumsal uyum süreçlerini doğrudan etkilediğini göstermektedir. Katılımcıların önemli bir bölümü, günlük yaşamlarında “yabancı” kimlikleri nedeniyle ayrımcı tutumlara maruz kaldıklarını ifade etmiştir. Bu ayrımcılık deneyimleri, genellikle sözlü saldırılar, dışlayıcı tutumlar ve hizmetlere erişimde dolaylı engellemeler şeklinde kendini göstermektedir. Özellikle “Neden geldiniz?”, “Ülkenize dönün.” gibi söylemler, göçmenlerin toplumdaki varlıklarını sorgulanmasına neden olmakta, göçmenlerin ev sahibi toplumda kendilerini dışlanmış, tehdit altında ve istenmeyen hissederek sosyal güven duygularının zayıflamasına yol açmaktadır. Toplumsal gerilimlerin ve göç karşıtı söylemlerin görünürlük kazandığı dönemlerde, katılımcıların daha fazla güvensizlik ve tehdit algısı içinde oldukları gözlenmiştir. Diğer yandan, bazı göçmen bireyler ev sahibi toplumun kendilerine karşı misafirperver ve destekleyici bir tutum sergilediğini belirtmiştir. Katılımcılar, çevrelerinde bazı bireylerin yardımsever, anlayışlı ve empatik davranışlar gösterdiğini ifade etmiş, bu davranışların göçmenlerin topluma dair güvenlerini korumalarına yardımcı olduğunu vurgulamıştır. Özellikle Türkmen kökenli bireylerin, kültürel ve dilsel benzerlikler nedeniyle daha kolay kabul gördüklerini belirtmesi; kültürel yakınlığın sosyal uyum sürecindeki etkisini göstermektedir.

Sosyal uyum, göçmen ailelerin ev sahibi toplumla kurduğu çok boyutlu ilişkilerin dinamik bir yansıması olup; yalnızca kültürel bir entegrasyon süreci değil, aynı zamanda temel hizmetlere erişim, sosyal katılım ve aidiyet duygusu ile de yakından ilişkilidir. Araştırmada; göçmen bireylerin sosyal uyuma ilişkin deneyimlerinin homojen olmadığı, bir kısmının topluma entegre olmakta ilerleme kaydederken, bir kısmının ise sosyal izolasyon ve dışlanma ile karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Katılımcıların bir bölümü, Türkiye’ye göç ettikten sonraki ilk dönemin zorluklarına rağmen zaman içinde günlük yaşam pratiklerine uyum sağladıklarını ve çevreleriyle kurdukları ilişkiler aracılığıyla sosyal hayata daha aktif biçimde katıldıklarını belirtmektedir. Bu durum, bireylerin göç sonrası dönemde hem kendi bireysel baş etme becerilerini hem de çevresel kaynakları kullanarak yeni toplumla uyum kurma çabalarını yansıtmaktadır. Sosyal uyumun bir başka boyutu olarak, bazı katılımcılar yerel etkinliklere katıldıklarını, mahalle düzeyinde sosyal etkileşimler kurduklarını ve bu sayede toplumla kaynaşma imkânı bulduklarını belirtmiştir. Katılımcıların halk oyunları, konserler veya semt etkinlikleri gibi faaliyetlerde yer alması; toplumsal aidiyetin gelişmesine katkı sağlamakta ve sosyal bağları güçlendirmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının ve kamusal etkinliklerin, sosyal uyumu destekleyen alanlar olarak öne çıktığı görülmektedir. Ayrıca, bazı kadın katılımcılar Türkiye’de kendi ülkelerine kıyasla daha özgür hareket ettiklerini, kamusal

alandanda daha fazla yer alabildiklerini ve bu durumun sosyal hayata katılım açısından kendilerini daha güçlü hissettirdiğini ifade etmiştir.

Öte yandan, bazı katılımcılar sosyal uyum sürecinin önünde çeşitli engellerin bulunduğunu dile getirmiş, bunların başında dil bariyeri gelmektedir. Göç edilen ülkenin diline hâkim olmamak, yalnızca hizmetlere erişimi değil, aynı zamanda gündelik sosyal ilişkileri de sınırlamaktadır. Dil bariyerine sahip bireylerin daha izole bir yaşam sürdüğü, sosyal ağ kurmakta zorlandığı ve ev sahibi toplumla sınırlı temas kurduğu gözlemlenmiştir. Bu durum, bireylerin sosyal uyuma dair motivasyonlarını zayıflatmakta ve içe kapanmaya neden olabilmektedir. Ayrıca, ayrımcılık ve dışlanma deneyimleri de göçmen bireylerin sosyal uyum sürecini olumsuz etkileyen bir başka engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Bazı katılımcılar, toplumdan gelen olumsuz tepkiler nedeniyle sosyal etkinliklere katılmakta zorlandıklarını ya da bu tür ortamlarda kendilerini rahat hissetmediklerini ifade etmiştir. Gündelik yaşamda karşılaşılan önyargılı söylemlerin, bireylerin kamusal alanda görünürlüğünü zayıflatmış ve dolayısıyla sosyal bağ kurma süreçlerini olumsuz etkilediği görülmektedir. Bununla birlikte, bireylerin çalışma hayatının yoğun temposu, sosyal uyumu etkileyen diğer bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Uzun çalışma saatleri, sosyal aktivitelere katılımın önünde bir engel teşkil etmekte; sosyal etkileşim fırsatlarını kısıtlayarak göçmen bireylerin yalnızlaşmasına neden olmaktadır. Bu durum, özellikle geçim sıkıntısı yaşayan göçmen ailelerde, sosyal uyumun daha çok “hayatta kalma” düzeyinde yaşanmasına neden olmaktadır.

Çizelge 5.1. Göçmen ailelerde yaşam kalitesinin özgün nesnel ve öznel belirleyicileri

Göçmen Ailelerde Yaşam Kalitesinin Nesnel Belirleyicileri	Göçmen Ailelerde Yaşam Kalitesinin Öznel Belirleyicileri
Toplu taşımaya ekonomik erişim durumu	Toplumsal dışlanma ile karşılaşma durumu
Kreş hizmeti ihtiyacı durumu	Yaşam alanının fiziksel güvenlik algısı durumu
Borçlanma gereksinimi durumu	Çocukların eğitimi üzerinden yaşam tatmini durumu
Statü ve kimlik belgesi süreçleri durumu	Göç edilen ülkedeki fırsatların sürdürülebilirliği
Akılcı ve düzeni ilaç kullanımı durumu	

Geleceğe Dair Sonuçlar

Göçmen ailelerin gelecek algıları, büyük ölçüde yaşadıkları yapısal belirsizlikler, ekonomik güçlükler ve sosyal dışlanma deneyimleri ile şekillenmektedir. Çalışmada; göçmen

ailelerin geleceğe dair umutlarını sürdürebilmekte zorlandıkları, özellikle sınır dışı edilme korkusu ve hukuki statü belirsizliğinin, bireylerin yaşam planlamasını ve duygusal istikrarını, dolayısıyla yaşam kalitesini ciddi biçimde etkilediği görülmektedir. Katılımcılar, Türkiye’de kalıcı bir yaşam kurma arzusunu dile getirmekle birlikte, hukuki statülerindeki istikrarsızlık ve süreklilikten yoksun sosyal koşullar nedeniyle geleceğe yönelik ciddi kaygılar taşıdıklarını ifade etmiştir. Sınır dışı edilme korkusu, özellikle eğitim çağındaki çocuklara yönelik planlamalarda belirleyici bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Aileler, çocuklarının eğitim hayatlarının Türkiye’ye özgü dil ve kültürel yapıya entegre olduğunu belirtmekte; olası bir geri dönüş durumunda çocuklarının hem akademik gelişimlerinde hem de psikolojik bütünlüklerinde ciddi kırılmalar yaşanabileceğinden endişe etmektedir.

Çalışma kapsamında, “sadece günü atlatmaya çalışıyoruz” gibi ifadelerle belirsizlik içinde yaşamının doğrudan ruhsal ve sosyal sonuçlar yarattığı gözlenmiştir. Aile üyelerinden ayrılma korkusu, göçmen bireylerin psiko-sosyal dayanıklılığını azaltmakta; gündelik yaşamı yüksek düzeyde stres altında sürdürmelerine neden olmaktadır. Belgesiz veya geçici statüde olan bireyler için bu stresin süreklilik taşıması, yalnızca bireysel değil, aynı zamanda aile içi ilişkilerde de olumsuz yansımalar doğurduğu görülmektedir. Geleceğe dair umutsuzluk, yalnızca hukuki belirsizliklerden değil, aynı zamanda ekonomik istikrarsızlık ve toplumsal dışlanma deneyimlerinden de beslenmektedir. Katılımcılar; yüksek yaşam maliyetleri, artan kiralar, işsizlik ve düşük ücretli işlerde çalışma zorunluluğu nedeniyle geleceğe dair herhangi bir yatırım ya da plan yapamadıklarını belirtmiştir. Bu geleceğe dair plansızlık ve ümitsizliğin, göçmen ailelerin yaşam kalitesini düşürdüğü gözlenmiştir.

Göçmen ailelerin gelecek planları, yaşadıkları ekonomik belirsizlikler, hukuki statü sorunları ve sosyal dışlanma deneyimleriyle doğrudan ilişkilidir. Katılımcılar hem ekonomik hem de psiko-sosyal baskılar nedeniyle belirsiz bir gelecek algısı taşıdıklarını ve yaşamlarını kısa vadeli stratejilerle sürdürdüklerini ifade etmiştir. Buna karşın, Türkiye’yi uzun vadeli bir yaşam alanı olarak gören aileler de bulunmaktadır. Güvenlik, özgürlük, çocukların eğitim olanakları ve sağlık hizmetlerine erişim gibi faktörler, Türkiye’de kalıcılık düşüncesinin temel belirleyicileri arasında yer almaktadır. Göçmen aileler, Türkiye’yi sadece bir “sığınak” olarak değil, toplumsal aidiyet duygusu geliştirdikleri bir yer olarak tanımlamakta; hatta bazı katılımcılar Türkiye’ye karşı “borç” hissettiklerini dile getirmektedir. Bu tür ifadeler, göçmen bireylerin yalnızca fayda temelli değil, aynı zamanda değer temelli bir bağlılık geliştirdiklerini göstermektedir. Özellikle çocukların Türkiye’de büyümesi, burada eğitim alması ve gelecekte topluma katkı sunacağı inancı, göçmen ailelerin yerleşim kararlarını güçlendiren önemli bir

etkendir. Ancak tüm katılımcılar Türkiye’de kalıcı yaşam kurma konusunda aynı görüşte değildir. Bazı göçmen aileler, Türkiye’de artan yaşam maliyetleri, sosyal yalnızlık ve yetersiz destek ağları nedeniyle köken ülkelerine geri dönmeyi düşündüklerini ifade etmektedir. Özellikle aile üyelerinin bir kısmının hâlen köken ülkede yaşıyor olması ve Türkiye’deki toplumsal aidiyetin zayıflaması, geri dönüş eğilimini güçlendirmektedir. Bazı katılımcılar ise, Türkiye’de yaşadıkları sosyal baskılar, ayrımcılık ve toplumsal gerilim nedeniyle Avrupa ülkelerine üçüncü göç hareketini değerlendirdiklerini ifade etmiştir. Bu göç eğiliminin altında daha iyi ekonomik fırsatlara ulaşma ve daha az ayrımcılığa maruz kalma arzusu yer almakla birlikte, bu planlar genellikle geçici bir “çözüm” olarak düşünülmektedir. Türkiye’ye duyulan bağlılık, bireylerin uzun vadede yeniden Türkiye’ye dönme arzusunu canlı tutmakta, özellikle emeklilik döneminde Türkiye’de yaşamayı planladıklarını göstermektedir. Bu durum, göçmen bireylerin hareketliliğini yalnızca zorunlu göç dinamikleriyle değil, aynı zamanda duygusal bağlılık, aidiyet ve geleceğe dair umutlar üzerinden yeniden düşünmeyi gerektirmektedir.

Geleceğe dair düşünceler söz konusu olduğunda, göçmen aileler için çocuklarının refahı, önemli bir belirleyici olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmada; göçmen ailelerin kendi yaşam beklentilerinden feragat ederek, çocuklarının güvenli, huzurlu ve başarılı bir yaşam sürdürebilmeleri adına Türkiye’yi göç destinasyonu olarak tercih ettikleri görülmektedir. Savaş, şiddet ve toplumsal istikrarsızlık gibi tehditlerden uzak, barışçıl bir ortamda çocuklarını yetiştirme arzusu, göç kararlarının temel motivasyonlarından biri haline gelmiştir. Eğitimin, göçmen aileler için sadece bireysel gelişim aracı değil, aynı zamanda sosyal hareketlilik ve toplumsal bütünleşmenin bir anahtarı olduğu görülmektedir. Katılımcılar, çocuklarının Türkiye’de eğitim almasının, onların hem kişisel potansiyellerini gerçekleştirmesi hem de meslek sahibi bireyler olmaları açısından hayati bir öneme sahip olduğunu vurgulamaktadır. Göçmen aileler, çocuklarının eğitim süreçlerinin kesintiye uğramaması gerektiğini, aksi durumda kaynak ülkeye dönüşün beraberinde ciddi pedagojik ve psikososyal zorluklar getireceğini belirtmektedir. Özellikle dil bariyeri, farklı eğitim sistemlerine uyum sorunları ve kültürel yeniden entegrasyon güçlüğü nedeniyle, geri dönüş kararının çocukların geleceği açısından riskli görüldüğü anlaşılmaktadır.

Göçmen kadınların dikkat çeken bir diğer paylaşımı, kız çocuklarının eğitimi konusunda gösterdiği özel hassasiyettir. Kadın katılımcılar, kendi yaşamlarında eğitim olanaklarına erişememiş olmanın getirdiği eşitsizlikleri, kız çocuklarının geleceğinde tekrar etmemesi için bilinçli bir çaba içerisinde. Kız çocuklarının meslek sahibi olmaları, bağımsız

bireyler olarak yetişmeleri ve toplumsal hayata katılmaları, göçmen kadınların en temel arzuları arasında yer almaktadır.

Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde, göçmen ailelerin göç süreci deneyimleri; yaşam kalitesinin nesnel ve öznel belirleyicilerine yönelik algıları; geleceğe yönelik düşünceleri dikkate alınarak öne çıkan sorunlar ve ihtiyaçlar doğrultusunda önerilerde bulunulmuştur. Bu öneriler; göçmen ailelere, sosyal hizmet uygulamalarına, sosyal hizmet eğitime, araştırmacılara, politika yapıcılara yönelik olarak ele alınmıştır.

Göçmen Ailelere Yönelik Öneriler

Bu araştırma bulguları, göçmen ailelerin gündelik yaşamlarında çok boyutlu zorluklarla karşılaştıklarını göstermektedir. Bu bağlamda, göçmen bireylerin yaşam kalitesini artırmaya yönelik öneriler, özellikle ekonomik kırılganlık, sosyal dışlanma, barınma sorunları ve hizmetlere erişimde karşılaşılan engeller dikkate alınarak geliştirilmelidir. Göçmen ailelerin en temel ihtiyaçlarının başında gelen barınma, istihdam ve eğitim alanlarında sürdürülebilir destek mekanizmalarının güçlendirilmesi gerekmektedir. Özellikle ekonomik yoksunluk yaşayan ve borçlanma yoluyla geçimini sürdüren aileler için doğrudan gelir desteği, kira yardımı ve temel ihtiyaçlara yönelik ayni yardımların yaygınlaştırılması önem arz etmektedir.

Çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda, göçmen bireylerin yoğun olarak karşılaştıkları dil bariyerinin aşılması amacıyla, kamusal hizmetlere erişim noktasında çok dilli bilgilendirme materyallerinin yaygınlaştırılması gerekmektedir. Özellikle kadın göçmen bireylerin hizmetlere erişimini artırmak için mahalle düzeyinde kadınlara yönelik Türkçe dil eğitimi programları geliştirilmelidir.

Göçmen ailelerde çocukların eğitime erişimi, ailelerin geleceğe dair umutlarını ve toplumsal bütünleşme süreçlerini belirleyen başat faktörlerden biridir. Bu nedenle çocukların kayıt süreçlerinin kolaylaştırılması, kimlik belgesi eksikliği olan çocuklar için geçici çözümler sunulması ve eğitimde psikososyal destek mekanizmalarının güçlendirilmesi gerekmektedir.

Göçmen kadınların, çocuk bakımı ve ev içi yükümlölükleri nedeniyle kamusal alana sınırlı katılım gösterdikleri göz önünde bulundurularak, kreş desteği, mola evi uygulamaları

ve kadınların sosyal yaşama katılımını artırıcı faaliyetlerin yerel düzeyde yaygınlaştırılması önerilmektedir.

Göçmen ailelerin yaşadığı yasal belirsizliklerin neden olduğu kaygıları azaltmak amacıyla, hukuki destek mekanizmalarının yaygınlaştırılması, özellikle ikamet, çalışma izni, vatandaşlık ve çocukların okul kaydı konularında ücretsiz danışmanlık hizmetleri sunulması önemlidir.

Araştırma bulguları, bazı göçmen ailelerin Türkiye'yi kalıcı bir yaşam alanı olarak gördüklerini, bazılarının ise üçüncü ülkelere göç etmeyi alternatif bir çözüm olarak değerlendirdiklerini göstermektedir. Her iki grup için de sosyal hizmet uzmanları tarafından yürütülecek gelecek planlaması ve yaşam düzenlemeye ilişkin bireysel danışmanlık hizmetleri, göçmen ailelerin yaşam kalitesini artırmaya yönelik bir araç olarak değerlendirilmelidir.

Sosyal Hizmet Uygulamalarına Yönelik Öneriler

Bu çalışmanın bulguları, göçmen ailelerin sosyal hizmet mekanizmalarından yararlanma düzeylerinde önemli farklılıklar olduğunu göstermektedir. Bazı bireylerin sosyal hizmetlerden etkin bir biçimde yararlanabildiği, bazılarının ise bu hizmetlere erişemedikleri ya da süreç içinde desteklerinin kesildiği görülmüştür. Bu durum, sosyal hizmetlerin daha kapsayıcı, eşitlikçi ve sürekliliği sağlayan bir yapıya kavuşturulması gereğini ortaya koymaktadır.

Sosyal hizmet uygulamalarının göçmen ailelerin kırılganlık alanlarını dikkate alacak şekilde planlanması ve bu hizmetlerin sadece ihtiyaca dayalı değil, hak temelli bir yaklaşımla sunulması gerekmektedir. Bu kapsamda, sosyal yardımlara erişim için gerekli olan belge ve kayıt süreçleri sadeleştirilmeli, kimlik kaybı ya da statü belirsizliği gibi nedenlerle hizmet dışında kalan göçmen bireylerin sistem dışında kalmalarının önüne geçilmelidir.

Yerel yönetimlerin göçmenlere yönelik sosyal hizmet kapasitesi artırılmalı; belediyeler, sosyal hizmet merkezleri ve göçmenlikle ilgilini birimlerin arasında etkili bir iş birliği sağlanmalıdır. Mahalle düzeyinde sosyal hizmet uzmanlarının aktif rol alacağı destek sistemleri oluşturulmalı, sosyal hizmet uzmanlarının sahaya erişimini sağlayacak mobil hizmet birimleri geliştirilmelidir. Ayrıca, göçmenlerin sosyal hizmet kurumlarından destek

talep etmeleri konusunda yaşadıkları çekinceler dikkate alınarak, güven temelli ve damgalamadan uzak bir hizmet anlayışı benimsenmelidir.

Göçmenlerin sosyal hizmetlerden yararlanma düzeylerini artırmak ve bu hizmetleri daha yaygın, erişilebilir ve ihtiyaca duyarlı hale getirmek için sosyal hizmet uzmanlarının bu alanda uzmanlaşması sağlanmalı, hizmet içi eğitim programları ile mesleki kapasiteleri desteklenmelidir. Sosyal hizmet uzmanlarının göç, travma, ayrımcılık ve sosyal uyum gibi temalarda bilgi ve becerilerle donatılması, hizmetin nitelikli sunumunu destekleyecektir.

Sosyal Hizmet Eğitime Yönelik Öneriler

Göçmen birey ve ailelerle etkili sosyal hizmet müdahaleleri gerçekleştirebilmek için, sosyal hizmet eğitiminin içerik ve yaklaşım bakımından güncellenmesi gerekmektedir. Göç ve zorunlu göç, kültürel çeşitlilik, çok kültürlü sosyal hizmet, ayrımcılıkla mücadele ve insan hakları temelli sosyal hizmet gibi başlıklar, lisans düzeyinde müfredata daha bütüncül biçimde entegre edilmelidir. Özellikle "Göçmenlerle Sosyal Hizmet" ya da "Çok Kültürlü Sosyal Hizmet Uygulamaları" başlığı altında zorunlu ya da seçmeli derslerin açılması, öğrencilerin bu alandaki mesleki yeterliliklerini geliştirecek ve farklı bağlamlarda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının kültürel yetkinliğini artıracaktır.

Sosyal hizmet eğitimi kapsamında yer alan staj uygulamalarında, göç alanında hizmet veren kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapılmalı; öğrencilerin göçmenlerle doğrudan çalışabilecekleri saha uygulamalarına katılımı teşvik edilmelidir. Bu tür uygulama temelli öğrenme süreçleri hem öğrencilerin mesleki farkındalıklarını artırmakta hem de sosyal hizmetin sahadaki işlevini daha görünür kılmaktadır. Ayrıca, sosyal hizmet eğitimi kapsamında, göçmenlerin psiko-sosyal ihtiyaçları, kültürel farklılıklarla çalışmak, mülteci çocuklarla sosyal hizmet, toplumsal cinsiyet ve göç gibi alt başlıklar da vaka temelli öğrenme yöntemleriyle ele alınmalıdır. Özellikle kadın göçmenlerin ve çocukların karşılaştığı çok katmanlı yapısal dezavantajların anlaşılması ve bu bağlamda sosyal hizmet müdahale modellerinin geliştirilmesi, sosyal hizmet eğitiminin öncelikli gündemlerinden biri olmalıdır.

Araştırmalara Yönelik Öneriler

Bu çalışmanın bulguları doğrultusunda, göçmen ailelerin yaşam kalitesine ilişkin yürütülecek yeni araştırmalarda özellikle nicel ve nitel yöntemlerin birlikte kullanıldığı karma

araştırma tasarımlarına yer verilmesi önerilmektedir. Bu sayede hem yaygın eğilimler hem de bireysel deneyimler daha derinlemesine incelenebilecektir.

Göçmen ailelerin çocuklarıyla birlikte yaşadığı eğitim, sağlık, barınma ve istihdam sorunlarına dair yapılacak araştırmaların, çocukların ve kadınların özgül ihtiyaçlarını ayrı ayrı ele alan alt gruplar üzerinden planlanması önem arz etmektedir. Özellikle kadın göçmenlerin toplumsal cinsiyet temelli kırılganlıkları, psiko-sosyal iyi oluşları ve hizmetlere erişim stratejileri konularında daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Göçmen bireylerin yasal statülerinin yaşam kalitesi üzerindeki etkisini değerlendiren çalışmalara ihtiyaç vardır. Geçici koruma statüsündeki bireylerle, uluslararası koruma veya ikamet iznine sahip bireylerin deneyimleri karşılaştırmalı olarak ele alınmalı, statü farklılıklarının hizmetlere erişim ve sosyal uyum süreçlerine etkisi analiz edilmelidir.

Yerel düzeydeki uygulamaların etkilerini değerlendiren ve özellikle mahalle, belediye veya bölgesel ölçeklerde yürütülen sosyal hizmet uygulamalarının göçmenlerin yaşam kalitesine etkisini inceleyen uygulamalı araştırmaların yapılması önerilmektedir.

Göçmen ailelerin uzun vadeli gelecek planlarına, aidiyet algılarına ve vatandaşlık taleplerine ilişkin uzunlamasına çalışmalar yürütülerek, sosyal hizmet planlamalarında öngörülebilirlik artırılmalı ve ailelerin değişen ihtiyaçlarına duyarlı politikalar geliştirilebilmelidir.

Politika Yapıcılara Yönelik Öneriler

Göçmen ailelerin yaşam kalitesinin iyileştirilmesi yönünde geliştirilecek sosyal politikaların, bütüncül, hak temelli ve sürdürülebilir bir çerçevede şekillendirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, özellikle geçici koruma ve uluslararası koruma statüsündeki bireylerin sosyal hizmetlere ve temel haklara erişiminde karşılaştıkları bürokratik engellerin azaltılması gerekmektedir. Kimlik, adres kaydı, sigorta ve belge temini gibi yapısal sorunlara yönelik yasal düzenlemeler sadeleştirilmeli, bu süreçlerde hak temelli yaklaşımlar benimsenmelidir.

Yerel yönetimlerin göçmenlere yönelik sosyal hizmet sunumundaki rolü güçlendirilmeli, belediyelere bu alanda bütçe, uzman personel ve koordinasyon kaynakları sağlanmalıdır. Belediyelerin göçmen mahallelerinde kuracağı sosyal hizmet merkezleri,

göçmenlerin hizmetlere erişimini kolaylaştıracak birincil başvuru noktaları olmalıdır. Bu merkezlerde, özellikle kadınlara ve çocuklara yönelik destek mekanizmaları güçlendirilmelidir.

Göçmenlerin vatandaşlık süreçleri, uzun vadeli uyumun bir parçası olarak ele alınmalı; vatandaşlık başvuru ve değerlendirme süreçlerinde şeffaflık ve adalet ilkeleri esas alınmalıdır. Ayrıca, vatandaşlık hakkı kazanan göçmenlerin haklardan tam anlamıyla yararlanabilmeleri için bilgilendirme, yönlendirme ve sosyal uyum programları hayata geçirilmelidir.

Göçmen çocukların eğitime erişiminde karşılaşılan sorunların çözümüne yönelik, Millî Eğitim Bakanlığı ile yerel yönetimler arasında iş birliği artırılmalı; okul kayıt süreçleri, dil desteği ve psiko-sosyal rehberlik hizmetleri geliştirilmeli, öğretmenlerin çok kültürlü eğitim konusunda donanımları artırılmalıdır.

Çalışma hayatında göçmen bireylerin karşılaştıkları kayıt dışılık, düşük ücret, güvencesizlik gibi sorunların çözümü için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından denetim ve düzenleme mekanizmaları güçlendirilmelidir. Ayrıca, göçmenlerin mesleki becerilerini belgeleyebilecekleri sistemler oluşturularak, iş gücü piyasasına adil erişimleri desteklenmelidir.

Son olarak, göçmenlerin toplumsal yaşamda karşılaştıkları ayrımcılıkla mücadele için ulusal düzeyde farkındalık kampanyaları düzenlenmeli; medyada, eğitim sisteminde ve kamu söyleminde kapsayıcı ve ayrımcılık karşıtı dil teşvik edilmelidir. Böylece, göçmen bireylerin sosyal uyumu kolaylaştırılacak, toplumsal dayanışma güçlendirilecek ve yaşam kalitesi artacaktır.

KAYNAKLAR

- 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. (2013). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6458.pdf>
- AA World. (2025, 21 Mayıs). 2024 becomes deadliest year on record for migrants: UN migration agency. <https://www.aa.com.tr/en/world/2024-becomes-deadliest-year-on-record-for-migrants-un-migration-agency/3516287#:~:text=IOM%20data%20showed%20that%202024,alternatives%20to%20his%20risky%20journey>
- Abadan-Unat, N. (2002). *Bitmeyen göç: konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa*. (Vol. 1). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Abattouy, O., Stevens, G., Walsh, S. & Davison, C. (2023). Family support differences between immigrant and non-immigrant adolescents across 30 countries: examining the moderating role of cultural distance, culture of origin, and reception in receiving societies. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 54, 434-456. <https://doi.org/10.1177/00220221231169234>
- Acar, S., Şahin Cinoğlu, D., Karagöz, T., Kaygısız, G., Meydan, M. C. & Işık, M. (2022). *İlçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması araştırması SEGE-2022*. T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü. <https://www.sanayi.gov.tr/assets/pdf/birimler/2022-ilce-sege.pdf>
- Adhikari, P. (2012). The plight of the forgotten ones: civil war and forced migration. *International Studies Quarterly*, 56(3), 590-606. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2478.2011.00712.x>
- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç sosyolojisi*. (Vol. 1). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- AFAD. (2013). *Türkiye'deki suriyeli sığınmacılar, 2013 saha araştırması sonuçları*. <https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/25336/xfiles/1a-Turkiye-deki-Suriyeli-Siginmacilar-2013-1.pdf>
- AFAD. (2014). *Suriye'den Türkiye'ye nüfus hareketleri: kardeş topraklarındaki misafirlik*. <https://www.afad.gov.tr/suriye-raporlari>
- Afsah, Y. R. and Kaneko, N. (2023). Barriers to cervical cancer screening faced by immigrant muslim women: a systematic scoping review. *BMC Public Health*, 23(1), 2375. <https://doi.org/10.1186/s12889-023-17309-9>
- Ager, A. and Strang, A. (2008). Understanding integration: a conceptual framework. *Journal of Refugee Studies*, 21(2), 166-191. <https://doi.org/10.1093/jrs/fen016>
- Agyare, P. (2021). Irregular migration on the central mediterranean: a critical analysis. *Technium Social Sciences Journal*, 24, 638-649. <https://doi.org/10.47577/tssj.v24i1.4647>

- Agyemang, C. and Norredam, M. (2020). Neighborhood environment has a profound association with refugees' health. *JAMA Network Open*, 3(8), e2014355-e2014355. <https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2020.14355>
- Akçapar, Ş. K. and Şimşek, D. (2018). The politics of syrian refugees in turkey: a question of inclusion and exclusion through citizenship. *Social Inclusion*, 6(1), 176-187. <https://doi.org/10.17645/si.v6i1.1323>
- Akgündüz, A. (1999). Osmanlı İmparatorluğu ve dış göçler 1783-1922. *Toplum ve Bilim*, 80, 144-170.
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası göç ve kültürlerarası iletişim. *Journal of International Social Research*, 5(20).
- Aksu, M. (2023). *Analysis on attitudes of local people towards immigrants in Istanbul* [Yüksek Lisans Tezi]. Middle East Technical University, Ankara.
- Aktaş, M. E. (2021). *Türkiye'nin göç politikası ve 2011 sonrası Suriyeli kitlesel göçün sosyo-ekonomik etkileri* [Yüksek Lisans Tezi]. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Altıok, B. (2024). State, refugees, and civil society in Turkey: transformation under control. *Alternatif Politika*, 16(1), 115-141. <https://doi.org/10.53376/ap.2024.05>
- Altun, F. (2000). Modernleşme Kuramı ve gelişme sorunu. *Divan: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*(8), 123-186. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/divan/issue/25937/273253>
- Altun, F. and Birinci, M. (2015, 29-30 Mayıs). *Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Uygulamalarının Göç Yönetimi Bağlamında Değerlendirilmesi* [Bildiri sunumu]. Disiplinlerarası göç ve göç politikaları sempozyumu, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Angelini, V., Casi, L. & Corazzini, L. (2015). Life satisfaction of immigrants: does cultural assimilation matter? *Journal of Population Economics*, 28(3), 817-844. <https://doi.org/10.1007/s00148-015-0552-1>
- Apak, H. and Cete, H. (2023). Göç kuramları ve sosyal hizmet yaklaşımları. In M. Zubaroglu Yanardağ & B. Erkoç (Eds.), *Göç ve sosyal hizmet* (pp. 37-54). Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Aranda, E. and Vaquera, E. (2015). Racism, the immigration enforcement regime, and the implications for racial inequality in the lives of undocumented young adults. *Sociology of Race and Ethnicity*, 1(1), 88-104. <https://doi.org/10.1177/2332649214551097>
- Arbona, C., Olvera, N., Rodríguez, N., Hagan, J., Linares, A. & Wiesner, M. (2010). Acculturative stress among documented and undocumented latino immigrants in the United States. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 32(3), 362-384. <https://doi.org/10.1177/0739986310373210>
- Arfa, S., Solvang, P. K., Berg, B. & Jahnsen, R. (2020). Disabled and immigrant, a double minority challenge. a qualitative study about the experiences of immigrant parents of children with disabilities navigating the norwegian healthcare system in general and the pediatric rehabilitation services in particular. *BMC Health Services Research*, 20(134). <https://doi.org/10.21203/rs.2.11429/v2>

- Artan, T. and Arıcı, A. (2017). İstanbul'da yaşayan geçici koruma statüsündeki Suriyelilere yönelik sosyal hizmet uygulamalarının değerlendirilmesi. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 1(1), 1-21.
- Assida, O. (2016). *The economic and social impacts of forced migration: a case study of Syrian and Iraqi forced migrants in Samsun* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Aydın Avcı, İ., Korkmaz, M., Öz Yıldırım, Ö., Çal, A., Gülerce, H., Atayoğlu, T. A., Kökre, Z., Ok, G. & Acarkan, İ. (2023). Analysis of post-migration traumatic events influence on immigrants and their personality traits. *Central European Journal of Public Health*, 31(3), 204-209. <https://cejph.szu.cz/artkey/cjp-202303-0008.php>
- Aydiner Boylu, A. (2007). *Ailelerin yaşam kalitelerini etkileyen bazı objektif ve subjektif göstergelerin incelenmesi* [Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Aydiner Boylu, A. and Paçacıoğlu, B. (2016). Yaşam kalitesi ve göstergeleri. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 8(15), 137-150. <https://doi.org/10.20990/kilisiibfakademik.266011>
- Ayón, C. (2013). Service needs among latino immigrant families: implications for social work practice. *Social Work*, 59(1), 13-23. <https://doi.org/10.1093/sw/swt031>
- Ayón, C. and Becerra, D. (2013). Mexican immigrant families under siege: the impact of anti-immigrant policies, discrimination, and the economic crisis. *Advances in Social Work*, 14(1), 206-228. <https://doi.org/10.18060/2692>
- Badanta, B., González-Cano Caballero, M., Fernández-García, E., de Diego-Cordero, R., Lucchetti, G., Fernández-Castillo, R.-J. & Barrientos-Trigo, S. (2020). "Work like a Chinese": aspirations, patterns of work, and working conditions of the chinese immigrant community in Southern Spain. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(19).
- Bahadır, H. and Uçku, R. (2016). İzmir'in bir mahallesinde yaşayan 6-17 yaş arasındaki Suriyeli çocukların çalışma durumları ve çalışma durumlarını etkileyen etmenler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 30(3), 117-124.
- Bakhtiari, F., Benner, A. D. & Plunkett, S. W. (2018). Life quality of university students from immigrant families in the united states. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 46(4), 331-346. <https://doi.org/10.1111/fcsr.12260>
- Baptiste, D. A. (1993). Immigrant families, adolescents and acculturation: Insights for therapists. *Marriage & Family Review*, 19(3-4), 341-363. https://doi.org/10.1300/J002v19n03_09
- Barin, H. (2023). Geçici misafirlikten kalıcı yerleşmeye evrilen süreçte Türkiye'deki Suriyelilerin yaşadıkları sorunları yeniden tartışmak. *Liberal Düşünce Dergisi*(110), 147-179.
- Bartels, S. A., Michael, S., Roupetz, S., Garbern, S., Kilzar, L., Bergquist, H., Bakhache, N., Davison, C. & Bunting, A. (2018). making sense of child, early and forced marriage among syrian refugee girls: a mixed methods study in Lebanon. *BMJ Global Health*, 3(1), e000509. <https://doi.org/10.1136/bmjgh-2017-000509>

- Bartram, D. (2015). Migration and quality of life in the global context. In W. Glatzer, L. Camfield, V. Møller, & M. Rojas (Eds.), *Global handbook of quality of life: Exploration of well-being of nations and continents* (pp. 491-503).
- Barut, I. (2018). Osmanli Dönemi'nde gerçekleşen göçlerin kurumsallaşma ve göç politikaları üzerindeki etkileri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18, 161-190.
- Bauböck, R. and Tripkovic, M. (2017). *The integration of migrants and refugees*. Florence: European University Institute. <https://cadmus.eui.eu/handle/1814/45187>
- Baykan, E. (2020). *Suriyeli göçü ve sosyal uyuma ilişkin yerel toplumun görüşleri: Altındağ örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Başkent Üniversitesi Ankara.
- Baytar, İ. (2022). The place and importance of Turkey in Afghan refugee migration. *İctimaiyat*, 199-212. <https://doi.org/10.33709/ictimaiyat.1106479>
- Belhan Çelik, S. (2022). *Mülteci çocuklarda okul temelli bilişsel aktivite eğitiminin bilişsel beceriler, akademik performans ve yaşam kalitesine etkisinin incelenmesi* [Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation, and adaptation. *Applied Psychology*, 46(1), 5-34. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.1997.tb01087.x>
- Berry, J. W. (2003). Conceptual approaches to acculturation. In *Acculturation: advances in theory, measurement, and applied research*. (pp. 17-37). Washington, DC, US: American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/10472-004>
- Bhuyan, R., Osazuwa, S., Schmidt, C., Kwon, I., Rundle, A. & Park, Y. (2024). Canadian social workers' attitudes toward immigrants with different legal statuses in Canada. *Journal of Social Work*, 24(4), 571-596. <https://doi.org/10.1177/14680173241240942>
- Blaydes, L. (2023). Assessing the labor conditions of migrant domestic workers in the Arab Gulf States. *ILR Review*, 76(4), 724-747. <https://doi.org/10.1177/00197939221147497>
- Bloch, A. (2008). Refugees in the UK labour market: the conflict between economic integration and policy-led labour market restriction. *Journal of Social Policy*, 37(1), 21-36. <https://doi.org/10.1017/S004727940700147X>
- Bloemraad, I. (2006). *Becoming a citizen: incorporating immigrants and refugees in the United States and Canada*. California: University of California Press.
- Boduroğlu, G. (2023). *Suriyeli göçmenlerin uyum sorunlarının çözümünde sivil toplum kuruluşlarının rolü: Ankara ili örneği* [Doktora Tezi]. Yalova Üniversitesi, Yalova.
- Bohra-Mishra, P. and Massey, D. S. (2011). Individual decisions to migrate during civil conflict. *Demography*, 48(2), 401-424. <https://doi.org/10.1007/s13524-011-0016-5>
- Bolgün, C. (2020). *Sosyal uyum ve gruplararası ilişkiler: Türkiye'de yerel toplum ve Suriyeliler* Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Bolgün, C. (2022). Sosyal uyum: kavramsal bir çerçeve. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(Özel Sayı), 171-190. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.1098197>
- Borjas, G. J. (1989). Economic theory and international migration. *International Migration Review*, 23(3), 457-485.
- Bouchara, A. (2021). Taboos as a cultural cleavage between Muslim immigrants and secular western publics: bridging the gaps by viewing integration as a two-way process. *Islamophobia Studies Journal*, 6(2). <https://doi.org/10.13169/islastudj.6.2.0228>
- Braun, V. and Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101.
- Bruhn, S. and Oliveira, G. (2022). Multidirectional carework across borders: latina immigrant women negotiating motherhood and daughterhood. *Journal of Marriage and Family*, 84(3), 691-712. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/jomf.12814>
- Bulut, S., Bukhori, B. & Saadati, S. A. (2024). The psychosocial impact of migration on family roles and identity. *Journal of Psychosociological Research in Family and Culture*, 2(2), 11-17. <https://doi.org/10.61838/kman.jprfc.2.2.3>
- Calman, K. C. (1984). Quality of life in cancer patients--an hypothesis. *J Med Ethics*, 10(3), 124-127. <https://doi.org/10.1136/jme.10.3.124>
- Cascia, C. L., Cossu, G., Lindert, J., Holzinger, A., Zreik, T., Ventriglio, A. & Bhugra, D. (2020). Migrant women-experiences from the Mediterranean Region. *Clinical Practice and Epidemiology in Mental Health*, 16(1), 101-108. <https://doi.org/10.2174/1745017902016010101>
- Castles, S. and Kosack, G. (1985). *Immigrant workers and class structure in Western Europe*. Oxford: Oxford University Press. <https://books.google.com.tr/books?id=IpvFQgAACAAJ>
- Castles, S. and Miller, M. J. (2008). *Göçler çağı: modern dünyada uluslararası göç hareketleri*. (B. U. Bal & İ. Akbulut, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Catita, M., Águas, A. P. & Morgado, P. (2020). Normality in medicine: a critical review. *Philosophy Ethics and Humanities in Medicine*, 15(1). <https://doi.org/10.1186/s13010-020-00087-2>
- Cengiz, D. (2015). Zorunlu göçün mekansal etkileri ve yerel halkın algısı; Kilis örneği. *Electronic Turkish Studies*, 10(2).
- Cenkci, Z. and Nazik, E. (2018). Sığınmacı ve mülteci kadınların yaşadığı sorunlar ve sunulan sağlık hizmetleri. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 21(4), 293-299.
- Cervantes, A. G. and Menjívar, C. (2020). Legal violence, health, and access to care: latina immigrants in rural and urban Kansas. *Journal of Health and Social Behavior*, 61(3), 307-323. <https://doi.org/10.1177/0022146520945048>

- Champion, T. (2020). Updating Ravenstein: internal migration as a driver of regional population change in the wider South East of England. *Comparative Population Studies*, 44(0). <https://doi.org/10.12765/CPoS-2020-05>
- Chauvin, S., Garcés-Mascreñas, B. & Kraler, A. (2013). Working for legality: employment and migrant regularization in Europe. *International Migration*, 51(6), 118-131. <https://doi.org/10.1111/imig.12109>
- Chavez, J. M., Lopez, A., Englebrecht, C. M. & Viramontez Anguiano, R. P. (2012). uflen os niños: Exploring the impact of unauthorized immigration status on children's well-being. *Family Court Review*, 50(4), 638-649. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/j.1744-1617.2012.01482.x>
- Chiswick, B. R. (2007). Are immigrants favorably self-selected?: an economic analysis. In C. B. Brettell & J. F. Hollifield (Eds.), *Migration theory: talking across disciplines* (pp. 63-82). New York: Routledge.
- Chiswick, B. R. and Miller, P. W. (2015). International migration and the economics of language. In B. R. Chiswick & P. W. Miller (Eds.), *Handbook of the economics of international migration* (Vol. 1, pp. 211-269). North Holland. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/B978-0-444-53764-5.00005-0>
- Chuang, S. S. and Gielen, U. P. (2009). Understanding immigrant families from around the world: introduction to the special issue. *Journal of Family Psychology*, 23(3), 275.
- Clark, N. (2021). *Welcoming communities and immigrant integration in Newfoundland and Labrador* [Yüksek Lisans Tezi]. Toronto Metropolitan University, Toronto.
- Coates, J. (2017). The cultural and economic logics of migration. In G. Liu-Farrer & B. S. A. Yeoh (Eds.), *Routledge handbook of Asian migrations* (pp. 162-172). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315660493-12>
- Cobb, C. L., Branscombe, N. R., Meca, A., Schwartz, S. J., Xie, D., Zea, M. C., Molina, L. E. & Martínez, C. R. (2019). Toward a positive psychology of immigrants. *Perspectives on Psychological Science*, 14(4), 619-632. <https://doi.org/10.1177/1745691619825848>
- Coimbra Vieira, C., Lohmann, S. & Zagheni, E. (2024). The value of cultural similarity for predicting migration: evidence from food and drink interests in digital trace data. *Population and Development Review*, 50(1), 149-176. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/padr.12607>
- Corbin, J. and Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research (3rd ed.): techniques and procedures for developing grounded theory*. Thousand Oaks, California: SAGE Publications, Inc. <https://doi.org/10.4135/9781452230153>
- Coşkun, A. and Ateş, H. (2023). Türkiye'de göçmen entegrasyonu: zorlaştırıcılar, kolaylaştırıcılar ve öneriler. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), 1332-1357.
- Crawford, J. R., Kapisavanhu, N., Moore, J., Crawford, C. G. & Lundy, T. (2023). A critical review of social exclusion and inclusion among immigrant and refugee women. *Advances in Public Health*, 2023, 1-20. <https://doi.org/10.1155/2023/8889358>

- Creswell, J. W. (2020). *Nitel araştırma yöntemleri: beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. (5. ed.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Crippa, A., d'Agostino, G., Dunne, J. P. & Pieroni, L. (2024). Conflict as a cause of migration. *Oxford Economic Papers*, 77(2). <https://doi.org/10.1093/oep/gpae037>
- Cuadra, C. B. and Staaf, A. (2014). Public social services' encounters with irregular migrants in Sweden: amid values of social work and control of migration [Article]. *European Journal of Social Work*, 17(1), 88-103. <https://doi.org/10.1080/13691457.2012.739556>
- Çakır, S. (2011). Geleneksel Türk kültüründe göç ve toplumsal değişme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2011(24), 129-142. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sufesosbil/issue/11413/136309>
- Çamiçi, F. (2021). *Mülteci çocuklarda fiziksel aktivitenin yaşam kalitesi üzerine etkisi* [Yüksek Lisans Tezi]. Hitit Üniversitesi, Çorum.
- Çavuş, K. (2019). *Suriyedeki iç savaşın ardından Türkiye'ye sığınan Suriyeli mültecilerin yaşam kalitesi ve gelecek beklentilerinin değerlendirilmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Gümüşhane Üniversitesi, Gümüşhane.
- Çelik, S. B. and Huri, M. (2023). Suriyeli mülteci çocuklarda travma sonrası stres tepki düzeyinin aktivite-rol dengesi ve yaşam kalitesi ile ilişkisinin incelenmesi. *Ergoterapi ve Rehabilitasyon Dergisi*, 11(1), 1-10.
- Çetin, A. Ş. and Durmaz, Ş. (2024). Afgan göçmen sorunları: Uşak örneği. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(64), 164-184.
- Çevik, C., Selçuk, K. T., Çevik, E. & Karadağ, N. (2019, 28 Kasım). *Balıkesir'de yaşayan Suriyeli mültecilerde sağlık hizmet kullanımı ve memnuniyetinin iyilik hali ve yaşam kalitesine etkisi* [Bildiri sunumu]. 3. International 21. National Public Health Congress, Antalya.
- Çevik, H. (2022). *Toplumsal ilişkiler ve göç politikaları bağlamında sosyo-kültürel entegrasyon: Ankara'daki Suriyeli mülteciler örneği* [Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Çiçekli, B. (2009). *Uluslararası hukukta mülteciler ve sığınmacılar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Danış, D. and Nazlı, D. (2019). A faithful alliance between the civil society and the state: actors and mechanisms of accommodating Syrian refugees in Istanbul. *International Migration*, 57(2), 143-157. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/imig.12495>
- de Haas, H. (2010). The internal dynamics of migration processes: a theoretical inquiry. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(10), 1587-1617. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2010.489361>
- de Haas, H. and Fokkema, T. (2011). The effects of integration and transnational ties on international return migration intentions. *Demographic Research*, 25(24), 755--782. <https://doi.org/10.4054/DemRes.2011.25.24>

- Deniz, T. (2014). Uluslar arası göç sorunu perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 181(181), 175-204. <https://doi.org/10.20296/tsad.91144>
- Dere, İ. and Demirci, E. (2023). Türkiye’de göçmen öğrencilerin eğitimde karşılaştıkları sorunlar. *HUMANITAS-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(INCSOS VIII Özel Sayısı), 108-135.
- Derr, A. S. (2015). Mental health service use among immigrants in the United States: a systematic review. *Psychiatric Services*, 67(3), 265-274. <https://doi.org/10.1176/appi.ps.201500004>
- DeWaard, J., Kim, K. & Raymer, J. (2012). Migration systems in Europe: evidence from harmonized flow data. *Demography*, 49(4), 1307-1333. <https://doi.org/10.1007/s13524-012-0117-9>
- Diener, E., Suh, E., Lucas, R. & Smith, H. (1999). Subjective well-being: three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 125, 276-302. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.125.2.276>
- Dinç Güzel, H. (2021). *Türkiye’de yaşayan Suriyeli göçmenlerin sorunları ve Suriyeli göçmenlere yönelik kamu politikaları* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul.
- Dominelli, L. (2010). *Social work in a globalizing world*. Cambridge: Polity Press. <https://books.google.com.tr/books?id=zQXd7FtGxVQC>
- Ehmann, A. T., Groene, O., Rieger, M. A. & Siegel, A. (2020). The relationship between health literacy, quality of life, and subjective health: results of a cross-sectional study in a rural region in germany. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(5), 1683. <https://doi.org/10.3390/ijerph17051683>
- Ekici, H. (2019). Türk toplumunda Suriyelilere yönelik algılanan tehditler ve çözüm önerileri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19(44), 695-730.
- Ekşi, R. and Şahin, E. (2024). Yerliler ve Suriyeli sığınmacılarda kültürlerarası iletişim engelleri, gruplararası statü algısı, kültürleşme tutumunun sosyokültürel uyuma etkisi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*(67), 32-55.
- Erder, S. (1986). *Refah toplumunda "getto" ve Türkler*. İstanbul: Teknografik Matbaacılık.
- Erdoğan, M. M. (2017). *"Kopuş" tan "uyum" a kent mültecileri: Suriyeli mülteciler ve belediyelerin süreç yönetimi: İstanbul örneği*. İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.
- Erdoğan, M. M. and Kaya, A. (2015). *Türkiye’nin göç tarihi 14. yüzyıldan 21. yüzyıla Türkiye’ye göçler*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. M. and Ünver, C. (2015). *Türk iş dünyasının Türkiye'deki Suriyeliler konusundaki görüş, beklenti ve önerileri*. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu.
- Erkan, H. S. (2021). Suriyeli göçmenlerin Türkiye'yi tercihi üzerinden göç teorilerine yeniden bakış. *Ortadoğu Etütleri*, 13(3), 421-445. <https://doi.org/10.47932/ortetut.954183>

- Eroğlu, M. (2020). Etnik kimlik, savaş ve göç olgularının çocuklar ve ergenler üzerindeki psikolojik etkileri. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 4(1), 94-105. <https://doi.org/10.38015/sbyy.721964>
- Errazuriz, A., Schmidt, K., Valenzuela, P., Pino, R. & Jones, P. B. (2023). Common mental disorders in peruvian immigrant in Chile: a comparison with the host population. *BMC Public Health*, 23(1), 1274. <https://doi.org/10.1186/s12889-023-15793-7>
- Espinosa, P., Clemente, M. & Uña, O. (2016). Motivational values, parental influences and the experience of discrimination among Romanian and Moroccan young immigrants in Spain. *The Spanish Journal of Psychology*, 19(e76), 1-11. <https://doi.org/10.1017/sjp.2016.79>
- Esses, V. M., Hamilton, L. K. & Gaucher, D. (2017). The global refugee crisis: empirical evidence and policy implications for improving public attitudes and facilitating refugee resettlement. *Social Issues and Policy Review*, 11(1), 78-123. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/sipr.12028>
- Eugster, B. (2018). Immigrants and poverty, and conditionality of immigrants' social rights. *Journal of European Social Policy*, 28(5), 452-470. <https://doi.org/10.1177/0958928717753580>
- Eurostat. (2017). *Final report of the expert group on quality of life indicators*. <https://ec.europa.eu/eurostat/>
- Fagundo-Rivera, J., García-Lozano, M. S., Portero-Prados, F. J., Romero-Castillo, R., Badillo-Sánchez, N. & Fernández-León, P. (2025). Barriers to healthcare access for irregular immigrants after their arrival in Spain: a systematic review. *European journal of public health*, ckaf042. <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckaf042>
- Faist, T. (2000). *The volume and dynamics of international migration and transnational social spaces*. Oxford: Clarendon Press. <https://books.google.com.tr/books?id=FY9QyLN9hn8C>
- Faist, T. (2023). *Uluslararası göç ve uluslararası toplumsal alanlar*. (A. Z. Gündoğan, Çev.; 3. Baskı ed.). İstanbul: Bağlam. <https://books.google.com.tr/books?id=AihWygAACAAJ>
- Fazel, M., Wheeler, J. & Danesh, J. (2005). Prevalence of serious mental disorder in 7000 refugees resettled in Western Countries: a systematic review. *Lancet*, 365, 1309-1314. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(05\)61027-6](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(05)61027-6)
- Feliciano, C. (2012). The female educational advantage among adolescent children of immigrants. *Youth & Society*, 44(3), 431-449. <https://doi.org/10.1177/0044118X11404441>
- Fermin, A. and Kjellstrand, S. (2005). *Study on immigration, integration and social cohesion*. https://ec.europa.eu/employment_social/social_situation/docs/vc04_171_immigration_report.pdf
- Flores-Yeffal, N. Y. and Aysa-Lastra, M. (2011). Place of origin, types of ties, and support networks in mexico-u.s. migration. *Rural Sociology*, 76(4), 481-510. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/j.1549-0831.2011.00060.x>
- Fokkema, T. and de Haas, H. (2011). Pre- and post-migration determinants of socio-cultural integration of African immigrants in Italy and Spain. *International Migration*, 53(6), 3-26. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2435.2011.00687.x>

- Fong, V. C., Shim, J., Yoon, A., Lee, B. S. & Iarocci, G. (2023). A preliminary exploration of different coping strategies used by Korean immigrant parents of autistic children in high versus low family quality of life ratings. *Autism*, 27(5), 1307-1319. <https://doi.org/10.1177/13623613221133961>
- Fratsea, L.-M. (2019). The unwritten 'Laws of Migration': reflections on inequalities, aspirations and 'cultures of migration'. *Europa XXI*, 37, 23-36. <https://doi.org/10.7163/Eu21.2019.37.2>
- Freedman, J. (2016). Engendering security at the borders of Europe: women migrants and the Mediterranean 'crisis'. *Journal of Refugee Studies*, 29(4), 568-582. <https://doi.org/10.1093/jrs/few019>
- Friebel, G., Manchin, M., Mendola, M. & Prarolo, G. (2018). International migration intentions and illegal costs: evidence from Africa-to-Europe smuggling routes. *SSRN Electronic Journal*, 393. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3287323>
- Fusch, P. I. and Ness, L. R. (2015). Are we there yet? Data saturation in qualitative research. *The Qualitative Report*, 20(9), 1408-1416. <https://www.proquest.com/scholarly-journals/are-we-there-yet-data-saturation-qualitative/docview/1721368991/se-2?accountid=196244>
- Galanis, P., Sourtzi, P., Bellali, T., Theodorou, M., Karamitri, I., Siskou, O., Charalambous, G. & Kaitelidou, D. (2013). Public health services knowledge and utilization among immigrants in Greece: A Cross-Sectional Study. *BMC Health Services Research*, 13(1), 350. <https://doi.org/10.1186/1472-6963-13-350>
- Genç, Y., Ustabası Gündüz, D. & Çöpoğlu, M. (2019). Göç ve kalkınma ilişkisi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(18), 479-498. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.595731>
- Ghosh, S. (2019). 'I am the over-educated maid who must also earn a good living': Exploring migration and sense of freedom among professional Indian women in Toronto. *Ethnicities*, 20(5), 915-938. <https://doi.org/10.1177/1468796819838537>
- Gil-Alonso, F. and Thiers-Quintana, J. (2020). Population and economic cycles in the main Spanish urban areas: the migratory component. *Comparative Population Studies*, 44(0). <https://doi.org/10.12765/CPoS-2020-09>
- Gómez, R., Newell, B. C. & Vannini, S. (2020). Empathic humanitarianism: understanding the motivations behind humanitarian work with migrants at the US-Mexico Border. *Journal on Migration and Human Security*, 8(1), 1-13. <https://doi.org/10.1177/2331502419900764>
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2021, 8 Temmuz). *İstatistikler*. <https://www.goc.gov.tr/guncel-veriler>
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2025a, 17 Nisan). *Geçici Koruma*. İç İşleri Bakanlığı <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2025b, 17 Nisan). *İkamet İzinleri*. İç İşleri Bakanlığı. <https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri>
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2025c). *İkincil Koruma*. <https://www.goc.gov.tr/ikincil-koruma#>

- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2016). 2016 Türkiye Göç Raporu. *Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları*, 40. https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/2016_yiik_goc_raporu_haziran.pdf
- Göstaş, A., Aktuğ, Z. B., İbiş, S., Aka, H. & Yavuz, G. (2023). Türkiye'de yaşayan yabancı uyruklu gençler ile Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı gençlerin motor becerilerinin ve yaşam kalitelerinin karşılaştırılması. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 21(100. Yıl Özel Sayısı), 68-77.
- Green, J. (2019). Under the cloud of deportation threat: testimonios reveal impact on mixed-status families. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 41(2), 127-144. <https://doi.org/10.1177/0739986319837205>
- Greenwood, M. J. (1997). Internal migration in developed countries. In M. R. Rosenzweig & O. Stark (Eds.), *Handbook of population and family economics* (pp. 647-720). North Holland.
- Grove, N. J. and Zwi, A. B. (2006). Our health and theirs: forced migration, othering, and public health. *social science & medicine*, 62(8), 1931-1942. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2005.08.061>
- Gül, S. (2023). Mutlak gelir ve yaşam memnuniyeti: nispi gelir ve sosyal referans gelir etkisinin aracılık rolü. *Politik Ekonomik Kuram*, 7(Özel Sayı), 58-68. <https://doi.org/10.30586/pek.1316466>
- Güllüpinar, F. (2013). Göç olgusunun ekonomi-politiği ve uluslararası göç kuramları üzerine bir değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4). <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yalovasosbil/issue/21788/615741>
- Gülyaşar, M. (2017). Suriyeliler ve vatandaşlık: yerel halk ve Suriyeli sığınmacılar çerçevesinde bir değerlendirme. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(13), 678-705.
- Güzel, B. and Gencer, T. E. (2023). Temel göç kuramları ve göçün değişen yüzü. In T. E. Gencer & B. Güzel (Eds.), *Göç, göçmenlerle çalışma ve sosyal hizmet*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Habibullah, F. (2023). Türkiye'de yalnız yaşayan Afgan göçmen kadınların yaşam hikâyeleri: İstanbul Zeytinburnu örneği. *Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Dergisi*, 3(1), 14-24.
- Hacker, K., Anies, M. E., Folb, B. & Zallman, L. (2015). Barriers to health care for undocumented immigrants: a literature review. *Risk Management and Healthcare Policy*, 2015(8), 175-183. <https://doi.org/10.2147/rmhp.s70173>
- Hagen-Zanker, J. (2008). Why do people migrate? a review of the theoretical literature. *SSRN Electronic Journal*, 2008/WP002. <https://doi.org/10.2139/ssrn.1105657>
- Harunoğulları, M., Süzülmüş, S. & Polat, Y. (2019). Türkiye'deki Suriyeli üniversite öğrencileri ile ilgili bir durum tespiti: Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(3), 816-837. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.511181>
- Healy, L. M. (2008). *International social work: professional action in an interdependent world*. Oxford: Oxford University Press. <https://books.google.com.tr/books?id=M8pMAGAAQBAJ>

- Heckmann, F. (2005). Integration and integration policies: IMISCOE network feasibility study. *European Forum for Migration Studies (EFMS)*. https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/19295/ssoar-2005-heckmann-integration_and_integration_policies.pdf?sequence=1&isAllowed=y&lnkname=ssoar-2005-heckmann-integration_and_integration_policies.pdf
- Higuera, K. (2022). Nested instability: expanding the instability hypothesis to reflect irregular immigrants' experiences. <https://doi.org/10.31235/osf.io/e5gjz>
- Hondagneu-Sotelo, P. (2019). *Gendered transitions: mexican experiences of immigration*. California: University of California Press.
- Hugman, R. (2010). *Understanding international social work: a critical analysis*. Bloomsbury Publishing. https://books.google.com.tr/books?id=N_JGEAAQBAJ
- Human Rights Guide. (t.y). *Migration & asylum*. <https://www.cilvektiesibugids.lv/en/themes/migration-asylum#:~:text=There%20is%20no%20universally%20accepted,seekers%2C%20and%20more>
- Ife, J., Soldatić, K. & Briskman, L. (2022). *Human rights and social work*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://books.google.com.tr/books?id=IPxvEAAQBAJ>
- IFSW. (2014, 7 Temmuz). *Global definition of the social work profession*. <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>
- Ige, J. (2019). Environmental health and housing: issues for public health. *Housing Studies*, 34(3), 561-562. <https://doi.org/10.1080/02673037.2019.1558597>
- Ioan, G., Pirju, I. S., Panaitescu, M. C. & Vrabie, T. (2024). Assessing economic development and quality of life: a management perspective on Romania and the Republic of Moldova. *Sustainability*, 16(11). <https://doi.org/10.3390/su16114340>
- IOM. (2024a). *Missing migrants project*. <https://missingmigrants.iom.int/>
- IOM. (2024b). *World migration report 2024*. <https://worldmigrationreport.iom.int/msite/wmr-2024-interactive/>
- Irtelli, F. and Durbano, F. (2020). Quality of life and biopsychosocial paradigm: a narrative review of the concept and specific insights. In F. Irtelli, F. Durbano, & S. G. Taukeni (Eds.), *Quality of life - biopsychosocial perspectives*. <https://doi.org/10.5772/intechopen.91877>
- Isseri, S., Muthukrishna, N. & Philpott, S. (2018). Immigrant children's geographies of schooling experiences in South Africa. *Educational Research for Social Change*, 7(2), 39-56. <https://doi.org/10.17159/2221-4070/2018/v7i2a3>
- Jakič, M. and Pavlič, D. R. (2016). Patients' perception of differences in general practitioners' attitudes toward immigrants compared to the general population: qualicopc Slovenia. *Slovenian Journal of Public Health*, 55(3), 155-165. <https://doi.org/10.1515/sjph-2016-0020>

- Jałowiecki, B. and Gorzelak, G. J. (2004). Brain drain, brain gain, and mobility: theories and prospective methods. *Higher Education in Europe*, 29(3), 299-308. <https://doi.org/10.1080/0379772042000331589>
- Kablan, N. and Tatar, Y. (2020). An investigation of quality of life related to prosthesis in syrian refugee lower extremity amputees. *Türk Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Dergisi*, 31(3), 298-306.
- Kahveci, M. (2019). Misafirlikten ikinci sınıf işçiliğe: Türkiyeli ve Suriyeli işçiler arasında ücret ayrımcılığı. *Bulletin of Economic Theory and Analysis*, 4(2), 97-118. <https://doi.org/10.25229/beta.551359>
- Kaida, L. and Boyd, M. (2011). Poverty variations among the elderly: the roles of income security policies and family co-residence. *Canadian Journal on Aging* 30(1), 83-100. <https://doi.org/10.1017/S0714980810000814>
- Kang, C. P., Tomkow, L. & Farrington, R. (2019). Access to primary health care for asylum seekers and refugees: a qualitative study of service user experiences in the UK. *British Journal of General Practice*, 69(685), e537-e545. <https://doi.org/10.3399/bjgp19x701309>
- Kansu, İ. and Matsani, S. R. (2024). Türkiye'deki göçmenlerde sosyokültürel uyum ve benlik saygısı düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Asya Studies*, 8(28), 51-66.
- Kap, D. (2014). Suriyeli mülteciler: Türkiye'nin müstakbel vatandaşları. *Akademik Perspektif*, 1(3), 30-35.
- Karluk, A. C. (2022). Göçmenlerin uyum ve bütünleşme sürecinde kültürel mesafe. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 0(10), 1-24. <https://doi.org/10.48131/jscs.1173501>
- Kaur, K. J. and Sinha, A. K. (2021). Trend of migration studies in sociocultural anthropology: a critical analysis. *Journal of the Anthropological Survey of India*, 70(2), 240-255. <https://doi.org/10.1177/2277436X211044055>
- Kaya, A. and Kırarç, A. (2016). *İstanbul'daki Suriyeli mültecilere ilişkin zarar görbilirlik değerlendirme raporu Nisan 2016*. <https://openaccess.bilgi.edu.tr/server/api/core/bitstreams/8ca58c73-1933-4a3b-8183-7c4615b7b3c9/content>
- Keçiören Belediyesi. (2025). *Günümüz Keçiöreni hakkında genel bilgiler*. <https://www.kecioren.bel.tr/kecioren.html>
- Keleş, İ. (2021). *Suriyeli göçmenlerin kentlerde yaşadıkları ekonomik, sosyal ve kültürel sorunların analizi: İzmit ve Gebze örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Kelleher, C. J., Cardozo, L. D., Khullar, V. & Salvatore, S. (1997). A new questionnaire to assess the quality of life of urinary incontinent women. *Br J Obstet Gynaecol*, 104(12), 1374-1379. <https://doi.org/10.1111/j.1471-0528.1997.tb11006.x>
- Kende, J., Sarrasin, O., Manatschal, A., Phalet, K. & Green, E. (2022). Policies and prejudice: integration policies moderate the link between immigrant presence and anti-immigrant prejudice. *Journal of Personality and Social Psychology*, 123(2), 337-352. <https://doi.org/10.1037/pspi0000376>

- Khalid, H., Anis, M. S. & Rizal, A. M. (2021). Middle Eastern Immigrants' satisfaction with Malaysian healthcare. *Business Management and Strategy*, 12(2), 238. <https://doi.org/10.5296/bms.v12i2.19103>
- Kılıçdoğan, Ş. (2024). *Yalova'da yaşayan göçmenlerin göç mevzuatına ilişkin görüşlerinin sosyal hizmet bağlamında incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Yalova Üniversitesi, Yalova.
- Kim, J., Ik, S. Y. & Kim, J. (2019). Identifying leisure constraints associated with acculturation among older Korean immigrants. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 14(1), 1655378. <https://doi.org/10.1080/17482631.2019.1655378>
- King, R. (2012). *Theories and typologies of migration: An Overview and A Primer* (Willy Brandt Series of Working Papers in International Migration and Ethnic Relations. <https://hdl.handle.net/10779/uos.23446544.v1>
- Kırlangıç, B. (2021). *The psychosocial, political, economic, sociocultural and educational impacts of migration on Syrian migrants and host communities* [Yüksek Lisans Tezi]. Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep.
- Klein Solomon, M. (2016, 19 Eylül). *Understanding large movements of refugees and migrants* [Bildiri sunumu]. IOM-GMG preparatory event for the 19 September High-Level General Assembly Meeting, United Nations Headquarters.
- Koca, Ş. (2019). Suriyeli sığınmacıların Türk emek piyasasına katılım süreçlerinin toplumsal boyutları. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 314-357. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gad/issue/51717/669246>
- Konovalova, V., Jlaac, H., Svistunov, V. & Starun, N. V. (2019). The role of social work in improving the quality of employees' life. In S. I. Ashmarina, V. Mantulenko, M. I. Inozemtsev, & E. L. Sidorenko (Eds.), *Global challenges and prospects of the modern economic development*. London: European Publisher. <https://doi.org/10.15405/epsbs.2019.03.70>
- Korac, M. (2003). Integration and how we facilitate it: a comparative study of the settlement experiences of refugees in Italy and the Netherlands. *Sociology*, 37(1), 51-68. <https://doi.org/10.1177/0038038503037001387>
- Koser, K. (2010). Introduction: international migration and global governance. *Global Governance: A Review of Multilateralism and International Organizations*, 16(3), 301-315. <https://doi.org/https://doi.org/10.1163/19426720-01603001>
- Kritz, M. M., Lim, L. L. & Zlotnik, H. (1992). *International migration systems: a global approach*. New York: Oxford University Press.
- Kubiszewski, I., Costanza, R., Franco, C., Lawn, P., Talberth, J., Jackson, T. & Aylmer, C. (2013). Beyond GDP: measuring and achieving global genuine progress. *Ecological Economics*, 93, 57-68. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2013.04.019>
- Lancee, B. (2010). The economic returns of immigrants' bonding and bridging social capital: the case of the Netherlands. *International Migration Review*, 44(1), 202-226. <https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2009.00803.x>

- Lang, J. (2022). Employment effects of language training for unemployed immigrants. *Journal of Population Economics*, 35(2), 719-754. <https://doi.org/10.1007/s00148-021-00832-7>
- Lanuza, Y. R. (2016). Who helps? immigrant-native differences in patterns of homework assistance. *Sociological Perspectives*, 60(2), 293-314. <https://doi.org/10.1177/0731121416636086>
- Larsen, M. M., Esenaliev, D., Brück, T. & Boehnke, K. (2020). The connection between social cohesion and personality: a multilevel study in the Kyrgyz Republic. *Int J Psychol*, 55(1), 42-51. <https://doi.org/10.1002/ijop.12551>
- Lee, E. S. (1966). A theory of migration. *Demography*, 3(1), 47-57. <https://doi.org/10.2307/2060063>
- Lei, X. M. and Kantor, J. (2023). Correlates of social support and family quality of life in Chinese caregivers of children with autism spectrum disorder. *International Journal of Disability Development and Education* 70(6), 963-976. <https://doi.org/10.1080/1034912X.2021.1940881>
- León-Pérez, G., Richards, C. & Non, A. L. (2021). Precarious work and parenting stress among mexican immigrant women in the United States. *Journal of Marriage and Family*, 83(3), 881-897. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/jomf.12761>
- Lewis, W. A. (1954). Economic development with unlimited supplies of labour. *The Manchester School*, 22(2), 139-191. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/j.1467-9957.1954.tb00021.x>
- Li, Y., Hofstetter, C. R., Wahlgren, D., Irvin, V., Chhay, D. & Hovell, M. F. (2015). Social networks and immigration stress among first-generation Mandarin-Speaking Chinese immigrants in Los Angeles. *International Journal of Social Welfare*, 24(2), 170-181. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/ijsw.12103>
- Li, Y., Rabot, J. M. & Costa, R. P. (2024). Reconsidering gender norms in childcare within Chinese migrant families in Portugal. *Frontiers in Sociology*, 9(1453455), 1-12. <https://doi.org/10.3389/fsoc.2024.1453455>
- Llopis Alvarez, A. and Müller-Eie, D. (2022). Housing circumstances and quality of life among local and immigrant population in Norwegian neighbourhoods. *Journal of Housing and the Built Environment*, 37(1), 157-178. <https://doi.org/10.1007/s10901-021-09853-w>
- López Severiche, A. J. (2023). The quality of life of Latin American immigrants and refugees in New Zealand: Their Definition of Quality of Life. *Pensamiento Americano*, 16(31), 1-15. <https://doi.org/10.21803/penamer.16.31.491>
- Lorentzen, J. C., Georgellis, A., Albin, M. & Jonsson, M. (2023). Residential overcrowding in relation to children's health, environment and schooling – a qualitative study. *Scandinavian Journal of Public Health*, 52(7), 829-837. <https://doi.org/10.1177/14034948231198285>
- Lucas, K. (2012). Transport and social exclusion: where are we now? *Transport Policy*, 20, 105-113. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.tranpol.2012.01.013>
- Lui, L., Sun, K. C.-Y. & Hsiao, Y. (2022). How families affect aspirational migration amidst political insecurity: the case of Hong Kong. *Population, Space and Place*, 28(4), e2528. <https://doi.org/https://doi.org/10.1002/psp.2528>

- Luthra, R., Soehl, T. & Waldinger, R. (2018). Reconceptualizing context: a multilevel model of the context of reception and second-generation educational attainment. *International Migration Review*, 52(3), 898-928. <https://doi.org/10.1111/imre.12315>
- Ma, P.-W. W. and Yeh, C. J. (2010). Individual and familial factors influencing the educational and career plans of Chinese immigrant youths. *The Career Development Quarterly*, 58(3), 230-245. <https://doi.org/https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2010.tb00189.x>
- Mabogunje, A. L. (1970). Systems approach to a theory of rural-urban migration. *Geographical Analysis*, 2(1), 1-18. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/j.1538-4632.1970.tb00140.x>
- Mahmoud, S. M. F. (2020). The brain drain in Egypt and its impact on economic growth. *Humanities and Social Sciences Letters*, 8(4), 380-396. <https://doi.org/10.18488/journal.73.2020.84.380.396>
- Makovsky, A. (2019). *Turkey's refugee dilemma: tiptoeing toward integration*. <https://www.americanprogress.org/article/turkeys-refugee-dilemma/#:~:text=briefly%20appeared%20to%20stabilize,was%20neither%20limited%20nor%20temporary>
- Malamassam, M. A. (2016). Youth migration in Indonesia: decision to move and to choose of destination areas. *Indonesian Journal of Geography*, 48(1), 62. <https://doi.org/10.22146/ijg.12469>
- Malmusi, D., Borrell, C. & Benach, J. (2010). Migration-related health inequalities: showing the complex interactions between gender, social class and place of origin. *Soc Sci Med*, 71(9), 1610-1619. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2010.07.043>
- Mandić, D. and Simpson, C. M. (2017). Refugees and shifted risk: an international study of Syrian forced migration and smuggling. *International Migration*, 55(6), 73-89. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/imig.12371>
- Mansour-Ghanaei, R., Moghadam, K. B., Esmailpour-Bandboni, M. & Atrkar-Roshan, Z. (2020). Investigating the relationship between social support and quality of life in the elderly. *Journal of Education and Health Promotion*, 9(1), 215. https://doi.org/10.4103/jehp.jehp_149_20
- Mapp, S. C. (2014). *Human rights and social justice in a global perspective: an introduction to international social work*. Oxford: Oxford University Press. <https://books.google.com.tr/books?id=J8r6AgAAQBAJ>
- Marshall, C., Rossman, G. B. & Blanco, G. L. (2022). *Designing qualitative research*. California: SAGE Publishing.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological review*, 50(4), 370.
- Massey, D. S. (1990). Social structure, household strategies, and the cumulative causation of migration. *Popul Index*, 56(1), 3-26.
- Massey, D. S. (1999). Why does immigration occur? a theoretical synthesis. In C. Hirschman, P. Kasinitz, & J. DeWind (Eds.), *The handbook of international migration: the American experience* (pp. 34-52). New York: Russell Sage Foundation.

- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A. & Taylor, J. E. (1993). Theories of international migration: a review and appraisal. *population and development review*, 19(3), 431-466. <https://doi.org/10.2307/2938462>
- McAuliffe, M. and Ochoa, L. A. (2024). *World migration report 2024*. <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2024>
- McAuliffe, M. and Triandafyllidou, A. (2021). *World migration report 2022*. <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022>
- McNevin, A. (2013). Ambivalence and citizenship: theorising the political claims of irregular migrants. *Millennium*, 41(2), 182-200. <https://doi.org/10.1177/0305829812463473>
- McWhirter, E. H., Ramos, K. & Medina, C. (2013). ¿Y ahora qué? Anticipated immigration status barriers and Latina/o high school students' future expectations. *Cultur Divers Ethnic Minor Psychol*, 19(3), 288-297. <https://doi.org/10.1037/a0031814>
- Baş, M., Molu, B., Tuna, H. İ. & Baş, İ. (2017). Göç eden ailelerin sosyo-kültürel ve ekonomik değişiminin kadın ve çocuk yaşamına etkisi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 1680-1693.
- Menjívar, C. (2006). Liminal legality: Salvadoran and Guatemalan immigrants' lives in the United States. *American Journal of Sociology*, 111(4), 999-1037. <https://doi.org/10.1086/499509>
- Menjívar, C. and Abrego, L. J. (2012). Legal violence: immigration law and the lives of Central American immigrants. *American Journal of Sociology*, 117(5), 1380-1421. <https://doi.org/10.1086/663575>
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel araştırma-desen ve uygulama için bir rehber*. (S. Turan, Ed.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Midgley, J. (1999). *Social development: the developmental perspective in social welfare*. London: SAGE Publications Ltd. <https://doi.org/10.4135/9781446221839>
- Migration Data Portal. (2024). *Family migration*. <https://www.migrationdataportal.org/themes/family-migration#definitions>
- Miller, K. E. and Rasmussen, A. (2017). The mental health of civilians displaced by armed conflict: an ecological model of refugee distress. *Epidemiology and Psychiatric Sciences*, 26(2), 129-138. <https://doi.org/10.1017/S2045796016000172>
- Miller, L.-A. N. (2003). *The interrelationship of sociodemographics, quality of life, and preference-based measures* [Doktora Tezi]. Case Western Reserve University, ProQuest Central; ProQuest Dissertations & Theses Global, Ohio. <https://www.proquest.com/dissertations-theses/interrelationship-sociodemographics-quality-life/docview/305271690/se-2?accountid=8319>
- Mladovsky, P., Rechel, B., Ingleby, D. & McKee, M. (2012). Responding to diversity: an exploratory study of migrant health policies in Europe. *Health Policy*, 105(1), 1-9. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.healthpol.2012.01.007>

- Montag, C., Sindermann, C., Lester, D. & Davis, K. L. (2020). Linking individual differences in satisfaction with each of Maslow's Needs to the Big Five Personality Traits and Panksepp's Primary Emotional Systems. *Heliyon*, 6(7), e04325. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2020.e04325>
- Moreno, E. (2023). *Number of migrants crossing Panama's Darien Gap surpasses 400,000 to record high*. <https://www.reuters.com/world/americas/number-migrants-crossing-panamas-darien-gap-surpasses-400000-record-high-2023-09-29/#:~:text=Sign%20up%20here>
- Mursül, D. (2022). Türkiye'de etnik kökene dayalı ayrımcılıkla mücadele mekanizmaları ve yasal dayanakları. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 11, 38-52.
- Mülteciler Derneği. (2025). *Türkiye'deki Suriyeli sayısı aralık 2024*. <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/#:~:text=9%20Ocak%202025%20%E2%80%93%20%C4%B0%C3%A7i%C5%9Fleri,giden%20ki%C5%9Filerden%20olu%C5%9Ftu%C4%9Funu%20ifade%20etti>
- Myrdal, G. (1957). *Economic theory and underdeveloped regions*. London: Gerald Duckworth.
- Negi, N. J., Maskell, E., Goodman, M., Hooper, J. & Roberts, J. (2018). Providing social services in a new immigrant settlement city: a qualitative inquiry. *Am J Orthopsychiatry*, 88(1), 16-25. <https://doi.org/10.1037/ort0000276>
- Netto, G. (2011). Identity Negotiation, Pathways to Housing and "Place": The experience of refugees in Glasgow. *Housing, Theory and Society*, 28(2), 123-143. <https://doi.org/10.1080/14036096.2010.503676>
- Neuman, W. L. (2020). Toplumsal araştırma yöntemleri: nicel ve nitel yaklaşımlar (cilt I). (Çev: Özlem Akkaya) Ankara: Siyasal Kitabevi. (8. Baskı)
- Nuttman-Shwartz, O. and Levanon, O. S. (2019). Asylum seekers in Israel: challenges to social work. *The British Journal of Social Work*, 49(8), 2283-2298. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcy129>
- Odmalm, P. (2009). Turkish organizations in europe: how national contexts provide different avenues for participation. *Turkish Studies*, 10(2), 149-163. <https://doi.org/10.1080/14683840902863988>
- OECD. (2020). *How's life? 2020: measuring well-being*. Paris: OECD Publishing.
- Okeke-Ihejirika, P., Punjani, N. S. & Salami, B. (2022). African immigrant's women experiences on extended family relations. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(14), 8487. <https://www.mdpi.com/1660-4601/19/14/8487>
- Ornelas, I. J., Yamanis, T. J. & Ruiz, R. A. (2020). The health of undocumented Latinx immigrants: what we know and future directions. *Annu Rev Public Health*, 41, 289-308. <https://doi.org/10.1146/annurev-publhealth-040119-094211>
- Ortega, F. and Peri, G. (2013). The effect of income and immigration policies on international migration. *Migration Studies*, 1(1), 47-74. <https://doi.org/10.1093/migration/mns004>

- Othman, N., Radin A Rahman, R. S. & Kamaruddin, H. (2022). Competences of rural women entrepreneurs and their quality of life. *Sustainability*, 14(16).
- Önder, H. and Akdemir, F. (2021). Ulaşım modlarının çeşitliliği bağlamında erişebilirlik analizi: ankara metropolü için yeni bir yaklaşım. *Kent Akademisi*, 14(1), 102-121. <https://doi.org/10.35674/kent.800960>
- Özkan, R. (2019). Göç olgusu ve toplumsal yapıya etkisi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33(47), 127-145. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erusosbilder/issue/51336/655276>
- Özmete, E. (1997). *Değerlerin yaşam kalitesi üzerindeki rolü (Tokat örneği)* [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Özmete, E. (1998). *Ailede değişen değerler ve yaşam kalitesi*. III. Aile Şurası Tebliğleri.
- Özmete, E. (2010). Aile yaşam kalitesi dinamikleri: aile iletişimi, ebeveyn sorumlulukları, duygusal, duygusal refah, fiziksel/materyal refahın algılanması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(11), 455-465.
- Özpınar, E., Çilingir, Y. S. & Düşündere, A. T. (2016, 17 Nisan). *Türkiye'deki Suriyeliler: işsizlik ve sosyal uyum*. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı. <https://tepav.org.tr/tr/haberler/s/4044>
- Papadopoulos, R. (2007). Refugees, trauma and adversity-activated development. *European Journal of Psychotherapy and Counselling*, 9, 301-312. <https://doi.org/10.1080/13642530701496930>
- Paparusso, A. and Ambrosetti, E. (2017). To stay or to return? return migration intentions of Moroccans in Italy. *International Migration*, 55(6), 137-155. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/imig.12375>
- Park, S. (2017). Inventing aliens: immigration control, 'xenophobia' and racism in Japan. *Race & Class*, 58(3), 64-80. <https://doi.org/10.1177/0306396816657719>
- Park, Y., Bhuyan, R., Richards, C. & Rundle, A. (2011). U.S. social work practitioners' attitudes towards immigrants and immigration: results from an online survey. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 9(4), 367-392. <https://doi.org/10.1080/15562948.2011.616801>
- Parsons, T. (1991). *The social system*. London: Routledge. <https://books.google.com.tr/books?id=FEWj6qliXcQC>
- Pastoor, L. d. W. (2015). The mediational role of schools in supporting psychosocial transitions among unaccompanied young refugees upon resettlement in Norway. *International Journal of Educational Development*, 41, 245-254. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2014.10.009>
- Payne, M. (2021). *Modern social work theory*. Oxford: Oxford University Press. <https://books.google.com.tr/books?id=MfhQEAAAQBAJ>

- Pérez-Escamilla, R., García, J. & Song, D. (2010). Health care access among hispanic immigrants: ¿alguien Está Escuchando?[is anybody listening?]. *Napa Bulletin*, 34(1), 47-67. <https://doi.org/10.1111/j.1556-4797.2010.01051.x>
- Petersen, W. (1958). A general typology of migration. *American Sociological Review*, 23(3), 256-266.
- Phillimore, J. (2011). Refugees, Acculturation Strategies, Stress and Integration. *Journal of Social Policy*, 40, 575-593. <https://doi.org/10.1017/S0047279410000929>
- Phillips, D. (2006). Moving towards integration: the housing of asylum seekers and refugees in Britain. *Housing Studies*, 21(4), 539-553. <https://doi.org/10.1080/02673030600709074>
- Piore, M. J. (1979). *Birds of passage: migrant labor and industrial societies*. New York: Cambridge University Press.
- Plane, D. A., Henrie, C. J. & Perry, M. J. (2005). Migration up and down the urban hierarchy and across the life course. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 102(43), 15313-15318. <https://doi.org/10.1073/pnas.0507312102>
- Polat, B., Shah, K. A. & Gökçen, Ş. (2024). Yaratıcı sınıfın göç eğilimlerinde yaşam kalitesinin yeri: İstanbul'dan İzmir'e yaratıcı göç. *Kent Akademisi*, 17(1), 22-42. <https://doi.org/10.35674/kent.1388912>
- Porter, M. and Haslam, N. (2005). Predisplacement and postdisplacement factors associated with mental health of refugees and internally displaced persons: a meta-analysis. *Jama*, 294(5), 602-612. <https://doi.org/10.1001/jama.294.5.602>
- Portes, A. (1995). Economic sociology and the sociology of immigration: a conceptual overview. In A. Portes (Ed.), *The Economic Sociology of Immigration: Essays on Networks, Ethnicity, and Entrepreneurship*. New York: Russell Sage Foundation.
- Portes, A. and Rumbaut, R. G. (2001). *Legacies: the story of the immigrant second generation*. California: University of California Press.
- Portes, A. and Rumbaut, R. G. (2014). *Immigrant america: a portrait*. (4 ed.). California: University of California Press. <http://www.jstor.org/stable/10.1525/j.ctt7zw0nw>
- Potochnick, S. (2014). The academic adaptation of children of immigrants in new and established settlement states: the role of family, schools, and neighborhoods. *Population Research and Policy Review*, 33(3), 335-364. <https://doi.org/10.1007/s11113-013-9319-0>
- Predieri, B., Bruzzi, P., Bigi, E., Boncompagni, A., Bocchi, F., Cenciarelli, V., Madeo, S. F., Poluzzi, S., Pugliese, M., Toffoli, C., Lucaccioni, L. & Iughetti, L. (2020). Health-related quality of life and metabolic control in immigrant and Italian children and adolescents with type 1 diabetes and in their parents. *Pediatric Diabetes*, 21(6), 1031-1042. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/pedi.13042>
- Puder, J., Pinto, A. M., Bonvin, A., Bodenman, P., Munsch, S., Kriemler, S. & Marques-Vidal, P. (2013). Health-related quality of life in migrant preschool children. *BMC Public Health*, 13(1), 384. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-13-384>

- Ra, C. K., Huh, J., Finch, B. K. & Cho, Y. (2019). The impact of perceived discrimination on depressive symptoms and the role of differentiated social support among immigrant populations in South Korea. *International Journal for Equity in Health*, 18(1), 7. <https://doi.org/10.1186/s12939-019-0910-9>
- Racape, J., Schoenborn, C., Sow, M., Alexander, S. & De Spiegelaere, M. (2016). Are all immigrant mothers really at risk of low birth weight and perinatal mortality? the crucial role of socio-economic status. *BMC Pregnancy and Childbirth*, 16(1), 75. <https://doi.org/10.1186/s12884-016-0860-9>
- Radl-Karimi, C., Nicolaisen, A., Sodemann, M., Batalden, P. B. & Plessen, C. v. (2020). Under what circumstances can immigrant patients and healthcare professionals co-produce health? - an interpretive scoping review. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 15(1), 1838052. <https://doi.org/10.1080/17482631.2020.1838052>
- Raffaelli, M. and Wiley, A. R. (2012). Challenges and Strengths of Immigrant Latino Families in the Rural Midwest. *Journal of Family Issues*, 34(3), 347-372. <https://doi.org/10.1177/0192513X11432422>
- Ravenstein, E. G. (1889). The Laws of Migration. *Journal of the Royal Statistical Society*, 52(2), 241-305. <https://doi.org/10.2307/2979333>
- Robinson, R. (2005). *Beyond the state-bounded immigrant incorporation regime: transnational migrant communities: their potential contribution to canada's leadership role and influence in a globalized world*. The North-South Institute.
- Romero, L. P. d. L., Mangin, J. P. L. & Ballesteros, S. (2020). Psychosocial determinants of quality of life and active aging. a structural equation model. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(17), 6023. <https://doi.org/10.3390/ijerph17176023>
- Rostamkalaei, A. and Riding, A. (2020). Immigrants, financial knowledge, and financial behavior. *Journal of Consumer Affairs*, 54(3), 951-977. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/joca.12311>
- Rowe, F., Bell, M., Bernard, A., Charles-Edwards, E. & Ueffing, P. (2019). Impact of internal migration on population redistribution in Europe: urbanisation, counterurbanisation or spatial equilibrium? *Comparative Population Studies*, 44(0). <https://doi.org/10.12765/CPoS-2019-18>
- Ryan, L., Sales, R., Tilki, M. & Siara, B. (2008). Social networks, social support and social capital: the experiences of recent Polish migrants in London. *Sociology*, 42(4), 672-690. <https://doi.org/10.1177/0038038508091622>
- Safi, M. (2010). Immigrants' life satisfaction in Europe: between assimilation and discrimination. *European Sociological Review*, 26(2), 159-176. <https://doi.org/10.1093/esr/jcp013>
- Sağlık Bakanlığı. (2025). *Göçmen sağlığı merkezi*. <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/gsm.html>
- Sarvan, S. and Efe, E. (2020). Mülteci çocuklar ve sorunları. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(1), 55-62.

- Schapendonk, J. (2012). Turbulent trajectories: African migrants on their way to the European Union. *Societies*, 2(2), 27-41.
- Schmitt, M., Branscombe, N., Postmes, T. & Garcia, A. (2014). The consequences of perceived discrimination for psychological well-being: a meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 140. <https://doi.org/10.1037/a0035754>
- Schon, J. (2018). Motivation and opportunity for conflict-induced migration: an analysis of Syrian migration timing. *Journal of Peace Research*, 56(1), 12-27. <https://doi.org/10.1177/0022343318806044>
- Schwartz, A. (2012). Measuring health-related quality of life: new findings and new questions. *Medical Decision Making*, 32(1), 9-10. <https://doi.org/10.1177/0272989X11434207>
- Selçuk, O. (2023). Göç olgusuna ilişkin temel kavramlar. In T. E. Gencer & B. Güzel (Eds.), *Göç, göçmenlerle çalışma ve sosyal hizmet*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık
- Selvin, E. (2016). Göçün bilimsel anlatısı: Türkiye akademiyasının Suriyeli mülteciler ile imtihanı. *Boğaziçi Üniversitesi Avrupa Araştırmaları Merkezi Öğrenci Forumu Bülteni*, 5, 15-29.
- Sigona, N. (2012). 'I have too much baggage': The impacts of legal status on the social worlds of irregular migrants. *Social Anthropology*, 20(1), 50-65. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/j.1469-8676.2011.00191.x>
- Sigona, N., Kato, J. & Kuznetsova, I. (2021). Migration infrastructures and the production of migrants' irregularity in Japan and the United Kingdom. *Comparative Migration Studies*, 9(1), 31. <https://doi.org/10.1186/s40878-021-00242-4>
- Silva, A. C. and Massey, D. S. (2015). Violence, networks, and international migration from Colombia. *International Migration*, 53(5), 162-178. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/imig.12169>
- Silver, A. M. (2011). Families across borders: the emotional impacts of migration on origin families. *International Migration*, 52(3), 194-220. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2435.2010.00672.x>
- Sinnerbrink, I., Derrick, S., Annette, F., Zachary, S. & and Manicavasagar, V. (1997). Compounding of premigration trauma and postmigration stress in asylum seekers. *The Journal of Psychology*, 131(5), 463-470. <https://doi.org/10.1080/00223989709603533>
- Sironi, A., Bauloz, C. & Emmanuel, M. (2019). *Glossary on migration*. (Vol. 34). Geneva: International Organization for Migration.
- Sjaastad, L. A. (1962). the costs and returns of human migration. *Journal of Political Economy*, 70(5, Part 2), 80-93. <https://doi.org/10.1086/258726>
- Smelser, N. J. (1963). *The sociology of economic life*. New Jersey: Prentice-Hall. <https://books.google.com.tr/books?id=ASQiAAAAMAAJ>
- Soyhanoğlu, S. (2023). *Türkiye'de yaşayan Suriyeli gençlerin sosyal işlevsellik, yaşam kalitesi, öz yeterlik algısı ve psikolojik iyi oluş halinin incelenmesi* [Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi Ankara.

- Stark, O. (1991). *The migration of labor*. Cambridge: Basil Blackwell, Inc. .
- Stark, O. and Bloom, D. E. (1985). The new economics of labor migration. *The American Economic Review*, 75(2), 173-178. <http://www.jstor.org/stable/1805591>
- Stewart, A. L. and King, A. C. (1994). Conceptualizing and measuring quality of life in older populations. In B. Spilker (Ed.), *Quality of Life and Pharmacoeconomics in Clinical Trials*.
- Stouffer, S. A. (1940). Intervening opportunities: a theory relating mobility and distance. *American Sociological Review*, 5(6), 845-867. <https://doi.org/10.2307/2084520>
- Stouffer, S. A. (1960). Intervening opportunities and competing migrants. *Journal of Regional Science*, 2(1), 1-26. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/j.1467-9787.1960.tb00832.x>
- Strasser, E., Kraler, A., Bonjour, S. & Bilger, V. (2009). Doing family. *The History of the Family*, 14(2), 165-176. <https://doi.org/10.1016/j.hisfam.2009.02.005>
- Suárez-Orozco, C., Suárez-Orozco, M. M. & Todorova, I. (2009). *Learning a New Land: immigrant students in American Society*. Cambridge: Harvard University Press. <https://www.proquest.com/scholarly-journals/learning-new-land-immigrant-students-american/docview/1330864117/se-2?accountid=8319>
- Suárez-Orozco, C., Todorova, I. & Louie, J. (2002). Making up for lost time: the experience of separation and reunification among immigrant families. *Family process*, 41, 625-643. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.2002.00625.x>
- Suárez-Orozco, C. and Todorova, I. L. G. (2003). The social worlds of immigrant youth. *New Directions for Youth Development*, 2003(100), 15-24. <https://doi.org/https://doi.org/10.1002/yd.60>
- Suárez-Orozco, C., Yoshikawa, H., Teranishi, R. T. & Suárez-Orozco, M. M. (2011). Growing up in the shadows: the developmental implications of unauthorized status. *Harvard Educational Review*, 81(3), 438-472. <https://psycnet.apa.org/record/2011-22141-003>
- Sular, D. (2025). *Türkiye'nin aylık göç trendleri: Mart 2025*. <https://gocvakfi.org/turkiyenin-aylik-goc-trendleri-mart-2025/#:~:text=Mart%20ay%C4%B1%20boyunca%20T%C3%BCrkiye%E2%80%99de%20g%C3%A7ici,67%20Suriyeli%20%C3%BC%C3%A7%C3%BCnc%C3%BC%20%C3%BCI kelere%20yerle%C5%9Ftirilmi%C5%9Ftir>
- Summan, M. M. (2016). *Immigration social challenges in public spaces in Jeddah, Saudi Arabia* [Bildiri sunumu]. 11. International Conference of the Virtual City and Territory, Krakow.
- Susilowati, D., Mukhlis, I., Andayani, E. S. & Kartiwi, M. (2023). Migration and financial well-being: the impact of acculturation and financial socialization with mediating role of financial behavior. *International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding*, 10(12), 335. <https://doi.org/10.18415/ijmmu.v10i12.5405>
- Süleymanov, A. (2017). Suriyelilerin Türk toplumunda toplumsal uyum ve sosyal kabul düzeyi. *Türk Yurdu Dergisi*, 361, 27-30.

- Şahin, A. (2015). *Suriyeli sığınmacıların Kahramanmaraş Çadır Kent'te yaşam koşulları ve adaptasyon sorunları* [Yüksek Lisans Tezi]. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Şahin, C. (2001). Yurt dışı göçün bireyin psikolojik sağlığı üzerindeki etkisine ilişkin kuramsal bir inceleme. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2).
- Şahin Emir, A. (2021). Türkiye'de Geçici Koruma statüsünde olan kişilerin çalışma hakkı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(4), 23-41. <https://doi.org/10.16953/deusosbil.1055504>
- Şeker, B. D. and Aslan, Z. (2015). Eğitim sürecinde mülteci çocuklar: sosyal psikolojik bir değerlendirme. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 8(1). <https://dergipark.org.tr/download/article-file/304270>
- Şenyürekli, A. R. and Menjivar, C. (2012). Turkish immigrants' hopes and fears around return migration. *International Migration*, 50(1), 3-19. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/j.1468-2435.2011.00723.x>
- Şimşek, A. (2023). *Afgan göçmen sorunları: Uşak örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Talu, G. (2019). *Türkiyedeki Suriyeli göçmenlerin sorunları üzerine bir değerlendirme: Bitlis ili örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Muş Alparslan Üniversitesi, Muş.
- Tang, S., Long, C., Wang, R., Liu, Q., Feng, D. & Feng, Z. (2020). Improving the utilization of essential public health services by Chinese elderly migrants: strategies and policy implication. *Journal of Global Health*, 10(1). <https://doi.org/10.7189/jogh.10.010807>
- Tavukçu, E. and Hotun Şahin, N (2021). Türkiye'de göçün kadın yaşamına olan etkilerinin toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 89-101.
- Teixeira, C. (2014). Living on the “edge of the suburbs” of Vancouver: A case study of the housing experiences and coping strategies of recent immigrants in Surrey and Richmond. *Canadian Geographies*, 58(2), 168-187. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/j.1541-0064.2013.12055.x>
- Tekeli, I. I. (2010). *Gündelik yaşam, yaşam kalitesi ve yerellik yazıları*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tekin, C. (2018). Yugoslavya'dan Türkiye'ye göçlerin nedenleri 1950-1958. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(39), 249-261.
- Tekinyer, S. (2022). *Afganistanlı mültecilerin sosyal uyuma ilişkin deneyimleri* [Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- The Indian Express. (2021, 16 Ocak). *At 18 million, India has largest diaspora in the world: UN*. <https://indianexpress.com/article/india/at-18-million-india-has-largest-diaspora-in-the-world-un->

The Times of India. (2024, 8 Mayıs). *India's large diaspora remitted more than \$100 billion in 2022: UN report*. <https://timesofindia.indiatimes.com/india/indias-large-diaspora-remitted-more-than-100-billion-in-2022-un-report/articleshow/109953757.cms>

The WHOQOL Group. (1995). The World Health Organization quality of life assessment (WHOQOL): position paper from the World Health Organization. *Social Science & Medicine*, 41(10), 1403-1409. [https://doi.org/https://doi.org/10.1016/0277-9536\(95\)00112-K](https://doi.org/https://doi.org/10.1016/0277-9536(95)00112-K)

Thompson, N. (2016). *Anti-discriminatory practice: equality, diversity and social justice*. Macmillan Education UK. <https://books.google.com.tr/books?id=j0GWjgEACAAJ>

Thompson, P. (2020). The relationship between consumer credit card debt and immigrants in the UK: a systematic review. *American Journal of Economics*, 4(2), 86-114. <https://doi.org/10.47672/aje.637>

Toksöz, G. (2006). *Uluslararası emek göçü*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Tropp, L. R., Okamoto, D. G., Marrow, H. B. & Jones-Correa, M. (2018). How contact experiences shape welcoming: perspectives from U.S.-Born and immigrant groups. *Social Psychology Quarterly*, 81(1), 23-47. <https://doi.org/10.1177/0190272517747265>

Turan, R. (2023). Dünyada ve Türkiye'de göçün tarihsel gelişimi, günümüzde Türkiye'ye yönelik göç hareketleri. In T. E. Gencer & B. Güzel (Eds.), *Göç, göçmenlerle çalışma ve sosyal hizmet*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Turcatti, D. (2024). Social reproduction in onward migration: colombian mothers and fathers from Spain to London. *Population, Space and Place*, 30(8), e2803. <https://doi.org/https://doi.org/10.1002/psp.2803>

TÜİK. (2023, 24 Temmuz). *Uluslararası göç istatistikleri*, 2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Goc-Istatistikleri-2022-49457>

TÜİK. (2024, 19 Temmuz). *Uluslararası göç istatistikleri*, 2023. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Goc-Istatistikleri-2023-53544>

Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılacak nitel bir araştırma tekniği: görüşme. *Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi*, 24(24), 543-559. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kuey/issue/10372/126941>

Ullah, A. K. M. A. and Huque, A. S. (2019). Demoralization-led migration in Bangladesh: a sense of insecurity-based decision-making model. *Asian Journal of Comparative Politics*, 5(4), 351-370. <https://doi.org/10.1177/2057891119867140>

Uluslararası Göç Örgütü. (2013). Göç terimleri sözlüğü (ikinci baskı). In https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf

- UN. (2019, 17 Eylül). *The number of international migrants reaches 272 million, continuing an upward trend in all world regions, says UN*. <https://www.un.org/development/desa/en/news/population/international-migrant-stock-2019.html>
- UNHCR. (2015a). *Mid-Year trends*. <https://www.refworld.org/reference/annualreport/unhcr/2015/en/108566>
- UNHCR. (2015b, 22 Aralık). *A million refugees and migrants flee to Europe in 2015*. <https://www.unhcr.org/us/news/news-releases/million-refugees-and-migrants-flee-europe-2015#:~:text=Persecution%2C%20conflict%20and%20poverty%20have,International%20Organization%20for%20Migration%2C%20IOM>
- UNHCR. (2023a). *Annual results report 2022: Türkiye*. <https://reporting.unhcr.org/files/2023-06/EU%20-%20Tu%CC%88rkiye.pdf>
- UNHCR. (2023b). *Global trends report 2023*. <https://www.unhcr.org/global-trends-report-2023>
- UNHCR. (2023c). *West and Central Mediterranean Situation*. <https://reporting.unhcr.org/operational/situations/west-and-central-mediterranean-situation#:~:text=In%202023%2C%20over%20280%2C000%20people,more%20than%20in%202022>
- UNHCR. (2025). *Gender-based violence*. <https://www.unhcr.org/what-we-do/protect-human-rights/protection/gender-based-violence>
- UNHCR Türkiye. (2025). *Refugees and asylum seekers in Türkiye*. <https://www.unhcr.org/tr/en/kime-yardim-ediyoruz/refugees-and-asylum-seekers-tuerkiye#:~:text=T%C3%BCrkiye%20is%20one%20of%20the,of%20concern%20from%20other%20nationalities>
- Uslu, F. and Demir, E. (2023). Nitel bir veri toplama tekniği: derinlemesine görüşme. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 40(1), 289-299. <https://doi.org/10.32600/huefd.1184085>
- Ünal, Y., Kara, K., Calayır, A., Önder, E., Uygun, E. & Aker, A. T. (2017). *Türkiye’de yaşayan suriyeli mültecilere psikososyal destek sunan insani yardım çalışanlarının yaşam kalitesi düzeylerinin belirlenmesi* [Poster].
- Valtonen, K. (2008). *Social work and migration: immigrant and refugee settlement and integration*. Farnham: Ashgate. <https://books.google.com.tr/books?id=4JgcmQEACAAJ>
- Veenhoven, R. (1996). Developments in satisfaction research. *Social Indicators Research*, 37(1), 1-46. <https://doi.org/10.1007/BF00300268>
- Vega, A. and Hirschman, K. (2019). The reasons older immigrants in the United States of America report for returning to Mexico. *Ageing and Society*, 39(4), 722-748. <https://doi.org/10.1017/S0144686X17001155>
- Vickstrom, E. (2014). Pathways into irregular status among senegalese migrants in Europe. *International Migration Review*, 48(4), 1062-1099. <https://doi.org/10.1111/imre.12154>

- Vilkėlienė, A. and Kulikauskienė, K. (2014). Individual and social aspects of quality of life of the disabled in the context of arts education. *Pedagogika*, 114(2), 209-220. <https://doi.org/10.15823/p.2014.018>
- Vosko, L. (2011). *Managing the margins: gender, citizenship, and the international regulation of precarious employment*. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199574810.001.0001>
- Vozikis, A. and Siganou, M. (2015). Immigrants' satisfaction from the national health system in Greece: In the Quest of the Contributing Factors. *Health*, 07(11), 1430-1440. <https://doi.org/10.4236/health.2015.711157>
- WAAC. (2025). *Is everyone migrating?* . <https://waccglobal.org/resources/migration-reporting/the-situation/#:~:text=T%20here%20are%20about%2081%C2%A0million%C2%A0international%C2%A0migrants%C2%A0in,1%20million%20are%20asylum%20seekers>
- Wallerstein, I. (1974). *The modern world-system i capitalist agriculture and the origins of the European world-economy in the sixteenth century*. New York: Academic Press.
- Wallerstein, I. M. (1995). *After liberalism*. New York: New Press. <https://books.google.com.tr/books?id=TGv17dMZqFsC>
- Walsh, F. (2003). Family resilience: a framework for clinical practice. *Family process*, 42(1), 1-18. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.2003.00001.x>
- Wang, X., Haft, S. L. & Zhou, Q. (2023). Reasons for migration, post-migration sociocultural characteristics, and parenting styles of Chinese American immigrant families. *Children*, 10(4), 612. <https://www.mdpi.com/2227-9067/10/4/612>
- Waters, J. L. and Yeoh, B. S. A. (2023). *Handbook on migration and the family*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781789908732.00005>
- Watters, C. (2001). Emerging paradigms in the mental health care of refugees. *Social Science & Medicine*, 52(11), 1709-1718. [https://doi.org/https://doi.org/10.1016/S0277-9536\(00\)00284-7](https://doi.org/https://doi.org/10.1016/S0277-9536(00)00284-7)
- Whittle, J. and Antonopoulos, G. A. (2020). How eritreans plan, fund and manage irregular migration, and the extent of involvement of 'organised crime'. *Crime Prevention and Community Safety*, 22(2), 173-190. <https://doi.org/10.1057/s41300-020-00085-8>
- WHO. (2018). *Promoting the health of refugees and migrants: framework of priorities and guiding principles to promote the health of refugees and migrants*. Geneva: World Health Organization.
- Williams, A. I., Liu, C., Zhou, Q., Wu, J., Meng, L., Fang Deng, X. & Chen, S. H. (2024). Parental expressions of love in chinese american immigrant families: implications for children's attachment security. *Developmental Science*, 27(6), e13549. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/desc.13549>

- Williams, D. R. and Mohammed, S. A. (2009). Discrimination and racial disparities in health: evidence and needed research. *Journal of Behavioral Medicine*, 32(1), 20-47. <https://doi.org/10.1007/s10865-008-9185-0>
- Williams, N. E. (2013). How community organizations moderate the effect of armed conflict on migration in Nepal. *Population Studies*, 67(3), 353-369. <https://doi.org/10.1080/00324728.2012.754927>
- Winters, P., de Janvry, A. & Sadoulet, E. (2001). Family and community networks in Mexico-U.S. migration. *The Journal of Human Resources*, 36(1), 159-184. <https://doi.org/10.2307/3069674>
- Wu, Z. and So, V. W. Y. (2020). Ethnic and national sense of belonging in Canadian Society. *International Migration*, 58(2), 233-254. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/imig.12650>
- Yahirun, J. J. (2014). Take me "home": return migration among Germany's older immigrants. *International Migration*, 52(4), 231-254. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/imig.12009>
- Yakhnich, L. (2016). "This is my responsibility": parental experience of former Soviet Union immigrant parents in Israel". *International Journal of Child, Youth and Family Studies*, 7(1), 1-26. <https://doi.org/10.18357/ijcyfs.71201615414>
- Yang, Y., Zhao, S., Lin, L. L., Qian, J., Zhang, H. & Cai, F. (2023). Social support and quality of life in migrant workers: focusing on the mediating effect of healthy lifestyle. *Frontiers in Public Health*, 11(106157), 1-13. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2023.1061579>
- Yao, Y. and Ours, J. (2015). Language skills and labor market performance of immigrants in the Netherlands. *Labour Economics*, 34, 76-85. <https://doi.org/10.1016/j.labeco.2015.03.005>
- Yazan, Y. (2016). *Avrupa Birliği'nin yasadışı göç politikası: Türkiye Örneği çerçevesinde insan hakları sorunsalı*. İstanbul: Milenyum Yayınları. <https://books.google.com.tr/books?id=uQ1PtAEACAAJ>
- Yıldırım, A. and Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, T. and Yıldız, İ. (2017). Suriyelilerin Türkiye ekonomisinde kayıt dışı istihdama etkileri ve bunun yansıması olarak Türkiye'ye maliyetleri üzerine bir inceleme. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 30-46.
- Yılmaz, D. and Günay, M. A. (2022). Türk toplumunda Suriyeli sığınmacı algısı. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 117-139.
- Young, M. E. D. T. and Pebley, A. R. (2017). Legal status, time in the USA, and the well-being of Latinos in Los Angeles. *Journal of Urban Health*, 94(6), 764-775. <https://doi.org/10.1007/s11524-017-0197-3>
- Zhang, H., Nardon, L. & Sears, G. J. (2022). Migrant workers in precarious employment. *Equality, Diversity and Inclusion: An International Journal*, 41(2), 254-272. <https://doi.org/10.1108/EDI-01-2021-0018>

- Zheng, M., Jin, H., Shi, N., Duan, C., Wang, D., Yu, X. & Li, X. (2018). The relationship between health literacy and quality of life: a systematic review and meta-analysis. *Health and Quality of Life Outcomes*, 16(1). <https://doi.org/10.1186/s12955-018-1031-7>
- Zou, P., Kadri, Z., Shao, J., Wang, X., Luo, Y., Zhang, H. & Banerjee, A. (2021). factors influencing physical activity participation among midlife immigrant women: a systematic review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(11).

EKLER

Ek-1. Etik Kurul Onayı

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu Başkanlığı

Sayı : 56786525-050.04.04 / 1602335
Konu : Etik Kurul Kararı Hakkında

25.11.2024

Sayın Sinem CAVLAK

“Göçmen Ailelerin Yaşam Kalitesinin Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi” başlıklı teziniz ile ilgili olarak Ankara Üniversitesi Etik Kurulunun 11/11/2024 tarihli toplantısında alınan 12/168 sayılı kararın bir örneği ilişikte gönderilmektedir. Bilgilerinizi saygılarımla rica ederim.

EKLER:
Karar Örneği (1 sayfa)

Ek-1. Etik Kurul Onayı (Devam)

ANKARA ÜNİVERSİTESİ ETİK KURULU KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi :11/11/2024

Toplantı Sayısı :12

Karar Sayısı :168

168-Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Emine ÖZMETE'nin danışmanlığını yaptığı, yüksek lisans öğrencisi Sinem CAVLAK'ın "Göçmen Ailelerin Yaşam Kalitesinin Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi" başlıklı tezi ile ilgili "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelenmiştir.

Yapılan görüşmeler ve incelemeler sonucunda Prof. Dr. Emine ÖZMETE'nin danışmanlığını yaptığı, yüksek lisans öğrencisi Sinem CAVLAK'ın "Göçmen Ailelerin Yaşam Kalitesinin Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi" başlıklı tezi ile ilgili araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi.

Ek-2. Kurum İzni

T.C.
KEÇİÖREN KAYMAKAMLIĞI
İdare ve Denetim Şefliği

Sayı : E-75231724-299-19322
Konu : Sinem CAVLAK'ın Kurum İzni

04.12.2024

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : Ankara Üniversitesi Rektörlüğünün 23.10.2024 tarihli ve E-14267719-302.14.01-1562562 sayılı yazınız.

Ankara Üniversitesi Rektörlüğünün (Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı) ilgi yazısında; Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Sinem CAVLAK'a "Göçmen Ailelerin Yaşam Kalitesinin Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi" başlıklı tez projesi hakkında Pınarbaşı Mahallesi başta olmak üzere İlçemiz Mahalle Muhtarlıkları aracılığıyla göçmen ailelere uygulama çalışması yapılabilmesi için görüş talep edilmektedir.

Söz konusu çalışmanın yapılması Kaymakamlığımızca uygun görülmektedir.

Bilgi ve gereğini arz/rica ederim.

Ek: İlgi yazı (1 sayfa)

Dağıtım:
Gereği:
51 Mahalle Muhtarlığına

Bilgi:
Ankara Üniversitesi Rektörlüğüne

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu: I8uchg-25C+hN-WaOWt1-Bue+RJ-wfttJrJwy Doğrulama Linki: <https://www.turkiye.gov.tr/icisleri-ebys>

Ek-3. Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu

Aydınlatılmış Onam Formu

A. Araştırmanın Adı: Göçmen Ailelerin Yaşam Kalitesinin Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi

Sayın gönüllü,

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Bölümü öğrencisi Sinem Cavlak'ın Yüksek Lisans Tezi kapsamında planlanmış olan, "Göçmen Ailelerin Yaşam Kalitesinin Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi" konulu araştırmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu araştırmada yer almayı kabul etmeden önce, araştırmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme çerçevesinde özgürce vermeniz gerekmektedir. Aşağıdaki bilgileri lütfen dikkatlice okuyunuz, sorularınız olursa sorunuz ve açık yanıtlar isteyiniz.

B. Bilgilendirme Bölümü

Çalışmanın amacı; Ankara'da ikamet eden göçmen ailelerin yaşam kalitesini sosyal hizmet bakış açısıyla değerlendirmektir. Bu çerçevede; aileyi temsilen, her aileden birer yetişkin kişiler çalışmaya dahil edilecektir. Çalışma dahil olma kriterleri; göçmen kadın veya erkek olmak, yetişkin olmak ve Türkçe biliyor olmaktır. Bu çalışma nitel araştırma yöntemi ile yürütülmekte olup; göçmen aileyi temsilen bir kişi ile görüşme yapılacaktır ve örneklem birimi bireydir. Göçmen aileye ait bilgiler aileyi temsilen bir kişiden alınacaktır. Çalışma kapsamında gönüllülerden ücret talep edilmeyecek ve herhangi bir ücret ödenmeyecektir.

C. Güvence Bölümü

Bu araştırmada yer almak tümüyle sizin isteğinize ve gönüllü katılımınıza bağlıdır. Çalışmaya katılmayı kabul etmediğiniz ya da görüşmenin herhangi bir aşamasında çekilmeye karar verdiğinizde herhangi bir olumsuz sonuçla karşılaşmayacaksınız. Araştırmada yer almayı reddedebilirsiniz ya da başladıktan sonra yarıda bırakabilirsiniz. Bu araştırmanın sonuçları bilimsel amaçlarla anonim olarak kullanılacaktır. Araştırmadan çekilmeniz ya da araştırmacı tarafından araştırmadan çıkarılmanız halinde, sizle ilgili veriler kullanılmayacaktır. Sizden elde edilen tüm bilgilerin ve kimlik bilgilerinizin gizliliği korunacaktır.

D. Onay Bölümü

Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlanmadan önce gönüllülere verilmesi gereken bilgileri içeren metni okudum (ya da sözlü olarak dinledim). Eksik kaldığını düşündüğüm konularda sorularımı araştırmacılara sordum ve yanıtlarımı aldım. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğim konusunda karar vermem için yeterince zaman tanındı.

Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını, gizlilik kurallarına uyulmak kaydıyla sunulmasını ve yayınlanmasını özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.

İmza/Tarih

Gönüllünün Adı/Soyadı

İmza/Tarih

Araştırmacının Adı/Soyadı

Ek-4. Görüşme Formu

Göçmen Ailelerin Yaşam Kalitesini Değerlendirmeye Yönelik Soru Formu

"Göçmen Ailelerin Yaşam Kalitesinin Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi" adlı bu tez çalışması; Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Yüksek Lisans programı kapsamında, Yüksek Lisans Öğrencisi, Sinem CAVLAK tarafından yürütülmektedir. Bu çalışmaya katılmanız ve düşüncelerinizi açıkça ifade etmeniz önemlidir.

Görüşmenin detaylarının görüşme süresince kayıt altına alınmasına;

() İzin veriyorum. () İzin vermiyorum.

Görüşme tarihi:	Başlama saati:	Bitiş saati:
Görüşme yeri:	Katılımcı Kodu:	
1. Aile Adına Görüşme Yapılan Bireyi Tanıtıcı Bilgiler	Memo	
Kendinizden Bahseder Misiniz?		
Cinsiyetiniz nedir?		
Yaşınız nedir?		
Medeni durumunuz nedir?		
Eğitim durumunuz nedir?		
Mesleğiniz nedir?		
Çalışma durumunuz nedir?		
Bireysel olarak gelir durumunuz nedir?		
Kazancınız nasıldır?		
Bireysel olarak borçlanma gereksinimi duyuyor musunuz, anlatır mısınız?		
Duyuyor iseniz, nedenlerini anlatır mısınız?		
Sağlık sigortanızın durumu nedir?		
Sosyal güvence durumunuz nedir?		
Bireysel olarak; hayattan memnuniyet durumunuzdan bahseder misiniz?		
2. Göçmen Aileyi Tanıtıcı Bilgiler		
2.1. Göç Sürecinizden Bahseder Misiniz?		
Hangi ülkeden, ne zaman geldiniz? Göç etmeye karar verme süreciniz nasıl oldu?		
Göç etme sebebiniz neydi?		
Göç etme sürecinde yaşadığınız zorluklardan bahseder misiniz?		
Türkiye'ye ve Ankara'ya gelmeyi neden tercih ettiniz?		
Türkiye'ye geldiğiniz ilk günlerde neler yaşadınız?		
2.2. Ailenizden Bahseder Misiniz?		
Hanede toplam kaç kişi yaşamaktadır?		
Aile üyelerinden bahseder misiniz? Cinsiyetleri ve yaşları nelerdir?		
Hanenizde bakım ihtiyacı bulunan kişi/kişiler bulunuyor mu (engelli, yaşlı veya çocuk)? Açıklayınız. Varsa, bu kişilerin bakımını kim/kimler yapar?		
Ailenizde kronik hastalığa sahip üyeler var mı? Anlatır mısınız?		
Ailenizde haneye gelir getiren kaç kişi bulunmaktadır? Eğitim durumları ve meslekleri nedir?		
Kaç çocuk sahibisiniz?		
Çocuklarınızın cinsiyeti nedir?		
Çocuklarınızın eğitime devam durumu nasıldır?		
Çocuklarınızın okul başarılarını nasıl değerlendiriyorsunuz?		
Aile üyeleri çocukların okul ödevlerinde nasıl yardımcı olmaktadır?		
Aile üyeleri çocukların kendi ayakları üzerinde durabilmesini nasıl sağlıyor?		

3. Göçmen Ailelerde Yaşam Kalitesinin Nesnel Belirleyicileri	
Hanenin toplam gelir durumu nedir? Anlatır mısınız?	
Hanenin toplam gider durumu nedir? Anlatır mısınız?	
Ailenizin geliri temel ihtiyaçlarınızı karşılamak için yeterli midir?	
Açıklayınız.	
Borçlanma gereksinimi duyuyor musunuz?	
Duyuyor iseniz; sizce nedenleri nelerdir? Borçlarınızı nasıl ödüyorsunuz?	
Borçlarınızı zamanında ödeyebiliyor musunuz?	
Açıklayınız.	
Sağlık hizmetlerine erişiminiz nasıldır?	
Düzenli olarak sağlık kuruluşlarına başvurabiliyor musunuz?	
Hastalık durumlarında düzenli doktor kontrollerinizi yaptırır mısınız?	
Açıklayınız.	
Konut durumunuzdan bahseder misiniz? Kendi evinize sahip misiniz ya da kirada mı oturuyorsunuz?	
Yaşadığınız konutun büyüklüğünden bahseder misiniz? (Oda sayısı ve kaç m ² olduğu gibi)	
Yaşam alanınızda kişi başına düşen alan yeterli midir?	
Açıklayınız.	
Hanede beyaz eşya, elektrikli ev araç gereçleri ve mobilya gibi eşyalara sahip misiniz? Yeterliliğinden bahseder misiniz?	
Özel aracınız var mı?	
Varsa, nasıl kullanıyorsunuz?	
Aracınızın giderlerini nasıl karşılıyorsunuz?	
Sosyal hizmetlerden yararlanma durumunuzu anlatır mısınız?	
Hangi sosyal hizmet modellerinden yararlanıyorsunuz?	
Sosyal hizmet alanındaki ihtiyaçlarınız nelerdir?	
Yaşadığınız bölgenin güvenliği hakkında ne düşünüyorsunuz?	
Yaşadığınız bölgedeki ulaşım imkanlarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?	
Yaşadığınız bölgedeki çevre kalitesini, çöplerin alınması ve parkların bakımı gibi belediye hizmetlerini nasıl değerlendiriyorsunuz?	
Çevrenizde yeşil alanlar ve sosyal tesisler var mı? Bunları nasıl kullanıyorsunuz? Bunlardan yeterince yararlanıyor musunuz?	
Genel olarak, hizmetlere erişimde engeller ile karşılaşılıyor musunuz?	
Karşılaşıyor iseniz, bu engeller nelerdir, anlatır mısınız?	
4. Göçmen Ailelerde Yaşam Kalitesinin Özne Belirleyicileri	
Aile olarak; hayattan memnuniyet durumunuzu açıkla mısınız?	
Hizmetlerinden yararlandığınız kurumlardan ve sunulan hizmetlerden memnuniyet durumunuzu anlatır mısınız?	
Aile olarak; mutluluk durumunuzu açıkla mısınız?	
Burada ailece huzurlu hissediyor musunuz?	
Ailenizde stres, depresyon ve anksiyete seviyeleri nasıldır?	
Açıklayınız.	
Burada ailece değerlerinizi yaşayabiliyor musunuz?	
Aile içi iletişim ve ilişkilerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?	
Sizce sağlıklı mı? Açıklayınız.	
Aile üyeleri birlikte nasıl vakit geçirir?	
Açıklayınız.	
Aileniz problemleri nasıl çözer?	
Sorunların çözümünde nasıl hareket edersiniz?	
Aile üyeleri birbirlerine ilgi ve sevgisini nasıl gösterir?	
Açıklayınız.	
Ailenizin psikolojik ve sosyal destek ağları hakkında ne düşünüyorsunuz?	
Psikolojik ve sosyal destek sisteminizden bahseder misiniz?	

Aileniz toplum tarafından nasıl kabul görüyor? Açıklayınız.	
Komşularınız ve ev sahibi toplum (burada yaşayanlar) ile görüşüyor musunuz, ilişkilerinizden memnuniyet durumunuz nasıldır?	
Akrabalarınız, hemşehrileriniz var mı? Onlarla görüşüyor musunuz?	
Bulunduğunuz topluma uyum sağlayabiliyor musunuz? Açıklayınız.	
Memleketinizden akrabalarınız ve yakınlarınız ile görüşüyor musunuz? Hangi sıklıkla görüşüyorsunuz?	
Boş zamanlarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz? Açıklayınız.	
Yerel topluluk aktivitelerine katılıyor musunuz?	
Hangi aktiviteler? Açıklayınız.	
Sivil toplum kuruluşları ve gönüllülük faaliyetlerinde yer alıyor musunuz?	
Hangi faaliyetler? Açıklayınız.	
Çocuklarınızın eğitimi ve geleceğini nasıl değerlendiriyorsunuz?	
Ailenizin geleceği hakkında ne düşünüyorsunuz?	
Ailenizin geleceği hakkında neler hissediyorsunuz?	
Gelecek ile ilgili planlarınız nelerdir? Açıklayınız.	
Son söz olarak neler paylaşmak istersiniz?	